Filosofia trecutului Biblioteca "Runivers" acelasi autor: Studii politice și economice SPb Sociologie, un volum al departamentului de rusă Biblioteca Științifică Internațională SPb Preț ruble k , cu copertă cartonată frecați Trecutul filosofiei, experiența unui studiu sociologic al legilor generale ale dezvoltării gândirii filozofice Moscova Ediţie în două volume Volumul Preț ruble k Volumul II Pret p k Biblioteca "Runivers" Filosofia trecutului EXPERIENŢĂ STUDIUL SOCIOLOGIC AL LEGILE GENERALE ALE DEZVOLTĂRII GÂNDIRII FILOZOFICE E de Roberti Ediție publică într-un singur volum Moscova Tipografia V V Arhiapov Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers" PREFAŢĂ Ideea principală care m-a ghidat în această carte poate fi exprimată în câteva cuvinte Studiată ca un fapt de ordin concret, filosofia aparține, după toate probabilitățile, în egală măsură biologiei (psihologiei) și sociologiei Dar atâta timp cât latura sociologică a acestui fapt rămâne o cantitate necunoscută, evoluția filozofiei va rămâne o problemă insolubilă Demonstrarea acestei teze și găsirea acestei necunoscute au fost cele două scopuri imediate pe care m-am străduit să le ating în această lucrare Unele dintre pozițiile mele vor părea, se poate dovedi, a fi prea elementare; dar lor le acord cea mai mare importanță: astfel de propoziții trebuie în primul rând plasate dincolo de orice dispută și îndoială Datorită unui acord special cu tipografia, am avut ocazia, la aproape un an și jumătate de la publicarea unei ediții relativ costisitoare în două volume Biblioteca "Runivers" VI volume, să scoată o ediție adevărată ieftină într-un singur volum, destinată în principal tinerilor noștri studenți Se deosebește de cel din două volume doar prin calitatea lucrării, o numerotare diferită a paginilor textului și notelor, modificări minore în cuprinsul, adăugarea unui index alfabetic de nume și această prefață nou scrisă Biblioteca "Runivers" CUPRINS PARTEA ÎNTÂI DATE ISTORICE Pagină CAPITOLUL I -· Punctul sociologic al vryniei Materialism - I Istoria filosofiei - Scopul şi caracterul lucrării de faţă - Filosofia în epoca noastră și rolul sociologiei - Materialismul în vremea noastră CAPITOLUL II Idealism - Esența idealismului - Trei umbre ale idealismului antic (Socrate, Platon, Aristotel) - Scolastică Filosofia arabă - Evaluarea incorectă a scolasticii - Paralelism în soarta istorică a materialismului și idealismului - Înflorirea idealismului în secolul al XVII-lea - Descartes și Spinoza - Monism, pluralism și dualism Leibnitz Burke la ea - Kant și noua filozofie - II Ipoteza în filosofia veche - Trei tipuri de metafi ipoteze zicale - Idealismul metafizic al lui Kant - Idealismul după Kant Hegel - Schopenhauer și sensul pesimismului idealist CAPITOLUL III Materialism, idealism, senzualism - O privire generală asupra sensului materialismului și idealismului - Fundamentele sistemelor filozofice yalassifnkatsii din trecut - Legătura acestei clasificări cu clasificarea cunoştinţelor - Al treilea membru Biblioteca "Runivers" VIII Pagină clasificare filosofică-senzualism - Sensul termenului έτογο și definiția exactă a filozofiei senzaționaliste Eroarea oamenilor de știință și eroarea filozofilor - Două tendinţe în senzaţionalism Predominanța sarcinilor psihologice Delimitarea cu idealism - Eterogenitatea doctrinelor filozofice - * Senzualismul şi fiziologia creierului Metafizică și sociologie - Natura influenței (a diferitelor direcții ale metafizicii asupra diferitelor departamente ale cunoașterii pozitive - Influența senzaționalismului asupra dezvoltării psihologiei descriptive și asupra primilor pași în domeniul sociologiei - ^ Eșecul obișnuitului viziunea relației dintre materialism, idealism și senzaționalism - Natura îndepărtată Zapoz a dezvoltării senzualismului și motivul acestui

ale noastre concepte Consecințele metodologice ale antagonismului dintre știință și filozofie - "Științific" și "neștiințific" în domeniul științei și în domeniul filosofiei Unitatea sintetică a metodei în ambele sfere Unitatea metodei este analitică CAPITOLUL V - Explicarea psihologică a cursului general al dezvoltării filozofiei - Esenţa metodei psihologice de explicaţie - Rolul "teoriei cunoașterii" în sistemele metafizice Prima fază a dezvoltării psihologiei - Transformarea unei sarcini psihologice elementare într-o piatră de temelie a unei înțelegeri sistematice a naturii Realismul naiv al anticilor Realism, idealism și idealism real - Cele mai recente încercări de a explica cursul general al dezvoltării filozofiei, începând cu Hegel și terminând cu Lewis și Spencer Schema evolutivă a lui Weinger - "Ce există cu adevărat?" Clasificarea punctelor de vedere ale diferitelor școli asupra vieții reale și evoluția înțelegerilor corespunzătoare ale lumii - Punctul de plecare al evoluției: seria principală sau "dată" de vederi asupra realului și suma experienței disponibile a omenirii A doua fază este o serie derivată de elemente reale: substraturi, forțe și substanțe A treia fază: gândirea pură și metafizica ionilor comuni Pagină Biblioteca "Runivers" XIII cenți A patra fază: ens realissimum, ființă absolută ■ filosofia identității A cincea fază: zeroul absolut al nihilismului mistic și filosofic Două căi de ieșire: viața pesimistă și întoarcerea într-o serie de date experimentale-pozitivism - Obiecții împotriva psihologiei unei explicații corecte a istoriei filozofiei Diferite puncte de vedere asupra psihologiei și a consecințelor lor logice Metafnviche-caracterul propriu de explicatie psihologica Abstracția dintr-o substanță și negația tuturor celorlalte Explicație psihologică, vav teorie senzaționalistă θθθ PARTEA A TREIA FILOZOFIA TRECUTULUI ŞI GENEZA FILOZOFIEI ŞTIINŢEI CAPITOLUL I - Filosofia trecutului și supranaturalismul - Problema relațiilor reciproce și viitorul probabil al celor trei rezultate mentale ale evoluției sociale: supranaturalism, metafizică și știință - Enunțarea chestiunii supranaturalismului - Supranaturalismul, vav filozofia trecutului și vav înțelegerea lumii de către marea majoritate Lupta maselor de popor cu clasele superioare - Unitatea înțelegerii lumii în vremurile primitive și dualismul care a înlocuit această unitate cu primele fulgere ale civilizației -b Vederi ale lui Voltaire și Bant, Hume și Hobbes - Vederi moderne - Victorii mentale ale maselor Sensul reacțiilor de nivelare tavih - Unirea supranaturalismului cu metafizica Scolastic, vav general, nu străin de epoca noastră, o fantezie a istoriei gândirii Confuzia între necesitatea subiectivă și obiectivă și consecințele acesteia - Psihologie converse Iluzii teologice și metafizice, vav faptele embriologiei sociale parerea lui Renan - Nihilismul istoric al secolului al XVII-lea și reacția idealistă a secolului al XIX-lea Supranaturalism, vav puternic Biblioteca "Runivers" xir primul instrument al disciplinei sociale Condițiile în care această înțelegere a lumii este, dimpotrivă, în descompunere) * începutul schim - Meritele sociale reale și imaginare, imaginare ale supranaturalismului - Condiţii de care depind înaltele proprietăţi civilizatoare ale supranaturalismului - Legea celor trei tipuri de metafizică se aplică și manifestărilor supranaturalismului - Animismul şi specializarea lui - antropomorfismul - O nouă explicație a sensului general, în dezvoltarea gândirii filozofice, a celor trei direcții principale ale metafizicii CAPITOLUL II - Filosofia trecutului și supranaturalismul (Terminare) - Viitorul supranaturalismului - Două curente de opinie Legătura uneia dintre ele cu teoria senzualistă a cunoașterii - Două

greşeli fundamentale în formularea întrebării - Elementele sociologice ale sarcinii - Transferarea întrebării pe un temei necaracteristic și a consecințelor unei astfel de iluzii - Simplificarea imaginară a problemei - Sensul legii științifice generale Legea corelației și aplicarea ei la problema viitorului supranaturalismului - Limitarea treptată a sferei de acțiune socială a doctrinelor supranaturaliste și declinarea treptată a semnificației lor - Alte aspecte ale problemei - Permutarea elementelor întrebării Fenomene patologice şi normale în viaţa societăţilor umane - Condiţii sociale pentru apariţia şi existenţa doctrinelor supranaturaliste -^ Paralogism remarcabil - Iluzii neverificabile - Izvoarele ipotezelor supranaturaliste - Influenţa eredităţii, selecţiei, asocierii reprezentărilor etc , a principalelor condiţii de evoluţie a organismelor sociale Iluzia scepticilor și a liber gânditorilor - Adaptarea individului la mediul social și a acestuia din urmă la mediul fizic, ca dublă sursă de principii morale Amestecarea tărâmului supranaturalului cu tărâmul credinței și idealizarea realității Pagină Biblioteca "Runivers" X Y Pagină oase - Ocupându-vă întrebarea, cum este sarcina mecanicii psihosociale - Credința în știință în credința în știință Teoria credințelor supranaturaliste și istoria lor - Coincidența concluziilor noastre cu concluziile evoluționismului - Negarea supranaturalului ca punct de plecare al oricărei metafizici - "Incognoscibilul" al filosofiei și "incognoscibilul" al supranaturalismului "Incognoscibilul" științei - Sofisme duble în ipoteze duble - Elemente empirice și neverificabile ale ipotezei generale care stau la baza doctrinei incognoscibilului și a metafizicului, negarea supranaturalului Forma istorică a acestei negare CAPITOLUL III - Filosofia trecutului și știința - Ridicarea problemei viitorului metafizicii - Influența filozofiei asupra științei și a științei asupra filosofiei - Rolul factorului științific - Necesitatea unor filozofii speciale ale științelor abstracte - b Două curente paralele în istoria metafizicii Conversia sistemelor metafizice în filozofii speciale ale unor grupuri mai mult sau mai puțin semnificative de științe abstracte Specializare în continuare Înlocuirea treptată a metafizicii prin metapsihologie și metalogie - Sensul condiționat al completitudinii și unității înțelegerii metafizice a lumii - Influența filozofiei a priori asupra dezvoltării științelor speciale - Condiţiile sociologice ale progresului ştiinţific - Stingerea lentă a fostelor tipuri de gândire filosofică - Condiții obiective și subiective pentru existența metafizicii - Doctrina incognoscibilului în perioada de prosperitate și declinul metafizicii - Confuzia "incognoscibilului" cu "ireductibilul" - Apărarea filozofiei a priori ca tip special de creativitate estetică - Procesul abstracției în Ntsuk, Filosofie și artă Comunicarea artei cu știința și filozofia Principala diferență dintre creativitatea științifică și filozofică și creativitatea artei - Oprirea procesului analitic al gândirii la nivelurile sale inferioare și trecerea inversă de la general la nndkvi- Biblioteca "Runivers" XVI Pagină dual - Amăgirea metafizică și adevărul filosofic - Teoria adevărului și erorii - Științe speciale ca sursă a metafizicii și a filozofiei științifice CAPITOLUL IV -Concluzie Geneza filozofiei științelor și semnificația mișcării moderne în domeniul filosofiei (sisteme științifice și filozofice ale erei noastre) - Înțelegerea științifică - Diferența dintre conceptul de "dezvoltare" și conceptul de "înființare" Geneza științelor abstracte - Eroarea concepției obișnuite asupra filosofiei și relația ei cu știința - Sisteme științifice și filozofice - Punct de vedere apodictic Pozitivismul și sarcinile sale - Ideal, sau absolut, n

real, nln condiţional şi relativ unitatea fenomenelor - Punct de vedere istoric Influența legii unilateralității metafizice (legea celor trei tipuri) - Completarea unui număr de științe abstracte de către un grup de ramuri descriptive ale cunoașterii și semnificația acestui fapt în evoluția gândirii filozofice Punct de vedere metodologic Cel mai recent materialism - Aspirații eclectice și protectoare Motivele fluctuațiilor gândirii moderne - Limbajul filosofic - Condiții pentru formarea nosceptelor negative - Sistemele științifice și filozofice ca etapă de tranziție de la metafizică la filosofia științelor - Mijloace și scopuri în domeniul filosofiei Universal și cauzalitate specială Note la partea întâi III Note la partea a doua LXIII Note la partea a treia LXXXV Indexul alfabetic al numelor CXXX SFÂRŞIT Biblioteca "Runivers" Trecutul filosofiei PARTEA ÎNTÂI Date istorice CAPITOLUL ÎNTÂI PUNT DE VEDERE SOCIOLOGIC - MATERIALISM Istoria filozofiei - Scopul și natura acestei lucrări - Filosofia în epoca noastră și rolul sociologiei - Materialismul în istorie - Materialismul în vremea noastră Precum știința, arta, tehnologia, adică toate tipurile și ramurile cunoașterii; precum religia, misticismul, superstiția, adică toate Formele și etapele ignoranței, filosofia, considerată din punct de vedere istoric, este un produs al culturii sociale și este inclusă într-o gamă vastă de fenomene studiate de o știință privată, sociologia A cunoaște în mod științific trecutul filosofiei înseamnă a-l cunoaște așa cum cunoaștem orice alt fapt de dezvoltare socială: un obicei popular, un decret legislativ, o relație economică, un fenomen literar, politic, artistic sau industrial De- Biblioteca "Runivers" PUNT DE VEDERE SOCIOLOGIC o astfel de cunoaștere se limitează la determinarea elementelor anterioare și ulterioare ale Faptului sau a acelor condiții de manifestare a acestuia, care sunt de obicei opuse între ele, ca grup de cauze și grup de efecte În acest mod analitic se descoperă și se stabilesc relații constante și necesare între fenomene care au avut loc, sau care au devenit deja istorice Dificultățile metodologice, dintre care binecunoscuta lucrare a lui Spencer Studiul sociologiei dă doar un concept vag, apar la fiecare pas înaintea istoricului filosofiei Aceste dificultăți sunt de două feluri Unele dintre ele ies din subiectul Samago, necedând în fața celor mai ușoare și simple metode de aliniere, pneumonie directă, observație și experimentare obișnuită și cerând adoptarea unor descrieri științifice complexe și mereu mai fructuoase Altele - iar aceste obstacole sunt deosebit de numeroase și greu de înlăturat - își au originea în atitudinea cercetătorului față de problemele studiate: pentru o luptă reușită cu ele sunt necesare o atenție extremă, eforturi îndelungate asupra propriei persoane și o asemenea disciplină mentală, care ar permite gândit să renunțe temporar la propriile sale rezultate fără a cădea în păcatul grav al indiferenței morale Istoria filozofiei a început să fie serios tratată abia în secolul actual, care, în general, constituie epoca trezirii așa-numitului "sentiment istoric" Dar aceste ocupații, din păcate, în cea mai mare parte au rămas și rămân inutile Ca să nu mai vorbim de cei care depind de cele de mai sus Biblioteca "Runivers" ISTORIA FILOZOFIEI - Din cauza neajunsurilor cercetării istorice moderne, studiul destinelor trecute ale filosofiei a luat un drum greșit și pentru că a căzut în mâinile nu ale istoricilor sau sociologilor, ci ale filozofilor înșiși, fondatorii școlilor sau zeloșii zeloși ai străinilor sisteme Filosofii nu au putut evita marea eroare că au judecat opiniile predecesorilor lor din punctul de vedere al propriilor propoziții teoretice Predilecția lor profundă, deși adesea inconștientă, a fost înseninată doar de fraze sclipitoare despre

semnificația relativă sau istorică a ciclului precedent de dezvoltare Un astfel de "istoricism" fals a depășit în neștiințificitatea sa încercările lui Bacon, Locke, Hume și alții, care, în evaluarea filozofiei trecute, s-au ghidat după principii psihologice generale, adică după ipotezele unei ramuri a cunoașterii de specialitate care nu s-a maturizat încă nici în vremea noastră Acest neajuns de bază a fost exprimat cu precădere în Hegel, care a pus în circulație o teorie profund eronată a autodezvoltării filozofiei după un anumit plan, a cărui îndeplinire treptată în realitatea istorică coincide exact, parcă, cu dezvoltarea filozofiei concepte în logică pură, independent de condiţiile vremii Incomparabil mai științific în design a fost încercarea lui Og Comte, care a căutat să subordoneze dezvoltarea filosofiei și toate manifestările mentale înrudite cu aceasta unei singure legi sociologice generale P C Güring, System der kritischen Philosophie, , articolul , p , ■ Kirchmann, Kutechismus der Philosophie, b pagina G Biblioteca "Runivers" PUNT DE VEDERE SOCIOLOGIC Conform mărturiei puternice a lui J St Mill, generalizarea lui Comte (legea celor trei stări) are un grad înalt de dovezi științifice și aruncă multă lumină asupra faptelor istorice Dar o singură lege nu constituie încă știință și nu-i determină * metoda; este firesc, prin urmare, ca pozitivismul să nu dezvolte în mod satisfăcător o istorie a filosofiei de la sine, nici să împiedice alte școli să continue să umple această ramură a cunoașterii cu considerații arbitrare și pur subiective Dar reprezentând o serie consistentă de Fapte studiate de o știință specială, sociologia, trecutul filosofiei nu poate intra în domeniul cercetării filozofiei în sine Cercetarea filozofică, este adevărat, este la fel de strâns legată de totalitatea filosofiei trecute, precum cercetarea biologică, de exemplu, cu trecutul biologiei; dar istoria filozofiei nu constituie o disciplină filozofică, la fel cum istoria biologiei nu este deloc o disciplină biologică Dependența stării prezente a uneia sau alteia ramuri a cunoașterii de starea anterioară este o dependență de natură pur sociologică Fără îndoială, o cunoaștere temeinică a diferitelor faze de dezvoltare prin care a trecut știința, a schimbărilor la care a fost supusă, a erorilor în care a căzut, poate fi, în multe cazuri, extrem de utilă savantului de specialitate ; dar astfel de cunoștințe vor rămâne întotdeauna pentru el doar auxiliare Acest lucru este valabil pentru toate științele; e corect- A System of Logic, prima notă introductivă, p Biblioteca "Runivers" SCOPUL LUCRĂRII PREZENTE SAU PENTRU FILOZOFIE și istoria ei, ale căror drumuri nu coincid pe toată lungimea lor (sociologia, ca toate celelalte științe, furnizează filozofiei doar materialul de care are nevoie) și care, pentru a se influența fructuos, trebuie neapărat să necesite cercetătorul să înlocuiască în timp util punctul de vedere privat, sociologic, general, filozofic și invers Importanța secundară a istoriei filozofiei față de speculația filozofică a fost pe deplin înțeleasă de unul dintre cei mai nobili gânditori ai epocii noastre, care a murit atât de prematur Enumerând condițiile unei culturi filosofice sănătoase, el notează pe bună dreptate că într-o educație filosofică rațională, studiul istoriei filozofiei ar trebui să ocupe doar locul trei sau al patrulea Propunând, spune el, un astfel de studiu, așa cum a devenit acum aproape un obicei, primului, dacă nu singurul plan, și acceptând, în plus, cutare sau cutare sistem, transformăm inevitabil istoria filosofiei în pură fantasmagorie Formulele cu care foștii gânditori au căutat să înțeleagă lumea și fenomenele ei sunt smulse din pământul științific pe care au crescut și își pierd orice valoare reală pentru

noi,) După ce am subliniat că studiul științific al filosofiei trecute este posibil numai pe baza sociologiei și cu ajutorul metodelor sale și după ce am determinat astfel caracterul general al lucrării de față, voi continua acum să prezint acele puncte de vedere și ') Gescliichte des Materialismus, partea , franceză, uepe-Mjb Pomme rol-a, , p
  apele la care m-a condus studiul cursului istoric al dezvoltării gândirii umane Detaliile acestei grandioase evoluții, în ciuda interesului viu și a înaltei instructivități pe care le reprezintă, vor fi aici, în mod necesar, omise și toată atenția mea se va concentra asupra unui număr mic de Fapte majore care au marcat soarta istorică a filosofiei Mă voi opri doar asupra principalelor puncte de intersecție a numeroaselor direcții de-a lungul cărora s-a deplasat dezvoltarea sistemelor filosofice și care au servit drept pânză pentru modele nesfârșite diverse, rodul unei bogate Fantezii a unui lung șir de generații, în căutarea unei înțelegere integrală, armonioasă a naturii Din masa de condiții secundare la care a fost supusă munca mentală a gânditorilor de toate epocile și popoarele, sper să scot în evidență în acest fel un mic număr de relații generale și constante Rog cititorul să nu piardă din vedere faptul că în această parte a lucrării mele rămân în domeniul științei speciale, așadar, în domeniul în care ipoteza este un mijloc comun și util pentru descoperirea adevărului, întrucât aici natura particulară a fenomenelor asigură suficient posibilitatea unei verificări finale a celor mai conjecturale presupuneri Legile pe care le caut pot avea, prin urmare, chiar și o valoare extrem de ipotetică, fără a-mi lipsi prin aceasta încercarea de vreo valoare științifică Scopul meu principal este să stabilesc cu fermitate relația în care filosofia științifică, care se dezvoltă încet în timpul nostru, este în raport cu totalitatea eforturilor anterioare de a realiza o anumită înțelegere a lumii, dar în același timp, desigur,
 Desigur, acord un loc semnificativ relației dintre filosofia trecutului și știința, înțelegând prin termenul din urmă o serie de ramuri existente sau doar emergente ale cunoașterii speciale În aceste relații, ar trebui, în primul rând, să se caute o explicație a originii sau genezei filozofiei științelor Încă o remarcă Sunt profund convins că - voi dezvălui temeiurile acestei convingeri mai târziu - că Filosofia și știința aparțin viitorului; timpul nostru nu poate avea decât un sistem științific-filosofic Fiecare epocă are propria sau propria înțelegere a lumii, iar epoca noastră nu poate depăși cantitatea de cunoștințe care i-a căzut la soarta Dar această sumă este încă insuficientă pentru întemeierea filozofiei științelor pe ea, pentru însumarea rezultatului, în care nu ar fi omis niciun termen major sau esențial important Prin urmare, în domeniul filosofiei pure, trebuie neapărat să ne mulțumim cu pozitivism, critică sau oricare dintre multele forme de înțelegere modernă a cosmosului; alegerea dintre ele depinde, desigur, de gradul de pregătire personală Dar timpul nostru are o altă sarcină A creat o nouă știință privată, sociologia, iar faptele istoriei filozofiei aparțin numărului de fenomene studiate de aceasta din urmă Sociologia, astfel, din două puncte de vedere, pregătește calea filozofiei științifice În primul rând, completează ciclul cunoașterii pozitive și pentru prima dată face posibil însuși conceptul de filozofie a științei*; în al doilea rând, stabilește o legătură puternică între explicațiile științifice și filozofice moderne ale lumii și suma Factorilor,
 care au acționat deja în această direcție în trecut Ea relevă aceleași relații de cauzalitate în tipurile de gândire

filosofică care au dominat mai devreme și, astfel, relevă condițiile a căror prezență este necesară pentru implementarea unui nou tip Dar asta este întinderea rolului ei Prin ea însăși și luat separat, este la fel de neputincios să creeze o filozofie a științelor, precum a fost neputincios să creeze o înțelegere unică și completă a lumii tuturor celorlalte științe, de la fizică și matematică la psihologie Deja în zorii culturii europene (Nota), în semiîntunericul cunoașterii primitive, s-au format unele trăsături ale viziunii asupra lumii, care era menită să umple istoria cu zgomotul luptei și al victoriilor sale și să dobândească o însemnătate și poziție onorabilă Școala fizică sau ionică deschide o serie lungă de Fapte mentale identice, în esență aceleași metode logice, tinzând să explice suma fenomenelor lumii, aceleași metode, dar nu aceleași, nici cantitativ, nici calitativ, materialul la care aceste metode au fost aplicate de-a lungul multor secole Acest material este ideile noastre despre natură, despre om și relațiile lor reciproce Dar într-o epocă îndepărtată, grupuri de ionieni - Thales, Anaximandru, Anaximenes și Heraclit ( ) aceste idei erau încă departe de a se încadra în cadrul cunoașterii pozitive, în sensul modern al cuvântului La acel moment, nici o știință exactă nu fusese încă fundamentată și nici măcar o singură știință exactă nu fusese găsită nici una dintre acele metode particulare, a căror totalitate formează așa-numitul experimental Biblioteca "Runivers" LUMEA ANTICA metoda stiintelor pozitive Locul științelor și metodelor lor, și apoi în cazurile cele mai favorabile, a fost ocupat de o dorință nedefinită de a studia lumea reală în forma în care a fost imediat percepută de simțurile noastre Înțelegerea lumii primilor materialiști, în rezultatul final și din punctul de vedere al datelor științei moderne, s-a redus astfel la cunoașterea completă a lumii ( ) ' Așa a fost întreaga filozofie a ionienilor și a fondatorilor atomismului grec care i-au urmat direct, Leucip și mai ales Democrit, care, împreună cu contemporanul său Hipocrate, este reprezentantul celei mai înfloritoare epoci a materialismului elen ( ) În același timp, secolul al V-lea î Hr , are loc răspândirea unei varietăți deosebite de materialism, care a încercat să explice varietatea infinită a fenomenelor naturale prin câteva, cele mai simple și mai comune proprietăți ale acestora Desigur, toți, fără excepție, materialiștii din antichitate au fost mai mult sau mai puțin implicați în această din urmă eroare; dar școala filozofică a pitagoreenilor, care a degenerat curând într-o sectă semi-religioasă, a fost prima care a dat, după cum știm, acestei înclinații generale a minții o formă specială de reducere a tuturor proprietăților naturii la proprietăți de număr și măsură Ulterior, pe măsură ce științele particulare s-au dezvoltat, direcția "matematică" în filozofie a continuat să crească și să se întărească: astfel încât în timpul nostru Littre putea deja în general caracteriza materialismul drept "acea eroare logică, care constă în explicarea anumitor fenomene care au loc în conformitate cu propriile legi speciale, cu ajutorul legilor care guvernează Biblioteca "Runivers" MATERIALISM fenomene de ordin mai general, care constituie transferul la o știință mai complexă a conceptelor aparținând unei științe mai puțin complexe^ ■)· Direcția filozofică, ai cărei reprezentanți principali în antichitate tocmai i-am enumerat, nu s-a oprit în dezvoltarea ei după prima înflorire din secolul al V-lea la PX, și deja în III s-a declarat din nou cu mare strălucire în influența și de mult cunoscuta școală a lui Epicur Materialismul epicurienilor într-un domeniu, anume în etică, unde erau îndreptate principalele eforturi ale școlii, a fost ușor colorat de tendințe idealiste; dar

influența materialismului asupra altor doctrine și mai ales asupra celebrei școli a peripateticilor a fost, fără îndoială, și mai semnificativă Acest lucru poate fi văzut deja în exemplul discipolilor lui Aristotel, Dtskaiark și Aristoxen, și mai târziu Straton din Lampsacus, ale căror încercări de a transforma doctrinele lui Aristotel în sens materialist nu au avut succes și merită atenție În aceeași perioadă datează un fapt de o importanță extremă în istoria filozofiei - prima diviziune a muncii între filosofi și cercetători în puținele domenii ale cunoașterii care au început apoi să se stabilească și să se separe: matematică, mecanică, fizică Mai târziu, în perioada dominației romane, în care filosofia s-a remarcat printr-o absență remarcabilă a curentelor originale de gândire, acest fapt capătă o semnificație predominantă Dictionnaire delà langue française, art materialism Biblioteca "Runivers" EPOCA RENAŞTERII unsprezece Soarta ulterioară a materialismului este binecunoscută tuturor Se instalează noaptea lungă a Evului Mediu - o perioadă de suspendare sau de întârziere a progresului culturii - și pământul mental este năpădit de buruieni ale celor mai absurde învățături Nu este, așadar, de mirare că defrișarea ei și prima tăiere au necesitat o muncă enormă, absorbind eforturile a două secole sau a întregii epoci a așa-zisei Renaștere Această lucrare ingrată a durat cam de la jumătatea secolului al XV-lea până la jumătatea secolului al XV-lea d Hr ( ) Aici nu este nevoie să semnalăm urme ale învăţăturilor materialiste, care pot fi găsite în lucrările Părinţilor Bisericii, şi în filosofia arabă, şi în Foliosul mai multor generaţii de scolastici; nu este nevoie să ne oprim asupra manifestărilor timpurii, chiar s-ar putea spune premature ale acestei tendințe la gânditorii singuratici; Nicola Dotrecourt, psihologul spaniol Ludovic Vives, naturalistul elvețian Gessner, Pietro Pomponazzi, Giordano Bruno și mulți alții, acoperindu-și mai mult sau mai puțin cu succes părerile cu teoria "dublului adevăr", filozofic și teologic, inventată de liber gânditorii din acel timp În scopul nostru, va fi suficient să menționăm încercări mai serioase și independente de construcție materialistă a lumii, legate în secolul al XVII-lea în Anglia cu numele de Hobbes, iar în Franța cu Gassendi De obicei, însă, filosofia ultimelor trei secole, numită nouă în contrast cu cea antică, care este despărțită de aceasta printr-o fâșie largă de scolastică medievală, începe cu două mari Biblioteca "Runivers" MATERIALISM cu nume aparținând tot secolului al XVII-lea, Bacon (m) și Descartes (d) De la Bacon filiația obișnuită duce la Hobbes, Locke și materialiștii francezi din secolul al XVIII-lea, cărora materialismul modern este deja direct adiacent Celălalt rând începe cu Descartes și duce prin Spinoza și Leibniz la Kant, Fichte, Schelling și Hegel Dar arbitrariul unui astfel de aranjament de nume și sisteme nu are nevoie de dovezi Prin apelul său inteligent și persuasiv la studiul naturii exterioare, prin încercarea sa excelentă de a renova metodele științifice, Bacon a avut, fără îndoială, o influență puternică asupra dezvoltării materialismului în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea Dar, pe de altă parte, există și Descartes, acest Ianus al noii filozofii, al cărui singur chip care l-a eliberat notorietate puternică în rândul contemporanilor, a fost îndreptată spre idealism, iar un altul, care a apărut cu claritate nu mai devreme de secolul al XVIII-lea, a fost întors spre materialism, nu a contribuit puțin la dezvoltarea unei tendințe de a explica natura exclusiv din punct de vedere mecanic sau chiar matematic de vedere Este evident, așadar, că avem de-a face aici cu o categorie specială, mixtă, de doctrine filozofice Oricum ar fi, însă, cinstea celei mai independente, deschise și directe continuare a

tradițiilor materialismului antic, tradiții care, sub influența fanatismului religios și a ignoranței profunde în științele naturii, păreau aproape pierdute în perioada din Evul Mediu, aparține În primul rând, oponentului lui Descartes - Gassendi, iar împreună cu acesta, mai tânărului contemporan al lui Bacon, Hobbes De la ei și Biblioteca "Runivers" SECOLUL XYП-OE Dezvoltarea rapidă și uneori strălucitoare a celui mai recent materialism, care a găsit un teren solid pentru construcțiile sale în marile descoperiri științifice din secolele al XVI-lea și al XVII-lea, își are originea Aceste descoperiri au vizat aproape exclusiv fenomenele lumii anorganice și au dus la fundamentarea finală a științelor corespunzătoare: matematică, mecanică (astronomie), fizică și, ceva mai târziu, chimie În acest sol, bogat în humus de erori numeroase și corectate constant, materialism, și bineînțeles nu întâmplător a pus rădăcini adânci și puternice și nu mai părăsește acest pământ Dezvoltarea sa ulterioară devine paralelă cu dezvoltarea și extinderea treptată a domeniului de cunoaștere a lumii anorganice În același timp, începând deja din secolul al XVI-lea, în istoria filosofiei, se repetă același curios și, din punct de vedere sociologic, nu lipsit de importanță, Faptul, care a marcat prima, cea mai îndepărtată perioadă a sa: vorbim despre îmbinând studiile de Filosofie și științe speciale într-o singură mână, așa cum era în antichitate înainte de apariția școlii alexandrine Abia de la mijlocul secolului trecut se observă clar mișcarea inversă; filozofia capătă din nou caracter de specialitate, iar sistemele originale încep să apară din nou; dar, după cum vom vedea mai târziu, această originalitate târzie a fost înșelătoare, iar strălucirea strălucitoare a filozofiei a fost doar un semn al unei crize interne periculoase, un prevestitor al aproape încheierii unei Faze de dezvoltare complet epuizate După Hobbes și Gassendi, care erau amândoi oameni de știință specializați, singuri în matematică și Biblioteca "Runivers" MATERIALISM științele litice, celălalt în matematică și fizică, materialismul recrutează corect în rândurile sale mulți specialiști din toate ramurile cunoașterii, dar mai ales în domeniul științelor fizice și matematice Cu toate acestea, această doctrină atinge cea mai mare răspândire abia în secolul al XVIII-lea, când cei mai mari gânditori ai vremii se alătură în rândurile susținătorilor ei deschisi Apoi, materialismul înlătură deja în cele din urmă masca umilitoare a ipocriziei religioase și politice și devine, ca în timpurile străvechi, nu doar o doctrină filosofică, ci și o doctrină etică, practică, socială, răspândindu-și rapid influența asupra ambelor societăți de conducere ale acelei epoci, engleza și franceză În Anglia, care poate fi privită ca țara clasică a materialismului modern și care, în orice caz, i-a fost leagănul, merită menționată, printre materialiștii secolului al XVIII-lea, însă, doar medicul Hartley, care a fondat, împreună cu Locke și Gay, cel mai nou, asociație sau psihologie bazată pe doctrina asocierii ideilor și celebrul chimist Priestley: ambii, totuși, la fel ca marele lor predecesor din secolul al XVII-lea, Newton, și contemporanul său, fondatorul chimiei științifice, Boyle, materialismul încă suportă opinii religioase, uneori chiar îngust teologice (bis) În același timp, filozofia materialistă apare în Franța mai îndrăzneț și cu mare strălucire Aici este organizat într-un sistem regulat și de aici, ca de la Focusul principal, se răspândește în întreaga lume civilizată, luminând și încălzind cu razele sale benefice țările cele mai îndepărtate și înapoiate Biblioteca "Runivers" HPP-Y VЂKЪ Înlăturat de scepticismul lui Montaigne, Lamotte-Devayer și mai ales al lui Bayle (ter) și excelent pregătit de înțelegerea mecanică a lumii lui

Descartes și Gassendi, solul mental al Franței era în această epocă cel mai favorabil dezvoltării atât ştiinţele exacte cât şi materialismul Voltaire și enciclopediștii, politicienii și economiștii, un număr de matematicieni și oameni de știință a naturii și, în cele din urmă, o masă de scriitori de orice fel - au fost mai mult sau mai puțin implicați în înțelegerea lumii, care a alungat supranaturalul din natură și a redus totul, fără excepție, la interacțiunea simplă dintre fizice și chimice b rezistența materiei Dar cu excepţia diletantilor, cu excepţia eclectiştilor care a perfecționat arta antică de a combina teze pur materialiste cu viziunile direct opuse ale idealismului și viziunile mai puțin extreme, medii, ale senzaționalismului; cu excepția complicilor și connivențelor libere și involuntare rătăcind constant în ilozoism (revitalizarea naturii) și panteismul fără formă, materialismul francez și-a avut preoții recunoscuți în secolul al XVIII-lea Egourile erau predominant: Damettri și - aproape un sfert de secol mai târziu - Holbach; iar alături de ei, deși nu fără rezerve cu privire la evoluția mai bogată și mai variată a concepțiilor lor filozofice și a înclinației către senzaționalism, celebrii editori ai Encyclopédie, d'Alembert și Diderot; în cele din urmă, Maupertuis, Helvetius, Robinet și zeci de alții, al căror materialism nu era nici el străin de amestecurile și influențele senzaționaliste ( ) Ce fel de materialism era în secolul al XVIII-lea în Franța și Anglia - și fundamentele lui, ima Biblioteca "Runivers" MATERIALISM fundamentale, au fost aceleași în această epocă, TÒ în materialismul antichității - s-a arătat în același mod printre civilizația mult avansată a secolului al XIX-lea Materialismul s-a îmbogățit cu o masă de date noi atât din domeniul științelor lumii anorganice, cât și al științei vieții, dar acest lucru nu l-a determinat să-și schimbe metoda, să găsească alte puncte de plecare sau chiar pur și simplu aprofundează opiniile sale de bază Cu "materialismul francez", așa cum este exprimat în Le système de la nature* al lui Holbach, spune pe bună dreptate Lange, am ajuns la final, dar odată cu asta, și până la limitele extreme ale materialismului De atunci, noi argumente și noi puncte de vedere s-au deschis într-un număr semnificativ: dar gama de întrebări de bază a rămas aceeași așa cum era deja cu Epicur și Lucrețiu * Cu această remarcă ne vom limita aici în raport cu materialismul modern, ale cărui învățături sunt mai mult sau mai puțin familiare fiecărui cititor, deoarece materialismul constituie poate cea mai răspândită filozofie în rândul claselor educate Să subliniem, însă, în concluzie la acea trăsătură interesantă, din punct de vedere sociologic, că în vremea noastră Germania a devenit adevăratul focar sau centru al materialismului Aici întâlnim numele binecunoscute ale lui Feuerbach și Strauss Vogt, Moleshott Buechner Tsolbe, Iberwega, ca să nu mai vorbim de o întreagă galaxie de oameni de știință specializați, cu înclinația lor către filozofie și mai ales către materialism, vioi H şi s I du materialisme; I, p Biblioteca "Runivers" MATERIALISMUL ÎN TIEMILE NOASTRE comemorarea foilor naturale franceze și engleze ale secolului trecut Acest fapt dovedește clar că filosofia, în diversele ei Forme și direcții, este un coeficient de civilizație, care se modifică corect, împreună cu toate celelalte condiții ale acesteia din urmă, și în deplină dependență de acestea Într-adevăr, mai mult de un materialism a înflorit în mod neașteptat în secolul actual pe pământul german, care până de curând îi era atât de străin Idealismul a ajuns la aceeași culoare, dacă nu chiar mai magnifică, și în fața celor mai noi adepți ai lui Kant, o tendință a fost reînviată cu o vigoare reînnoită, care, se părea, fusese deja o dată destul de strălucit reprezentată de Locke,

Hume Condillac, Reid și Kant însuși Valul dezvoltării filozofice a urmat, evident, aproape valul dezvoltării științifice, politice și sociale: este firesc, așadar, ca ambii să ajungă aproape simultan într-o țară care a rămas în urmă cu un întreg secol în cultura generală ( ) Acestea sunt principalele date ale istoriei externe a materialismului Istoria interioară a acestei perspective este plină de un profund interes: ea explică multe trăsături ale alcătuirii mentale a celor mai luminate societăți umane Dar aici nu voi atinge această latură a întrebării Pentru scopul pe care îl urmăresc, va fi suficientă o indicație generală ce este filosofia materialistă în ochii sociologului care aplică la evaluarea acestei doctrine metoda descrierii analitice proprie studiului celor mai complexe Fapte din natură În acest punct, mi se pare, nu pot exista două opinii diferite În tot ce a trecut Biblioteca "Runivers" MATERIALISM În inima umanității întâlnim un mod de a înțelege sau explica lumea În absența cunoștințelor pozitive despre natură și fenomenele sale, au fost posibile doar soluții ipotetice ale problemelor conexe Prin urmare, ipoteza este un atribut necesar al oricărei filosofii a trecutului, iar istoria materialismului confirmă pe deplin această concluzie În orice etape ale evoluției sale și în orice condiții am putea să-l studiem, materialismul a fost întotdeauna și rămâne încă o combinație de presupuneri și conjecturi menite să explice una sau alta categorie particulară de Fapte - atunci ne-am ocupa de ipoteze specializate sau științifice , ci toate categoriile de fenomene considerate în agregat sau ca un întreg O serie de ipoteze, la care se reduce tot conținutul bogat al diferitelor doctrine materialiste, care s-au înlocuit constant între ele, au suferit de mai multe ori schimbări semnificative Dar acesta din urmă îl preocupa exclusiv din punct de vedere cantitativ Această serie a devenit mai scurtă sau mai lungă: ipotezele au căzut din ea, prea evident contrare achizițiilor științifice; ea, dimpotrivă, includea presupuneri mai conforme cu datele cunoașterii pozitive; în cele din urmă, el și-a evidențiat constant ipotezele în anumite științe, modificându-le în funcție de punctele sale de vedere speciale și s-a îmbogățit cu ipotezele anumitor științe, extinzându-le semnificația până la limitele propriului său orizont atotcuprinzător Dar materialismul calitativ a rămas mereu neschimbat Pe baza ipotezelor lui s-au construit Biblioteca Runivers IPOTEZA MATERIALISTĂ un eșantion, a aparținut întotdeauna aceluiași tip Ipoteza materialistă diferă de toate celelalte nu prin faptul că reduce diferitele fenomene la un singur fapt de bază, că identifică toate proprietățile naturii cu o singură categorie de proprietăți: ci prin faptul că acest numitor comun al acesteia se află în întregime în domeniul fenomenelor anorganice lume Pentru materialism nu există și nu pot exista alte atribute ale materiei, cu excepția celor care își manifestă existența sau sunt percepute de simțurile noastre în zona indicată Ipoteza științifică reduce, de asemenea, un fenomen la altul Dar se învârte într-un cerc apropiat de lupte omogene sau de o singură clasă Trecând peste acest abrupt și pierzându-și caracterul special, ea încetează să mai fie științifică; și explicând fenomenele de diverse ordine prin fenomenele lumii anorganice, devine materialist Asemenea ipoteze au fost întotdeauna întâlnite din abundență în științele lumii anorganice și sunt încă ținute cu încăpățânare în ele; dar nu este nevoie să demonstrăm că ele nu aparțin acestor științe, ci FILOZOFIEI materialiste, care le-a alăturat strâns și se străduiește să se contopească cu ele Să remarcăm încă o trăsătură interesantă din istoria materialismului În dezvoltarea sa, se pare că a fost strict de acord cu

cursul general al dezvoltării cunoștințelor umane: de la întrebările cosmice, a trecut treptat la întrebările antropologice Pe măsură ce științele inferioare progresau și explicau mai pe deplin prin ele fenomenele corespunzătoare, el a încetat să se mai intereseze de acestea din urmă și și-a îndreptat privirea către lumina ascendentă a științelor Faptelor mai complexe Dar aici   obstacole și dezamăgiri amare Succesele acestei categorii de știință dau o lovitură mortală pretențiilor materialismului de a explica totalitatea fenomenelor prin ipoteza sa simplă și necomplicată Ponderea adevărului în materialism adunată din studiul Faptelor lumii anorganice - încrederea în conformitatea legilor cu fenomenele de toate ordinele - este deja dovedită în mod destul de irefutat de științele dezvoltate ale lumii organice și hiperorganice, iar falsul unilateralitatea sau exclusivitatea iese la iveală mai clar decât înainte, când în domeniul științelor superioare domnea întunericul de nepătruns Curând, așa cum spune pe bună dreptate Vyrubov, s-a dovedit că "înțelegerea naturii este doar o jumătate din înțelegerea lumii; cealaltă jumătate este formată din înțelegerea omului și a societăților în care trăiește; dar tocmai această a doua jumătate, cea mai importantă în practică, întrucât se referă la întrebări cotidiene, materialismul a lăsat-o în mod constant la umbră, fiind neputincios să explice fenomenele complexe și schimbătoare ale vieții, chiar dacă, de exemplu, prin jocul de atomi Potrivit unui alt gânditor, materialismul se stinge de moarte naturală deja datorită faptului că legea cauzalității încetează să mai ceară de la mintea noastră sacrificiile grele de odinioară sau, cu alte cuvinte, pentru că lumea și fenomenele ei încep să fie explicate satisfăcător fără ajutorul unei ipoteze materialiste ( ) Filosofie pozitivă; vol XXII, p CAPITOLUL DOI IDEALISM Esența idealismului - Trei umbre ale idealismului antic (Socrate, Platon, Aristotel) - Scolastică Filosofia arabă - Evaluarea incorectă a scolasticii - Paralelism în soarta istorică a materialismului și idealismului - Ascensiunea idealismului în secolul al XV-lea - Descartes și Spinoza - Monism, pluralism și dualism - Leibniz Berkeley - Kant și noua filozofie - Ipoteza în filosofia veche - Trei tipuri de ipoteze metafizice - Idealismul metafizic al lui Kant - Idealism după Kant Hegel - Schopenhauer și semnificația pesimismului idealist I Materialismul a dominat de mai multe ori, în istoria filozofiei, alte sisteme și în epoca actuală este una dintre cele mai răspândite viziuni asupra lumii Dar nu a fost niciodată singurul mod de a explica totalitatea fenomenelor Alături de el, înecându-i uneori hotărâtor vocea, în corul mare al ideilor călăuzitoare ale omenirii se auzeau în permanență alte păreri, direct opuse În această regiune a domnit întotdeauna cea mai mare diversitate, iar sarcina descrierii științifice este de fapt de a reduce această bogăție de specii la câteva tipuri generale și destul de caracteristice Materialismul a fost primul, dar comparativ și   stadiul cel mai stabil al dezvoltării filozofice - aceasta este opinia multor istorici ai filosofiei Dar, fără a nega că învățăturile materialiste s-au abătut mai puțin decât altele de la cerințele bunului simț și au depășit alte sisteme în stabilitatea lor, nu văd temeiuri suficiente pentru recunoașterea lor necondiționată și primatul cronologic într-o serie de viziuni diferite asupra lumii Teoria apariției simultane a principalelor direcții ale gândirii filosofice mi se pare mai corectă atât din punct de vedere logic, cât și istoric: din punct de vedere logic, pentru că în însăși esența ipotezei se află posibilitatea, transformându-se rapid în necesitate,

de a explica lucrurile prin diverse grupuri de cauze ; din punct de vedere istoric, deoarece primatul cronologic al materialismului constituie el însuși, în cele mai multe cazuri, o ipoteză nedovedită, iar acolo unde aceasta din urmă este confirmată de fapte, apariția concepțiilor idealiste a urmat prea repede prima manifestare a doctrinelor materialiste pentru a stabili între ele și alții o ipoteză filiaci istorice reale yu sau succesiune corecta Astfel, pentru a nu merge departe pentru exemple, și pentru a rămâne în ciclul dezvoltării, asupra căruia se îndreaptă atenția mai ales aici, primii germeni ai ipotezei explicative opuse materialismului se găsesc mult mai devreme decât sistematizarea dată acestui lucru doctrina lui Democrit Semințele din care a crescut ulterior splendidul arbore al idealismului erau deja împrăștiate din belșug în mintea contemporanilor ionienilor mai tineri, eleaților și pitagoreenilor Mai tarziu, in aceeasi directie, majoritatea sofistilor au actionat, Biblioteca "Runivers" ESENȚA IDEALISMULUI iar între ele remarcabile în istoria filozofiei figură populară a lui Socrate Socrate indică clar o reacție împotriva naturalismului ionienilor și Democritului Conjecturilor fericite ale acestor filozofi despre necesitatea fenomenelor și imuabilitatea legilor naturale, el opune alte presupuneri împrumutate din domeniul Faptelor psihologice și sociale El opune o jumătate a naturii celeilalte și își construiește viziunea asupra lumii pe ea, urmând în esență aceeași metodă de explicare a fenomenelor, adică recurgând la o ipoteză neverificabilă În asemenea condiţii, Socrate nu a putut să nu se întoarcă la forma primitivă a idealismului, la antropomorfism, cu care îmbină şi spiritismul, adică un fel de idealism aflat în strânsă legătură cu explicaţiile antropomorfe şi dualiste Într-un cuvânt, în timp ce vechii materialiști și-au construit ipotezele generale sau filozofice cu ajutorul unor date slabe culese din observațiile fenomenelor de natură anorganică, Socrate și idealiștii acestei epoci îndepărtate au apelat la exact aceleași ipoteze, bazându-le pe și mai puține ipoteze observații verificate supra naturii hiperorganice, așa cum se numește acum vastul tărâm al fenomenelor, psihice și sociale Amândoi mergeau pe același drum; dar materialiştii au ales ca punct de plecare pentru ipotezele lor atotcuprinzătoare cele mai exacte dintre observaţiile existente atunci, sau acele date din care ştiinţele speciale - matematica, mecanica şi fizica - începeau deja să se formeze în acea vreme; idealiştii, dimpotrivă, au pornit din Biblioteca "Runivers" IDEALISM observații cu totul superficiale ale fenomenelor, care la acea vreme nu se încadrau încă în cadrul cunoașterii pozitive și abia în vremuri relativ recente au început să fie distribuite între științele speciale - biologie, psihologie și studii sociale Astfel, materialismul antic s-a străduit să explice întregul natură ca o parte a naturii și, prin urmare, a fost în mod necesar reprezentantul unei înțelegeri incorecte atât a părții, cât și a întregului În esență, aceeași metodă, apucând doar la celălalt capăt al lanțului de fenomene, a fost urmată de idealism, care, deja la primele etape ale dezvoltării sale, se închide într-o lume îngustă de idei personale și sociale și, de-a lungul ei întreaga istorie, nu mai părăsește acest cerc fals Idealiștii antici sunt destul de tipici în acest sens Întrebări de moralitate individuală și socială, teoria cunoașterii, un amestec pestriț de probleme psihologice și politice - aceasta este ceea ce umple predominant viziunea lor asupra lumii Educați în această zonă a conceptelor, ei sunt deja în întregime și, fără nicio îndoială, în legitimitatea unei astfel de metode, se transferă și în natura externă De la Socrate și Platon până la Hegel și Schopenhauer, idealismul nu a

reușit niciodată să spele acest păcat originar Trei nume sunt date în mod obișnuit în legătură cu idealismul antichității: numele unor reprezentanți foarte importanți ai celor trei nuanțe principale ale acestei doctrine filozofice L-am menționat deja pe Socrate Filosofia sa practică este un idealism care nu este încă pe deplin conștient de sine, care nu este încă pe deplin eliberat de influența încercărilor de a   explicații ale fenomenelor din jur În doctrina cunoașterii lui Socrate, la care se alătură cinicii, megarii și stoicii în acest sens, recunoașterea relativității conceptelor noastre generale despre lucruri sau acea subordonare a ideilor generale percepțiilor private și individuale, care au stat la baza teoria cuvântului, ideii și obiectului, care a primit faimă puternică și o largă răspândire sub numele de nominalism Teoria generalizării, sau explicația procesului mental extrem de important prin care se formează conceptele din percepțiile senzoriale individuale, care își găsesc exprimarea simbolică în cuvinte, constituie una dintre principalele ipoteze pe care idealismul le construiește metafizic, adică fără a ține cont de condițiile speciale ale fenomenelor relevante Nu este deci surprinzător faptul că tocmai prin această ipoteză se diferențiază în primul rând diferitele tendințe ale FILOZOFIEI idealiste Deja un student al lui Socrate, Platon, apare pe această problemă cu o teză nouă și foarte originală, dând o amprentă aparte viziunii sale asupra lumii, care de atunci a devenit un semn distinctiv al idealismului pur sau clasic Ipoteza lui Platon a primit mai târziu denumirea de realism, sau teoria conform căreia supremația de orice fel este recunoscută nu pentru un lucru sau fenomen, ci pentru o idee sau un concept abstract Doctrina lui Platon este în strânsă legătură cu) Goring, System der k Ph hi , T II, p   învățături ulterioare despre certitudinea * predominantă a reprezentării, sau despre primatul filosofic al reprezentării asupra fenomenului, subiectului asupra obiectului Nu această trăsătură a idealismului ar trebui însă pusă pe seama lui, la fel cum ipoteza opusă, recunoașterea certitudinii predominante a obiectului, poate servi drept obiect al mândriei legitime a materialismului; dar ambelor filozofii trebuie să li se reproșeze în mod egal faptul că ele, în această întrebare fundamentală, greșesc împotriva acelei condiții necesare pentru găsirea adevărului, în virtutea căreia presupunerile minții noastre nu ar trebui să depășească limitele cunoașterii private sau nu ar trebui să depășească limitele cunoașterii private cuprinde toate categoriile de fenomene Al treilea mare nume al idealismului antic îi aparține lui Aristotel Odată cu el, idealismul suferă o nouă modificare Celebrul stagirit nu este mulțumit de viziunea asupra lumii a lui Platon, extrem de unilaterală, în ciuda zborului său ridicat, iar pe lângă unele dintre prevederile platonismului, el propune și alte puncte de vedere și ipoteze, parțial direct opuse De aici impresia de eclectism pe care o produce filozofia lui Aristotel oricui o studiază concomitent cu alte sisteme Dar nu acesta este acel eclectism inutil care se întâlnește atât de des în epocile declinului și exprimă doar oboseala gândirii, care și-a pierdut o vreme capacitatea de creativitate filozofică originară; nu acea neputință a minții sub jugul sarcinilor acumulate și povara deciziilor contradictorii ale predecesorilor, care își găsește ieșirea și ușurarea în convergența mecanică a acestor contradicții, în construirea lor   paralelogram cu scopul de a deriva ipoteza rezultantă sau medie Auto-amăgirile de acest fel sunt lotul obișnuit al mediocrilor; Aristotel rămâne încă singur în mulțimea

gânditorilor din diverse epoci, ocupând în antichitate același loc pe care l-a ocupat Bacon la sfârșitul secolului al XVII-lea sau Auguste Comte în vremea noastră Eclectismul lui Aristotel este deja aproape, cel puțin în măsura în care starea de atunci a cunoașterii pozitive i-ar permite, să se limiteze la enciclopedism, cu dorința de a îmbrățișa, cu ajutorul unei singure metode, totalitatea fenomenelor Desigur, această trăsătură este, într-un anumit sens, proprietatea comună a tuturor filozofiilor Toate sunt atât filozofii, cât stabilesc o înțelegere uniformă a fenomenelor Dar în timp ce majoritatea predecesorilor lui Aristotel au realizat unitatea dorită declarând pur și simplu aplicabilitatea necondiționată la toate categoriile de fenomene, indiferent de cutare sau cutare ipoteză, Aristotel, dincolo de această unitate metafizică exprimată în idealismul său, a simțit vag posibilitatea sau necesitatea unei alte unități, care ar urma în mod firesc din aplicarea unor metode uniforme de investigare la întreaga sumă de fenomene De aici preocuparea constantă a lui Aristotel pentru stabilirea metodelor corecte de gândire științifică; de aici efortul său caracteristic de a-și duce ipotezele prin întregul ciclu al cunoștințelor speciale; de aici, în sfârșit, inconsecvența în care se încadrează atunci când rezolvă întrebări nu doar private, ci și generale Aristotel se contrazice mult Biblioteca "Runivers" IDEALISM mai mult decât Democrit și Platon, ale căror concepții filosofice le supune unei analize atente, înclinând spre Platon în "prima" sa filozofie, atât de potrivit, deși accidental, numită mai târziu metafizică, și către materialiștii din "a doua" filozofie sau lucrări care au avut în această perspectivă dublă, Aristotel seamănă cu un alt mare reprezentant al idealismului, Descartes, în ambele, totuși, ipoteza idealistă în întrebările cele mai fundamentale are prioritate față de explicațiile materialiste și ambele, prin urmare, în clasificarea generală a doctrinelor filozofice ar trebui incluse în rânduri idealiști, deși nu fără rezerve cu privire la dreptul lor de a apărea printre reprezentanții sistemelor mixte Să remarcăm, de asemenea, în treacăt, o concepție greșită destul de comună că lui Aristotel i se atribuie onoarea de a crea "metafizica* sau" prima *, așa cum o numește însuși Aristotel, o filozofie care studiază principiile comune a tot ceea ce există, fără nicio legătură cu stiinte speciale În acest sens, gânditorul grec aparține doar unei terminologii mai precise și unei retrageri formale a sistemului de generalizări filosofice a locului în fruntea oricărei cunoștințe particulare Dar formularea chestiunii metafizice nu provine de la Aristotel, ca întrebarea unei astfel de înțelegeri generale a fenomenelor care nu s-ar învecina direct cu niciunul dintre departamentele cunoașterii speciale În acest sens, metafizica a existat deja printre toți predecesorii lui Aristotel Și acest scop l-a urmărit în zadar Biblioteca "Runivers" stoici rezultă şi acum, căzând involuntar în extrem, de care ea trebuie să evite Mi-aș dori cu atâta pasiune, adică să dezvolt vederi, comune numai în nume, dar de fapt, care apar pe baza nu tuturor, fără excepție, ramurile cunoașterii, ci numai a grupurilor sau categoriilor sale separate După Aristotel, dar încă în lumea antică, filosofia idealistă a suferit multe schimbări și a luat diferite forme Excesele idealismului de atunci au corespuns pe deplin altor excese în care s-a aruncat cu capul înainte civilizația care se stingea încet a antichității greco-romane Dar, deși semnificația social-patologică a iluziilor neoplatoniștilor, neo-shitagorienilor etc este fără îndoială, totuși, în sensul dezvoltării nu doar extreme, ci originale și progresive a ipotezei principale pe care interpretarea

idealistă a lumea se bazează, aceste diverse învățături merită puțină atenție În general, în această perioadă, îmbrățișând mai multe secole, între sisteme idealiste, doar filosofia stoicilor iese în evidență, reprezentând un amestec pestriț de antropomorfism, teleologie și optimism al lui Aristotel cu ipoteze cosmogonice împrumutate parțial de la el, parțial de la materialiști și , în rezultatul final înclinând spre una dintre cele mai favorizate forme de idealism, miismul panteist Slab în sens teoretic, stand shizm a avut, totuși, o mare influență ca doctrină practică În domeniul cunoașterii aplicate, în etică, se află principalele rădăcini ale acestei doctrine Dintre îndatoririle morale ale unui om, stoicii de Biblioteca "Runivers" treizeci IDEALISM au dat punctul de plecare și centrul întregii lor viziuni asupra lumii: tocmai în această linie s-a exprimat idealismul lor profund Evul Mediu aparține în totalitate scolasticii*, dar domnia scolasticii a fost, fără îndoială, domnia uneia dintre multele forme ale idealismului Este adevărat că unii istorici culturali, precum Prantl, de exemplu, neagă scolasticii orice semnificație filosofică, argumentând că este un simplu amestec de logică și teologie idealismul ar putea fi ușor adus sub aceeași definiție Teologia în sensul larg al cuvântului este deja o viziune asupra lumii în sine, este o filozofie a etapelor inferioare ale dezvoltării sociale, fiind supusă unei prelucrări logice și legată de o anumită teorie a cunoașterii, orice teologie se transformă inevitabil în metafizică Așa a fost și cu scolastica, care la început sincer, și apoi sub masca teoriei adevărului dublu, a combinat logica și teoria cunoașterii lui Aristotel cu Formele brute, adesea chiar urâte, de explicație teologică a lumii s-a relevat neobișnuit de clar legătura care există între toate tipurile de viziune ipotetică asupra lumii în general, în principal între idealism și ipoteză Franti, Geschichte der Logik im Abendlande; τ Π, pagina Biblioteca "Runivers" SCOLASTICĂ determinând condițiile cunoașterii noastre a fenomenelor: Tocmai din cauza ușurinței comparative a bagajului științific și filosofic, cu care gânditorii Evului Mediu s-au îmbarcat pe calea lungă și anevoioasă a speculației generale, au o valoare extrem de mare a rolului deținut așa-numita teorie a cunoașterii într-un anumit tip de viziune asupra lumii Întreaga scolastică, lăsând deoparte inconsecvențele sale teologice, echivalează cu o dispută cu privire la meritele a două ipoteze, care, fiind înaintate în acest domeniu de gândire de către antici, au primit în perioada luată în considerare denumirile caracteristice ale realismului și nominalismul Scolasticilor, ca si multora dintre cele mai noi scoli de filozofi, li s-a parut ca, avand o teorie definita a cunoasterii, ei detin in mana cheia unei intelegeri intregi, omogene si exhaustive a lumii Într-o altă parte a acestei lucrări, voi încerca să demonstrez că teoria cunoașterii nu poate fi în niciun caz considerată singura sau chiar principala condiție pentru stabilirea unei filozofii a științelor, care, dimpotrivă, ar trebui să se bazeze în mod egal pe toate ramurile a cunoașterii umane Se va explica, de asemenea, că, înainte de a putea deveni o sursă fructuoasă de speculație generală, teoria cunoașterii din domeniul filosofiei, care a adăpostit-o încă de la primele priviri ale gândirii conștiente, trebuie să revină la limitele mai precise ale unei știință specială și filozofia specială corespunzătoare Dar aici suntem încă departe de filosofia științelor și de condițiile de bază ale existenței ei; aici suntem încă în regiunea de altădată Biblioteca "Runivers" IDEALISM filozofia trecută și, prin urmare, nu putem să nu observăm că acest trecut a privit problema cunoașterii cu ochi cu totul alți Subiectul și condițiile cunoașterii sale asupra obiectului au fost

întotdeauna centrul spre care gravita tot idealismul și întreaga chestiune, în absența oricăror date exacte, a fost în mod necesar rezolvată printr-o serie de ipoteze Acesta din urmă, însă, doar ca excepție, așa cum, de exemplu, în cele mai bune lucrări ale lui Aristotel, a păstrat o legătură îndepărtată cu condițiile particulare ale fenomenelor corespunzătoare În cele mai multe cazuri, ipotezelor prezentate în acest domeniu li s-a dat imediat o semnificație generală sau filosofică, iar chestiunea cunoașterii s-a transformat inevitabil într-o presupunere fără temei despre ceea ce este mai real, ce are semnele de a fi într-o măsură și un grad mai mare decât orice altceva există ъ unul, indiferent sau absolut; teoria ipotetică a cunoașterii s-a transformat astfel invariabil într-o teorie ipotetică a lucrului în sine Această trăsătură generală a idealismului a fost, de asemenea, caracteristică scolasticii medievale, care, totuși, în această privință merită cel mai puțin neglijarea care, de obicei, îi revine Suficient protejată de credințele sale religioase de urmărirea prea zeloasă a absolutului, de fapt în sfera filozofică, scolastica ar putea da măcar o oarecare respingere ispitei puternice la care este supusă orice înțelegere idealistă a lumii și care constă în transformarea unei ipoteze cognitive într-o ipoteză despre esenţa internă şi absolută a fenomenelor Desigur, scolastica, în persoanele celor mai proeminenti reprezentanți ai săi, a căzut în cele din urmă în aceeași amăgire Biblioteca "Runivers" REALISM SI NOMINALISM niyu; dar, totuși, meritul formulării relativ mai simple și fără artă a întrebărilor referitoare la aceasta îi aparține Pe baza unei ignoranțe complete a Faptelor psihice, la care idealismul a fost întotdeauna atât de înclinat să le generalizeze prematur, era firesc să se nască un amestec de condiții sau elemente de cunoaștere subiective și obiective Această confuzie a mers atât de departe încât elementele subiective au fost luate drept obiective, iar sensul existenței concrete a fost atribuit ființei abstracte Realismul de acest fel, care și-a găsit expresia sistematică și parțial artistică în teoria ideilor lui Platon, a fost ipoteza filozofică favorită în toată perioada anterioară a scolasticii medievale Această ipoteză corespundea pe deplin structurii mentale a epocii de atunci, plină de credință naivă Dar în esența oricărei presupuneri nedovedite se află o dualitate, care în curând dă naștere la conjectura opusă în minte Așa a fost și cu platonismul din Evul Mediu Mai întâi, sub forma unei reacții firești, dar totuși slabe, împotriva extremelor realismului, și apoi toate intensificându-se sub influența, pe de o parte, a unui studiu mai profund al lui Aristotel și, pe de altă parte, a materialismului nou apărut, Pe scena istorică apare nominalismul, unul dintre strămoșii îndepărtați ai căruia, după cum am văzut, exista deja Socrate Dar această a doua ipoteză, care a restabilit primatul și puterea ființei concrete și a redus abstractul la nivelul unui simplu instrument al minții, condiție formală și pur subiectivă a cunoașterii, a primit sub mâna scolasticilor o dezvoltare și o semnificație necunoscută către lumea antică h Biblioteca "Runivers" IDEALISM Deosebit de remarcabil în această privință este nominalismul de mai târziu, care a avut reprezentanți talentați precum șeful școlii terministe , doctor invincibilis, așa cum îl numeau contemporanii săi, Ockham În această formă, idealismul medieval este deja legat printr-o mie de fire invizibile cu ultimele tendințe ale gândirii filozofice Formalismul său logic, precizia și chiar meschinătatea distincțiilor și definițiilor sale și, în cele din urmă, lupta neobosită împotriva unei limbi "care aparține în totalitate poporului* și, prin urmare, devenind inevitabil conducător și purtător

de prejudecăți și erori, toate acestea au eliberat calea pentru empirismul de mai târziu, raționalist al yskih-ului Angliei și al senzualiștilor francezi - toate acestea au contribuit la faptul că materialismul, care în cea mai mare parte nu avea propria sa teorie a cunoașterii, a fost întotdeauna un susținător al ipotezei strict nominaliste (și) Apropo de idealismul Evului Mediu, nu se poate trece în tăcere despre filosofia arabă, care a avut o influență foarte importantă asupra dezvoltării scolasticii Această filozofie, în ciuda existenței în ea a mai multor școli și tendințe, toate aparțin uneia, caracterizată de noi mai presus de tipul filosofic Reprezentând un amestec de logică, și din nou aproape exclusiv aristotelică, cu neoplatonismul și teologia în forma strictă a monoteismului mahomedan, scolastica arabă se deosebea de creștină în principal prin trei trăsături care erau în strânsă dependență, poate chiar cauzală, una de celelalte caracteristici: cea mai bună cunoaștere a surselor gândirii antice, un stoc mare de cunoștințe exacte și, în sfârșit, multe altele Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA ARBĂ trezirea precoce a aspiraţiilor sceptice Aceste trăsături explică libera gândire aproape materialistă a multor filozofi arabi, inclusiv ultimul reprezentant genial al idealismului arab, Averroes Ne-am oprit relativ mult timp asupra idealismului Evului Mediu, de fapt, pentru că tocmai această perioadă a dezvoltării sale este de obicei tratată nu tocmai corect Influenței obiceiurilor mentale dobândite în timpul domniei scolasticii se atribuie adesea multe astfel de greutăți, care s-au abătut ulterior asupra idealismului, care ar fi explicate mai corect prin caracterul de bază și proprietățile interne ale acestei viziuni asupra lumii Istoria ulterioară a idealismului în Europa, după așa-zisa răsturnare a jugului lui Aristotel sau ruperea cadențelor scolasticei, a arătat clar cât de puțin poate cădea vina sterilității fatale a idealismului asupra lui Aristotel și admiratorilor săi medievali Scolasticismul și sofistica antică, acești țapi ispășitori, dacă nu străini, atunci măcar păcatele comune sau generice ale întregii filosofii vechi, nu mai sunt potrivite pentru scopul anterior A trata cu dispreț pe unii Protagoras sau Gorgias, Origen sau Duns Scotus doar pentru că ignoranța lor în domeniul celor mai complexe fenomene naturale este acum evidentă pentru toată lumea, deoarece a devenit deja proprietatea trecutului, și se înclină în fața lui Hegel, Schopenhauer sau chiar și Kant doar pentru că ignoranța lor în domeniul acelorași Fapte mentale și sociale este rar observată de nimeni, deoarece este încă în mare măsură un specific Biblioteca "Runivers" IDEALISM ignorarea prezentului - nu există temeiuri suficiente Ignoranța care caracterizează perioada actuală se referă parțial la aceleași întrebări ca și ignoranța care a fost lotul fazelor de dezvoltare deja trecute, și parțial întrebări de alt ordin Dar, în esența lor, ambele tipuri de ignoranță sunt identice și conduc inevitabil la un singur rezultat: la construirea de ipoteze care îmbrățișează atât întreaga zonă a cunoscutului, cât și întreaga zonă a necunoscutului și, prin urmare, ipoteze arbitrare și neverificabile În ambele cazuri, atât în metafizica trecutului, cât și în metafizica prezentului, mintea umană, supunând chiar celor mai bune aspecte ale organizării sale, atrăgând-o irezistibil de la credința oarbă la critică și îndoială, încearcă totuși pe cât posibil să ascunde de sine toată profunzimea ignoranței sale niya și golul interior al generalizărilor lor largi În acest scop, metafizica recurge constant la o arhitectonică pricepută a conceptelor, care ne înșală atât de ușor în apropiere sau în prezent și care este mult mai greu să ne inducă în eroare atunci când ni se deschide ochilor în perspective îndepărtate

ale trecutului În aceste construcții se dezvăluie clar geniul creatorilor de sisteme, fondatorii școlilor influente Dar construcțiile în sine au un sens eminamente tranzitoriu și convențional "Învățătorul invincibil al Evului Mediu a fost de mult aruncat în praf de pe piedestalul înalt care i-a fost ridicat de contemporanii uimiți; aceeași soartă a avut-o și pe cea mai mare dintre urmașii săi Toți au fost la vremea lor în mod egal Biblioteca "Runivers" DEZVOLTARE în continuare victorioși, pentru că au exprimat în egală măsură neînțelegerea lumii epocii lor Dar să ne întoarcem la idealism și la soarta lui după apariția societăților europene din cercul restrâns al condițiilor medievale de dezvoltare și să subliniem încă o dată că, observată în termeni generali și mari, istoria idealismului este o repetare literală a istoria materialismului Ambele evoluții au loc în paralel, mărturisind invariabil faptul că ambele viziuni asupra lumii, în ciuda diferenței profunde dintre principalele lor ipoteze, au fost întotdeauna produsul unor factori sociologici care acționează nu numai în mod egal, ci și simultan Materialismul și idealismul apar în aceeași epocă, ambele atingând un grad înalt de prosperitate deja în lumea antică; ambii, în condiții similare, trăiesc vremurile întunecate ale invaziei barbarilor și formării societăților europene moderne; ambii, în cele din urmă, în această perioadă de stagnare mentală, se aprovizionează cu noi forțe și încep parțial să-și dezvolte în continuare punctele de vedere de bază Acest paralelism remarcabil se extinde până la ultima dată Suma faptelor literare și științifice, numită Renaștere, a atins în egală măsură ambele direcții ale gândirii filozofice Mișcarea mentală, cauzată de o creștere semnificativă a stocului de cunoștințe în domeniul științelor lumii anorganice, a fost foarte rapid transferată de la materialism la idealism Pentru cei din urmă, la rândul său, a început o perioadă de prosperitate, care amintește de cele mai bune vremuri ale filosofiei antice Biblioteca "Runivers" IDEALISM Numele lui Spinoza, Descartes, Leibniz, Berkeley, Kant, urmându-se continuu, au lăsat o urmă strălucitoare în istoria idealismului secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea; și Fichte, Pileyerma-her, Hegel, Schelling, Schopenhauer au fost dovezi vii și semnificative ale forței acestei viziuni asupra lumii în timpul nostru Secolul al XVII-lea este umplut nu numai în Franța, ci și în restul Europei cu numele de Descartes Spinoza și Leibniz aveau la acea vreme o influență nu mai puțin extinsă, care însă, în ultimii ani ai activității sale aparține deja începutului secolului al XVIII-lea, adică epocii în care idealismul, în persoana lui Berkeley, prinde rădăcini solide și aproape străin de pământul filozofic al Angliei O mulțime de alți gânditori s-au grupat pe parcursul acestor două secole în jurul aceluiași stindard filosofic, care abia în secolul al XVIII-lea, și apoi numai pentru o vreme și în țările cele mai avansate, cedează primul loc materialismului Spre sfârșitul acestei perioade, idealismul își găsește un reprezentant deosebit la unul dintre cei mai mari gânditori ai tuturor timpurilor și popoarelor, Emmanuel Kant, și în cele din urmă, în prima jumătate a secolului nostru, produce o serie întreagă de sisteme, în principal în Germania , unde dominanta acestei tendinte a fost favorizata conditiilor culturale generale Am vorbit deja despre Descartes și am subliniat natura mixtă a operelor sale filosofice, dintre care doar o parte a fost concepută și executată în spiritul idealismului pur; pentru asta, idealismul lui Iecaptus poate servi ca un tip al tuturor Biblioteca "Runivers" DECARTES SI SPINOSA bord Ignoranța profundă care i-a caracterizat timpul în domeniul fenomenelor hiperorganice nu l-a împiedicat pe Descartes să inventeze

psihologia fantastică, să o confunde cu logica și să acorde acestor creații ale unei minți individuale o semnificație filosofică largă, transformându-le în punctele de plecare ale întreaga perspectivă Dar filosofia lui Descartes, nemulțumită cu aceasta, ca să spunem așa, practica obișnuită a idealismului, o ridică într-o teorie, o face un principiu general Absența datelor empirice referitoare la o jumătate a naturii, Descartes recunoaște drept cea mai proastă condiție pentru construirea ipotezelor universale, poziția cea mai avantajoasă în care poate deveni un filozof în raport cu realitatea care îl înconjoară Acesta este sensul valoros al acelor cerințe și metode ale lui Descartes, care l-au glorificat atât de mult în tabăra idealiștilor, dar care, de fapt, și dacă privim problema din punctul de vedere al succeselor ulterioare ale metodologiei științifice și filosofice , constituie doar o dovadă a vidului interior al oricărui idealism extrem, și anume în virtutea acestor metode, fiind cel mai proeminent reprezentant al filosofiei ignoranței care a dominat toată omenirea trecută La Descartes, care proclamă necesitatea unei rupturi violente între gândire și percepția senzorială și transformă scepticismul, această ultimă ancoră a mântuirii metafizicii, într-un simplu joc de concepte echivalente, împrumutat în plus de la Sf Augustin (I), la Descartes, idealismul își dezvăluie deja pe deplin legătura strânsă și constantă cu ignorarea completă a condițiilor originii și dezvoltării unui organ Biblioteca "Runivers" IDEALISM serie cheska și în ea cel mai înalt eșalon - o persoană Dimpotrivă, în idealismul mai tânărului contemporan al lui Descartes, Spinoza, în ciuda Formelor mistico-religioase, aceeași trăsătură se dezvăluie mult mai greu, astfel încât întreaga învățătură a strălucitului filozof olandez pentru o foarte lungă perioadă de timp a părut multora să fie lipsit de cele mai caracteristice trăsături ale unei viziuni idealiste asupra lumii Spinoza, prin urmare, mai ales pe vremuri, a fost adesea clasat printre materialiști Dar posibilitatea unei astfel de erori grosolane demonstrează cât de șocante au fost întotdeauna fundamentele interne ale clasificărilor obișnuite ale sistemelor filozofice Centrul de greutate al filosofiei lui Spinoza se află în întregime în lumea ideilor, în lumea pur psihică, a cărei identitate absolută cu lumea fenomenelor exterioare, cu tărâmul trecător și schimbător al obiectului, Spinoza, ca un adevărat idealist, proclamă solemn Desigur, unitatea a tot ceea ce există, regularitatea sau necesitatea corectă a tot ceea ce se întâmplă, identitatea gândirii și naturii, toate aceste rezultate ale filozofiei lui Spinoza ar putea la fel de ușor să aparțină materialismului Predominanța unui punct de vedere îndreptat exclusiv spre asemănarea concluziilor și uitarea diferenței fundamentale în modurile în care se ajunge la aceste concluzii explică confuzia frecventă între ele a viziunilor opuse asupra lumii Dar ideea este că toate FILOZOFII care permit o construcție ipotetică a lumii cad inevitabil, mai devreme sau mai târziu, în ispita pe care o prezintă ipoteza seducătoare a unității absolute a fenomenelor în natură Spinoza ar fi fost același material Biblioteca "Runivers" MONISM, PLURALISM ȘI DUALISM o frunză, ca Lamettry sau Holbach, dacă ar fundamenta ipoteza identității asupra transformării fenomenelor psihice în fenomene ale lumii anorganice; dar el a obținut același rezultat prin procesul invers: bazându-se doar pe argumentele propriei minți, el a recunoscut în mod arbitrar întregul set de fenomene ca fiind norme direct opuse ale ființei și, prin urmare, ar trebui să fie clasat printre idealiștii strict consecvenți Din aceasta se poate observa că monismul, sau unitatea ipotetică a lumii, este proprietatea comună, generică, a

oricărei filozofii care umple golurile din cunoștințele noastre cu presupuneri care îmbrățișează întreaga sumă de fenomene și, din acest motiv singure, gravitează neapărat în domeniul unor astfel de abstracţii, care nu se reduc direct şi imediat la anumite elemente senzoriale şi prin urmare, ei nu sunt crezuți de ei Desigur, și pluralism, pe care, deși doar ca Fapt pur empiric, se bazează acum clasificarea așa-ziselor științe abstracte poate fi, la rândul său, transformată ipotetic în piatra de temelie a unei întregi viziuni asupra lumii Dar este evident că ipoteza monistă va avea întotdeauna o forță atractivă incomparabil mai mare pentru mintea noastră Pluralismul a fulgerat doar în istoria filozofiei fără a lăsa o urmă de durată în ea Așa a fost, în esență, soarta dualismului, care a pătruns în filozofie dintr-o viziune asupra lumii, care este lotul celor mai de jos trepte de dezvoltare, la care istoria găsește corect la început toate societățile umane, iar mai târziu numai cunoscute sociale Biblioteca "Runivers" IDEALISM straturi și indivizi separați între clasele mai dezvoltate Originea ipotezei dualiste explică prevalența acesteia; ci sensul filozofic al acestuia desigur, acest lucru nu crește câtuși de puțin Dualismul, care împarte, ca un sălbatic și un copil, lumea fenomenelor în două jumătăți diferite, chiar și în cazurile cele mai favorabile, ca, de exemplu, la Descartes, nu este decât un apendice extern sau accidental la întregul organic al filozoficului sistem în care joacă rolul de formulare populară, soterică, a întrebării subiectului și obiectului O rezolvare cu totul sinceră a acestei probleme importante atât în idealism, cât și în materialism, repetăm, se străduiește întotdeauna să-și asume Forma monistă, în timp ce în materialism, de regulă generală, obiectul absoarbe subiectul, în idealism, dimpotrivă, subiectul absoarbe obiectul În această privință, adică ca exponenți stricti ai monismului idealist, doi filozofi, Leibniz și Berkel, se remarcă în mod deosebit din grupul mare de idealiști ai epocii luate în considerare Poliistoric și eclectic Leibniz, în ciuda caracterului superficial al filosofiei sale, care chiar și printre propriii compatrioți a primit numele de filosofare aleatorie (Gelegenheits-Philosophie), prezintă un mare interes deoarece în el dorința oricărui idealism de a identifica complet fenomenele mai simple cu altele mai complexe , cu scopul este, cel puțin temporar, de a pune mâna pe unitatea lumii, care se sustrage în mod constant Filosofului Această sete de unitate este potolită Biblioteca "Runivers" LEIBNITZ Leibniz, ca toți ceilalți metafizicieni, apa magică a ipotezei filozofice, care ia de la el Forma doctrinei monadelor, atomi metafizici care umplu natura În lumea anorganică, acești atomi sunt înzestrați cu reprezentări care se neutralizează reciproc; în lumea organică, însă, aceleaşi idei, lămurindu-se din ce în ce mai mult, trec printr-o serie întreagă de etape de dezvoltare, de la inconştienţa plantelor până la mintea omului Fiecare monadă constituie o lume completă, de sine stătătoare a reprezentărilor, care diferă una de cealaltă prin gradul de claritate Ceea ce numim materie este doar o idee vagă, dar ceea ce numim spirit sau gândire este o idee perfect conștientă și precisă Nu mai puțin caracteristică este o altă presupunere filozofică a lui Leibniz, care completează sistemul său: o armonie prestabilită, în virtutea căreia fiecare monadă, fără a se cunoaște ea însăși, trăiește și se dezvoltă în deplină armonie cu toate celelalte, iar totalitatea lor este un strict, Ordine asemănătoare legii, veșnic neschimbată , fenomene Este interesant de observat că această celebră teorie reproduce destul de îndeaproape binecunoscuta ipoteză a lui Spinoza a unui paralelism complet între ordinea sau lumea

ideilor și ordinea sau lumea lucrurilor Dar ambele ipoteze ale lui Leibniz, monadologia și armonia prestabilită, acest determinism idealist sui generis, nu constituie, de altfel, decât o simplă copie adaptată nevoilor idealismului din cele două ipoteze materialiste despre atomi și mișcarea lor necesară Adevărat, o încercare de a explica totalitatea fenomenelor prin intermediul unui complet Biblioteca "Runivers" IDEALISM date mentale necunoscute pe care le întâlnim deja la Platon în teoria sa a ideilor și a armoniei lor preeterne, iar același scop a fost urmărit de toți idealiștii fără excepție Dar în ipotezele lui Platon, latura poetică îneacă totul; în teoriile lui Leibniz, scheletul metafizic al idealismului apare în toată goliciunea sa și, prin urmare, studiul lucrărilor acestui filozof nu poate acționa în prezent decât într-un mod serios asupra minților înclinate să se lase duse de tot felul de arbitrari , atât explicații idealiste cât și materialiste ale lumii ( ) Mult mai sus din punct de vedere filozofic decât Leibniz este Verkel, unul dintre fondatorii și liderii idealismului modern Progresul realizat în științele fenomenelor organice este deja reflectat palpabil în sistemul său filozofic Idealistul englez unește fenomenele, realizează o înțelegere logică întreagă a acestora cu ajutorul unei ipoteze care, așa cum ar trebui să fie în orice sistem idealist, aparține domeniului celor mai particulare și mai complexe Fapte și se extinde apoi la toate fenomenele indiferent Ipoteza lui Verkeley are ca punct de plecare fenomenele psihice, printre care în principal faptele de cunoaștere, procesul de percepere de către subiect a impresiilor pe care le face lumea exterioară Punctul de vedere al lui Verkeley, pe care îl puteți numi imaterialism universal, Fenomenalism sau scepticism idealist, este, în esență, punctul de vedere al lui Platon, un idealism obișnuit, deși extrem Platon susţinea că numai ideile au o realitate superioară, esenţa lucrurilor în sine; Biblioteca "Runivers" BERKEL Berkeley subliniază acest punct de vedere, definind fenomenul ca un agregat al ideilor noastre și negând orice alt mod de existență a unui lucru în sine Berkeley are o absorbție idealistă obiectul de către subiect atinge stadiul său cel mai înalt, completarea sa; monismul idealist eradica ultimele vestigii ale dualismului primitiv Pentru Berkeley, ca și pentru materialiști, există o singură substanță, sau mai bine zis, o singură clasă de proprietăți și fenomene; dar acestea nu mai sunt proprietățile și fenomenele lumii anorganice, ci proprietățile și fenomenele hiperorganicului, o zonă vastă a spiritului Percepțiile și reprezentările sunt idei, natura este o serie coerentă și coerentă de idei, iar legile naturii sunt acea ordine neschimbătoare în care ideile sunt combinate între ele sau se succed Acesta este rezultatul logic la care a ajuns Berkeley și la care transformarea unui anumit domeniu de cunoaștere, teoria cunoașterii, în cunoaștere generală, într-un sistem filozofic și inofensiv în limitele primelor ipoteze speciale în neverificabile și, prin urmare, ilegale ipoteze generale ale filosofiei Dar deja aici va fi interesant de observat că întregul idealism al lui Berkeley și al adepților săi se reduce, în esență, la negarea "lumii reale, care este diferită de reprezentările noastre senzuale" Această negare constituie un fundament solid, încă neclintit de datele cunoașterii private, a teoriei cunoașterii celor mai extremi idealiști Orice altceva în filosofia idealiștilor - de exemplu, concluzia lor de la lumea exterioară la substanța nematerială, ca cauză a reprezentărilor - conform justei observații a lui Lange, Biblioteca "Runivers" IDEALISM numai larg "deschide ușa către cele mai plate și mai palpabile absurdități de care poate fi capabil un sistem metafizic"

*) Din păcate, însă, pentru Lange și pentru adepții lui Kant sau adepții așa-zisei filozofii critice, ipoteza idealismului , negarea unei lumi reale diferite de ideile noastre, constituie, după cum oricine se poate convinge cu ușurință printr-o reflecție de moment, fața unei repetări literale a unei viziuni atât de aparent naive a materialiștilor, în virtutea căreia nu este necesar pentru a face o distincție între lumea senzațiilor noastre și lumea reală Într-o asemenea măsură, este adevărat că orice teorie a cunoașterii care a crescut pe pământul metafizicii și al ipotezelor ei universale este o simplă tautologie, un joc de termeni echivalenti, care numai din punct de vedere formal poate servi la diferențierea între ele diversele filosofice sisteme (bis) În numele lui Kant idealismul lui Bçero poate fi mai mândru În persoana gânditorului Konigsberg, filosofia idealistă a timpurilor moderne și-a găsit pentru sine același reprezentant strălucit pe care l-a avut idealismul antichității în persoana lui Aristotel Acesta din urmă a încercat să corecteze neajunsurile evidente ale idealismului lui Platon și Socrate, bazându-se pe Democrit și pe vastele sale informații în toate ramurile cunoașterii din acea vreme Kant, pe de altă parte, are în spate un șir incomparabil mai lung de filosofi, mai multe erori sau negative () Histoire du matérialisme, vol I, p , precum și Biblioteca "Runivers" KANT ȘI NOUĂ FILOZOFIE cunoașterea, în sfârșit, ceea ce este cel mai important și o cantitate mult mai mare de adevăruri pozitive Toate acestea îl determină să aprofundeze slăbiciunile idealismului și constituie avantajul enorm al celei mai noi critici pe care a fondat-o față de criticile învechite ale lui Aristotel Dar toate acestea nu ne dau deloc dreptul să vedem în Kant mesia filosofiei științifice, care trebuie ridicat pe ruinele metafizicii, presupuse distruse de el, până la temelie O asemenea viziune asupra semnificației lui Kant în istoria filozofiei este profund eronată Kant este un metafizician până la măduva oaselor sale, iar Kant este grozav tocmai ca metafizician Ca precursor al filosofiei științifice, el se pierde în mulțimea altor gânditori, pe care mulți i-au văzut cu mult înainte și mai buni decât el Despre Kant, însă, merită să ne oprim aici, pentru că el servește ca un excelent exponent al aspirațiilor de bază ale întregii filosofii anterioare, considerată ca un întreg, fără distincție de direcții, și pentru că, în plus, este și un reprezentant foarte tipic al idealism Cu toate acestea, atât metafizica profundă, cât și idealismul extrem al lui Kant nu sunt ușor de recunoscut și nu sunt descoperite deodată, nu numai ca urmare a formei dificile și dificile de prezentare care predomină în scrierile sale, ci și datorită următoarei trăsături, care parțial îl aduce mai aproape de Descartes și componentă, poate, cea mai generală caracteristică a filozofiei sale Această caracteristică constă în faptul că Kant predică deschis, s-ar putea chiar spune că ridică practica predecesorilor săi la nivelul unui principiu general și, în același timp, dedică cea mai bună parte a lui Biblioteca "Runivers" IDEALISM critica nemiloasă a teoriilor foștilor filozofi Cu propriul său copernican - comparația proprie a lui Kant - descoperirea că universalitatea și necesitatea în sensul vechii filozofii "intră ^ în cunoașterea experimentală numai din partea subiectului și, prin urmare, obiectul este subordonat subiectului, iar obiectele sunt conformă, în concordanță cu conceptele noastre despre ele, și nu dimpotrivă, Kant justifică doar teoretic, fundamentează modul de gândire fundamental constant, deși adesea complet inconștient al majorității predecesorilor săi După cum știți, printre acestea din urmă, conceptul, conceptul general, simbolul unui lucru sau al unui grup de lucruri au prevalat

întotdeauna asupra lucrurilor în sine sau asupra fenomenelor concrete, care au luat ascultător toate Formele și intrând cu ascultare în toate combinaţiile care au fost determinate dinainte şi gândite pentru ele de maestrul iresponsabil - mintea Filosofului Strâns legată de această dominație a Formei subiective asupra conținutului obiectiv este efortul general al tuturor filozofiilor de a rezolva cele mai fundamentale întrebări prin intermediul pur, i e ipoteze netestabile Kant împărtășește de două ori această dorință: el încearcă să găsească o justificare teoretică pentru aceasta și o găsește pe aceasta din urmă într-o ipoteză generală filozofică, adică neverificabilă Acesta este tocmai caracterul tezei sale fundamentale, că obiectele experienței sunt în general doar obiectele noastre, că obiectivitatea are) Critica rațiunii pure, prefață la a doua ediție germană Biblioteca "Runivers" BIOLOGIC A PRIORI însemnând doar ca o consecință sau o simplă reflectare a subiectivității și că, în sfârșit, cunoașterea a posteriori este posibilă numai în virtutea unei experiențe preliminare și normative de cunoaștere a r i o ha Limitată în limitele înguste ale psihologiei, această ipoteză ar fi complet inofensivă, dar pentru asta, la prima încercare de a o testa, s-ar reduce la un rezultat foarte nesemnificativ, la observația superficială făcută cu mult timp în urmă că percepem fenomenele îndeaproape dependența de propria noastră organizație, prin intermediul organismului său individual (biologic), și nu în alt mod Pe aceleași temeiuri ale psihologiei, deși deja mai târziu, tocmai în timpul nostru, ipoteza lui Kant ar putea primi și un adaos util cu ajutorul presupunerii că, pe lângă organizarea ereditară biologică sau individuală, cunoașterea noastră a lumii exterioare este și normalizat prin organizarea sociologică sau colectivă, adică suma influențelor sociale, datorită cărora produse mentale mai complexe, conceptele cele mai înalte sau cele mai generale concepte ale minții, se formează și se dezvoltă în individ *) Dar în limitele știința privată, niciuna dintre aceste două ipoteze nu duce la concluzia kantiană că obiectul, ca atare, are o ființă duală, una "coformând" cu subiectul sau cu conceptele noastre, iar cealaltă independentă de subiect și deci inaccesibilă acestuia Rămânând pe pământul psihologiei, Kant nu !) Uite, whig-ul meu: Sociologie, Sankt Petersburg, , capitolul zece Biblioteca "Runivers" IDEALISM Aș proclama solemn că cel mai înalt principiu și ultimul rezultat al filosofiei nu poate fi decât conceptul de "incognoscibil" ( ), care a fost ascuns cu grijă până acum în adâncul oricărei metafizici Însă Kant nu s-a limitat la limitele psihologiei și nu a putut face acest lucru pur și simplu pentru că la vremea lui psihologia, ca știință specială, nu exista nici măcar la începutul ei Prin urmare, ca toți ceilalți idealiști, Kant își transformă imediat ipoteza psihologică într-una filozofică, adică explică prin aceasta nu numai procesele minții, ci întreaga totalitate a naturii În spatele lumii fenomenelor, produs al organizării noastre psihice, el mai are și o altă lume* independentă de prima și deci de necognoscibil de minte (Verstand), deși, după o ciudată contradicție sau ciudată terminologie, înțeleasă de minte (Vernunft)): lumea conceptelor absolute, adevăratul obiect al filosofiei Kant, astfel, cade direct în vechea rută, demult tulburată de metafizică Pe de altă parte, însă, activitatea filozofică a lui Kant vizează o critică foarte ascuțită a majorității pozițiilor teoretice ale predecesorilor săi Salvând spiritul vechii metafizici, Kant sacrifică cu îndrăzneală multe, Tn a servit ca întruchipare a acestui spirit în lucrările generațiilor întregi de filosofi Această latură a lui Kant dă o semnificație deosebită aspectului său filosofic într-un moment în care

scepticismul cu privire la rezultatele filosofiei anterioare a atins apogeul În ajunul celei mai mari tulburări mentale, acuzatorul ingenios de iluzii care au devenit evidente pentru toți Biblioteca "Runivers" ELEMENTE CRITICE era firesc să treacă drept un puternic profet și reformator Întoarcerea la Kant, devenită sloganul unui mare grup de gânditori moderni, în urma unei fascinații trecătoare față de idealismul reacționar din prima jumătate a secolului actual, se explică tocmai prin această simplă iluzie Dar pasiunea pentru Filosofia lui Kant, pe lângă motivele tocmai indicate, a fost facilitată și de alții Cunoașterea extinsă a lui Kant și loialitatea sa față de metoda științifică, atâta timp cât este o chestiune de chestiune privată, sunt dincolo de orice îndoială, iar această trăsătură, care îl deosebește pe Filosoful Koenigsberg de majoritatea idealiștilor anteriori și de mai târziu, nu putea decât să fie foarte apreciat tocmai în timpul nostru Mai mult, Kant este drag multor minți moderne și pentru că este ultimul sau cel mai apropiat de noi din grupul de filozofi străluciți care au înțeles bine că cea mai slabă latură a diferitelor viziuni asupra lumii era incompletitatea sau unilateralitatea lor inerentă Dar Kant, ca și marile minți înrudite cu el și între ele mai ales ca Aristotel și Descartes, nu și-a dat seama în mod clar de fatalitatea inevitabilă a unei astfel de unilateralități: dependența strânsă a acestui fenomen de creșterea științelor pozitive i-a scăpat complet Prin urmare, a căutat o cale de ieșire pe căile de mijloc Celebra sa încercare de a concilia recunoașterea drepturilor experienței senzoriale cu recunoașterea drepturilor superioare ale Formelor de gândire a priori este binecunoscută Această încercare a eșuat, la fel cum nu a fost atins obiectivul care se însemna în același timp: găsirea unei sinteze a viziunilor ostile asupra lumii, transformându-le organic într-unul comun Biblioteca "Runivers" IDEALISM punctul de vedere al punctelor de vedere rămase izolate sau numai mecanic interconectate ale materialismului și idealismului Cu toate acestea, acest obiectiv prețuit, Kant urmărește nu prin metode simple eclectice, prin nepercepierea principalelor teze ale materialismului ca parte a viziunii sale asupra lumii, împreună cu prevederile esențiale ale idealismului Kant însuși este un idealist sincer și ceea ce contează pentru el, în primul rând, este triumful final al idealismului - dar un idealism purificat, adâncit, într-adevăr capabil să cuprindă totalitatea fenomenelor cosmice Acest vis al lui Kant a luat forma unei încercări de a lovi materialismul până la moarte, înghițindu-l pentru totdeauna într-un idealism reînnoit Numai în acest fel Kant a sperat să evite piedica obișnuită a tuturor acestor aspirații - scepticismul extrem, fără speranță Mijloacele pentru această mare întreprindere a fost distrugerea "absolutului" materialist - realitatea "lucrului în sine" material Din păcate, însă, acest mijloc este cu două tăișuri: pentru fiecare lovitură adusă realității absolutului material lovește cu aceeași forță realitatea absolutului ideal Faima actuală a lui Kant, ca mare distrugător al metafizicii, se bazează în principal pe aceste lovituri involuntare pe care și le-a provocat El este judecat după consecințele activității sale și, în plus, după consecințele atât de îndepărtate încât s-au arătat deja în minți care au avut timp să se convingă de inconsecvența ultimă a metafizicii prin exemplul unui număr de sisteme ulterioare Astfel Biblioteca "Runivers" ETIC A PRIORI estimările nu sunt destul de corecte; dar pe ea se bazează și o altă glorie a lui Kant, gloria "filozofului de neînțeles" Toate acestea, luate împreună, îi oferă lui Kant numeroși, deși în cea mai mare parte doar nominali, adepți Dar acesta nu a fost scopul direct și intențiile

declarate deschis ale lui Kant însuși Realitatea absolutului idealist era pentru el cel mai înalt altar: tocmai asta voia să-l ascundă de orice încălcare în arcul legământului filozofiei practice sau morale Această latură a activității lui Kant, în opinia noastră, este mult mai remarcabilă decât acea adâncire a brazdei critice, deja neașteptată superficial de către Hume, Locke, Reid, întreaga școală scoțiană și, în general, de către senzualiști, care este pusă de obicei lui ca singur merit originar Transferul idealului în sine, așa cum a fost conceput și executat de Kant, în domeniul eticii, una dintre părțile aplicate ale sociologiei, este, din acest punct de vedere, realizarea, în epoca matură a metafizicii, de un gând care deja în tinerețea ei timpurie s-a născut în mintea multor, lăsat să cadă ploaia și în mintea mare a lui Socrate Prin urmare, filosofia morală a lui Kant va rămâne pentru totdeauna, după cum ni se pare, unul dintre cele mai mari monumente ale idealismului O altă întrebare este dacă acest monument va primi, și când exact, semnificația monumentului mormântului; dar chiar și atunci stilul său strict, reținut, aproape mizerabil va contrasta favorabil cu luxul greu al grandiosului mausoleu, ridicat puțin mai târziu de același mare mort, un alt luptător puternic pentru acesta - Hegel Biblioteca "Runivers" IDEALISM În această schiță generală a filosofiei trecute, pentru noi, totuși, în raport cu Kant, este important doar să convingem cititorii de două lucruri: în primul rând, că Kant aparține filozofiei anterioare și, în al doilea rând, că în ea ocupă un loc onorabil sub stindardul idealismului Înrudirea lui Kant cu gânditorii care l-au precedat rezultă deja din tot ce s-a spus despre natura doctrinei sale filozofice Trebuie să i se acorde un loc alături de Aristotel, Bacon, Descartes, Hume și Locke, dar în niciun caz în afară sau deasupra lor Kant doar cronologic, și nu în esența învățăturii sale, se află la granița metafizicii și a filozofiei științelor Semnificația ei poate fi foarte mare pentru critica modernă, care, respingând filosofia sa morală și aderând exclusiv la latura negativă a activității sale, îi datorează, într-adevăr, aproape toate punctele sale de plecare Semnificația sa se extinde și mai departe la nuanțele mai răspândite ale pozitivismului, care a împrumutat din el cel mai matur rod al metafizicii, doctrina incognoscibilului Dar pentru filosofia științei, sistemul lui Kant nu are o valoare intrinsecă mai mare decât cea a oricărui alt mare metafizician Kruit poate fi considerat unul dintre strămoșii filozofiei științelor doar într-un sens istoric larg, în care, indiferent, toate antecedentele sunt luate în considerare pentru explicarea fenomenelor ulterioare și în care eroarea însăși este recunoscută ca una dintre cauzele secundare contribuind la triumful final al adevărului Dar, chiar și din acest punct de vedere, Kant este marele distrugător al metafizicii doar pentru că el Biblioteca "Runivers" IPOTEZA ÎN FILOZOFIA VECHE următorul efort disperat de a o salva, iar acest efort dă un rezultat negativ Kant nu bănuiește nici pe departe că există o altă cale către scopul neschimbat al oricărei filosofii, o înțelegere omogenă a totalității fenomenelor, pe lângă marea metodă, în sens istoric, care a determinat apariția, dezvoltarea și prosperitatea celor două cele mai preţioase, la vremea lor, produse ale civilizaţiei-religii şi metafizice Credințele religioase și sistemele metafizice (se pot numi, fără nicio greșeală, și credințe) au fost atât un rezultat extrem de important, cât și un motor necesar al evoluției sociologice Fără îndoială că fără ajutorul lor edificiul maiestuos al culturii moderne nu s-ar fi putut ridica Dar asta înseamnă doar că în spatele lor, în memoria recunoscătoare a generațiilor viitoare, semnificația, ca să spunem așa,

a schelei civilizației ar trebui să fie fixată pentru totdeauna Nu este nevoie ca un astfel de rol al lor să nu fie încă ascuțit în ochi Fiecare avans al cunoașterii, și mai ales fiecare cucerire a științei în domeniul eticii sociale, aduce cu sine noi dovezi că aceste structuri, care păreau a fi concepute să dureze pentru totdeauna, au o semnificație profund trecătoare și nu constituie în sine un scop permanent , ci un mijloc temporar Dacă deja ramurile științei, bazate pe presupuneri speciale, sunt doar construcții temporare, atunci nu există nicio îndoială că ipotezele teologice și filozofice generale trebuie încă să comunice inevitabil caracterul lor trecător lumii bazate pe ele Biblioteca "Runivers" IDEALISM înţelegere Astfel se explică Faptul, martorit de sute de ori de istorie: Faptul schimbării constante a unor sisteme și a unor credințe de către altele; de altfel, încetineala acestui proces în raport cu credințele religioase depinde în mod evident doar de faptul că religiile sunt filozofiile unor popoare întregi sau ale unor clase sociale mai numeroase și mai puțin dezvoltate, astfel încât aici legea rigidității sociologice sau a rezistenței maselor în mod necesar intră în joc Dar metoda lui Kant rămâne aceeași ipoteză filosofică, iar Kant îi rămâne fidel, ca să spunem așa, până la capăt, în mic și în mare, în detalii și în schița principală a viziunii sale asupra lumii Aceasta decide și soarta filozofiei sale Aparține în întregime trecutului Am comparat învățăturile vechii filozofii cu schelele, întunecând pentru o vreme edificiul civilizației ridicat cu ajutorul lor Comparația noastră poate fi efectuată mai departe Această clădire este reconstruită cu o încetineală care este letală pentru nerăbdarea primelor generații de arhitecți, piatră cu piatră, cu rupturi seculare între numeroase etaje, cu spargere și alterarea constantă a părților instabile Dar o imagine vagă a unității întregului, unitatea necesară pentru a obține dominația asupra tuturor categoriilor de fenomene naturale, de la prima începere până la lucru este deja purtată în imaginație, cel puțin de cei mai talentați pietreri ai culturii Această imagine nu a dat odihnă fanteziei lor, făcând-o constant să ghicească contururile viitoare ale marii clădiri Și aici este în jurul fundației nou puse, în Biblioteca "Runivers" TREI TIPURI DE IPOTEZE un cerc de etaje inferioare construite încet, în jur încă goale de spațiu, reprezentate de părțile superioare ale clădirii, de secole, depășind constant munca lentă a științelor speciale, se desfășoară o altă lucrare: cu graba febrilă se ridică ipoteze filozofice, unele altele mai bizare, incomode, contradictorii Îmbrățișând "golicul" și străduindu-se să-i dea viață și conținut în liniile lor Fantastice, aceste structuri sunt fragile, precum clădirile de cărți Crescând rapid, dispar și mai repede, deschizând calea unor noi încercări de același tip Ipotezele filozofice în principalele lor trăsături se repetă în mod constant și inevitabil; dar aceste trăsături reprezintă în sine o mare diferență, care face posibilă stabilirea într-o filosofie ipotetică a cel puțin trei tipuri principale Una dintre ele aduce în prim-plan o ipoteză care este strâns legată de fundamentul larg al oricărei culturi umane - de științele lumii anorganice, investigând fenomenele cele mai generale și simple Așa este materialismul Celălalt tip, dimpotrivă, vine cu o ipoteză care acoperă viitoarele etaje superioare și chiar acoperișul clădirii în construcție, știința fenomenelor hiperorganice care încă nu s-a format Așa este idealismul Cel de-al treilea tip, în sfârșit, senzaționalismul, cu reprezentanții cărora trebuie încă să-i cunoaștem, ocupă un loc de mijloc, corespunzător celui ce aparține științelor lumii organice în ierarhia cunoașterii Dar toate cele trei tipuri își

transformă în mod egal privat, după origine Biblioteca "Runivers" IDEALISM mers, ipoteze, în general, în funcție de scopul lor, ipoteze, și explică unilateral prin ele întregul set de fenomene Kant aparține fără îndoială celui de-al doilea dintre aceste tipuri El, ca să spunem așa, nu părăsește schela pe care bogata lui Fantezie a ridicat-o în jurul căpriorului cunoașterii umane care încă nu există nici acum Nu este nevoie ca el și adepții săi să considere această coroană ca fiind Fundația; Iluzia lor de bază este gândită doar mai profund din aceasta, iar idealismul lor este mai ireversibil Critica rațiunii pure a lui Kant este, fără îndoială, o mare lucrare; fără îndoială, însă, că de la prima pagină până la ultima, Kant ne oferă în această carte o psihologie ipotetică, o logică ipotetică, o teorie ipotetică a cunoaşterii Dar o viziune asupra lumii bazată pe o serie întreagă de ipoteze psihologice nu poate fi decât idealism pur Și într-adevăr, deși Kant modifică Formula idealismului de odinioară în multe detalii, îndemnat să facă acest lucru de imposibilitatea evidentă de a o menține, având în vedere contradicția ei prea accentuată cu progresul cunoașterii pozitive, aceste modificări nu privesc însăși esența idealism, așa cum înțelegem această esență acum În zadar, așadar, unul dintre cei mai buni studenți contemporani ai lui Kant este jignit de epitetul "idealism superior", cu care un critic caracterizează filosofia profesorului său și în zadar încearcă să ne asigure că acest epitet ar fi sunat în urechile gânditorului Königsberg ca reproș pentru "cretinismul superior" Biblioteca "Runivers" METAFIZICA LUI KANT mea ') O astfel de evaluare a idealismului este prea strictă și profund nedreaptă Kant merita laudele criticului sus-menționat Spunem aceasta având în vedere următoarea opinie exprimată cu privire la acest subiect de însuși marele filozof "Teza tuturor adevăraților idealiști, de la școala eleaticilor până la episcopul Berkeley, este cuprinsă în formula: Toate cunoștințele dobândite prin intermediul simțurilor și experienței sunt doar aparente, iar adevărul stă numai în ideile formate prin înțelegere pură sau pură motiv "Principiul care guvernează idealismul meu și îl determină în întregime, este, dimpotrivă, următorul: Toată cunoașterea lucrurilor, care își are originea în înțelegerea sau rațiunea pură, este doar aparentă, iar adevărul poate fi găsit numai prin experiență * * *) Această opinie, într-adevăr, nu prejudecă absolut nimic în disputa despre idealismul lui Kant Același răspuns ar fi putut fi dat de unii dintre idealiștii lumii antice și mai ales de Aristotel Întrebarea nu se rezumă la conținutul acestei sau aceleia ipoteze psihologice - acest conținut se poate și trebuie să se schimbe, deși uniformitatea generală remarcată de Kant nu poate fi negata aici - ci la faptul însuși că ipoteza psihologică este cea care servește drept piatra de temelie a întregii viziuni asupra lumii este declarată a fi adevărata cheie pentru înțelegerea totalității fenomenelor Materialismul este doar pentru că este dificil sau imposibil H i st o i g e du m a t ¿ g i a i sm e, vol II , p *) Prolegomene, p și urm ( ) Biblioteca "Runivers" IDEALISM în teorie, pentru a fi de acord cu opiniile lui Verkel, că această filozofie, în virtutea principiului ei, nu permite ipoteze psihologice cuprinzătoare, înlocuindu-le cu presupuneri fizico-chimice nu mai puțin generale Dar experiența a confirmat vreodată ultimele generalizări ale materialiștilor? Și practica lor constantă și neschimbătoare nu îi face adepți ai lui Berkeley cel puțin atât cât Berkeley, Kant și alți idealiști ar putea, din același punct de vedere, să fie considerați discipoli ai lui Democrit, Hobbes sau Gassendi? Recunoașterea solemnă a drepturilor experienței, atât de firească în gura lui Bacon, ne

surprinde, capătă o tentă aproape picant, venind de la un idealist convins și, în plus, nefiind rezultatul unei simple indicații de Faptul empiric - istoricul succesul cunoașterii înarmate cu experiență și impotența istorică a rațiunii pure a metafizicienilor, - dar o consecință logică a analizei subtile și extinse Dar această surpriză, în opinia noastră, dovedește doar că esența idealismului este înțeleasă de mulți la fel de vag și incorect pe cât a fost înțeleasă greșit esența materialismului în acel timp încă recent, când idealistul Spinoza era clasat printre principalii piloni ai viziunii materialiste asupra lumii Învățătura lui Kant despre experiență, fără îndoială, contravine învățăturii pe aceeași temă a majorității idealiștilor, dar nu contravine idealismului însuși Idealismul este o predominare ilegitimă a punctelor de vedere ale științelor superioare, și de obicei psihologic, la fel cum materialismul este o predominare ilegitimă a punctelor de vedere ale științelor inferioare, și de obicei fizice și chiar matematice Ta- Biblioteca "Runivers" TEORIA EXPERIENȚEI kobo este definiția cea mai generală a celor două erori principale ale minții umane, cele două tipuri principale de încălcare de către aceasta a acelor condiții de echilibru, a căror respectare singură poate corespunde conceptului de adevăr științific strict Dar dacă dispoziţia mentală, exprimată prin predominanţa punctelor de vedere de primul sau de al doilea fel, este alăturată de dorinţa de a îmbrăţişa sau uni, prin intermediul ipotezelor generale, întreaga totalitate a fenomenelor, atunci rezultatul va fi inevitabil, în primul caz, metafizica idealistă, iar în al doilea, metafizica materialistă Filosofia lui Kant combină ambele condiții necesare recunoașterii sale ca metafizică tocmai idealistă Este imposibil să negați în ea predominanța, ca să nu spunem dominația exclusivă, a punctului de vedere psihologic; nu se poate nega caracterul profund ipotetic al ultimelor ei generalizări Locul alocat experienței în teoria cunoașterii a lui Kant are, în acest sens, o importanță complet secundară Exemplul lui Kant dezvăluie cel mai bine această "independență relativă a idealismului filozofic față de una sau alta viziune a sensului experienței Predecesorii lui Kant (Leibnitz, Berkels) au văzut în a posteriori o iluzie brută, o abatere de la a priori Kant, dimpotrivă, vede atât a posteriori, cât și a priori, dar deja într-o formă irezistibilă, în cea mai perfectă încarnare Dar Kant, prin urmare, în esență, nu face decât să idealizeze experiența Nu poate să nu facă acest lucru, tocmai din cauza predominării punctului de vedere psihologic în el Orice materialist exact în același mod m a ter și a-lizează gândirea pură sau a priori Biblioteca "Runivers" IDEALISM skiya Forme de gândire și nu poate face altfel tocmai din cauza predominării punctului său de vedere al științelor inferioare, fizice și matematice (bis și) După Kant, în ciuda progreselor extraordinare ale cunoașterii pozitive, metafizica idealistă continuă să aibă reprezentanți mulți și străluciți S-a subliniat deja mai sus rolul pe care l-a jucat Germania în această mișcare și motivele acestui fenomen Am enumerat, de asemenea, figurile principale ale remarcabilei pleiade a idealiştilor germani de la începutul acestui secol În raport cu majoritatea acestor filozofi, noi aici, totuși, ne limităm la o singură mențiune a numelor lor Sistemele pe care le-au elaborat, în ciuda interesului prezentat de unele dintre particularitățile lor, au fost în mare măsură doar produsul, pe baze filozofice, al aceluiași romantism reacționar care s-a manifestat cu atâta forță la începutul acestui secol și în toate celelalte domenii ale gândirii și vieții Aceste sisteme aveau o valoare foarte temporară Acum, potrivit doar remarcă a

lui Lange, avem foarte puțin de-a face cu modul în care Fichte și-a dedus eu ato-creator din teoria întunecată a lui Kant despre unitatea sintetică originală a percepției sau cu ce magie a recurs panteistul Schelling pentru a obține din logica Formula A = A, cum se ajunge din nuca goală, o lume întreagă de fenomene >) ( ) Două excepții, însă, noi în acest caz J) Histoire du m a t e g i a i a m e, vol II, p Biblioteca "Runivers" HEGEL hai să o facem Vom spune câteva cuvinte despre idealiștii Hegel și Schopenhauer Suntem obligați să facem acest lucru de enorma influență culturală, mai degrabă decât filozofică, exercitată de acești gânditori asupra contemporanilor În plus, filozofia dialectică a lui Hegel prezintă, de asemenea, un interes deosebit, ca formă neobișnuit de talentată de revenire la fazele de multă experiență ale gândirii filosofice, iar viziunea lui Schopenhauer asupra lumii ca semn caracteristic al epuizării idealismului metafizic și, parțial, ca pas pregătitor pentru trecerea de la metafizica veche la unele noi sisteme de lame Măreția individuală a lui Hegel este de netăgăduit, la fel cum farmecul pe care idealismul său magnific l-a produs asupra minților, cucerind instantaneu chiar și pe cei mai treji dintre ele, este incontestabil Herzen al nostru îl numește undeva pe Hegel un mare magician și vrăjitor Aceasta a fost tocmai prima și puternică impresie a acestei strălucite sistematizări filozofice Nu semăna cu o restaurare dificilă și lentă, și mai puțin cu o dezvoltare ulterioară, corectă, strict logică, a fostului idealism Părea o descoperire bruscă a unei Formule magice de mult pierdute, o reînviere neașteptată a ceva ce se obișnuia treptat să privească ca pe un cadavru în descompunere Un astfel de miracol, printre alte minuni ale secolului al XIX-lea, a surprins și a uimit chiar mai mult decât i-a plăcut Dar magia, așa cum se întâmplă cu toată magia, nu a durat mult S-a dovedit că nu aveam de-a face cu un organism înfloritor și plin de forță, ci cu un cadavru galvanizat Unul dintre primii care au observat acest lucru a fost Schopenhauer: Biblioteca "Runivers" IDEALISM acesta este unul dintre meritele lui În rezultatul final, a rămas o convingere în geniul galvanizatorului ^ A răspuns idealismul metafizic reînviat de Hegel vreo nevoie a minții moderne? Având în vedere înlocuirea sa rapidă și radicală cu învățăturile materialiste și cu cele mai recente sisteme științifice și filozofice, se poate spune cu încredere că această nevoie, în orice caz, a fost de un caracter trecător și superficial Cheia influenței lui Hegel nu stă în miezul interior al învățăturii sale, ci în decorul artistic al acesteia din urmă cu aspirații dragi spiritului vremurilor, în doctrine secundare, în accesorii de felurite feluri, într-un cuvânt, în ingeniosul servirea unui fel de mâncare care fusese mult timp savurat de toată lumea Hegel nu s-a zgarcit cu promisiuni Filosofia lui trebuia să satisfacă acea slăbiciune și să împlinească acele presimțiri vagi de care secolul a fost bolnav și cărora marele poet al secolului, nemuritorul Goethe, le-a dat o asemenea expresie artistică după imaginea lui Faust Neputința științei naturii într-o serie întreagă de întrebări care tulburau profund omenirea a trebuit să fie depășită imediat printr-un efort extraordinar de spirit Hegel a precizat că doar timpul nostru, bogat în experiență și cunoștințe de tot felul, un timp în care sentimentul istoric real s-a exprimat cu atâta forță, a avut șanse serioase să împlinească cu succes acel "salt în incognoscibil", care era eternul scopul eforturilor transcendentale ale minții a dat de înțeles !) Paulsen: Was uns Kant sein kan n? Vierteljahrsschrift fur wissei schaftl Philosophie, , Heft, p Biblioteca "Runivers" HEGEL că spiritul uman, ca o consecință a întregii istorii sale anterioare, și-a crescut în cele

din urmă aripi și că fostul pericol de spulberare inutilă a fost redus semnificativ prin dezvoltarea obiectivă a ideii lumii, întruchiparea ei în enciclopedia cunoașterii care se încheie înaintea noastră ochi şi în evenimentele istoriei lumii Vechea teleologie mecanică trebuia să cedeze loc uneia noi, vechea ideologie trebuia înlocuită cu alta, în care însă, ca în vechiul panteism, scopul și cauza, sentimentul și ființa reală, lumea și ideea erau concepte echivalente , și toate fațetele obișnuite înecate fără urmă în oceanul nemărginit al unei singure esențe mondiale Hegel, bazându-se pe principalele propuneri ale lui Schelling, un prieten al tinereții sale, și dezvoltând și perfecționând metoda care fusese deja conturată în termeni generali de bătrânul Fichte), identifică gândirea și ființa, natura și istoria, concretul și abstractul, subiectivul și obiectivul, formalul și realul și, în special, logica și metafizica *) În ciuda acestui fapt, însă, sau tocmai din această cauză, filosofia lui Hegel, în cuvintele Jocului), este un atlas detaliat, o hartă vizuală a tot felul de contradicții Mintea omului nu pare să fi atins niciodată o asemenea virtuozitate în confuzia conceptelor și niciodată până acum idealismul extrem nu a celebrat o asemenea saturnalie Dar nu acest pandemoniu filozofic, desigur a atras mulțimi de ascultători dornici !) Ludwig Knapp, System der Rechtsphilosophie, p *) Góring, System der kritischen Philosophie, I, p Haym, Hegel un d seine Zeit, , p Biblioteca "Runivers" IDEALISM până la poalele catedrei din Berlin, înlănţuindu-i de buzele unui profesor care stăpânea foarte slab cuvântul Printre alte transformări, sau mai bine zis, ca rezultat final al acestor identificări arbitrare, urma abolirea completă a "incognoscibilului", reducerea lui la cognoscibil Această speranță însă, după cum știm, a fost înșelată cu cruzime: filosofia identității absolute a "finitului și infinitului" amenința, dimpotrivă, să transforme cel mai cognoscibil în incognoscibil Dar deja în simpla emoție a unei astfel de așteptări se afla unul dintre cele mai importante motive pentru succesul trecător atât al idealismului absolut, cât și al logicii dialectice a lui Hegel Idealismul lui Arthur Schopenhauer avea un caracter diferit, ca să nu spun opus Adevărat, Schopenhauer, ca și Hegel, căuta cheia pentru a rezolva ghicitoarea lumii exclusiv în grupul Faptelor complexe, hiperorganice Ambii, în acest sens, erau idealiști stricti Dar pe această caracteristică cea mai comună, toate asemănările dintre viziunile lor asupra lumii se termină Idealismul lui Schopenhauer nu mai semăna deloc cu cântecul triumfător al unei minți triumfătoare îmbătată de propria sa contemplare Mizantropul de la Frankfurt a mers la extrema opusă Filosofia lui fragmentară, care nu s-a dezvoltat într-un sistem rotunjit, suna diferit, plină de tristețe și disperare, părea a fi un fel de marș funerar peste pretențiile nesfârșite ale spiritului uman Arbitrarul ipotezei generale prezentate de Schopenhauer pentru a explica unitatea tuturor fenomenelor este clar evident, amintind Biblioteca "Runivers" SCHOPENHAUER în acest sens creaţiile cel mai puţin reuşite ale imaginaţiei filosofice Metafizica "voinței " nu are, în sine, niciun avantaj decisiv față de metafizica spiritului nedivizat, minții, ideii, conștientului și cunoașterii "I ", pe de o parte, și a metafizicii forței, mișcării, curgătoare veșnic materie, pe de alta "Lumea, ca voință , este lumea Fanteziei pure în același grad ca lumea, ca reprezentare sau universul, format din atomi materiali Ipoteza filosofică a lui Schopenhauer, ca și încercările anterioare de același fel, îmbrățișează și explică toate fenomenele doar în imaginația proprie a filosofului și în mintea unui cerc mai mult sau mai puțin restrâns de adepți ai săi În afara acestor limite înguste,

subiective, metafizica lui Schopenhauer își pierde sensul general, unificator și poate, în cel mai bun caz, să-și păstreze o oarecare valoare doar ca monografie genială, deși plină de erori și contradicții, inspirată de studiu, fără ajutorul unor metode stricte ale științei , de o descărcare specială Factov Aceasta este soarta fiecărei ipoteze metafizice Generalitatea ultimelor rezultate ale oricărui sistem metafizic este ceva foarte convențional și relativ, ceva recunoscut doar de adepții doctrinei date; pentru toți ceilalți, se transformă cu ușurință în calitatea exact opusă Vorbind despre caracterul arbitrar al filosofiei lui Schopenhauer, mă refer însă doar la lipsa de dovezi a ipotezei sale principale din punctul de vedere al metodelor obișnuite ale științei exacte și în niciun caz la absența unei legături succesive între punctele de vedere ale Filosoful german și întregul set de b * Biblioteca "Runivers" IDEALISM construcţiile metafizice care le-au precedat Din punctul de vedere al filiației istorice, idealismul metafizic al lui Schopenhauer, dimpotrivă, este mai impecabil decât multe alte sisteme idealiste care au apărut în prima jumătate a secolului actual și, în special, filozofia lui Hegel Schopenhauer se învecinează direct și direct cu Kant Recunoscând, împreună cu acesta din urmă, numai logica formală și separând-o cu atenție de metafizică, el se compară favorabil în termeni pur metodologici nu numai cu Hegel, ci și cu toți acei filosofi care, ca Schleiermacher, Trendelenburg, Ueberweg și alții, au dorit să ia un mijloc poziție în această chestiune și s-a intensificat pentru a întemeia o nouă logică pe presupusul "paralelism al gândirii și ființei Însă în toate privințele, altele decât cea indicată, idealismul pesimist al lui Schopenhauer este un rezultat firesc, o consecință necesară a idealismului critic al lui Kant Fără a menționa punctele particulare de contact și lăsând deoparte orice analogie între învățătura obscura a lui Kant despre voința morală și tezele incomparabil mai clare ale lui Schopenhauer despre voința care precede conștiința și este complet independentă de ea, nu putem să nu remarcăm, în primul rând, semnificative , deși numai indirect, influența pe care întreaga activitate filosofică a lui Schopenhauer a avut-o asupra așa-zisei întoarceri la Kant și asupra unei mai bune înțelegeri a acestui filozof După cum se știe, scrise la începutul secolului, lucrările lui Schopenhauer nu și-au găsit cititori multă vreme și abia la sfârșitul anilor cincizeci și-au dat autorului lor gloria actuală Biblioteca "Runivers" SCHOPENHAUER ȘI KANT woo Dar înflorirea criticii moderne, având ca punct de plecare Filosofia lui Kant, aparține aceluiași timp Această coincidență nu este o simplă coincidență După cum spune pe bună dreptate unul dintre cei mai severi critici ai lui Schopenhauer, după căderea definitivă a hegelianismului în Germania și dispariția în Franța a unui eclectism complet iluzoriu, ambele țări s-au trezit, filozofic vorbind, aproape în aceeași situație deznădăjduită Atunci diferența a devenit evidentă nu numai în temperamentul celor două națiuni, ci și în antecedentele lor istorice, în gradul și caracterul dezvoltării pe care o atinseseră Germania a făcut instinctiv un pas înapoi spre Kant și, pe drum, a întâlnit, în primul rând, pesimismul caustic, sceptic al discipolului lui Kant, Schopenhauer; Franța, pe de altă parte, s-a îndreptat către tradițiile filozofice ale secolului al XVIII-lea și, pe parcurs, a dat peste rezultatul gata al marii mișcări mentale pe care o experimentase în secolul trecut - pozitivismul sobru, deși oarecum dogmatic și relativ sec al Auguste Comte În aceste două fapte simultane și foarte importante ale istoriei recente a dezvoltării intelectuale a Europei, s-a exprimat tranșant legătura strânsă dintre

conceptele filozofice ale unei societăți date și totalitatea dezvoltării ei sociologice Aceste fapte mărturisesc în mod elocvent faptul că construcțiile metafizice ale minții, până la epuizarea sursei care le produce, intră în evoluția generală, ca una dintre acelea Wyrouboff: Les modernes theories du néant; Filosofie pozitivă, Marte-Avril Biblioteca "Runivers" IDEALISM kih Factori sau elemente care sunt cele mai sensibile la schimbările altor condiţii de dezvoltare socială Această concluzie este confirmată de întreaga istorie a metafizicii și, în ultimul timp, este mai ales ușor verificată de exemplul Angliei, a cărei semnificație principală în domeniul filosofiei este fără îndoială Anglia era înaintea Franței în unele privințe și în urma ei în altele; dar în termeni medii și generali, civilizația ei se află, fără îndoială, la același nivel cu francezul Prin urmare, în Anglia, dacă punctul de vedere pe care l-am exprimat este corect, deja la mijlocul acestui secol ar fi trebuit să existe o întoarcere către tradițiile strălucitoare ale trecutului ei filozofic recent Și într-adevăr, după cum se știe, reacția filozofică a primului sfert al acestui secol a tuturor țărilor Europei și-a găsit terenul cel mai puțin favorabil tocmai în Anglia, unde aspirațiile științifice ale pozitivismului s-au întâlnit, dimpotrivă, cele mai timpurii și mai vechi salutări sincere din partea celor mai eminenți gânditori și foarte curând a câștigat un loc uriaș și onorabil, atât în sfera pur filozofică, cât și științifică Două decenii mai târziu, o altă țară europeană, Italia, a intrat într-o mișcare generală, care încetul cu încetul, deși în grade diferite, s-a răspândit în întreaga lume civilizată, grupurile sociale mai puțin cultivate s-au asimilat, în funcție de confluența mai mult sau mai puțin întâmplătoare a circumstanțe, apoi aspirațiile gândirii filosofice anglo-franceze, apoi idealurile și sarcinile gândirii germane Rezultatul general, însă, a fost aproape universal Biblioteca "Runivers" pesimism renașterea activității filozofice, care pretutindeni a luat o altă direcție Umanitatea europeană pare să fi intrat într-o nouă fază filozofică Nevoia unei viziuni asupra lumii, care să fie pe deplin în concordanță cu succesele enorme ale cunoașterii pozitive, a început să se simtă din ce în ce mai puternic și, pentru prima dată, așa-numitele sisteme științific-filosofice au servit la satisfacerea aspirațiilor generalizatoare trezite ale mintea Dar tocmai pentru a facilita această trecere semnificativă de la filosofia semicunoașterii fragmentare la filosofia științelor dezvoltate și consolidate, de la vechea metafizică la sistemele științifice, Schopenhauer, cel puțin în Germania și în țările și mai înapoiate care au căzut sub control influența ei predominantă, îi revine unui rol destul de important Dacă idealistul Kant, încercând să aducă o reformă radicală în vechea filosofie, nu a reușit să-i dea decât o lovitură din care nu și-a putut reveni niciodată, atunci una dintre consecințele directe ale acestei înfrângeri a metafizicii și, în plus, o consecință care a avut o influență puternică asupra minții moderne, a fost tocmai nihilismul pesimist Schopenhauer Imposibilitatea conștientă a unei înțelegeri metafizice a lumii ar putea și ar trebui, mai ales la început, să conducă la o negare metafizică a lumii Rămânând pe baze pur metafizice, din critica rațiunii pure s-a putut trage o singură concluzie: idealistul Schopenhauer a ajuns la această concluzie, condus de un instinct complet corect ( ) Biblioteca "Runivers" CAPITOLUL TREI MATERIALISM, IDEALISM, SENSUALISM O privire generală asupra sensului materialismului și idealismului - Fundamentele clasificării sistemelor filozofice din trecut - Legătura acestei clasificări cu clasificarea cunoștințelor - Al treilea membru al

clasificării filozofice - senzualismul - Sensul acestui termen și definiția exactă a filozofiei senzaționaliste - Greșeala oamenilor de știință și amăgirea filozofilor - Două direcții în senzaționalism Predominanța sarcinilor psihologice Delimitarea cu idealismul - Eterogenitatea doctrinelor filozofice - Senzualismul și fiziologia creierului Metafizică și sociologie - Natura influenței diferitelor direcții ale metafizicii asupra diferitelor departamente ale cunoașterii pozitive - Influenţa senzaţionalismului asupra dezvoltării psihologiei descriptive şi asupra primilor paşi în domeniul sociologiei - Eșecul viziunii obișnuite a relației dintre materialism, idealism și senzaționalism - Natura tardivă a dezvoltării senzaționalismului și motivul acestui fenomen - Dezvoltarea senzaționalismului și dezvoltarea biologiei - Aspirații științifice ale materialismului și senzaționalismului Punct de vedere ideal Ne-am întâlnit acum, în termeni cei mai generali, cu ultimele două tipuri foarte importante și răspândite de explicații filozofice ale lumii Am văzut că aceste tipuri - materialismul și idealismul - trec prin întreaga istorie a filosofiei, că au apărut și s-au dezvoltat aproape simultan și, în general, au avut o soartă destul de asemănătoare Nu ne-a fost greu să fim convinși că ambele viziuni asupra lumii se bazează pe esență Biblioteca "Runivers" METAFIZICĂ în esență aceleași metode sau tehnici de cunoaștere, la care, la un anumit moment al dezvoltării sale, trebuie să recurgă mintea umană, străduindu-se să îmbrățișeze și să rețină într-o Formulă superioară diversitatea infinită și conținutul în continuă schimbare al lumii fenomenelor concrete Am ajuns în cele din urmă la concluzia că materialismul și idealismul sunt două extreme, doi poli opusi ai uneia și aceleiași stări mentale, generate de incompletitudinea și fragmentarea cunoașterii noastre despre natură, despre om și despre relațiile lor reciproce În evoluția lentă a științelor abstracte, această stare mentală corespunde lacunelor sensibile în cunoaștere, dezvoltarea slabă a celor de mijloc și absența completă a nivelurilor sale superioare Din punct de vedere istoric, prin urmare, materialismul și idealismul sunt doar două varietăți de bază ale uneia și aceleiași filozofii, una și aceeași viziune asupra lumii Cauza, a cărei acțiune se extinde pe perioade vaste din istoria omenirii, și anume incompletitudinea sau absența cunoștințelor pozitive despre clase întregi de fenomene, produce o stare mentală care durează până la încetarea acțiunii cauzei care a cauzat-o și care, la rândul său, asigură pentru multă vreme dominația înțelegerii lumii, corespunzătoare strict condițiilor care au dat naștere acesteia Plecând de la ipoteze generale neverificabile, ca puncte de plecare, această înțelegere a lumii, cunoscută istoric sub denumirea de metafizică, ajunge, în construcția logică a rezultatelor sale, la o serie de contradicții ireconciliabile, în limitele cunoașterii exacte; în explicarea reală a lucrurilor, Biblioteca Runivers MATERIALISM, IDEALISM, SENSUALISM sistemele metafizice cad în mod constant și în mod necesar într-o masă de erori grosolane, ocazional dezvăluite de contemporani, dar în cea mai mare parte devenind destul de evidente doar pentru următoarea generație de oameni de știință specializați În decursul timpului însă, Cauzele sau Factorii care au dat naștere acestei stări mentale suferă o schimbare profundă, dar odată cu ei se schimbă și toate efectele sau produsele lor În conștiința omenirii de mai târziu, metafizica, în toate manifestările ei, capătă sensul unei interpretări profund unilaterale și false a sumei fenomenelor lumii și devine nu numai Filosofia erei ignoranței, ci, în mod direct și sensul strict al cuvântului, Filosofia ignoranței Metafizica în toate

manifestările ei, am spus acum; dar până acum am examinat mai îndeaproape doar două tipuri de gândire metafizică Prin urmare, se pune firesc întrebarea: întregul conținut al filosofiei anterioare este epuizat de aceste tipuri sau, cu alte cuvinte, istoria naturală a metafizicii se poate mulțumi cu această clasificare extrem de generală? Răspunsul la această întrebare, în primă și ultimă instanță, este dat și poate fi dat doar de Faptele Filosofiei trecute În primă instanță, pentru că Faptele ar trebui să inspire cercetătorul cu însuși principiul clasificării sale, în ultimă instanță, pentru că distincțiile și diviziunile bazate pe un astfel de început trebuie din nou comparate cu atenție cu realitatea istorică concretă și abia atunci ele pot ele să fie în cele din urmă acceptate atunci când se dovedește că acestea coincid cu ea în toate punctele lor Biblioteca "Runivers" CLASIFICAREA SISTEMELOR Această metodă am încercat până acum să o urmăm Cititorul este conștient de începutul pe care l-am pus la baza clasificării noastre a doctrinelor filozofice: echivalează cu o schematizare amplă a celor mai de încredere Fapte istorice Totuși, pentru a ne convinge mai pe deplin de acest lucru, să menționăm aici pe scurt principalele teze pe care se bazează viziunea generală care ne ghidează Un sistem filozofic, indiferent de epocă și indiferent de starea mentală de care este condiționat, se străduiește întotdeauna să fie explicația cea mai generală și completă a lumii și a fenomenelor sale, adică înțelegerea lumii sau un fel de cunoaștere superioară Împotriva unei astfel de definiții a filozofiei, ca rezultat al analizei multiple și minuțioase a fenomenelor istorice corespunzătoare, nimeni nu argumentează acum serios, dar dacă nu este clar de aici, este clar că filosofia nu poate decât să fie supusă științei legea naturală și guvernarea tuturor felurilor de cunoștințe CILNAGO, nu pot decât să fie în cea mai strânsă legătură cu creșterea treptată a acesteia din urmă, nu pot, într-un cuvânt, decât să fie o adevărată reflectare a stării, în fiecare epocă dată, a o serie de științe pozitive, cu toate lacunele și imperfecțiunile lor? Împotriva acestei consecințe inevitabile a definiției odinioară acceptată a filozofiei, este, de asemenea, cu greu posibil să se ridice obiecții serioase Dar din aceste premise decurge cu mare evidenta concluzia ca epocile de relativa ignoranta, cand arii vaste de fenomene inca se afla in afara domeniului cercetarii stiintifice si o serie de stiinte apar ca o serie de lacune in cunoasterea speciala, nu pot avea decat Biblioteca Runivers MATERIALISM, IDEALISM, SENSUALISM o filozofie care ocupă un loc de mijloc între creația poetică liberă și cunoașterea cu adevărat generală, adică filozofia pur ipotetică Această concluzie este susținută de toate, fără excepție, Faptele filosofiei trecute, exemplul tuturor sistemelor care au existat vreodată Cunoștințele generale pe care toți le-au promis aderenților lor au constat, în ultimă analiză, dintr-o serie de ipoteze generale, iar toate pretențiile filosofiei anterioare la valoarea unificatoare a tezelor sale pot fi explicate și justificate numai în măsura în care aceste teze au reținut cu adevărat caracterul presupunerilor care au căutat să îmbrățișeze totul categorii de fenomene și, în consecință, neverificabile Această semnificație a "ipotezei generale în structura internă și în destinele exterioare ale oricărui sistem metafizic mi-a servit ca punct de plecare pentru clasificarea mea a filozofiilor trecutului Acestea din urmă, dacă diferă semnificativ unele de altele în vreun fel, este doar în natura principalelor ipoteze prezentate de ei, împrumutându-și conținutul dintr-un grup sau altul de fenomene Clasificarea ipotezelor care au prevalat în filosofia trecută este în același timp și clasificarea

direcțiilor gândirii filosofice care au dominat în acest trecut Acest punct de vedere este în deplin acord cu unele date generale ale istoriei civilizaţiei*, dar acest lucru nu ne scutea de obligaţia de a o supune unei verificări mai aprofundate în comparaţie cu o serie de sisteme filosofice care au existat efectiv Am făcut exact asta și, folosind exemplul învățăturilor materialiste și idealiste, am putut CLASIFICAREA SISTEMELOR să ne convingem că principiul clasificării noastre rezistă testului faptelor istorice Acum, așadar, ne rămâne doar să dezvoltăm acest principiu în continuare și, cu acest scop, în primul rând, să decidem dacă pare să existe vreo necesitate justificată din punct de vedere istoric de a completa clasificarea noastră cu noi categorii sau tipuri de gândire filosofică? În opinia noastră, această nevoie există Și într-adevăr, oricât de dominante ar fi fost doctrinele materialiste și idealiste în istoria filosofiei anterioare, ar fi posibil să se distribuie toate, fără excepție, sistemele filozofice între aceste două categorii doar într-o clasificare extrem de generală și numai, astfel încât vorbește, grosso modo În același timp, nu s-ar putea face fără întinderi evidente sau fără asumarea, în cadrul fiecărei categorii, a nuanțelor clar definite, care, la rândul lor, ar distruge toate beneficiile din simplitatea extraordinară a clasificării inițiale Pe de altă parte, însă, este cert că domeniul ipotezelor este aproape la fel de vast ca și domeniul fenomenelor și că dacă ordinea și sistemul nu ar fi fost introduse în acestea din urmă, primul, în mod necesar, s-ar fi prezentat în o formă haotică Dar atunci ne-am pierde capacitatea de a clasifica, în sensul strict al cuvântului, sistemele filozofice după principiul pe care l-am ales și nu ar trebui decât să acceptăm, cu unii istorici, atâtea categorii sau tipuri de viziuni asupra lumii câte au existat FILOSOFI originali sau, în general, se încadrează în diviziuni obișnuite, arbitrare MATERIALISM, IDEALISM, SENSUALISM Ieșirea dintr-o astfel de situație este oferită de clasificarea științelor propusă de Comte, sau, mai degrabă, de clasificarea fenomenelor care stau la baza acesteia, după proprietățile lor fundamentale și ireductibile unele la altele, cu mijloacele moderne de cunoaștere O astfel de clasificare este în același timp cea mai bună dintre toate clasificările posibile, în primul rând, relațiile necesare și constante dintre fenomene, numite legile lor naturale (de unde și posibilitatea utilizării acestei clasificări pentru distribuirea științelor într-o ordine ierarhică); iar în al doilea rând, și acele combinații arbitrare sau ipotetice de fenomene, care își datorează originea, în mare măsură, imaginației noastre (de unde și posibilitatea utilizării aceleiași clasificări pentru gruparea sistematică a viziunilor filozofice asupra lumii din trecut) Într-un cuvânt, o astfel de clasificare reprezintă o bază solidă și largă pe care se poate baza în mod egal împărțirea cunoștințelor pozitive, exacte; verificată până în ultimul detaliu, iar clasificarea cunoștințelor ipotetice, imaginare, neverificabile chiar și în principalele sale trăsături Nu este nevoie ca în prezent doar știința să fie recunoscută ca cunoaștere reală, iar metafizica în cea mai mare parte este direct echivalată cu ignoranța: ca să nu mai vorbim de faptul că acest lucru nu a fost întotdeauna cazul, noi clasificăm aici în mod deliberat produsele filozofice tocmai a unei lungi perioade de ignoranţă Dar, în schița sa generală, clasificarea lui Comte ne oferă trei zone de fenomene net diferențiate: grupul anorganic sau fizico-chimic cu baza sa matematică, org CLASIFICAREA ŞTIINŢELOR cel științific sau biologic, care se bazează pe precedentul și, în sfârșit, cel hiperorganic sau psiho-sociologic,

care, la rândul său, are o bază biologică La aceste trei grupe de fenomene pot fi reduse toate ipotezele generale care au fost înaintate vreodată de Filosofia anterioară și, în consecință, toate sistemele în care se descompune Nu este nevoie să continuăm diviziunea și să încercăm să obținem în acest sens un paralelism complet cu o serie de științe abstracte Într-adevăr, în cele mai înfloritoare epoci ale marii perioade de formare a ipotezelor filozofice și a viziunilor asupra lumii bazate pe ele, granițele dintre științele abstracte erau departe de a fi bine stabilite, iar faptul unei astfel de distincții, pentru cele mai complexe științe, aparține deja perioadei de descompunere și declin rapid al sistemelor metafizice Pe de altă parte, Ipoteza Filosofică, prin însăși esența sa, nu poate fi limitată în limite prea înguste Scopul unei astfel de ipoteze este de a uni diferite categorii de fenomene; și deși sursele sale profunde și inconștiente, din cauza unei necesități asupra căreia nu avem putere și care decurge din organizarea noastră mentală, se află întotdeauna în domeniul unor fenomene particulare, ea însăși, totuși, dezvoltându-se, se străduiește constant să iasă din îngust limite ale domeniului cunoașterii care i-au dat începutul, încercând în permanență să îmbrățișeze cât mai mare număr posibil de fenomene de toate categoriile, afirmă constant, într-un cuvânt, o pretenție la caracterul universal al relațiilor pe care le stabilește Critica științifică a sistemelor filozofice poate și ar trebui să urmărească procesul de apariție a centralului lor Biblioteca "Runivers" MATERIALISM, IDEALISM, SENSUALISM ipoteze la rădăcini profunde sau elemente ale acestora din urmă - la anumite fenomene care fac obiectul unor științe abstracte separate; dar clasificarea științifică a acestor sisteme va atinge cu totul scopul, aducând analiza sa doar la grupurile mari sau generale în care fenomenele sunt combinate în mod natural și cărora le corespund aceleași grupuri de științe speciale Se obține astfel o clasificare în trei termeni a viziunii despre lume a trecutului Doi membri ai acesteia, două grupuri de sisteme filozofice, au fost deja luate în considerare de noi A treia grupă corespunde lumii fenomenelor organice sau biologice, care constituie trecerea de la cosmologie la sociologie, de la ordinea lumii exterioare la ordinea umanității Din această regiune vastă, din această nouă lume a fenomenelor, ca și din celelalte două, filozofii, dacă doar presupunerea noastră de bază este corectă, trebuie să tragă liber și în cea mai mare parte inconștient materialele și elementele constitutive ale ipotezelor lor atotcuprinzătoare A existat așa ceva în realitate? S-a întâmplat totul așa cum presupune presupunerea noastră? Există, într-un cuvânt, un grup de sisteme care umple acest gol important în clasificarea noastră și, dacă da, epuizează varietățile de metafizică pe care nu le-am luat în considerare încă și nu formează apoi unele mai semnificative și ireductibile la vreuna dintre cele trei diviziuni acceptate din restul? Aceste întrebări primesc răspuns decisiv și fără îndoială prin fapte istorice Într-adevăr, găsim un grup T ^ de sisteme metafizice, împreună cu a Runiverse Bnblioteka MECANISM, PSIHOLOGIE, BIOPSICHISM terialism și idealism, în istoria filozofiei anterioare, acest grup este cunoscut acolo sub numele caracteristic de senzaționalism Materialism, senzaționalism, idealism - această terminologie excelentă, ferm asimilată de toți istoricii filozofiei și atât de ușor tradusă în termeni mai puțin familiari urechii - mecanism (fizicochimie), biologism (biopsihism) și psihologism (psihism pur), este foarte semnificativă: este este, parcă, o recunoaștere instinctivă a fidelității profunde a principiului care stă la baza clasificării noastre În ceea ce privește întrebarea completitudinii acestei

clasificări, răspunsul la ea poate fi deja cea mai generală schiță istorică a senzaționalismului, de tipul celor întocmite mai sus pentru materialism și idealism Când vom enumera principalii reprezentanți ai senzaționalismului, cititorul se va convinge cu ușurință că în realitatea istorică nu mai există sisteme filozofice din care să poată fi compusă o clasă specială - cu excepția, desigur, acelor viziuni mixte asupra lumii, acel eclectism sau sincretism, care, fără să-i pese de omogenitatea logică a concluziilor sale finale, se bazează în același timp pe cele mai diverse, în originea lor, ipoteze, și pe lângă acele mai noi încercări în domeniul gândirii filosofice, care au ieșit deja pe jumătate din vechiul metafizic rut și să se străduiască să ocupe o poziție la granița dintre fosta Filosofie a ignoranței și viitoarea Filosofie a științelor Dar pentru o scurtă prezentare a soartei istorice a senzaționalismului, consider că nu este de prisos să prefațez câteva considerații generale despre termenul în sine - Biblioteca "Runivers" MATERIALISM, IDEALISM, SENSUALISM senzaționalismul, precum și rolul și semnificația acestei filozofii în cursul general de dezvoltare a doctrinelor metafizice ( ) Senzaționalismul este definit de obicei ca o doctrină filozofică care atribuie originea ideilor acțiunii sentimentelor, care explică toate procesele psihologice prin sensibilitate externă, materială; și în acest sens, Beckle a avut mare dreptate când a cerut înlocuirea expresiilor nu în totalitate clare "senzualism" și "senzualist" cu termenii mai precisi, etimologic, "senzaționalism" și "senzaționalism") Definiția obișnuită a senzaționalismului este destul de corect; lovește locul de viață al învățăturilor filozofice corespunzătoare și trădează imediat esența ipotezei lor "centrale" Dar are un alt dezavantaj: nu ia în calcul, nu exprimă faptul că senzaționalismul nu este doar o teorie a formării experimentale a ideilor, ci și o întreagă viziune asupra lumii, o filozofie originală și majoră, pornind din această teorie sau bazându-se pe această teorie pe el În aceeași greșeală ar cădea o definiție a materialismului, care ar vedea în ea doar o teorie specială a mișcării, sau o definiție a idealismului ca doctrină specială a genezei ideilor a priori și independentă de condițiile lumii exterioare Astfel de definiții sunt prea înguste; ele îmbrățișează diferențe foarte caracteristice, dar nu întregul set de trăsături care alcătuiesc conceptul de filozofie Viziunea obișnuită a senzaționalismului are, așadar, nevoie de o extindere considerabilă Nu este greu să satisfacem această cerere, după tot ce am spus despre materialism și idealism I) H i s i o r a civilizației, vol I, p Biblioteca "Runivers" DEFINIȚIA SENSUALISMULUI Ca filozofie, senzaționalismul permite o construcție ipotetică a lumii bazată pe o explorare ipotetică a unei vaste zone a necunoscutului Prin urmare, din acest punct de vedere, senzaționalismul nu constituie decât o fază de mediere deosebit de proeminentă în acel dublu proces de endosmoză materialistă (absorbția unui subiect mai puțin cunoscut de către o istorie mai mare a înțelegerii lumii a diferitelor Forme și constituie, în esență, întregul conţinutul filosofiei trecute Filosofia senzațională este acea etapă a acestei dezvoltări în care partea cea mai puțin generală și cea mai complexă a obiectului, sfera biologică, absoarbe subiectul, sfera psihologică și strâns adiacentă acestuia (deși natura acestei conexiuni nu a fost încă clarificată) exact) fenomene sociale La fel ca materialismul și idealismul și, poate, chiar mai clar decât ele senzaționalismul dezvăluie proprietatea fundamentală a oricărei metafizici: să dezvolte viziuni comune numai în nume sau în funcție de scopul lor formal, logic, dar, de fapt, izvorâte din

pământul câtorva ramuri separate de cunoaștere de specialitate Ca ipoteză privată, biologică la origine, neașteptând să fie verificată în limitele unei științe speciale, senzaționalismul cu îndrăzneală, dar, desigur, extrem de superficial, explică totalitatea fenomenelor Avem de-a face, astfel, aici cu unilateralitatea filozofică, care completează cel mai firesc unilateralitatea materialismului și idealismului în* Biblioteca Runivers MATERIALISM, IDEALISM, SENSUALISM Într-o anumită privință, însă, senzaționalismul este mai mult o greșeală pentru biologi sau psihologi decât pentru FILOZOF - și în acest sens trebuie remarcat că în istoria sa cunoștințele de specialitate au jucat întotdeauna un rol mult mai proeminent decât în istorie a idealismului, care, evident, depindea de o mai mare generalitate și simplitate a fenomenelor care i-au servit drept punct de plecare Acest lucru este atât de adevărat încât pentru mulți filozofi ai acestui grup este uneori foarte dificil să se tragă o linie între ceea ce, de fapt, aparținea unei științe speciale și pe care, TÔ ei o prezentau drept cunoaștere generală sau filozofică, dar dacă, în cadrul limitele primului fel de cunoaștere, erau senzaționaliști în sensul literal al cuvântului, apoi în al doilea erau deja în sensul de metafizicieni dintr-o anumită categorie Eroarea inerentă adepților cunoștințelor științifice constă în explicarea unor fenomene, și mai ales a celor mai apropiate de categoria studiată de specialist, cu ajutorul unor legi care servesc la unirea într-un singur grup sau fenomene de ordin mai general (materialismul), sau fenomene de ordin mai particular (idealism), sau, în fine, astfel de fenomene, care pentru toate Faptele situate pe o parte a lor sunt mai generale, iar pentru Faptele pe de altă parte, mai particulare (senzualitate) Dar greșeala gânditorilor constă deja în a explica toate fenomenele, și nu doar pe cele mai apropiate, ale întregii ordini mondiale, și nu cutare sau cutare parte a acesteia, prin intermediul generalizărilor împrumutate din domeniul fie al fenomenelor cele mai generale și simple (metafizica materialistă), sau dintre cele mai particulare și mai complexe (metafizica idealistă), sau, în sfârșit, din domeniul Faptelor intermediare, având, în comparație cu unele categorii Biblioteca "Runivers" DEFINIȚIA METAFIZICII fenomene, mai generale și mai simple, și în comparație cu altele, mai particulare și mai complexe (metafizica senzualistă) Eroarea de acest ultim tip constituie singură o trăsătură specifică, o condiție indispensabilă și constantă a oricărei metafizici Toate celelalte tipuri de tulburări de către mintea umană a echilibrului corespunzătoare conceptului de adevăr științific strict, sau toate celelalte tipuri de predominare ilegitimă a punctelor de vedere speciale, sunt strâns legate de această eroare sau chiar depind de ea și, în acest sens sunt infectate de ele opiniile, doctrinele sau departamentele întregi cunoștințele sunt considerate pe bună dreptate ca fiind implicate într-un spirit sau o direcție metafizică; dar atâta timp cât aceste vederi și doctrine nu depășesc anumite limite, atâta timp cât nu cad în iluzia universalității, ele nu constituie încă un sistem filosofic, o înțelegere metafizică a lumii Metafizica, strict vorbind, începe doar acolo unde mintea umană cade în ispita reprezentată de o singură ipoteză care explică totalitatea fenomenelor naturale - și de aceea senzaționalismul a devenit sursa înțelegerii metafizice a lumii, pentru că nu a rezistat acestei ispite Monismul este caracteristic la fel de mult pentru senzaționalism, cât este pentru cele două ideologii care au concurat constant cu el Senzualistul caută să explice totul în natură într-o categorie de proprietăți și legi și vede în diferite categorii de fenomene tot atâtea cazuri

speciale ale unui singur fapt de bază Pentru un adevărat senzualist, totul este senzație și percepție senzuală, Un fapt bio-psihologic, ca și pentru un adevărat materialist, totul este mișcare și materie, Un fapt mecanic-fizic, sau pentru un idealist pur Biblioteca Runivers MATERIALISM, IDEALISM, SENSUALISM totul este o idee, un concept al minții, un fapt din partea cea mai complexă a psihologiei și, de asemenea, într-o anumită măsură, a sociologiei Dar este evident că ipoteza, care este necesară pentru o astfel de reducere a tuturor fenomenelor la un numitor, nu numai că depășește cu mult domeniul fenomenelor omogene și, prin urmare, nu constituie o ipoteză specială sau științifică, ci îmbrățișează în mod deliberat și toate categoriile sau grupuri naturale de Fapte și, prin urmare, există deja în sensul strict al cuvântului ipoteza este generală sau filozofică ( ) Cuprinzând regiunea intermediară dintre lumea anorganică și lumea fenomenelor hiperorganice, senzaționalismul a făcut din ea o fortăreață inexpugnabilă, din care făcea raiduri în toate direcțiile și la care apoi se întorcea, după împrejurări, cu pradă bogată sau cu mâinile goale Dar mai ales numeroase și reușite au fost atacurile sale împotriva aceleiași poziții solitare și aparent inaccesibile pe care o ocupa idealismul în domeniul fenomenelor cele mai particulare și mai complexe Prin urmare, senzualiștii s-au întors rareori fără câștiguri, fără rezultate mai mult sau mai puțin importante, cel puțin în ochii lor Rădăcinile adânci ale filozofiei senzaționaliste se aflau toate, fără îndoială, în domeniul fenomenelor în care este preocupată acum biologia; dar excrescențele și lăstarii acestei viziuni asupra lumii au pătruns peste tot, în tărâmul materialismului și în tărâmul vecin al Faptelor psihologice Deja cel mai superficial studiu al sistemelor senzaționaliste dezvăluie cu ușurință două curente în ele: senzaționalismul francez, Biblioteca "Runivers" DOUĂ DIRECȚII ÎN SENZUALISM care au înclinat spre vederi materialiste, iar englezii și germanii, care au înclinat spre idealism Dar, în ambele cazuri, primatul și predominanța au rămas, totuși, în spatele întrebărilor psihologice Acest lucru este destul de de înțeles În domeniul fenomenelor organice, în care Faptul de senzație joacă un rol atât de remarcabil, ce ar putea interesa cu adevărat mintea unei persoane mai mult decât persoana însuși, dacă nu subiectul? Marea majoritate a senzualiștilor, așadar, ni se par a fi exclusiv psihologi, ca idealiștii, și nu fizicieni, ca materialiștii Această asemănare a dat deseori naștere confuziei dintre sistemele senzaționaliste cu cele idealiste, deși, pe de altă parte, reproșurile materialismului au fost nu mai puțin auzite împotriva aceluiași senzaționalism Toate acestea dovedesc încă o dată punctele de vedere nesatisfăcătoare * predominante asupra istoriei metafizicii și corectitudinea concepției noastre despre senzaționalism În clasificarea sistemelor filozofice din trecut pe care o propunem, pericolul unor astfel de confuzii este redus semnificativ; nu mai puțin, și aici, desigur, nu este întotdeauna ușor să trasăm o linie fermă între viziuni asupra lumii care se învecinează strâns între ele deja ca urmare a contactului direct al zonelor de fenomene în care fiecare dintre ele își trasează ipotezele centrale În raport cu senzaționalismul propriu-zis, această dificultate pare nesemnificativă de fiecare dată când sistemul senzaționalist trebuie distins de cel materialist; dar crește în încercarea de a distinge nuanțele extreme ale senzaționalismului de facțiunile mai moderate ale idealismului Aceasta este o consecință naturală Biblioteca Runivers MATERIALISM, IDEALISM, SENSUALISM întuneric profund, care încă înconjoară natura proceselor psihologice Ce parte din ele aparține în mod inseparabil

biologiei și ce parte nu poate fi explicată numai din motive fiziologice, toate acestea, deocamdată, sunt subiect de dispută, îndoieli și sunt decise destul de arbitrar, în limitele atât fiziologiei creierului, cât și psihologia descriptivă, cu ajutorul ipotezelor propuse de aceste ramuri ale cunoaşterii Din natura unor asemenea ipoteze științifice, din împrejurarea care proporție în suma totală a Faptelor psihice o atribuie în totalitate rădăcinilor biologice și care, în plus, și Factorilor și cauzelor de ordin mai complex, depinde în mod evident de soluționarea tuturor întrebările particulare care apar datorită necesităţii de a stabili un fel de graniţă între senzaţionalism şi idealism Cu cât tărâmul cauzelor organice este mai delimitat, cu cât influența sa exclusivă este extinsă mai mult, cu atât numărul idealiștilor moderati va fi mai mare, după principiul clasificării noastre, în rândurile senzualiștilor; și invers, cu cât numărul Faptelor psihice va fi explicat mai mare prin acțiunea combinată a cauzelor organice și hiperorganice, cu atât numărul senzaționaliștilor este mai mare și în clasificarea noastră, de necesitate, va trece în tabăra idealiștilor Dar aceste fluctuații ale graniței dintre senzaționalism și idealism, desigur, nu dovedesc că nu există, sau că contururile sale ipotetice, în prezent, nu vor fi puse într-o zi cu mână fermă și deja irevocabil, pe harta filosofiei trecute Biblioteca "Runivers" CONTRADICȚIE FILOZOFICĂ Nevoia ocazională de a clasifica anumite diviziuni dintr-o doctrină dată într-un alt grup filosofic decât cel în care este inclusă restul ei, sau întreaga doctrină, considerată ca un întreg, poate, cu atât mai puțin, să slăbească sau să zdruncine semnificația principalului principiul clasificării pe care am adoptat-o Această necesitate, dimpotrivă, vorbește în favoarea părerii noastre: ea corespunde naturii generale și neschimbate a minții umane, care, chiar și printre cei mai remarcabili gânditori, nu este străină de contradicții și inconsecvență Astfel, ca să dau un exemplu foarte celebru, în marele idealist Kant sunt rezolvate multe întrebări psihologice în spiritul ipotezei senzaționaliste; dar aceste părți ale învățăturii sale pot fi recunoscute ca senzaționaliste fără a afecta câtuși de puțin corectitudinea concluziei noastre generale că alte ipoteze ale lui Kant și întregul său sistem aparțin idealismului pur Exemplul dat se repetă invariabil în istoria filozofiei anterioare; poate fi găsită pe aproape fiecare pagină din lungile ei cronici și, în plus, în toate cele trei direcții principale ale gândirii metafizice Deci, atât Aristotel, cât și Descartes au apărat adesea teze pur materialiste, care, totuși, nu au interferat cu dominația, în general, a concepţiilor lor filozofice, ipoteza idealistă; unii dintre materialiştii din antichitate şi din evul mediu au fost infectaţi cu învăţături idealiste; teoria cunoașterii și parțial psihologia materialiștilor moderni aparțin în întregime senzaționalismului etc Consistența strictă este soarta foarte puțini filozofi și, judecând după Biblioteca Runivers MATERIALISM, IDEALISM, SENSUALISM conform tuturor Faptelor cunoscute, nu a fost niciodată principala măsură a talentului lor, a influenței lor asupra contemporanilor sau posterității și, în cele din urmă, a beneficiului pe care l-au adus cu adevărat omenirii în lupta împotriva formelor inferioare și brute ale metafizicii, împotriva superstiţiei şi imobilizării maselor de popor, prejudecăţi şi egoism al claselor conducătoare, cu tot ansamblul condiţiilor care împiedică, dacă nu normalul, măcar mersul rapid şi lin al evoluţiei sociologice Oricum ar fi, însă, în clasificarea noastră, doar acele sisteme sunt recunoscute ca aparținând grupului senzaționalismului, în care predomină ipotezele,

împrumutate, în contrast cu învățăturile materialismului, nu mai din domeniul fenomenelor a lumii anorganice, dar din domeniul psihologiei; dar spre deosebire de doctrinele idealismului, nu din domeniul psihologiei, smuls cu forța din pământul său natural, din acel stadiu de tranziție în care lumea fenomenelor hiperorganice dă o mână de ajutor lumii fenomenelor anorganice și ambele ni se par a fi doar verigi condițional independente într-un lanț neîntrerupt de Fapte naturale - dar psihologia, al cărei caracter strict biologic este dincolo de orice îndoială și ale cărei rădăcini biologice au fost studiate predominant de către filozofii acestei școli Din acest motiv, senzualiștii sunt de obicei considerați ca fondatorii psihologiei fiziologice și psihofizicii moderne, o filiatrie care, așa cum vom vedea mai jos, este doar parțial adevărată Dar Tn este mult mai remarcabil, deși, din câte știm, a ocolit Biblioteca Runivers PSIHOFIZICA SI SOCIOLOGIE atenția istoricilor științei și civilizației, este legătura reală care se poate face între senzaționalism și încercările de întemeiere a unei științe speciale a societății Într-adevăr, la prima vedere trebuie să pară că fenomenele publicului, ca aparținând unei ordini hiperorganice și, în consecință, intrând într-o regiune constituind o moștenire generică, de secole fixe, a idealismului, ar fi trebuit să-și primească prelucrarea științifică inițială tocmai din mâinile idealiştilor De fapt, însă, s-a întâmplat exact invers: materialismul și, în special, senzaționalismul au contribuit incomparabil mai mult, dacă nu să spun, au intervenit incomparabil mai puțin decât idealismul, la stabilirea unor concepții corecte asupra naturii și sarcinilor științei sociale Toate istoria idealismului demonstrează cu brio cât de neînsemnată a fost, în sine, influența incitantă a speculațiilor a priori asupra progresului cunoștințelor de specialitate și cât de slabă și iluzorie a fost, în orice caz, legătura pe care unii istorici ai metafizicii se străduiesc să o stabilească între dezvoltarea luxoasă și rapidă a filozofiei ipotetice și și creșterea lentă și dificilă a științelor speciale Dacă scoatem din componența filozofiei anterioare tot ceea ce aparține unei anumite științe sau filozofia unei astfel de științe - tot ceea ce ar putea servi la sistematizarea cunoștințelor pozitive și strict omogene, atunci rezultatul va fi o rămășiță foarte slabă de metafizică propriu-zisă ipoteze După cum știm, însă, aceste ipoteze, contrar pretențiilor lor de a fi universale, au fost, în primul rând, din punctul de vedere al Biblioteca Runivers MATERIALISM, IDEALISM, SENSUALISM metode exacte ale științei, unilateralitatea care a adus în prim-plan o categorie, mai mult sau mai puțin mare, un grup de fenomene și a generalizat ilegal proprietățile și relațiile găsite de acest grup anume Dar aici se dezvăluie Faptul curios că una sau alta unilateralitate metafizică a influențat aparent în cel mai deținător mod tocmai cunoașterea specială a unui grup de fenomene, pe care le deținea, parcă, exclusiv și a căror semnificație a extins-o ilegal asupra întregului a naturii În favoarea acestui punct de vedere, care, deocamdată, ar trebui privit ca o simplă presupunere, o ipoteză particulară a sociologiei, există deja destul de multe fapte din domeniul istoriei comparate a științelor și a sistemelor filozofice Dar, bine elaborată, această istorie poate, în timp, să plaseze dincolo de orice îndoială următoarele teze:) Că nici un fel de "cunoaștere generală^;) că metafizica nu putea fi decât o piedică în calea tuturor științelor speciale;) că influența ei retardantă a avut însă gradele ei și că se remarcă o uniformitate regulată în dispoziția lor;) că, în conformitate cu această gradualitate monotonă, materialismul sau ipotezele sale au împiedicat

mai ales dezvoltarea mecanicii, fizicii și chimiei și, mai puțin, progresul științelor superioare în general și al științelor lumii anorganice care urmează direct științele lumii anorganice și biologia bazată pe acestea în special;) că senzaționalismul sau ipotezele sale au oprit creșterea biologiei mai presus de toate și mai puțin de toate LEGEA HIPOTETICĂ a împiedicat dezvoltarea altor ramuri ale cunoașterii și, în special, urmărirea directă a biologiei și a științelor fenomenelor hiperorganice bazate pe aceasta - sociologia și psihologia; și, în cele din urmă,) că idealismul sau ipotezele sale au întârziat mai ales dezvoltarea sociologiei și psihologiei și, mai puțin, dezvoltarea tuturor celorlalte ramuri ale cunoașterii de specialitate ( ) În ceea ce privește senzaționalismul în special, rezistența relativ mai mică, conform ipotezei noastre, sau asistența mai mare, după părerea opusă, pe care el a acordat-o instaurării sociologiei și dezvoltării științifice a problemelor psihologice, s-au exprimat destul de palpabil , cel puțin în epoca celei mai mari prosperități ale sale , în secolul al XVIII-lea, în următoarele două Fapte Senzaționalismul, mai puțin decât toate celelalte sisteme, și mai ales mai puțin decât idealismul cu doctrina sa despre ideile înnăscute, universale și necesare, a împiedicat dezvoltarea psihologiei descriptive, adică o psihologie care și-a limitat sarcina la un studiu pozitiv al naturii mentale și morale al omului, în măsura în care acest ultim cotidian ar putea fi cunoscut prin autoobservarea și studiul motivelor, acțiunilor și moravurilor indivizilor, grupurilor sociale și popoarelor întregi Această psihologie, în contrast cu fiziologia modernă a creierului, se ocupa aproape exclusiv de cele mai complexe sau hiperorganice Fapte ale vieții mentale În această direcţie au acţionat: Locke, Hume, enciclopedişti, Condillac, Condorcet, Cabanis, Volney * De-stut-de-Tracy; Scoala scotiana din Reid la Hamilton; un grup de reprezentanţi ai temperamentului englez   filozofia naturală de la Cumberland la Bentham, Kant și adepții săi, Herbart și școala sa, Beneke și mulți alții (bis) Pe de altă parte, senzaționalismul, mai puțin decât toate celelalte sisteme și, mai ales, mai puțin decât idealismul, cu predominanța sa absolută a subiectului asupra obiectului, a împiedicat nașterea și dezvoltarea doctrinelor fiziocratice, a sistemului smithian de industrialism, a eticii bazate pe utilitarismul, istoria, considerată ca rezultat al acțiunii reciproce a condițiilor fizice, climatice, fiziologice și pur sociale, într-un cuvânt, primii pași în domeniul sociologiei În această direcție, așa cum vom vedea mai jos, au acționat foarte mulți dintre senzualiști, și au acționat, de altfel, cu un succes care a depășit cu mult succesul unor aspirații similare, care aveau ca scop studiul științific al Faptelor psihice cele mai complexe Este imposibil să nu acordăm atenție acestei circumstanțe aparent accidentale și deloc importantă: ea servește, parcă, drept confirmare indirectă a faptului că factorii sociologici propriu-zis sunt și mai aproape de baza biologică generală a fenomenelor hiperorganice decât produsele complexe ale viața mentală, - ipoteza că am avut deja șansa să o apărăm în alt loc ') Considerațiile de mai sus sunt în mod firesc legate de problema rolului sau semnificației senzaționalismului în dezvoltarea generală a învățăturilor metafizice Ce etapă în această dezvoltare reprezintă senzaționalismul, dacă se află, ca o viziune ipotetică asupra lumii, deasupra sau dedesubtul materialismului I) Sociologie, , p -   și idealism și, în sfârșit, pe care dintre aceste filozofii o precede și o urmează istoric? Toate acestea necesită o scurtă trecere în

revistă După părerea obișnuită, senzaționalismul este stadiul intermediar dintre materialism, ca fundație fermă a edificiului metafizic, și idealism, ca punct culminant al acestuia Plecând de la materialism, ca de la poalele unui munte abrupt, mintea umană, înainte de a atinge culmile rarefiate ale idealismului, trece, parcă, prin filozofia senzaționalistă, ca printr-o etapă intermediară și pregătitoare O astfel de viziune este susținută nu numai de idealiști, ci și de mulți istorici ai filosofiei care, neaparținând nici uneia dintre cele trei școli principale ale sale, recunosc toate direcțiile sale ca fiind la fel de unilaterale și doresc doar să clarifice adevăratul curs sau procesul interior al dezvoltarea gândirii metafizice - iar această viziune nu poate fi negată o anumită cantitate de dreptate Ea reflectă, inconștient, dar destul de corect, poziția de mijloc pe care o ocupă senzaționalismul printre alte ipoteze metafizice și care constituie consecința locului aparținând în ierarhia naturală a fenomenelor ordinului Faptelor organice Avem aici în fața noastră o involuntară, adesea venită din gura adversarilor înverșunați și, prin urmare, o confirmare prețioasă a clasificării cunoștințelor lui Comte Dar nu mai mult de atât; în toate celelalte privințe, punctul de vedere obișnuit este profund greșit Din punct de vedere istoric și sociologic, senzaționalismul are un sens complet diferit Niciodată, nici în dezvoltarea generală a metafizicii, nici în dezvoltarea personală a șefului Flux Bio i "Runivers" MATERIALISM, IDEALISM, SENZUALISM sau reprezentanți ai acestuia, senzaționalismul nu a jucat rolul unei faze auxiliare sau de tranziție în procesul gândirii filozofice; de când a devenit Filosofie, ea a fost întotdeauna, la fel ca materialismul și idealismul, o înțelegere complet independentă a lumii Materialismul a atins contururi definite înaintea lui și, în acest sens, l-a precedat, este adevărat; dar din acest motiv senzualismul însuși nu a precedat idealismul și, în consecință, nu se putea pregăti pentru dominația lui Idealismul, am văzut deja, s-a dezvoltat concomitent cu materialismul; ambele filosofii stăteau la același nivel, la aceeași înălțime a înțelegerii lumii și a fenomenelor ei, ca două extreme, dintre care una o evoca și o determina în mod necesar pe cealaltă Desigur, senzaționalismul nu este altceva decât unilateralitate filozofică și, în plus, generat de aceleași condiții ale organizării noastre mentale și sociale - impactul elementelor care se schimbă încet ale socialului asupra elementelor în schimbare ale ordinii mentale - care au fost direct cauza educației și a tuturor celorlalte explicații metafizice ale lumii În acest sens, senzaționalismul trebuie pus la egalitate cu materialismul și idealismul; ipoteza sa centrală nu face decât să suplimenteze ipotezele de bază ale acestor două viziuni asupra lumii, captând și împingând înainte tărâmul Faptelor, lăsat de obicei în umbră de materialism și idealism, și dând acestor Fapte aceeași semnificație dominantă și atotconsumătoare pe care tocmai numitele sisteme metafizice atașează fenomenelor generale natura anorganică sau fenomene complexe ale existenței mentale și sociale Dar deși de aici Biblioteca "Runivers" DEZVOLTAREA TARZIĂ A SENSUALISMULUI concluzia este deja aproape că dezvoltarea doctrinelor senzaționaliste ar fi trebuit să se desfășoare în paralel cu dezvoltarea materialismului și idealismului, totuși, din punct de vedere istoric, o astfel de concluzie este doar parțial justificată Senzaționalismul, ca principal tip de filozofie ipotetică, nu era necunoscut nici în cea mai profundă antichitate; dar în timp ce celelalte două feluri de metafizică reușiseră deja să pună rădăcini puternice în conștiința omenirii și să dea roade magnifice, promițătoare, ipoteza senzaționalistă era încă aproape la început, nu a

devenit clară în nicio trăsătură esențială, de exemplu , în detalii, nu s-a dezvoltat într-o înțelegere integrală și strict definită a lumii Într-o filozofie reală, într-o explicație sistematică a întregii sume de fenomene mondiale, această ipoteză s-a întors mai târziu decât toate celelalte; Senzualismul și-a atins deplina înflorire abia după apariția umanității europene din noaptea lungă a Evului Mediu și deja aproape în ajunul căderii definitive a tuturor metafizicii Motivul principal, dacă nu singurul, al acestui Fapt istoric, după cum ni se pare, poate fi explicat foarte simplu Într-o epocă în care golurile uriașe din științe au permis apariția unei filozofii a ignoranței, numită metafizică, și i-a oferit ocazia de a atinge un grad înalt de prosperitate, mintea umană, străduindu-se prematur să înțeleagă și să interpreteze lumea fenomenelor, care este puțin cunoscut de el atât în detaliu, cât și în termeni generali, ar putea, desigur, să recurgă la tot felul de explicații generale, ar putea construi tot felul de ipoteze filozofice Într-o anumită măsură, a făcut exact asta Dar materialul pentru cele mai fantastice construcții ale lor Biblioteca Runivers MATERIALISM, IDEALISM, SENSUALISM totuși, a luat din realitate, din acea grăsime a lumii nerezolvate a Faptelor și senzațiilor exterioare și interne și, cu cât își dădea mai puțin seama de prezența acestei bariere fatale, cu atât mai strâns îl învăluia din toate părțile și cu atât conducea mai mult el fără ieșire la în lumea particularităților, care în mod arbitrar a ridicat la un grad de generalitate Dar ceea ce, în masa uriașă de observații fragmentare, private, ar putea să-i atragă mai întâi și cel mai puternic atenția și să devină punctul de plecare al ipotezelor sale atotcuprinzătoare, dacă nu prima și ultima verigă, dacă nu ambele, sfârșitul cel mai clar proeminent a unui lanț neîntrerupt de fenomene - lumea exterioară ъ obiect în formele sale cele mai simple și generale și lumea interioară a subiectului în manifestările sale cele mai izbitoare și remarcabile? Nimic nu poate fi mai natural decât acest dualism originar, care a împărțit aproximativ natura în două jumătăți, materială și ideală, între care nu era loc pentru nicio zonă de mijloc, pentru un grup de fenomene care ar putea să-și apere independența împotriva sechestrului arbitrar dintr-o parte sau celălalt Astfel de fenomene, deci, oricât de mare ar fi importanța acordată lor în sens pur practic, în sens filozofic, în cea mai mare parte, și cel puțin la început, au fost pur și simplu ignorate Doar încetul cu încetul au ieșit din întunericul care îi învăluise strâns, doar încet, o treime cu totul nouă a fost tăiată din cele două jumătăți ale naturii și, în același timp, sarcina inițială a unei explicații metafizice a lumii a devenit mai complicată , care, la cele două ipoteze ale materialismului și idealismului, ar putea deja, pe aceeași bază și pe picior de egalitate, să îndrepte Biblioteca "Runivers" SENSUALISM ȘI BIOLOGIE wah, adauga o a treia ipoteza - senzationalism Astfel, senzaționalismul doar în sens doctrinar, doar într-o clasificare abstractă a sistemelor metafizice, bazată pe clasificarea fenomenelor în funcție de complexitate crescândă și generalitate descrescătoare, ocupă o poziție de mijloc între materialism și idealism, constituie, parcă, un tranziție naturală de la una dintre aceste viziuni asupra lumii la alta Locul său istoric printre principalele varietăți ale filozofiei anterioare este cu totul diferit: aici ea constituie ultima verigă finală dintr-un lung șir de eforturi inutile, pe care mintea metafizică și-a îndreptat spre scopul ei prețuit - înțelegerea esenței lucrurilor sau a ultimului unitate a fenomenelor, aici el este succesorul direct nu numai materialismul, ci și cele mai perfecte și dezvoltate forme de idealism; aici el caută să împace aceste extreme între ele, să

netezească aceste unilateralități, să găsească o sinteză generală a fenomenelor mai în concordanță cu realitatea; dar nici aici nu părăsește vechiul pământ al metafizicii, recurge la metoda ei obișnuită și, prin urmare, rămâne nu mai puțin unilaterală decât atât sistemele filozofice care l-au precedat și au pregătit-o, istoric vorbind Locul pe care îl atribuim senzaționalismului în istoria metafizicii nu contrazice deloc legea generală a dezvoltării științei descoperită de Comte Acest lucru este cât se poate de evident: vorbim despre dezvoltarea senzaționalismului, a cărui ipoteză centrală se află în domeniul fenomenelor vieții, și nu despre dezvoltarea biologiei, care nu se formează în sine Biblioteca "Runivers" MATERIALISM, IDEALISM, SENSUALISM lakh ipoteze filozofice sau universale; vorbim despre soarta istorică a unei astfel de ignoranțe generale a tuturor fenomenelor, inclusiv a fenomenelor vieții, care, în mod necesar, a trebuit să recurgă la o construcție ipotetică a lumii, și nu despre soarta istorică a unei ramuri a cunoașterii speciale, care, prin însăși esența sa, nu poate fi stabilită de scopuri filozofice Conform acestei distincţii, ignoranţa generală s-ar fi putut manifesta, sub toate formele ei, deja în fazele timpurii ale istoriei gândirii, fără a aştepta dezvoltarea uneia sau alteia ramuri de cunoaştere de specialitate; dar am evidențiat mai sus un motiv special care a întârziat oarecum apariția senzaționalismului pe scena istorică și a făcut însăși apariția acestuia să depindă de dezvoltarea prealabilă a altor puncte de vedere filozofice, mai extreme În ceea ce privește biologia, ea evident că nu a putut fi stabilită științific înainte de înființarea științelor lumii anorganice și, la rândul său, a fost necesar să se depășească în acest sens științele faptelor și mai complexe și mai particulare ale vieții mentale și sociale Legea lui Comte este legea sociologiei, extinzându-și acțiunea la o gamă foarte definită de fenomene sociale; dar acest cerc nu include sisteme metafizice; în dezvoltarea lor istorică ei intră constant și strâns în contact cu fenomene de primul fel, dar ei înșiși aparțin unui alt ordin al Faptelor sociologice; vom avea timp să ne convingem de asta de mai multe ori Oricum ar fi, dar o formare relativ târzie din teoriile senzaționaliste a unei explicații a lumii omogene și sistematice cu Biblioteca "Runivers" Aspirații științifice urmate de consecinţe care au avut o mare importanţă în istoria acestei varietăţi a metafizicii Senzaţionalismul, ca filozofie definită, aparţine aproape exclusiv timpurilor moderne, Tn nu s-ar putea reflecta în caracterul interior şi meritele relative ale acestei doctrine Pe de o parte, senzualismul a avut o experiență frontală a altor două, ca să spunem așa, metafizici îndreptate de seniori și, pentru că poate nu înseamnă, în acest caz, el nu a putut proteja noua direcție de plecarea celor mai grosolane greșeli și idealism Pe de altă parte, apariția ulterioară a senzaționalismului pe arena filozofică a fost însoțită de acel accident fericit că cunoștințele biologice disparate și fragmentare tocmai în acest moment au început să se organizeze într-un sistem științific solid Așadar, același lucru sa întâmplat cu senzaționalismul care avusese deja loc în ceea ce privește materialismul; punctul de plecare și suport pentru ambele filosofii au fost Faptele, deja supuse unor procesări științifice, deja parțial din regiunea întunecată a necunoscutului Această împrejurare, după cum am văzut, a jucat un rol important în istoria materialismului: a moderat fuga fanteziei adepților acestei doctrine și i-a familiarizat mai mult cu proprietățile generale ale metodelor științifice; dar mai târziu a făcut același serviciu senzaționalismului Astfel, idealismul singur,

până la începutul perioadei de decădere finală și declinul întregii metafizici, adică până în prezent, a stat în afara influenței de control a științei speciale Cu toate acestea, în epoca noastră, sociologia și psihologia nu sunt încă la înălțime Biblioteca "Runivers" MATERIALISM, IDEALISM, SENSUALISM a atins gradul de dezvoltare la care cunoștințele fizice și matematice erau deja în antichitate, iar biologice în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea; aceste două științe, așadar, cu greu pot răspunde în mod util idealismului modern, așa cum au arătat exemplele recente Nu este deci surprinzător faptul că, în comparație cu idealismul, materialismul și senzaționalismul s-au distins întotdeauna prin caracterul mai definit al principiilor lor fundamentale, prin moderarea mai mare a pretențiilor lor de a soluționa total toate întrebările care depășesc cadrul o știință aparte, precauția mai mare în construcția ipotetică a câmpului necunoscutului estnago, din care este senzaționalismul pentru prima dată în istoria filozofiei el evidențiază cu grijă tărâmul incognoscibilului, prin predominanța bunului simț peste imaginație - într-un cuvânt, prin tot ceea ce în limbajul cunoscătorilor jurați ai sistemelor filozofice, nu fără un strop de dispreț, se numește "empirism" Pentru a explica o astfel de diferență izbitoare, nu este nevoie să recurgem la un joc gol al cuvintelor "ideal" și "ideal" și la scindarea arbitrară a naturii noastre mentale pe baza acestui joc Această diferență se explică mult mai simplu prin dependența conținutului general și a naturii învățăturilor metafizice de dezvoltarea progresivă a științelor speciale În ceea ce privește așa-numitele eforturi ideale, idealismul în acest sens particular al cuvântului, evident că nu este în nicio legătură exclusivă cu idealismul metafizic, ci este proprietatea comună a tuturor viziunilor asupra lumii care au pretins vreodată că au o conducere activă a minții Aspirații asemănătoare Biblioteca "Runivers" PUNCTUL DE VEDERE AL IDEALULUI cel mai înrudit nu cu teorie și nu cu știința generală sau filozofia, ci cu practica, știința aplicată și viața de zi cu zi; ele sunt un produs direct și un simplu rezultat al deranjării noastre în mod constant, datorită impactului irezistibil al condițiilor naturale ale mediului asupra organismului nostru mental, a unor sentimente diverse și, în special, a unui foarte important, în sens sociologic, sentiment de profundă nemulțumirea față de ordinea de lucruri existentă Din viața practică și din filosofia practică care o rezumă, căreia îi aparțin în întregime, eforturile ideale au fost, ca atâtea alte lucruri, transferate în mod ilegitim la filozofia teoretică; dar nici aici nu este corect, în general vorbind, să vedem în ele un fel de lot exclusiv de idealism metafizic ( ) Să trecem acum la o scurtă listă a Faptelor istorice care au marcat dezvoltarea filozofiei senzaționaliste și cu aceste Fapte vom încerca să verificăm punctele de vedere pe care le-am conturat mai sus Biblioteca "Runivers" CAPITOLUL PATRU SENZUALISM Prima fază de dezvoltare Caracterul general al senzaționalismului antic - sofistii Protagora - Aspirații senzualiste în materialismul și idealismul timpurii - Aristotel și metoda obiectivă - Legătura senzaționalismului cu această metodă și cu semnificația specială dobândită în metafizică de teoria cunoașterii,- Îndoiala filozofică și relația sa logică cu senzaționalismul - vechii sceptici Colorarea senzualistă a punctelor lor de vedere principale - Materialismul senzualist al școlii lui Epicur - Stoicii și filosofia lor a bunului simț - Mai târziu Academicieni Akalepsie sau agnosticism al lumii antice t- Senzualismul în Evul Mediu - Filosofia lui Bacon - Cogitata et Visa şi Novum Organon - Cărui tip de filozofie a trecutului îi aparține înțelegerea lui Bacon asupra lumii? Lumea antică a

dezvoltat toate direcțiile filozofiei ipotetice, tot felul de înțelegere a lumii, care au crescut pe pământul unei cunoștințe incomplete, fragmentare, cu natura Dar lumea antică nu a reușit să dea același grad de perfecțiune tuturor Formelor metafizicii Ambele sisteme extreme, materialismul și idealismul, au fost aduse de el la o asemenea completitate în general și detalii pe care epocile ulterioare le-ar putea invidia: dar forma mijlocie sau intermediară - senzaționalismul - a rămas, în general vorbind, puțin dezvoltată Pe vь Biblioteca "Runivers" SENZUALISM ÎN LUMEA ANTICĂ Am indicat deja un posibil motiv pentru acest fenomen Cu toate acestea, chiar și în filosofia antică, punctele de vedere senzualiste erau destul de des amestecate cu teoriile predominante Întreaga diferență dintre acest senzaționalism timpuriu și cel care a ocupat un loc atât de important în filosofia de mai târziu a fost dependența sa relativ mai mare de ipotezele centrale ale materialismului și idealismului Senzaționalismul antic nu s-a separat niciodată brusc de aceste două viziuni asupra lumii; părea să fie doar o formă moderată a uneia sau a celeilalte Fenomenele vieții, în sfera cărora el bâjbâia și nu căuta încă în mod conștient cheia dezvăluirii marelui mister al universului, deja în acel moment îndepărtat ar fi trebuit să fie prezentate gânditorilor ca cel mai înalt nivel al naturii anorganice sau ca cel mai de jos nivel al lumii ideale; dar problema nu a depăşit aceste noţiuni vagi Granițele exacte dintre fenomene nu au fost stabilite, nu au fost dezvoltate concepte distincte ale diferitelor lor categorii; dualismul primitiv atrăgea încă mințile prin evidenta aparentă și incontestabila opoziției sale principale; senzaționalismul nu a simțit pământ solid sub picioarele lui, nu a văzut în fața lui un câmp definit de fenomene care să poată servi drept suport de încredere pentru ipotezele sale unificatoare Acestea din urmă, așadar, în procesul logic al dezvoltării lor, nu numai că nu au exclus alte ipoteze îndreptate către același scop, ci, într-un fel sau altul, s-au unit și s-au contopit cu ele Primii germeni ai învățăturilor senzaționaliste se găsesc foarte devreme în antichitate; nu funcționează Biblioteca "Runivers" SENSUALISM PRIMĂ FAZĂ ci să găsim chiar şi printre materialiştii şi idealiştii cei mai îndepărtaţi de noi Dar punctul de vedere principal al senzaționalismului este în curs de clarificare și numărul tezelor senzaționaliste crește vizibil abia începând din epoca sofiștilor Această epocă este remarcabilă în multe privințe; ea constituie un punct de cotitură în istoria filozofiei, deschizând acea reacție împotriva extremelor materialismului primitiv, care și-a găsit în curând expresia cea mai înaltă în teoriile lui Platon Dar alături de reacția evidentă și brusc pronunțată a idealismului, se dezvoltă o alta, mult mai puțin vizibilă și se deosebește de prima prin aceea că, fiind îndreptată mai întâi numai împotriva materialismului, s-a întors ulterior de la sine împotriva idealismului extrem În această nouă reacție, în această aspirație secundară și slabă, care părea înăbușită de forța curentului principal, idealist, a apărut pentru prima dată în istoria filozofiei posibilitatea unei viziuni senzaționaliste asupra lumii Sofiștii au servit drept reprezentanți ai ambelor mișcări: aceeași mână a semănat astfel atât semințele idealismului, care au încolțit rapid și au dat roade abundente, cât și semințele senzaționalismului, pentru care solul s-a dovedit a fi insuficient pregătit și care, prin urmare, fie a dispărut cu totul, sau au degenerat în diverse linii de scepticism Protagoras, primul dintre sofisti, sustine ca punctul de plecare al filosofiei nu ar trebui sa fie obiectul, nu natura exterioara, ci subiectul, omul insusi, sau ca

totul in lume se reduce nu la materie, ci la senzatie De aceea, Protagoras vede în individ adevăratul criteriu al tuturor lucrurilor și, în plus, constată că opiniile diametral opuse sunt aceleași Biblioteca "Runivers" SOFISTI kobo sunt doar, de înțeles, pentru două minți diferite Acesta a fost începutul senzaționalismului antic, care foarte curând s-a transformat într-un scepticism extrem De senzațiile noastre depinde modul în care concepem lucrurile, iar aceste reprezentări constituie singurul conținut solid, adevăratul miez al tuturor cunoștințelor noastre; dar ideile în sine sunt ceva cu totul individual și, prin urmare, fiecare persoană umană la un moment dat este măsura tuturor fenomenelor În această caracteristică - desconsiderarea completă a proprietăților generale și necesare în organizarea subiectului - senzaționalismul original diferă puternic de senzaționalismul de mai târziu al lui Locke, Hume și Kant Dar senzaționalismul deja străvechi a proclamat deschis principiul relativității cunoștințelor noastre, adică un principiu care a rămas multă vreme străin materialismului și idealismului și care a pătruns în nuanțele mai moderate ale acestor învățături doar sub influența ipotezelor senzaționaliste După sofişti, dezvoltarea lentă a concepţiei senzualiste a continuat în toate şcolile filosofice care nu au făcut din cunoaşterea absolută scopul ultim şi singurul criteriu al adevăratei filozofii Așa erau anumite facțiuni ale materialismului și acele sisteme idealiste care, explicând geneza lumii ideale, admiteau o anumită participare a unui factor extern sau obiectiv În materialism, acest senzaționalism rudimentar a încercat să respingă o parte a naturii externe; în idealism, o parte a lumii interioare sau psihice și, în special, domeniile aplicate ale logicii, eticii și filosofiei Biblioteca "Runivers" SENZUALISM PRIMĂ FAZĂ litiki; dar mijlocul obișnuit și cel mai eficient în această luptă ascunsă, în această cucerire lentă a unui nou domeniu pentru cercetarea filozofică, a fost teoria cunoașterii, pe care Socrate o apăra deja cu un succes atât de strălucit și care se baza în întregime pe observații superficiale ale vremii asupra ъ biologice Fapte de senzație și percepție a obiectelor și stimulilor externi ♦ Un loc proeminent în aceste eforturi, în general încă obscure, pentru formarea unei noi viziuni asupra lumii, îi aparține lui Aristotel Înclinațiile realiste și mentalitatea enciclopedică l-au determinat să amestece în idealismul său multe vederi pur materialiste; dar aceleași motive trebuie să fi dat învățăturii sale o culoare senzațională groasă; astfel încât, în general, doctrina lui Aristotel, în ciuda predominării în ea a ipotezei idealiste, a devenit un tip de amestec reușit al principalelor tendințe ale gândirii metafizice În legătură cu această înțelegere sensibilă a unilateralității explicațiilor metafizice ale lumii și, în special, cu senzaționalismul care străpunge în cele mai bune lucrări ale sale, se regăsesc și meritele enorme ale lui Aristotel în domeniul metodei În capitolul consacrat senzaționalismului antichității, este imposibil, numai din acest motiv, să nu mai amintim de aceste merite Aristotel poate fi considerat primul reprezentant sistematic al așa-numitei metode obiective În persoana lui Aristotel, spune celebrul său biograf Lewis, trebuie să salutăm zorii metodei obiective, deși mulți Biblioteca "Runivers" ARISTOTIL anii erau destinați să expire înainte ca acest zori să se transforme într-o zi continuă dintre aceste metode au fost recunoscute ca un element complet subiectiv, neavând, așa cum a fost greșit acceptat de al doilea, o existență reală, independentă în afara Sferei subiectului gânditor Această viziune asupra adevăratei naturi a abstracțiilor a servit drept punct de plecare, fundament solid

pentru toate cerințele, a căror totalitate formează așa-numitul empirism sau filozofie experimentală, inductivă Metoda subiectivă, care vedea în abstracții o esență cu o ființă reală, independentă de mintea care le forma din elementele disparate ale obiectului, a continuat să înflorească multă vreme, iar după Aristotel, însă, onoarea de a întemeia filozofia inductivă ar trebui atribuit lui Aristotel El a fost primul care a proclamat principiile ei călăuzitoare, și le-a proclamat cu plinătate și acuratețe, nedepășite nici măcar de Bacon *)· Așa se apropie de noi marele stagirit Una dintre cele mai fundamentale distincții ale întregii filosofii moderne, începând cu Bacon, este recunoașterea teoretică a acesteia a superiorității, cel puțin în domeniul cunoașterii de specialitate, a metodei obiective față de cea subiectivă Această caracteristică iese în evidență atât de puternic încât H i s Co of philosophy, vol I, p , ed *) Ibidem Biblioteca "Runivers" De SENZUALISM PRIMĂ FAZĂ mulţi istorici au propus de mult A dezbrăca întregul trecut al filosofiei în două perioade: perioada de dominare a metodei subiective, filozofia antică corespunzătoare și perioada de dominație a metodei obiectivului, corespunzătoare noii filosofii, este copilul, care, după cum vom vedea, nu este același, deși nu este același, ceea ce nu este același, ceea ce nu este adevărat, ceea ce este notabil real, şi nu denaturat de comentatorii scolastici - constituie, parcă, o excepţie din epoca sa şi aparţine, parcă, deja unei noi filosofii Lewis conturează astfel principiile călăuzitoare ale metodei aristotelice În contrast direct cu Platon, care, negând fiabilitatea mărturiei simțurilor noastre, vedea în percepția directă sau intuitivă baza oricărei cunoștințe adevărate, Aristotel a căutat această bază tocmai în percepția prin simțuri Mai devreme decât Bacon, dar în deplin acord cu el, el a susținut că este mai rezonabil să descompun fenomenele complexe în părțile lor componente decât să le ridice la nivelul abstracțiunilor - m e i us est n a t and ram secare quam abstrahere * *) Sprijinul lui era experiența și inducția: primul trebuia să-i furnizeze Fapte particulare, din care al doilea trebuia să găsească calea către Fapte sau legi generale *) Fără senzație, fără percepție senzorială, gândirea este imposibilă) Bacon, Novuni Organon, *) Aristotel, Subiect , ; Anal post I, ; H este t A n i-mal I) De sensu, VI, ; De anima, III, , Biblioteca "Runivers" METODA OBIECTIVĂ Platon a constatat că înșelăciunile simțurilor justificau scepticismul cu privire la toate cunoștințele sensibile (άπατης μεστή ή ¿ιά των έαμάτων σχεψις) Aristotel, mai corect, a învățat că sursa erorii nu constă în mărturia falsă a sentimentelor noastre, ci în interpretarea greșită de către mintea noastră a mărturiei lor Din aceasta decurg multe iluzii; dar fiecare simț mărturisește corect în ce măsură mărturisește Simțurile noastre ne oferă cunoașterea particularităților, a existențelor concrete Inducția ne oferă cunoștințe despre generalități, relații abstracte Fiind de acord cu Platon că știința se ocupă doar de acestea din urmă, Aristotel a susținut însă că ele nu pot fi atinse decât prin experiență Aceasta este piatra de temelie a filozofiei experiențiale sau a "empirismului" pentru care Aristotel i s-a reproșat atât de des (b și s) Dar dacă ne întrebăm ce face posibil acel concept al minții noastre pe care se bazează metoda obiectivă, putem observa cu ușurință că această posibilitate depinde direct de o mai bună înțelegere, în comparație cu cea anterioară, a fenomenelor organice care însoțesc fiecare act cognitiv, și că deci fundamentul metodei obiective coincide cu fundamentul pe care se sprijină întregul edificiu al metafizicii senzaționaliste De aceea, recunoașterea drepturilor supreme ale metodei

obiective este un Fapt, nu numai al apariției contemporane a senzaționalismului, ci este în orice mod posibil strâns legat de h De anima, HI, ; M etap h , IV, δ ■ prieten, locuri   nym cu el De aceea și gânditorii metafizici din toate timpurile, care au apărat calea empirică și metoda obiectivă, au fost mai mult sau mai puțin implicați în senzaționalismul filozofic Așa erau Aristotel în antichitate, Bacon la sfârșitul Evului Mediu, în vremurile moderne - ca să nu mai vorbim de senzualiști în sens strict de la Locke la Condillac și Cabanis - tot ce avea în metafizica generală orice greutate și semnificație: idealiști ca Descartes și Leibniz, idealiștii ca Berkeley, în cele din urmă, și chiar predominant, idealiștii ca Kant și, de asemenea, bineînțeles, materialiștii și, mai mult, ca Hobbes, Toland și Priestley și ca enciclopediștii secolului al XVIII-lea și urmașii lor imediati Același lucru s-a întâmplat și cu acești filozofi la vremea lor, care acum se desfășoară în raport cu adepții celor mai diverse, în punctele lor de plecare și în scopurile lor finale, sisteme științifico-filosofice: ei au căzut involuntar sub influența unei mai târzii și comparativ Forma mai perfectă de metafizică, ei au devenit semi-senzaționaliști în același mod în care cei mai eminenti reprezentanți ai filosofiei moderne devin imperceptibil și adesea inconștient semi-pozitiviști Această legătură a senzaționalismului cu metoda obiectivă și cu Filosofia empirică, inductivă sau experimentală bazată pe recunoașterea superiorității sale în domeniul unei științe speciale (denumire generică pentru toate sistemele, oricăruia dintre cele trei tipuri stabilite de noi aparțin) , în care dominația subiectivului a priori a fost deja zdruncinată sceptic și plâns-   aspirații tice) - fapt care este atât foarte important din punct de vedere istoric, cât și extrem de curios în multe alte privințe Să ne oprim asupra ei o clipă, fie şi numai pentru a arăta că legătura în cauză este cât se poate de firească şi legitimă; doar concluziile care se desprind uneori din aceasta sunt greșite și ilegale De fapt, totul în această întrebare, precum și distincția dintre metodele obiective și subiective și împărțirea filozofiei în noi și vechi, echivalează cu un pas semnificativ înainte, la un succes vizibil într-o anumită ramură a cunoașterii - în teoria cunoştinţe Gânditorii timpurilor moderne au mai multe concepte solide, informații mai precise și mai verificate în acest domeniu decât cele antice Un astfel de progres a fost rezultatul unui studiu mai profund al fenomenelor ordinii organice, Tn a permis minții umane să înțeleagă unele elemente ale procesului complex de formare a conceptelor și să stabilească cu fermitate câteva principii și reguli metodologice generale Dar progresele biologiei, pe de altă parte, au făcut ca mintea să cadă mai ușor într-un nou tip de eroare metafizică: în senzaționalism, în explicarea totalității fenomenelor prin intermediul unei ipoteze netestate împrumutate din domeniul proprietăți biologice Filosofia senzațională și teoria cunoașterii au astfel o singură origine comună; dar asta nu dovedeşte deloc identitatea lor interioară Vedem aici cum una și aceeași cauză produce efecte diferite, tocmai pentru că în cazuri diferite i se adaugă multe altele   gih, motive deja complet eterogene Nefiind capabili să înțelegem această complicație, putem distinge bine doar cauza mai proeminentă, sau aceea către care, într-o combinație dată de Fapte, atenția noastră este îndreptată predominant Prin urmare, există un singur pas pentru identificarea și toate consecințele unei astfel de cauze: această iluzie este tributul obișnuit pe care îl aducem logicii

abstracte, care ne învață - și, mai mult, destul de corect, în general - că aceleași cauze produc întotdeauna aceleasi efecte Era firesc să confundăm senzaționalismul cu cea mai bună teorie a cunoașterii; de asemenea, era firesc ca filosofia senzaționalistă, dezvoltată ca urmare a primelor succese ale biologiei și găsindu-și un loc ferm în acest domeniu al cunoașterii, să-și asimileze rapid aceste succese și să se consacre în întregime predicării teoretice, propagandei active în favoarea o metodă obiectivă Nu mai puțin firesc, în sfârșit, a fost faptul că senzualiștii nu numai că înșiși au început să apere opinia că esența oricărei filosofii se reduce la teoria cunoașterii, ci au comunicat și idealismului aceeași eroare profundă, care singur, pe lângă faptul că senzaționalismul, ar putea încă să-l accepte, întrucât fenomenele de cunoaștere sunt nu numai organice, ci, în mare măsură, și hiperorganice, Fapte psihice complexe Toate acestea, repetăm, erau în ordinea lucrurilor; toate acestea, în plus, ridică cu adevărat prețul istoric, măresc semnificația senzaționalismului și explică ce consecințe, ce schimbare în anumite concepții și în formularea anumitor întrebări, a adus dominația metafizicii senzaționaliste Dar toate acestea nu dau Biblioteca "Runivers" SCEPTICISM SENSUALIST dreptul de a vedea un fel de abis, și în special o prăpastie cu caracter metodologic, între metafizica antică și cea modernă, toate acestea nu dau dreptul de a vorbi despre o asemenea "revoluție în filosofie, care, în propriile sale limite, ar înlocuiţi brusc metoda subiectivă sau a priori cu o metodă obiectivă sau a posteriori O revoluție de acest fel urmează să vină, este încă o chestiune de viitor, metafizica, chiar și cea mai modernă, nu a încetat niciodată să fie metafizică, o continuare, o dezvoltare ulterioară a vechii filozofii și uneori o imitație sclavă a modul străvechi de a gândi Desigur, progresul noii filozofii a fost însoțit constant de numeroase și semnificative succese în științele speciale; dar nu o nouă filozofie a dat naștere acestor succese și nu este, desigur, că ea va chema la ființă filosofia științelor Acesta din urmă se va dezvolta nu din metafizică, oricât de atentă și rezonabilă ar fi teoria ei a cunoașterii, ci din științele speciale și filozofiile lor speciale ( ) Dar să revenim la soarta istorică a senzaționalismului după Aristotel Filosofia antică, după ce a evidențiat două tendințe principale, materialismul și idealismul, a sfârșit, însă, prin a se îndoi de adevărul ambelor, suspectând arbitrariul sau neverificabilitatea atât a ipotezelor idealiste, cât și a celor materialiste Ambele înțelegeri ale lumii au încetat în mod egal să-i satisfacă pe succesorii mai pretențioși ai lui Socrate, Platon și Aristotel Dar fără un fel de perspectivă asupra lumii, oricât de imperfectă și șocantă ar fi, nu doar o persoană dezvoltată, ci chiar și cea mai grosolană nu se poate înțelege Biblioteca "Runivers" SENZUALISM PRIMĂ FAZĂ și mintea primitivă; teologiile diferitelor timpuri și popoare servesc drept cea mai bună dovadă a acestui lucru Această necesitate psihică explică extinderea și întărirea extraordinară, în ultima perioadă a filosofiei antice, a unei noi înțelegeri a lucrurilor, care poate fi caracterizată prin termenul general de scepticism În ce a constat această filozofie deosebită, vom vedea acum; dar mai întâi să ne amintim că, în epoca pe care o luăm în considerare, lumea antică a experimentat deja a doua năvălire puternică a doctrinelor sceptice - prima manifestare semnificativă a scepticismului filozofic, după cum știm, a fost învățătura sofiștilor Noua modalitate de a explica totalitatea fenomenelor lumii, la care au recurs gânditorii antici și care și-a luat forma caracteristică de scepticism, nu a fost altceva decât senzaționalism, ci senzaționalism, nedespărțit

încă complet de viziunea paralelă asupra lumii a materialismului și idealismului, neseparând intră într-o doctrină de sine stătătoare, care nu a câștigat înalta funcție pe care a obținut-o mai târziu, care nu s-a transformat într-o filozofie întreagă, finalizată sistematic, într-un cuvânt, senzaționalism al unei faze timpurii, rudimentare de dezvoltare Această semnificație generală și permanentă a doctrinelor sceptice nu poate fi trecută cu vederea Faptul că până și cele mai extreme tendințe de scepticism, și nu numai în cele mai vechi timpuri, ci și în vremurile moderne, au fost doar o expresie specială sau o întruchipare a senzaționalismului, servește drept cea mai bună confirmare a necesității fatale care împinge mintea umană către educație , alături de ipotezele materialismului și idealismului, sau mut Biblioteca "Runivers" TRANSFORMARE ÎN METAFIZICĂ mult după ele, și o a treia ipoteză de bază, ale cărei elemente sunt împrumutate din domeniul fenomenelor, care rămâne neatinsă după încercările de unificare ale primelor două feluri de metafizică Și într-adevăr, lumea trebuie să fie explicată, trebuie înțeleasă, într-un fel sau altul: și când atât înțelegerea ei materialistă, cât și idealistă încetează să ne satisfacă mintea, aceasta din urmă ridică aceeași nemulțumire la un principiu călăuzitor, încercând să o motiveze, și cu acest scop încă o dată și cu atenție se uită în jur cu atenție, căutând o categorie de fenomene care ar putea fi opuse categoriilor deja generalizate de ipotezele anterioare În acest grup de fenomene, mintea umană caută mai întâi și găsește doar argumente pentru a-și întări scepticismul, pentru a învinge opiniile ostile; în curând însă, supunându-se legilor propriei sale organizaţii, care îi pune inexorabil în faţa lui sarcina unei înţelegeri sintetice a lumii, el, la rândul său, extinde în mod divin sensul unui nou câmp de fenomene, transformându-l într-o sursă de noi presupuneri și credințe De îndată ce reușește să dea primele lovituri decisive iluziilor materialismului și idealismului, scepticismul filozofic cade astfel însuși într-o iluzie omogenă, se transformă în metafizică senzaționalistă Deci, cel puțin, se întâmplă în acele epoci de ignoranță sau semicunoaștere, în care este încă imposibil să ne gândim la o unitate de fenomene, alta decât una pur ipotetică; deci a fost în faza finală a filosofiei antice, pe care o luăm în considerare acum, în care punctul de vedere senzaționalist a câștigat o mare importanță printre așa-numiții sceptici de fapt, Biblioteca "Runivers" SENZUALISM PRIMĂ FAZĂ printre materialiştii şcolii dominante de atunci a lui Epicur şi printre idealiştii a două şcoli, academiile stoice şi mijlocii Despre fiecare dintre aceste direcții vom spune câteva cuvinte aici În școala scepticilor propriu-zisă, senzaționalismul avea un caracter exclusiv negativ; în consecință, influența sa a fost comparativ mai puțin profundă decât cea a școlilor materialiste și idealiste, care, adoptând aceeași teorie senzaționalistă a cunoașterii, au încercat să o dezvolte și în sens pozitiv Scepticii au negat existența oricărui criteriu de încredere pentru aflarea adevărului Aristotel a distrus teoria ideală propusă de Platon, subliniindu-i sensul pur subiectiv; scepticii au mers mai departe - au văzut aceeași subiectivitate în logica inductivă a lui Aristotel Dar scuturând temeliile tuturor construcțiilor filozofice ridicate de predecesorii lor, ei înșiși nu au făcut un singur pas dogmatic înainte Singurul lucru pe care l-au afirmat și nu s-au putut abține să afirme, dacă doreau să-și mențină poziția, a fost că percepția senzorială, acea sursă înșelătoare de cunoaștere, este o schimbare a subiectului în sine, necunoscută nouă, sau o stare a conștiinței noastre, cum am spune acum Dar aceasta era deja o teză strict senzaționalistă; mai departe,

însă, scepticii nu s-au îndrăznit să meargă Ei nu au afirmat, ca, de exemplu, Democrit, că obiectele exterioare nu au deloc calitățile pe care le mărturisește percepția senzorială sau, ca Protagoras, că între schimbările de materie și schimbările de senzație Biblioteca "Runivers" SKEPTS ANTICHI există un raport constant; asemenea propuneri li s-au părut complet nedovedite Totuși, ar fi nedrept să credem că îndoiala scepticilor a fost absolută, necondiționat și egal răspândită la toate categoriile de fenomene Scepticii ar putea să nu creadă în posibilitatea de a dovedi în mod irefutat realitatea materiei sau existența obiectivă a ideilor, dar nu puteau respinge realitatea senzației, care a servit drept singura lor garanție a temeiniciei îndoielii lor filozofice Senzaţionalismul, chiar dacă doar elementar, a fost astfel ultimul refugiu al scepticismului filozofic; fără un asemenea senzaționalism, îndoiala ea însăși a pierdut teren sub picioarele sale, a încetat să mai fie deloc rezonabil Au existat întotdeauna multe puncte de contact între cele două doctrine; dar principalul dintre ele a fost principiul relativității cunoștințelor noastre Scepticul a ajuns la concluzia că erau relativ nesiguri; senzualist la concluzia despre fiabilitatea relativă a datelor doar experimentale controlate într-un mod cunoscut Mai mult decât atât, senzaționalismul, care din punct de vedere dogmatic este singura cale de ieșire din scepticism, a fost în dezvoltarea istorică a sistemelor uneori punctul său de plecare, alteori rezultatul său direct Legătura strânsă dintre aceste două învățături nu a fost niciodată întreruptă și se regăsește, acum într-un sens, acum într-un alt sens, de-a lungul trecutului metafizicii Astfel, la Aristotel, senzaţionalismul a fost o consecinţă a scepticismului sofiştilor, la Locke, rezultat al activităţii filosofice a scepticilor de la sfârşitul secolului al XVI-lea şi începutul secolului al XV-lea; pe de altă parte, manifestări de scepticism Biblioteca "Runivers" SENZUALISM PRIMĂ FAZĂ gândirea skoy în perioada finală a filosofiei antice au fost direct excitate de senzaționalismul lui Aristotel; Senzaționalismul lui Locke a dat impulsul principal scepticismului lui Hume, iar senzaționalismul sceptic al acestuia din urmă a dat naștere, la rândul său, criticii lui Kant În aceeași formă de scepticism, senzaționalismul și-a făcut un cuib ferm în școlile de materialism și idealism care i se păreau atât de ostile În ceea ce privește materialismul, în acest sens se remarcă în special școala lui Epicur, care a dominat ultima perioadă a filosofiei antice Epicurienii au împrumutat în întregime de la Aristotel elementele senzualiste ale teoriei sale a cunoașterii și, folosindu-le, au tratat lovitură după lovitură concepției sale de bază despre filozofie ca artă de a găsi adevărul, o viziune care a fost împărtășită în mod egal nu numai de idealiști precum Platon, dar de către toți foștii materialiști Yomi și printre ei și fondatorul direct al școlii epicureene, Democrit Scepticismul epicurienilor în această privință era profund, ireversibil: ei priveau cu aroganță căutarea filozofică a adevărului, cu nimic mai prejos decât disprețul pe care scepticii în sensul strict al cuvântului îl aveau pentru studiile abstracte de filosofie; asemenea investigaţii li se păreau lipsite de orice credibilitate şi nu duceau la scopul direct şi practic al filosofiei - cea mai mare sumă posibilă de fericire De aici viziunea lor principală asupra filosofiei ca artă sau teorie a vieții; prin urmare, acel ciudat și extrem de neobișnuit pentru materialismul consistent, le îndreaptă către Biblioteca "Runivers" SCOALA DE EPICUR etica, din care, la fel ca idealiștii, ei fac conținutul principal al filosofiei Sistemul lor moral-filosofic este un exemplu curios al

amestecului de puncte de vedere materialiste și idealiste, care, evident, s-a petrecut sub influența senzaționalismului sceptic, care, încetul cu încetul, și-a deschis calea spre inima materialismului metafizică " Adepții metafizicii idealiste au căzut curând sub aceeași influență, în persoana reprezentanților lor principali din această epocă - stoicii și mai târziu academicienii Stoicii erau, fără îndoială, idealiști, la fel cum epicurienii erau materialiști; fără îndoială, de asemenea, în aproape toate întrebările teoretice și practice, luate separat, ambele școli s-au separat radical, au avut opinii direct opuse Cu toate acestea, în metodele esențiale și în unele rezultate generale, epicurienii și stoicii au manifestat în mod constant acordul complet, care depindea în principal de faptul că au plecat în egală măsură de la senzaționalismul sceptic care era larg răspândit la acea vreme și, bazându-se deja pe el, au zdrobit orice pur - filozofie teoretică Pentru stoici, ca și pentru epicueni, nevoile speculative s-au retras în plan secund pentru simplul motiv că posibilitatea satisfacerii lor li se părea extrem de îndoielnică: adevărul abstract le părea de neatins chiar și în direcția cea mai probabilă în care ei înșiși, contrar punctele lor de plecare senzaționaliste, uneori căutau să-l găsească - în direcția idealistului Biblioteca "Runivers" SENZUALISM PRIMĂ FAZĂ ipoteze Eroarea stoicilor, însă, nu a provenit din viziunea lor despre filozofia teoretică ca un simplu slujitor al vieții, o asemenea viziune, strict vorbind, nici nu le aparținea deloc, ea a apărut mult mai târziu și în forma dată lui, de exemplu, prin pozitivism, cu greu poate fi serios contestat; dar stoicii, la fel ca epicurienii, au recunoscut în principiu slujitorul infidel al vieții în toată filozofia teoretică Toată filosofia a luat de la ei, așadar, la fel ca adepții lui Epicur, Forma filozofiei practice a fost arta de a trăi Dar sub influența psihologiei lor idealiste parțial, parțial motive de natură politică și socială (decăderea rapidă a cetățeniei mai întâi grecești, apoi romane și reacția protectoare provocată în mod natural de acest proces, dorința de a opri ceea ce părea și, într-un un anumit sens, a înlăturat cu adevărat boala răspândită nouă, subminând ultima forță a organismului social), stoicii au refuzat să vadă scopul ultim al vieții în suma binecuvântărilor enumerate de Epicur și discipolii săi și cea mai înaltă fericire a omului, conţinutul eticii, a fost adus sub o altă, dură Formulă a datoriei Din latura exterioară, formală, stoicii păreau ireconciliabili și, la vremea lor, aproape singurii dușmani ai scepticismului general care a cuprins toate păturile culturale ale societății de atunci și au început să degenereze, în sfera practică, într-un indiferentism complet; dar, după cum a observat cu dreptate Lewis, poziția ocupată de stoici, cel puțin în ceea ce privește scepticismul teoretic, era destul de analogă cu cea care, sub influența Biblioteca "Runivers" SCOALA STOIKOV Din alte motive, un mileniu întreg ocupat mai târziu în raport cu scepticismul filozofic al lui Hume - Reid, Beatty, Atchison, întreaga școală scoțiană Atât stoicii, cât și grupul de filozofi scoțieni au luptat doar formal împotriva scepticismului epocii lor; de fapt, au fost învinși de adversarul lor, chiar înainte de a începe o dispută cu el, ei înșiși au fost infectați cu scepticism și, mai mult, într-un grad destul de înalt și într-o formă foarte caracteristică O îndoială profundă, incurabilă, asupra certitudinii adevărurilor obţinute de Filosofia teoretică care le-a precedat^ ar putea singură să-i facă să se refugieze în aşa-zisul simţ comun, adică în renunţarea la filosofie; dar o asemenea renunțare, în rezultatele sale directe, era destul de identică cu cel mai radical

scepticism Cu toată pertinența acestei comparații a două școli, atât de îndepărtate una de cealaltă în timp și atât de apropiate în conținutul doctrinelor lor, Lewis, totuși, nu vede că Forma particulară și interesantă în care scepticismul uneia și celeilalte revărsat a fost doar un simplu rezultat al vorbirii la scena istorică, alături de punctele de vedere materialist și idealist, și de cel senzaționalist, iar acesta din urmă, în diverse moduri, revendicând dreptul la existență independentă ca un aspect special tip de bază de explicație metafizică a lumii ( ) Yu Pe lângă școala stoică, idealismul a fost influențat de senzaționalismul timpuriu și în rândul adepților lui Platon, care au format așa-numitele medii a doua și a treia sau, luate împreună, mediile Biblioteca "Runivers" SENZUALISM PRIMĂ FAZĂ noua academie Și aici, această influență, așa cum se vede cel mai bine în exemplul întemeietorului celei de-a doua academii Arcesilaus și al fondatorului celui de-al treilea Carneade (bis), s-a manifestat în combinația obișnuită de binecunoscute - în acest caz idealiste - doctrine cu teoria senzaționalistă a cunoașterii, TÒ ca rezultat și a condus constant la sceptici filosofici Dar scepticismul academicienilor a fost deja exprimat nu sub forma chemării filozofiei la bunul simț și nu sub forma încercărilor de a întemeia o filozofie practică pe ruinele uneia teoretice, ci direct și direct sub forma unor îndoieli pur logice, ca în cazul așadar -numiți sceptici propriu-zis Deja la Platon, care a comparat subtil sufletul uman cu o carte, ai cărei cărturari sunt sentimente exterioare, și care a afirmat că cunoașterea empirică se distinge prin foarte puțină fiabilitate, se pot descoperi începuturile slabe ale scepticismului; dar acesta nu era un scepticism cu două tăişuri, în egală măsură direcţionat şi împotriva ipotezei materialiste și împotriva ipotezei idealiste - aceasta a fost o îndoială unilaterală, precedând în mod necesar atât înțelegerile materialiste, cât și cele idealiste ale lumii și doar curăță terenul pe care se ridică după el edificiul uneia sau alteia dintre aceste filozofii La Platon, ca mai târziu în Descartes, Malebranche și Leibniz, ca și la toți idealiștii, îndoiala era îndreptată exclusiv împotriva materialismului și a servit drept suport direct pentru construirea idealistă a lumii De aceea, scepticismul mai profund al academiei de mijloc a devenit posibil abia după Aristotel, cu ajutorul senzaționalistului Biblioteca "Runivers" ACADEMIENII TÂRZII argumente, a distrus teoria ideală a lui Platon până la temelii Arcesilaus și Carneades, ca idealiști și chiar platoniciști, au fost extrem de inconsecvenți; idealismul lor nu se potrivea bine cu principalele teze ale teoriei lor despre cunoaștere - dependența completă a minții de percepțiile senzoriale, care îi oferă tot, fără urmă, material pentru gândirea și cunoașterea ei, iar ei înșiși nu sunt altceva decât o schimbare în subiect, în nici un fel corespunzând proprietăţilor de totalitate ale obiectului care produce o asemenea modificare; dacă o astfel de corespondență există, atunci, potrivit academicienilor, nu poate fi un obiect de cunoaștere; cu alte cuvinte, nu există un criteriu pentru adevărul absolut, iar lucrurile în sine ne sunt inaccesibile - tezele pe care academicienii și-au construit celebra lor teorie a "akatalepsiei" care era pentru antichitate același lucru pe care acum a devenit "agnosticismul" la modă pentru timpul nostru Astfel, scepticismul deja străvechi, în forma care i-a fost dată de eforturile treptate ale sofiştilor, Aristotel, scepticilor şcolii lui Pyrrho, materialiştilor şcolii lui Epicur, teoreticienilor bunului simţ şi, în final, idealişti ai academiei de mijloc, au condus direct la ipoteza senzualistă care cuprinde toate categoriile de fenomene

"incognoscibil"* În formularea acestei teorii care a ajuns până la noi, după distorsiuni repetate și probabil semnificative, gânditorii antici vorbesc, însă, despre incomprehensibilitate, despre incognoscibilitatea "tuturor lucrurilor" în general; dar este de la sine înțeles că prin "toate lucrurile" vechii au înțeles doar esența lucrurilor, și nu acțiunea pe care lucrul în sine, ca Biblioteca "Runivers" SENZUALISM PRIMĂ FAZĂ rațiunea invizibilă, produce asupra organismului nostru, provocând în el diverse senzații și generând reprezentări, cunoașterea acestor reprezentări și înseși relațiile lor cu cauzele care le-au produs și ne sunt veșnic ascunse, adică cunoașterea relațiilor lucrurilor cu tine, obiect la subiect, niciodată nu a putut fi pus serios la îndoială ( ) Evul Mediu nu reprezintă nimic remarcabil în istoria senzaționalismului Adevărat, sub suprafața imperturbabilă în exterior, ocupată de teologie formidabilă și idealism înrobit de teologie, și atunci s-a desfășurat, fără oprire, lucrarea plictisitoare, invizibilă a gândirii filosofice Dar rezultatele acestei lucrări s-au dezvăluit abia în Renaștere, când pământul s-a zguduit brusc sub scolastica teologică și nu a mai fost posibil să o salveze pe aceasta din urmă de pericolul care o privea direct în ochii ei Eforturile câtorva indivizi de a se elibera din cătușele sclaviei mintale grele, în care erau ținuți de ignoranța și intoleranța religioasă a majorității, toată această lucrare subterană, plină de îndoieli și neliniște acum de neînțeles, își așteaptă încă istoricul Urme ale doctrinelor senzaționaliste elaborate de scepticismul antic sunt împrăștiate de-a lungul Evului Mediu: ele pot fi găsite în discursurile teologice ale vremii și în filosofia arabă și într-o masă imensă de tot felul de distincții, îngrămădite cu răbdare uimitoare de către scolasticii tuturor scolii Dar mai ales lui Aristotel, gânditorii medievali îi datorează mult în acest sens El era principalul Biblioteca "Runivers" SENZUALISM ÎN EVUL MEDIU şi de ceva vreme chiar singura sursă de senzaţionalism medieval Nu degeaba i s-a atribuit marele "canon" al acestei înțelegeri mondiale, celebra Formula: "Nihil est in intelle-ctu, quod non fuerit in sensu*; Nu degeaba nominaliştii şi-au trasat descendenţa de la el în linie dreaptă , atât de strâns legată, după cum am avut deja ocazia să observăm, cu ultimele tendinţe ale gândirii filozofice Dar toate acestea nu erau decât întreprinderi slabe și incerte, toate acestea erau semințe care planează accidental peste o pârghie filosofică necultivată, întinsă, asupra căreia nu puteau aduce la viață decât mizerabil vânat sălbatic, înecat imediat de vegetația străină lor Aceasta a continuat până când marile descoperiri, care au fundamentat în cele din urmă științele lumii anorganice, au pregătit terenul pentru cercetări în domeniul biologiei Abia odată cu progresele ferme ale ultimei științe a apărut un senzaționalism real, bine definit și conștient Dar această înflorire târzie a metafizicii senzaționaliste aparține deja secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea, adică aceleiași epoci semnificative care a asistat la renașterea și o nouă dezvoltare a celorlalte două tipuri de înțelegere metafizică a lumii (bis) Înainte însă de a trece la epoca înfloritoare a senzaționalismului, trebuie să spunem câteva cuvinte despre UN SINGUR FILOZOF și O SINGĂ FILOZOFIE, care au lăsat o amprentă adâncă în istoria gândirii moderne La cotitura care separă ultimii ani ai Renașterii de perioada celei mai noi ascensiuni Biblioteca "Runivers" SENZUALISM PRIMĂ FAZĂ Din cercetarea filozofică, singur, în ciuda unui anumit număr de predecesori și a unei mase de adepți în creștere rapidă, se ridică figura cancelarului Regina Elisabeta, filozoful Bacon, familiară tuturor din manuale Lucrările acestui gânditor se bucură încă de o mare faimă; ideile sale alcătuiesc

încă o monedă ambulantă de discuții pe tema metodelor științifice și a conținutului principal al cărților populare de filozofie; dimpotrivă, toate încercările de a-l doborî pe Bacon din Verulam de pe piedestalul înalt ridicat lui de un număr de generații recunoscătoare, inclusiv binecunoscuta încercare a lui Liebig, au eșuat Nu se putea altfel, desigur În ciuda concepțiilor greșite acum aparente, Bacon avea o mare importanță culturală; De asemenea, a fost influențat de mai mult literar decât științific, bogat în imagini poetice și comparații, forma genială, deși uneori exagerată din punct de vedere retoric, a atacurilor sale la adresa vechii filosofii și apelurile sale arzătoare la noi căi în domeniul cunoașterii exacte și al gândirii abstracte Părerile călăuzitoare ale lui Bacon sunt bine cunoscute tuturor din numeroasele ediții și traduceri ale celor două lucrări principale ale sale: "De dignità-te et augmentis scien tiarun? H "Novum "Organontt, și mai mult prin nenumăratele referințe ale literaturii de mai târziu la aforismele sale filozofice apte, la definițiile și observațiile sale profunde și, în același timp, strălucitoare referitoare la cele mai diverse subiecte din toate domeniile zeul cunoașterii Suntem aici, așadar, doar pe scurt, amintindu-ne cele mai remarcabile vederi ale sale Răzvrătire împotriva celor încă existente în vremea lui Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA SUNINULUI strânsă legătură între teologie și filozofie, Bacon se ocupă cu sârguință de înlocuirea acestui dezastruos, în opinia sa, pentru succesul și însăși demnitatea studiilor filozofice ale alianței cu o nouă alianță, de data aceasta între Filosofie și știința pozitivă În acest scop, el încearcă o revizuire enciclopedică și o împărțire a întregului "globus intelectualisé" al totalității cunoștințelor noastre Această încercare a fost prematură; Ea l-a adus pe Bacon la rezultate atât de nesemnificative și parțial ghinioniste, ca una diferită între cele trei nașteri ale cunoașterii - istorică, bazată pe memorie, estetică (poetică), bazată pe imaginație și cea filozofică, bazată pe aceeași cunoaștere filozofică - în filozofie - sensul cuvântului, sau prima filozofie, care constituie sursa reală și animă începutul oricărei cunoștințe și este angajată în dezvoltarea conceptelor și axiomelor comune tuturor științelor, iar al doilea filozof, sau știință activă Cu toate acestea, chiar și acest concept de bază nu este menținut de Bacon într-un mod consistent; prima filozofie, la rândul ei, se desparte de el în doctrina naturii (fi o s o phy naturală cu două ramuri, teoretică, sau care duce de la experienţă la axiome, şi practică, sau coborând de la axiome la descoperiri şi aplicaţii) şi doctrina a omului (antropologie cu două ramuri: philosophie, h și m a p a și p hi o s o p h i a c i-V ilis) În general, problemele metafizicii sunt în mod constant confundate de Bacon nu numai cu problemele științei teoretice sau cu ceea ce am numi acum filozofiile științelor individuale, ci și cu problemele cunoașterii aplicate și, ca urmare, obținem Biblioteca "Runivers" SENZUALISM PRIMĂ FAZĂ o clasificare extrem de confuză și arbitrară atât a cunoștințelor filozofice, cât și a celor de specialitate În ceea ce privește fizica, acest punct de plecare al tuturor ipotezelor materialiste, Bacon, de fapt, nu exclude, ci doar scoate din ea punctele de vedere teleologice, studiul cauzelor finale *, o astfel de teleologie, în opinia sa, constituie subiectul legitim al metafizica, care în filosofia naturală și ar trebui să completeze fizica Și mai puțin progresive, în comparație cu concepții similare despre antichitate, sunt opiniile lui Bacon asupra științei de la capătul opus al seriei naturale de fenomene, asupra psihologiei Aici Bacon, poate, însă, nu tocmai sincer, deosebește sufletul senzual,

material, de supranatural, în originea sa, spiritul, el distinge și două tipuri de percepție senzorială, dintre care cea inferioară sau materială aparține, după părerea sa, nu numai organic, dar și lumea anorganică etc Psihologia, mai departe, el se împarte în logică și etică, iar în etică nu se ridică deasupra utilitarismului superficial al gânditorilor antici În fine, în filosofia socială, care constituie ultima secțiune a cărții sale De a și gm e π t i s * , el vede exclusiv o colecție de reguli pentru înțelepciunea practică - statală și lumească Pentru asta, într-o altă parte a psihologiei, în logică, Bacon este cu adevărat un mare gânditor Bacon a căutat să rezolve problema unei reînnoiri fundamentale a logicii, privită ca arta de a găsi adevărul, într-unul dintre primele sale studii: "Cogitata et Vi-sa" ( ), revizuit ulterior de al doilea Biblioteca "Runivers" REFORMA LOGICII Roy Capital producându-l: rn o v și m organon "În această încercare, așa cum este, este bine să recunoască umanitatea și este un succesor demn al lui Aristotel Nevoia ca Bacon să proclame solemn căderea a logicii aristotelice și a lui pe ruinele sale, o clădire nouă și mai solidă, a cărei critică lovește doar părțile nesemnificative din metodologia marelui gânditor al antichității și distorsiunile la care au fost supuse în mod inevitabil teoriile logice ale acestuia din urmă în perioada a interpretărilor scolastice e elemente ale teoriei sale a cunoașterii, convingerea sa profundă în superioritatea metodelor inductive de cercetare, într-un cuvânt, empirismul său, care a pătruns din domeniul cunoașterii private și în domeniul cunoașterii generale sau al Filosofiei - toate acestea găseşte la Bacon un apărător de foc, un interpret strălucit dreptul de a fi consideraţi fondatori ai - numitei filozofii experimentale sau empirice nu sunt supuse îndoielii Ambele pleacă din aceleași puncte de vedere de bază, construiesc, cu ajutorul lor, aceleași ipoteze și ajung, desigur, la aceleași rezultate în esență Sarcina mea, spune Bacon, este de a determina diferitele grade de certitudine ale cunoașterii, de a asigura percepției senzoriale, printr-o anumită limitare a acesteia, dreptul de a fi considerat sursa cunoașterii adevărate, de a elimina creativitatea pur speculativă asupra baza de date prea rare, pentru mintea umană căi noi și mai sigure în interior · Biblioteca "Runivers" SENZUALISM PRIMĂ FAZĂ experiență senzorială Căutăm cunoașterea, spune gânditorul englez, nu în mod pretențios în pereții și cuștile înguste ale spiritului uman, ci cu modestie în vastul tărâm al naturii Știința poate reuși doar atunci când noi parcă pe o scară urcăm din treaptă în treaptă, în succesiune strictă, de la obiectele individuale la generalizări inferioare, apoi la cele de mijloc și de acolo la legile superioare; de aceea trebuie să avem grijă, în primul rând, să nu furnizăm aripi spiritului uman, ci să-l încărcăm cu plumbul experienţei şi prin aceasta măcar să-i întârziem puţin zborul Este mai bine să analizăm fenomenele, să descompunem natura în părțile ei componente, decât să se învârtească în cercul abstracțiilor superioare Studiul scopurilor ultime este zadarnic și inutil, ca o fecioară consacrată Fenomenele naturii nu trebuie inventate sau inventate, ele ar trebui să se regăsească direct în Fapte Sub aceste și aforisme asemănătoare ale lui Bacon, desigur, Aristotel ar fi subscris fără ezitare Dar, pe lângă această apropiere metodologică, între cei doi gânditori mai există o altă relație spirituală, foarte importantă Amândoi nu erau pe deplin mulțumiți de unitatea metafizică care decurgea din ipotezele generale și, așadar, amândoi, mizând pe unitatea metodei, au încercat să găsească temeiuri mai puțin arbitrare pentru unitatea filosofică a fenomenelor Ei nu au găsit aceste temeiuri: la vremea lor o astfel de căutare nu putea

reuși; dar însăși încercarea lor merită recunoștința noastră și stârnește involuntar surprindere Biblioteca "Runivers" SENSUALISMUL SUNINII geniului enciclopedic al gânditorilor care nu se temeau de dificultățile unei asemenea sarcini ( ) Cărui tip de gândire filosofică a trecutului îi aparține filosofia lui Bacon, cărei varietate de metafizică ar trebui să i se atribuie înțelegerea lui despre lume? Această întrebare reprezintă cota sa de semnificație în istoria filozofiei și trebuie luată în considerare de noi, fie și numai pentru că, deși evocă în cea mai mare parte cele mai contradictorii și nesatisfăcătoare răspunsuri, ea este rezolvată relativ simplu prin clasificarea noastră a sistemelor metafizice Bacon nu poate fi clasat printre materialiști, în ciuda unor rudențe spirituale cu aceștia El, este adevărat, îl laudă adesea pe Democrit, opunându-și doctrina învățăturilor lui Aristotel și Platon pe care le contestă constant; dar și mai des și, mai mult, în cele mai importante întrebări, este profund dezacord cu materialistul grec În Bacon nu se poate vedea nici măcar un idealist consecvent; de la Aristotel el împrumută doar teoria cunoașterii, care ar putea, cel mai puțin, să servească drept punct de sprijin pentru metafizica idealistă În cele din urmă, Bacon nu poate fi recunoscut ca un senzualist în sensul prea restrâns în care numele este folosit în terminologia filozofică obișnuită Istoricii filozofiei ocolesc aceste dificultăți în două moduri Unii chiar îi refuză lui Bacon dreptul de a ocupa un loc în rândurile metafizicienilor și vor să vadă în el doar un strălucit cercetător în domeniul metodologiei științifice Aceasta parere poate fi usor aparata, dar prezinta inconvenientul pe care il lasa fara explicatie Biblioteca "Runivers" SENZUALISM PRIMĂ FAZĂ influența enormă a lui Bacon asupra dezvoltării nu a științelor individuale, ci și anume contemporane lui și a tuturor metafizicii de mai târziu Un astfel de efect direct și profund asupra filosofiei nu putea fi exercitat decât de filozofie, doar prin înțelegerea lumii, care avea numeroase puncte de contact cu sisteme similare de vederi generale asupra naturii Alții merg la extrema opusă: exagerând poziția solitare și însăși importanța lui Bacon în rândul filosofilor, ei sunt înclinați să vadă în el întemeietorul unui gen special de filosofie, așa-zisul empirism Dar ca să nu mai vorbim de faptul că empirismul, dacă se analizează cu strictețe conceptul reprezentat de acest termen, nu poate umple întreaga înțelegere a lumii, nu poate constitui întregul conținut al vreunei filozofii, adică să nu mai vorbim că filosofia "empirismului" este o prostie precum filosofia "simplităţii", FILOZOFIA "ACURATEI" etc , aici ne confruntăm şi cu o contradicţie evidentă, întrucât în acelaşi semn - empirismul - nu se poate nega aproape toate şcolile materialismului , nici marea majoritate a senzaționaliștilor, nici cei mai moderati dintre idealiști Îndoielile cu privire la locul lui Bacon în rândurile metafizice dispar dacă acceptăm interpretarea noastră incomparabil mai largă a senzaționalismului ca principal și, în același timp, ultimul tip de metafizică Se stabilește apoi o legătură directă între înțelegerea lui Bacon asupra lumii și explicațiile lumii ale doctrinelor filozofice de mai târziu Această filiație, în produsele sale secundare, duce atât la anumite sisteme de materialism, cât și la manifestări ale minții Biblioteca "Runivers" SENSUALISMUL SUNINII Idealismul timpuriu: acesta este caracterul general al tuturor punctelor de plecare și ipotezelor senzaționaliste, care ocupă în mod necesar o poziție de mijloc între extremele materialismului și idealismului Dar în felul ei principal, în linia sa conducătoare sau stem", această filiație duce invariabil și exclusiv la reprezentanții viziunii senzaționaliste asupra lumii, la

Locke, la Hume, la scoțieni, la Condillac, la Cabanis Pe exemplul lui Bacon, astfel, ca și pe exemplul vechilor sceptici, se confirmă încă o dată sensul universal, care nu tolerează retrageri mari și ascuțite, care aparține clasificării noastre a învățăturilor filozofice din trecut Această clasificare permite, fără ezitare îndelungată, să se indice locul filozofiei lui Bacon în categoria sistemelor senzaționalismului timpuriu, neîncă pe deplin dezvoltat Bacon, ultimul reprezentant al marii epoci a renașterii științelor, filozofiei și literaturii lumii antice, a adus un omagiu strălucit spiritului timpului său remarcabil tocmai în ceea ce a reînviat, insuflând în ea viață proaspătă, cea mai înaltă , deși nu este pe deplin elucidată Forma metafizicii antice că scosese de sub vălul adânc al erorilor medievale și pusese în circulație generală cel mai prețios, deși nu pe deplin copt, rod al gândirii antice, filozofia inductivă sau experimentală Dar el însuși nu a mers cu mult mai departe în această direcție decât Aristotel*, doar în detaliile metodologiei științifice, doar în întrebările care la vremea lui au fost înaintate de succesele științelor exacte, el îmbunătățește metoda și dezvoltă principiile călăuzitoare a predecesorului său nemuritor și numai Biblioteca "Runivers" SENZUALISM PRIMĂ FAZĂ în polemicile împotriva celor mai grosolane erori ale metodei subiective, în polemicile în care avea la dispoziţie un bogat material de experienţă scolastică, îl întrece cu mult pe Filosoful grec Dar, în principal și esențial, Bacon preia firul senzaționalismului chiar în locul în care se desprinde de idealistul Aristotel și de cel mai talentat dintre scepticii antici Eforturile sale, ca și până acum, au fost în întregime îndreptate către o astfel de îmbunătățire și purificare a metodelor științifice, care, în afară de indicațiile fragmentare și insuficiente ale practicii științifice din acea vreme, puteau fi realizate în epoca sa, ca și în epoca lui Aristotel numai cu ajutorul unei teorii senzaţionaliste a cunoaşterii Meritul unei dezvoltări mai profunde a metafizicii senzaționaliste îi aparține, fără îndoială, succesorului lui Bacon, Locke Biblioteca "Runivers" CAPITOLUL CINCI SENZUALISM Ziua de glorie: Locke și Hume Subiectivismul senzualist al lui Locke Luptă cu materialismul și idealismul - Teoria originii duble a ideilor și problema proprietății psihice principale - Hume și influența sa asupra lui Kant - Psihologie și teoria cunoașterii - Antropologia lui Hume și antropologia idealiștilor lui Descartes și Kant - Vederi sociologice despre Hume - Teoria cauzalităţii - Senzualismul dublu al scepticismului lui Hume - Teoria incognoscibilului sau agnosticismului - Caracterul metafizic general al filozofiei lui Hume - Semnificația lui Hume pentru filosofia modernă Începând cu Locke, senzaționalismul devine o adevărată metafizică, intrând într-o luptă directă și prelungită pentru dominație, atât cu materialismul, cât și cu idealismul Principiile călăuzitoare ale acestei filozofii sunt proclamate clar, distinct; diferențele sale fundamentale față de alte viziuni asupra lumii sunt expuse și discutate deschis; influența sa se intensifică; punctele sale de vedere pătrund în alte sisteme, iar rezultatul este o creștere a numărului și a semnificației doctrinelor metafizice mixte, nu tocmai omogene Părerile lui Locke, care au constituit în curând baza Biblioteca "Runivers" SENZUALISM ERA ÎNFLORIRII toate senzaționalismul, sunt bine cunoscute tuturor În teoria cunoașterii, Dokk vede obiectul principal, scopul direct al cercetării filozofice; susține că învățăturile materialismului și idealismului extrem sunt lipsiți de credibilitate, nu au nici cea mai mică valoare științifică; el, în cele din urmă, urmăreşte să înlăture din filosofie postulatele de bază ale

doctrinelor anterioare, înlocuindu-le cu o ipoteză, care, în opinia sa, nu se poate baza decât pe un grup de Fapte psihice elementare, reprezentate de fenomene de senzaţie Este separat de materialism prin chiar punctul de plecare al filozofiei sale, sau prin reducerea sarcinii acestuia din urmă la investigarea originii și dezvoltării concepțiilor și ideilor noastre Cu diverse nuanțe de idealism, dimpotrivă, este reunit de direcția exclusivă a cercetării filozofice către subiect Nu trebuie uitat însă că subiectivismul lui Locke este senzualist, nerupând nicio clipă legătura cu natura exterioară sau lumea obiectului, în care se află toate rădăcinile acestuia; un astfel de subiectivism este pur formal, verbal și, în realitate, nu diferă în nimic de obiectivismul materialiștilor Împotriva idealismului, Locke și urmașii săi vin cu un întreg arsenal de obiecții, unele originale, altele împrumutate de la materialiști, de exemplu, de la Hobbes și Gassendi Ei infirmă teoria ideilor înnăscute; unii dintre ei chiar neagă "capacitatea"* înnăscută; ele indică importanța limbajului în simbolismul lucrurilor; în cele din urmă, ei vor examina cu răbdare și cu atenție sursele de cunoaștere, care, potrivit lui Locke, toate se reduc la una Biblioteca "Runivers" PREDARE J WINDOWS experiența de primăvară, cu două ramuri principale: percepția senzorială, considerată separat de acțiunile ulterioare ale minții și percepția internă a minții asupra propriilor operațiuni Doctrina lumii și a fenomenelor ei s-a bazat în Locke, așa cum Littre remarcă pe bună dreptate asupra doctrinei naturii umane, care are o semnificație atât de deosebită în structura generală a cosmosului Senzualiștii au introdus însă în înțelegerea lor asupra lumii, ca factor de o importanță capitală, un element mai general, biologic, care a fost complet exclus de idealiști, care s-au limitat la o latură hiperorganică a activității noastre mentale Senzualiștii căutau o explicație a originii tuturor conceptelor noastre în Faptul organic al senzației Senzațiile noastre, conform teoriei lui Locke, ne oferă idei simple, elementare - ceea ce mai târziu a fost numit "reprezentări" de către școala Herbart - idei de culoare, sunet, extensie, mișcare; din combinarea și compararea acestor reprezentări, apar concepte abstracte, sentimente complexe, dorințe și afecte Dar reducând astfel toate fenomenele psihice la rădăcinile lor biologice, Locke în mod evident nu putea, ca idealiștii, să identifice "lucru în sine" cu niciun concept al minții noastre; el nu a căutat esenţa lucrurilor, împreună cu materialiştii, şi la capătul opus al scării fenomenelor - în lumea anorganică Ca toți senzaționaliștii, a tratat b De la methode en psychologie, Philosophie positive, Biblioteca "Runivers" SENZUALISM ERA ÎNFLORIRII sceptic atât față de realitatea lucrului material în sine, cât și față de realitatea entităților ideale; Acest scepticism, însă, nu avea încă generalitatea și profunzimea pe care era sortit să le primească din mâinile lui Hume Locke însuși era totuși conștient de posibilitatea unei dezvoltări ulterioare a propozițiilor sale fundamentale; el a prevăzut, de asemenea, inevitabilitatea întoarcerii lor unilaterale împotriva unui singur materialism (idealismul lui Verkel) sau împotriva unui singur idealism (materialismul secolului al XVIII-lea); dar el considera o asemenea intensificare a scepticismului și o aplicare atât de exclusivă a tezelor senzaționaliste, ca pe un joc inutil al minții: a tratat aceste încercări cu aroganța unui gânditor practic care își împinge propriul scepticism la limite prestabilite, cântărind și măsurând, ca să spunem așa, doză îndoială care poate fi admisă într-o înțelegere rațională a lumii și bazându-se în orice altceva pe Formulele bunului simț Bacon a descoperit deja că "adevărata cauză a aproape tuturor

erorilor din știință constă într-o opinie exagerată despre puterile minții noastre împiedicându-ne să folosim aceste forțe așa cum ar trebui " Locke, la rândul său, încearcă să ne asigure de veșnicele limitări ale mijloacelor noastre cognitive El oferă cu generozitate sfaturi practice: doar pentru că nu-l putem îmbrățișa pe cel mai mare, nu fii ca un slujitor leneș care refuză să lucreze lângă o lumânare sub pretextul că lumina ei nu se compară cu lumina soarelui de amiază* "Dacă un om a început prin a se studia pe sine Biblioteca "Runivers" GENEZA IDEILOR însuși, spune Pascal, avea să vadă curând cât de puțin era capabil să depășească anumite limite Este posibil ca o parte să cunoască întregul? Dar școala Locke a fost cea care a început filosofia cu studiul omului și, în principal, al Funcțiilor sale mentale; nu este deci surprinzător că senzualiștii, ca și Pascal, au ajuns curând la o îndoială fatală cu privire la posibilitatea de a pătrunde în esența fenomenelor Locke afirmă direct că nu cunoaștem decât atributele exterioare ale lucrurilor și că, în consecință, lucrul în sine, dacă există cu adevărat, este ceva pentru totdeauna ascuns de noi și inaccesibil nouă; de aceea ne invită să fim în liniște ignoranță a tot ceea ce, la o examinare atentă, se dovedește a fi dincolo de înțelegerea noastră * După ce am subliniat semnele care deosebesc filosofia lui Jocca de idealism și materialism, trebuie să menționăm și diferențele care separă engleza un gânditor din cele mai extreme școli de senzaționalism Aceste dezacorduri sunt deosebit de importante și sunt reduse la două puncte principale: la psi- teoria colică a lui Locke asupra genezei duale a ideilor şi asupra chestiunii pluralităţii sau unitatea proprietăților mentale Am văzut deja în care este dualismul lui Locke cu privire la problema pro- originile prezentării și conceptelor noastre; super percepția senzorială a obiectelor externe, oferind minții material pentru viitor "'a abordat, distins, comparat, judecat, Locke permite existenţa unuia intern promovarea propriilor operațiuni, i e o nouă sursă mincinoasă de idei Biblioteca Runivers SENZUALISM epoca înfloririi Dar din moment ce acestea din urmă sunt de neconceput în absența materialului adunat de simțuri, este clar că la Locke, ca și la senzualiștii extremi, totul, în rezultatul final, se reduce din nou la percepția senzorială: este, de asemenea, clar că Locke a fost strict consecvent în a afirma că Sursa ideilor coincide cu sursa senzaţiilor* - teză care a fost susţinută atât de des de senzualişti de atunci În ceea ce privește al doilea punct de dezacord, trebuie menționat că Locke nu a susținut niciodată în mod serios nici presupunerea unei pluralități a facultăților noastre de bază, nici ipoteza unei origini suprasensibile a vreuneia dintre Funcțiile spiritului nostru; dacă a lăsat fără un răspuns precis întrebarea "capacității de bază", atunci aceasta încă nu dă nici cel mai mic drept de a se îndoi de senzaționalismul său profund Între timp , astfel de îndoieli sunt exprimate foarte des: atât filozofii, cât și istoricii filosofiei (Dugald Stuart, Lewis, Fowler și mulți alții) îl neagă pe Locke - și este de la sine înțeles că Hume, scoțienii, școala de filozofie morală - aparține tip mental la care includ Condillac, anumiți enciclopediști, Cabanis și senzualiști în general în sensul strict al cuvântului Dar dorința de a-l exclude pe Locke din rândurile senzualiștilor, chiar dacă numai cu scopul de a forma din el și cei mai apropiați adepți ai săi o școală filozofică specială de "psihologie experimentală*, ca o încercare similară de a-l ridica pe Bacon la întemeietorii " filosofia experienței*, este doar o nouă dovadă a arbitrarului extrem, care domnește până acum în clasificările sistemelor filozofice din trecut

Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIE EXPERIMENTALĂ Etapa Istoricii filozofiei par să nu fie conștienți nici măcar de terminologia pe care o folosesc II experienţa şi psihologia experimentală sunt concepte, în sine foarte precise şi definite; dar este evident că "filozofia experienței" nu poate fi în același timp metafizică, iar "filozofia psihologiei experimentale nu poate fi cu adevărat cunoaștere generală sau filozofică" Dacă, totuși, prin Filosofia psihologiei experimentale înțelegem metafizica împrumutând puncte de plecare și materiale pentru ipotezele sale generale din domeniul fenomenelor studiate de psihologia experimentală, atunci vom obține o mai bună definire a senzaționalismului ca unul dintre principalele tipuri de filosofie ale trecutului Atât senzaționalismul lui Locke, cât și senzaționalismul lui Condillac ( ) sunt în egală măsură potrivite pentru o astfel de definiție După Locke, steagul senzaționalismului a trecut în mâini foarte demne Hume, ca gânditor, trebuie plasat nu numai la același nivel cu Bacon, Hobbes, Locke, Berkeley și Kant, ci chiar, poate, deasupra tuturor Acesta este unul dintre acei filozofi a căror influență asupra contemporanilor și posterității nu se măsoară prin faima sau gloria care le-a căzut în sorți, în timpul generațiilor următoare Motivele sunt de cea mai diversă natură, de la nepregătirea publicului scriitorului contemporan la susceptibilitatea mai mare a mediului în care își desfășoară activitatea urmașii, de la uitarea simplă și accidentală a acestuia din urmă la tăcerea deliberată nya lor - produc ceea ce ucenicii și, uneori, cei care mai presus de toate distorsionează originalul Biblioteca "Runivers" SENZUALISM ERA ÎNFLORIRII doctrina originală, sunt preferați profesorului: că imitatorii, și în cea mai mare parte cei care au un mare talent de adaptare la condițiile de mediu, sunt plasați deasupra originalului În foarte mare măsură, și Hume a suferit această soartă: a fost eclipsat de propriii săi adepți, și printre aceștia în special de maiestuoasa Figura a Prusacului Hume, așa cum era numit Kant de contemporanii săi Este adevărat că pentru Kant însuși senzaționalismul lui Hume a fost, ca și pentru senzaționalismul lui Locke al lui Verkel, doar o etapă de tranziție către idealism, doar un mijloc de reînnoire și revitalizare de către elementele critice ale celui dintâi sau, așa cum se obișnuiește să se exprimă în școala lui Kant , idealism dogmatic Ca urmare, a fost obținut un amalgam priceput, care, în ciuda tuturor eforturilor de a-l da drept un întreg organic viu, a rămas un amalgam - idealism critic Dar în această filozofie mixtă, care a avut atâta semnificație pentru epoca noastră, în prezent doar câțiva amatori apreciază rezultatele finale - ipoteze idealiste; majoritatea, și printre ei neo-kantienii sau adepții criticii științific-filosofice, plasează în primul rând în doctrina lui Kant un punct inițial de plecare, unul negativ și cu adevărat critic, sau tot ceea ce cititorul, care a acceptat clasificarea noastră a filozofiilor trecutul, va numi cu noi ipoteze senzaționaliste Compatrioții și admiratorii lui Kant înșiși mânca Paniseli: W și în uns Kant sein kann? Viertel-a h g ssc li riftf ii rwissenschaf Philosophie, , caiet, p Biblioteca "Runivers" DOCTRINA HUM oamenii încep să admită că tocmai aceste ipoteze au fost deja stabilite de Locke și, mai ales, de Hume, care a adus multe dintre ele - celebra teorie a cauzalității, de exemplu, care a servit drept punct de plecare pentru întreaga critică a cunoașterii a lui Kant - la un grad de perfecțiune care a fost rar, de nimeni nu a depășit mai târziu "Critica rațiunii pure", spune Paulsen, dezvoltă într-o formă grea și de neînțeles gândurile exprimate de Hume cu o claritate uimitoare și o eleganță neobișnuită Citindu-l pe Kant, se pare că

neajunsurile expunerii constituie balastul necesar pentru a păstra în memorie ideile filosofice: dificultățile de a citi ne opresc atenția și ne obligă să studiem și să comentăm Forma exterioară, iar cantitatea de efort măsoară de obicei beneficiul adus de ei Scrierile lui Kant servesc ca o sursă inepuizabilă de întrebări care hrănesc rutina producţia şcolară-literară de ştiinţă universitară Dar Kant mai are ceva în fața lui Hume și acesta a fost cel mai apropiat lucru care i-a adus controlul minților în Germania: Hume a ancorat nava filosofiei pe țărmul plat al scepticismului Kant însă l-a echipat cu pânze noi pentru o nouă călătorie, în conformitate cu cerințele sentimentului nostru (Gemüth) îndreptat către lumea reală și încă nemulțumit de cercetarea științifică ^ ( ) Adevăratul distrugător al vechii metafizici a fost principalul apostol al noii și finale transformări a gândirii metafizice, senzualistul Hume Lococitalo Biblioteca "Runivers" SENZUALISM ERA ÎNFLORIRII Kant și-a asimilat pe deplin rezultatele criticii la care senzualismul a supus trecutul filosofiei; a mers chiar mai departe și le-a aplicat viitorului întregului materialism; dar el nu putea, sau nu voia, să recunoască aceeași putere în ei în raport cu viitorul idealismului Visul unei reînnoiri radicale a idealismului a rămas însă doar un vis: esența idealismului, așa cum era de așteptat, s-a dovedit a fi neschimbată și, în acest fel, împotriva propriei sale voințe, Kant a trebuit să se întoarcă înapoi la unul dintre principalele varietăţi ale metafizicii vechi Cu Hume, senzaționalismul atinge cel mai înalt punct de dezvoltare: nici urmașii imediati din Anglia, nici Kant, nici senzualiștii francezi nu adaugă nimic nou sau esențial învățăturii lui Hume; dimpotrivă, multe dintre ele nu fac decât să slăbească gândirea inițială a profesorului, amestecându-l cu elemente străine acestuia și argumentând în zadar împotriva pericolelor imaginate ale scepticismului său Filosoful englez însuși a privit lucrările sale ca pe o încercare de a "introduce metoda experimentală în studiul anumitor categorii de fenomene complexe" Ca și Locke, Hume vede cel mai bun mijloc de a scăpa știința de întrebările fără scop ridicate constant de metafizică în studiul naturii minții umane și, în special, în studiul originii și dezvoltării ideilor noastre * Critica vechii metafizici îl conduce la o adevărată metafizică, la o psihologie senzualistă, sau mai degrabă la o teorie a cunoașterii în care conceptele minții, sau Biblioteca Runivers Teoria cunoașterii a lui Hume credinţa în existenţa reală a obiectelor este recunoscută ca produs al asocierii unei serii întregi de impresii anterioare Reprezentările despre esența lucrurilor și despre "s-urile" noastre sunt în această teorie o combinație formală, sub același semn verbal, a unor mase de reprezentări concrete * particulare, iar întregul conținut al cunoașterii se reduce la cunoașterea relațiilor dintre idei "Întrebări privind identitatea și permanența personalității umane, spune Hume, constituie dificultăți mai mult gramaticale decât filozofice Hume chiar refuză să se certe cu o persoană care poate fi conștientă de orice alt "eu" în sine, cu excepția celui care constă în idei și senzații de căldură și frig, lumină și întuneric, iubire și ură, plăcere și suferință "Cu excepția câtorva metafizicieni", remarcă el ironic toți ceilalți oameni sunt doar combinații sau colecții de diverse reprezentări, înlocuindu-se cu o viteză incredibilă și fiind în continuă fluctuație și mișcare ( ) Hume neagă realitatea oricărui concept care nu poate fi redus la elemente sensibile: dacă un astfel de concept este o relație, trebuie să indicăm Faptele legate de el, dacă este un simbol, fenomenului simbolizat Altfel, oricând se poate bănui că termenul folosit nu are sens, că în spatele lui nu se ascunde nimic

real) R li i o (· r hi s a Opere ale lui D -nid Niche, Ediiilnirg, T Ili, Essaya moral and politicai, otd II * Biblioteca Runiverse SENZUALISM ERA ESTE ÎN HRISTOS poate fi considerat impecabil; este, totuși, că nu numai psihologia, ci întreaga filozofie a lui Hume este profund senzaționalistă? Închisă formal în cadrul îngust al psihologiei senzaționaliste, această filozofie transferă punctul de vedere pe care și-a dobândit-o aici pentru a înțelege toate celelalte fenomene din natură Hume avea nevoie de teoria originii ideilor noastre nu numai ca adevăr al psihologiei, ci și ca armă în lupta împotriva idealismului, împotriva realității substanței supranaturale sau ca mijloc de a finaliza lucrarea începută de Berkeley, care unilateral a folosit învăţătura lui Locke pentru a nega realitatea substanţei materiale Hume se aștepta la rezolvarea tuturor problemelor filosofiei de la "știința omului" până la dezvoltarea căreia, în sensul stabilirii metodei și pregătirii materialului, el însuși și-a dedicat toate eforturile Antropologia este principala sa știință și împreună cu acea știință centrală "Este evident, spune el, că toate ramurile cunoașterii sunt în legătură mai mult sau mai puțin strânsă cu natura umană, la care se întorc constant într-un fel sau altul, oricât de mare ar fi distanța care le separă de ea Chiar și matematica, chiar și filosofia naturii și religia naturală depind, într-un fel sau altul, de știința omului, pentru că ea intră și în componența cunoașterii umane și numai mintea umană le poate judeca *) Antropologia lui Hume este destul de experimentală, iar metodele științifice au fost suficient de stăpânite de ea; dar numele) W o g ks, TI, Introducere, pp - Biblioteca "Runivers" ANTROPOLOGIA HUM dar din acest motiv - oricât de paradoxal ar părea la prima vedere - filosofia lui este destul de senzaţionalistă Într-adevăr, doar o astfel de reducere la Faptele de antropologie a fenomenelor studiate de alte științe merită denumirea de senzaționalism, în care antropologia însăși se bazează pe datele biologiei și, prin urmare, este mai mult sau mai puțin experimentală și științifică; dimpotrivă, o antropologie care înlocuiește experiența directă cu inferențe raționale și observațiile exacte cu ipoteze arbitrare ar fi mai degrabă un semn al caracterului idealist al metafizicii corespunzătoare În acest sens, este interesant să-l comparăm pe Hume cu idealiști precum Descartes și Kant Caracterul biologic al antropologiei primei și al antropologiei hiperorganice a celor din urmă două este clar dezvăluit deja în întrebarea dacă toate fenomenele "conștiinței^ sunt explicate prin experiența senzorială sau, în acest scop, este necesar să se recurg la alte elemente, ireductibile la experienţă, ale naturii noastre spirituale, iar Hume rezolvă problema în sensul primei, iar Descartes şi Kant în sensul celei de-a doua ipoteze Care dintre ele are dreptate este o altă întrebare și una la care, în starea actuală a cunoștințelor, este încă imposibil să se dea vreun răspuns satisfăcător; este clar, în orice caz, că meritul formulării celei mai probabile ipoteze pe acest subiect este acela al psihologiei, și nu al filosofiei Pe baza acestora din urmă, apărătorii și adversarii Formelor înnăscute de gândire se înșală la fel de bine: teoriile care reduc totul în lume la o singură categorie de fenomene, repetăm, sunt profund metafizice; iar acest caracter de bază al acestora nu poate fi schimbat prin faptul că Biblioteca "Runivers" SENZUALISM ERA ÎNFLORIRII într-o tabără, printre senzualiști, antropologia este inductivă, empirică, construită pe faptele biologiei, iar în cealaltă, printre idealiști, este deductivă, rațională, formând o ramură independentă și independentă a cunoașterii Această împrejurare are semnificație ca trăsătură diferențială, ca diferență de

clasificare; dar nu poate servi ca mijloc pentru a distinge adevărul filosofic de eroarea filozofică Părerile exprimate de Hume în "Tratatul său despre natura umană" din tinerețe le-a popularizat de mai multe ori în "Experimentele" sale și apoi a revenit la ele din nou în lucrarea sa principală, în "Studiu asupra spiritului uman"* În aceste lucrări, Hume pretutindeni apare clar convingerea, comună tuturor școlilor engleze, că filosofia este formată din două jumătăți: una, care este îndreptată spre studiul naturii și în care Hume, ca senzaționalist consecvent, include psihologia, iar cealaltă , tratând chestiuni de moralitate, politică și economie socială Importanța lui Hume ca interpret pătrunzător și profund al faptelor de ambele feluri este pe deplin apreciată prin faptul că a fost predecesorul și inspiratorul direct, pe de o parte, al lui Kant și, pe de altă parte, al prietenului și discipolului său apropiat, Adam Smith Concepțiile sociologice ale lui Hume, atât de remarcabile pentru epoca sa, nu și-au pierdut semnificația în timpul nostru Hume susține energic teza că "politica poate fi transformată în știință pozitivă" "Așa este puterea legilor și a formelor de guvernare", spune el, și atât de nesemnificativă este acțiunea aspirațiilor și aspirațiilor individuale * Biblioteca "Runivers" SOCIOLOGIE YUM temperamentele, care este adesea din datele generale ale istoriei concluziile pot fi trase aproape la fel de sigure ca și adevărurile matematicii "Puterea", spune el în altă parte, "este întotdeauna de partea celor conduși; conducătorii au un singur punct de sprijin - opinia publică Fiecare guvern se bazează numai pe opinia celor guvernați, iar acest adevăr se aplică în egală măsură guvernelor despotice bazate pe puterea militară, precum și guvernelor populare și libere^ * *) Hume insistă, de asemenea, pe constanța și repetarea corectă a Faptelor istorice, arătând dependența lor de aspectele generale și de bază ale naturii umane "Vrei să cunoști sentimentele, gusturile, obiceiurile grecilor și romanilor? Studiați cu atenție caracterul francezilor și englezilor Nu te vei înșela foarte mult dacă vei transfera la primul majoritatea observațiilor făcute asupra celui din urmă Să-l ascultăm și pe Hume, care se angajează pe baza sociologiei descriptive: "Toate aceste povești despre războaie, intrigi, lupte ale partidelor și răsturnări politice sunt culegeri de date și experimente, care îi permit moralistului să stabilească începuturile științei sale în exact în același mod în care naturalistul cunoaște proprietățile plantelor, mineralelor și altor obiecte externe, printr-o serie întreagă de observații și experimente *) În conformitate cu acest punct de vedere, Hume atribuie dificultatea de a prezice cu acuratețe evenimentele istorice unei nu mai puține constanțe a acţiunea Factorilor lor cunoscuţi, ci la simpla ignorare a masei temporar ascunse de Și Opere filosofice, vol III: Eseuri, p și *) Opere Ph i I o s o p h i c a I, vol IV, p - Biblioteca "Runivers" SENZUALISM ERA ÎNFLORIRII noi cauze de natură opusă Dar, în practică, remarcă el pe bună dreptate, nimeni nu face nici cea mai mică distincție între cauzele naturale și așa-zisele morale: un prizonier, de exemplu, care nu are nici bani și nici mijloacele pentru a le obține, după ce a decis să scape, va lucra mai degrabă pe piatră și jeleu zom închisoarea lui, cum să apeleze la inima implacabilă a temnicerului, și mergând la ashfot, se va gândi la inevitabilitatea morții la fel de mult pentru că știe loialitatea față de datoria sa a executorilor pedepsei, ci pentru că el cunoaște acțiunea unei frânghii sau a unui topor În cele din urmă, Hume respinge cu tărie doctrina liberului arbitru, iar argumentația sa referitoare la aceasta este atât de perfectă încât, după cum remarcă pe bună dreptate Huxley, cea mai mare parte a

controverselor moderne pe acest subiect ar fi evitată dacă lucrările lui Hume ar fi citite cu atenția că, fără îndoială, ele merita Ideile economice ale lui Hume sunt expuse în principal în Discursurile politice, apărute în , care au fost traduse imediat de două ori în franceză, au trecut prin multe ediții și, împreună cu celebra Istorie a Angliei , au contribuit mai ales la stabilirea reputației europene a lor autor Această carte a avut o influență decisivă asupra doctrinelor lui Adam Smith și a economiștilor francezi din secolul al XV-lea ') Nu mai puțin remarcabile, ca încercări destul de reușite în domeniul sociologiei, sunt alte două lucrări ale lui Hume: !) Huxley, op cit , p , și Burlón, Viața lui David Hume T I, p Biblioteca "Runivers" IDEI ECONOMICE ŞI RELIGIOASE Posti' ( ) și "Istoria naturală a religiei" ( ) În primul, Hume este un predecesor direct nu numai al lui Bentham - vede "beneficiu" în principiul social - nu numai al lui Smith și O Comte - el recunoaște acțiunea principiului organic al simpatiei, numit mai târziu altruism - dar și lui Herbert Spencer, care este strâns de acord cu el în multe privințe În Istoria naturală a religiei, întâlnim, de asemenea, destul de multe presupuneri de care știința modernă a profitat deja și care mărturisesc corectitudinea opiniilor lui Hume asupra sarcinilor științei sociale El dovedește, de exemplu, că fetișismul și politeismul au fost formele naturale ale înțelegerii primitive a lumii și că monoteismul a putut veni doar mai târziu; el dă o explicaţie satisfăcătoare a antropomorfismului; el, în cele din urmă, caută să găsească sursa care hrănește religiozitatea, nu atât în contemplarea naturii exterioare și a fenomenelor sale minunate, cât în grijile cotidiene care excită o persoană, în lumea nenumăratelor mișcări ale sufletului nostru, în speranțe care reînvie ne asupriți cu frici Totuși, nu vom intra în toate detaliile sistemului lui Hume aici; asemănarea sa strânsă cu doctrinele lui Bacon și Locke este prea evidentă pentru a ne îndoi serios că aparține aceluiași tip filozofic Dar trebuie să ne oprim puțin asupra acelor părți ale acestei doctrine, care fie au avut o influență directă asupra cursului ulterioar al dezvoltării gândirii filozofice, fie au dat naștere totuși la dispute și neînțelegeri In acest Biblioteca "Runivers" SENZUALISM ERA ÎNFLORIRII De un interes deosebit în acest sens sunt celebra teorie a cauzalității și scepticismul încă greșit înțeles al marelui senzualist englez Explicația conceptului de "cauzalitate" dată de Hume și în termeni generali destul de asemănătoare cu cea propusă deja de Hobbes și de unul dintre contemporanii săi, acum uitată de scepticul Glanville)) reprezintă una dintre cele mai strălucite pagini din istoria dezvoltarea doctrinelor senzaționaliste Devenirea exclusiv din punct de vedere al experienței Hume reduce relația de cauzalitate la o simplă relație de succesiune neschimbătoare între fenomene Un Fapt, un eveniment în mod constant, pe parcursul întregii noastre experiențe personale sau tradiționale, precede sau urmează constant un alt Fapt, un alt eveniment, iar în primul caz se numește cauză, iar în al doilea, efect Principiul cauzalității, care cere ca tot ceea ce apare să aibă o cauză, nu are nicio necesitate internă, pur rațională; acest principiu este în întregime produsul experienței sau repetarea frecventă a uneia sau aceleia secvențe, repetare, care determină mintea să trece de la fenomenul anterior la următorul și invers O astfel de tranziție, odată cu trecerea timpului, se transformă în mintea noastră într-o asociere strânsă, inseparabilă de idei: nu ne putem imagina un fenomen ulterior fără) În cartea: Sce ps is scientifica; vezi LewM, H is tor y of p hi o s o p h y etc p , u N oack, op cit , p Biblioteca "Runivers" TEORIA CAUZAZĂRII ființă, și întrucât fiecare fenomen este întotdeauna

ulterior în relație cu altul sau cu alții, atunci nu ne putem imagina, în general, niciun Fapte fără o cauză corespunzătoare Dar acest lucru nu este suficient: imperceptibil, sub influența iluziei obișnuite a minții - așa-numitul antropomorfism - atribuim antecedentului constant, sau cauzei neschimbate, o putere specială, înzestrăm cauza cu proprietatea de a genera o efect; conform acestui punct de vedere, cauza își conține deja efectul, Nu este nevoie să considerăm o greșeală grosolană să concluzionăm: post hoc, ergo propter hoc, - de fapt, niciodată nu raționăm altfel; dar cerem ca post-hoc să fie o relație constantă, neschimbătoare, care să intre, ca să spunem așa, în carnea și sângele organismului nostru mental și să dea naștere unei asocieri inseparabile de idei ( ) Această teorie a cauzalității este extrem de caracteristică întregii tendințe filozofice căreia îi aparține Hume Senzaționalismul, cu atuurile și slăbiciunile sale, s-a arătat pe deplin în ea Materialismul, și mai ales idealismul, pot suporta confortabil viziunea care vede în cauză ceva care produce sau înglobează deja efectul; dar senzaționalismul, rămânând fidel cu sine, trebuie să respingă o astfel de opinie ca o simplă iluzie a minții Într-adevăr, acest "ceva, atât de necesar, în sensul independenței față de experiență, al conexiunii dintre cauză și efect, sau acest element de putere", care joacă un rol atât de remarcabil în cauzalitatea atât a materialiștilor, cât și a idealiștilor!", în ochi a senzualistului este lipsită de orice real Biblioteca "Runivers" SENZUALISM ERA ÎNFLORIRII a realității, dacă nu practic, atunci metafizic - pur și simplu pentru că nu poate fi redusă la Faptul biologic al senzației Hume neagă existența în fenomene a capacității de a produce alte fenomene sau, cel puțin, posibilitatea unei persoane de a ști ceva despre acest subiect, pe motiv că o astfel de proprietate a fenomenelor este insensibilă din punct de vedere biologic - "este insensibil *: totul adică un adevărat purtător și exponent al sensibilității biologice, experiența, dezvăluie în asemenea cazuri, constanța cu care anumite Fapte preced sau urmează pe altele Astfel, această problemă fundamentală a oricărei metafizici este rezolvată și de senzaționalism în spiritul ipotezei sale de bază: aici, ca și în alte cazuri, senzaționalismul se află ferm ca un oponent al materialismului și al idealismului Hume nu putea admite o necesitate rațională, independentă de experiență sau anterioară experienței, a unei cauze, pentru că atunci ar trebui să treacă din domeniul senzațiilor și al ideilor, vrând-nevrând, în domeniul lucrurilor în sine și, "dincolo de lumea conceptelor subiective, recunosc cauzele de existență care nu sunt observate, asupra cărora nu se fac experimente, dar despre care, totuși, se spune că sunt necesare * Dar tocmai asta nu poate recunoaște Hume, în calitate de senzualist, și îi opune printr-o distincție între cauzalitatea experiențială - "un simbol verbal al unui act pur automat al minții*, constând în transformarea "amintirilor" în "prevedere" "-de la "cauzalitate în sine " * care, fiind o relație "în sine" între "lucruri în sine", împărtășește în mod firesc soarta Biblioteca Biblioteca "Runivers" (EGALIZAREA CU KANTOM următorul, adică intră cu ei în marele tărâm al incognoscibilului Este interesant să comparăm această teorie a cauzalității, care poate fi privită ca teoria clasică a senzaționalismului în această chestiune, cu teoria idealistă care a fost elaborată atât de atent înainte și după Kant Această comparație dezvăluie clar diferența profundă dintre punctele de vedere principale ale ambelor viziuni asupra lumii Primul idealism sau pre-kantian a negat cu încăpățânare originea experiențială a ideii de cauzalitate; această idee, a învățat el, este un produs al rațiunii pure care precede orice experiență și este destul de independentă de

ea: de aici și aplicabilitatea ei la încercările minții noastre de a pătrunde dincolo de limitele experienței, în lumea esențelor Cunoaștem iluminarea senzaționalistă a aceleiași întrebări: Hume decide că, în afara limitelor experienței, ideea de cauzalitate este lipsită de orice sens și orice aplicabilitate Atunci apare Kant și introduce un amendament care, teoretic, readuce doctrina lui Hume chiar în punctul în care se afla în vechea metafizică, dar în același timp, conform unei ciudate contradicții care nu a fost încă lămurită de numeroși comentatori, reținând practic pentru doctrina senzaționalistă tot acest sens, care i-a fost atașat de însuși Hume Kant spune că ideea de cauzalitate este una dintre ideile originale sau generice ale rațiunii pure: nu poate fi dobândită prin experiență, ci, dimpotrivă, este ea însăși una dintre Formele percepției senzoriale^ este însăși baza oricărei experiențe Până acum, Kant, evident, este complet) Huxley: Hume etc , prev , pp XXXII și Biblioteca "Runivers" SENZUALISM ERA ÎNFLORIRII Sunt de acord cu fostul idealism, iar categoriile sale nu introduc nimic nou în întrebare Dar trecerea la încercările minții noastre de a depăși granițele "experienței senzoriale" Kant revine brusc la punctul de vedere al lui Hume și susține că tocmai pentru că ideea de cauzalitate stă la baza oricărei experiențe, ea nu are sens în speculațiile transcendentale Această ambiguitate a poziţiei ocupate de Kant caracterizează perfect întregul său sistem; o reduce la nivelul unei filozofii mixte, în care ipotezele idealiste joacă rolul de premise, iar critica senzaționalistă este o concluzie neașteptată, iar uneori, dimpotrivă, ca în etică, critica senzaționalistă formează baza pe care se găsesc tezele idealiste deja ridicată Nu este nevoie să demonstrăm că o astfel de metodă a meritat doar pe jumătate denumirea de critică și că a fost condamnată în prealabil la sterilitate Acest lucru se vede în mod clar din soarta ulterioară care a avut parte de teoria kantiană a cauzalității Adepții lui Kant au făcut eforturi mari pentru a înțelege și interpreta această teză obscure în doctrina profesorului Dar la ce au dus eforturile lor? În cele din urmă, la următoarele câteva propoziții, susținute serios de unul dintre cei mai talentați studenți ai lui Kant:) ideea de cauzalitate nu poate fi dedusă din experiență, căci experiența nu poate învăța nimic pe cineva care nu este organizat în mod natural în așa fel ca pentru a combina fenomenul ulterior cu cel precedent) privind mai îndeaproape materia, nu se poate să nu recunoască că, înaintea oricărei experiențe, ceea ce există nu este conceptul de cauzalitate, ci condiții organice, datorită cărora impresiile exteriorului lume Biblioteca "Runivers" PATRU TEZE DE CRITICĂ sunt conectate și coordonate într-un anumit fel în mintea noastră;) rădăcinile ideii de cauzalitate se află, așadar, în organizația noastră și numai în acest sens această idee precede experiența;) într-o zi, poate, o explicație completă a ideii de cauzalitate va fi găsită în mecanismul reflexelor și al excitației simpatice: - atunci "rațiunea pură" a lui Kant va fi tradusă în limbajul fiziologiei și va deveni mai înțeles și mai evident) Dorim cel mai sincer realizarea rapidă și, în plus, în raport nu numai cu ideea de cauzalitate, ci și cu toate conceptele metafizicii în general, această traducere a terminologiei obscure a idealismului în limbajul clar al științei pozitive; dar acest lucru nu ne împiedică deloc să observăm că, dacă în cele patru teze de mai sus se înțelege doar condițiile biologice și organizarea biologică, atunci acceptând aceste propoziții, părăsim pământul oricărui idealism, critic sau non-critic, și ne întoarcem direct lui Hume şi teoria lui senzaţionalistă a cauzalităţii Este evident, într-adevăr, că, derivând ideea de

cauzalitate exclusiv din experiență, Hume a redus-o astfel exclusiv la latura organică a naturii umane, a construit o ipoteză biologică care a dobândit un caracter metafizic doar ca urmare a extinderii sale la toate categorii de fenomene Pe de altă parte, nu este mai puțin evident că aceleaşi teze, dacă se referă la Fapte de ordin hiperorganic, ne conduc din nou la cel mai pur idealism Lange: "Istoria materialismului" -? Și, pp - Biblioteca "Runivers" SENZUALISM Vârsta Înfloririi S-au spus și scris multe în timpul său despre scepticismul lui Hume În ochii mai multor generații, doctrina acestui gânditor și scepticismul profund și fără speranță echivalau cu aproape același lucru Ulterior, totuși, părerile au fost împărțite în acest punct, iar acum se poate întâlni destul de des cu afirmația opusă că Hume era orice altceva decât un sceptic Ambele opinii conțin un element de adevăr Prima corespunde epocii în care senzaționalismul era văzut nu atât ca o viziune specială asupra lumii, ci ca o negare necondiționată a învățăturilor filosofice dominante anterior; a doua s-a format mai târziu, când senzaționalismul însuși a devenit obiectul criticii, suferind, la rândul său, soarta la care a condamnat idealismul și materialismul, sau când nucleul real, conținutul dogmatic al acestui gen de metafizică a început să fie mai clar conturat în spatele elementelor pur negative Istoricii voluminosi ai filosofiei, repetându-se invariabil unul pe altul, încearcă să demonstreze că înțelegerea lui Hume asupra lumii nu este altceva decât idealismul lui Berkeley, transformat în scepticism Nu se poate însă să nu regrete că niciunul dintre ei nu s-a uitat la filosofia lui Hume în ceea ce privește materialismul acum sceptic al lui Hobbes: căci numai o combinație a ambelor caracteristici ne poate aduce cel puțin oarecum mai aproape de o înțelegere corectă a doctrinei, care ocupă destul de consecvent o poziție de mijloc între cele două formațiuni principale) Huxley , Hume etc Prefaţă, p XII-XIV Nonck, op cit p - , şi Leves H ist o ry of P hi I osoph y II, p - Biblioteca "Runivers" Scepticismul lui Hum noi metafizica Ne-am familiarizat deja cu un fenomen asemănător în lumea antică și cu această ocazie am încercat să aflu de ce tot senzaționalismul este, fără greș, alături de el, și scepticismul filozofic, întors atât împotriva idealismului, cât și împotriva materialismului Îndoielile materialistului sunt îndreptate exclusiv într-o singură direcție, dar când întâlnește senzaționalismul pe drum, fie îl respinge ca pe o simplă varietate de idealism, fie îl acceptă ca una dintre Formele propriei sale doctrine Nu altfel, deși izbitor în direcția opusă, acționează idealistul Senzualistul singur se luptă cu ambele doctrine și, prin urmare, pare a fi un adevărat reprezentant al scepticismului De fapt, însă, în spatele îndoielii senzualistului se ascunde întotdeauna înțelegerea sa despre lume, iar un astfel de sceptic nu diferă esențial de adepții altor sisteme : ca toți metafizicienii, el neagă orice filozofie yu , cu excepția propriei sale Acest lucru se vede clar în exemplul lui Hume Tot scepticismul lui Hume se rezumă la doctrina incognoscibilului, bazată pe binecunoscuta teză a lui Locke și, parțial, a senzualiștilor care l-au precedat, că materia este o colecție sau un agregat, iar spiritul este o secvență sau un serie de senzații și idei Această teorie a incognoscibilului converge în multe feluri cu cea susținută de cele mai noi școli FILOZOFICE, inclusiv de pozitiviști, dar o asemenea coincidență nu dovedește încă absolut nimic în chestiunea adevăratului) Lewes, Istoria filosofiei; vol II, p unsprezece Biblioteca "Runivers" SENZUALISM ERA ÎNFLORIRII caracter al filozofiei lui Hume Scepticismul lui Hume a grăbit, fără îndoială, căderea vechilor doctrine filozofice; dar nu ni se pare mai puţin evident că acest merit aparţine învăţăturii gânditorului englez

doar ca o nouă combinaţie metafizică, care s-a dovedit a fi ultima încercare originală de acest fel Ce distruge Yum? În primul rând, ipoteza materialistă despre esența lucrurilor sau ontologia materialistă; în al doilea rând, ipoteza idealistă despre aceeași esență, sau ontologia idealismului Atunci ce lasă el în urmă sau cu ce înlocuiește aceste două ipoteze care se exclud reciproc? Prin simpla afirmație că, deși esența lucrurilor nu ne poate fi cunoscută nici ca materie ca spirit, ea totuși există Dar ce este această afirmație, dacă nu nouă pentru ipoteze, în plus, generală, cuprinzând toate categoriile de fenomene și eo ipso neverificabile? Desigur, în limitele cunoștințelor speciale, mai putem spera, proporțional cu progresul fiziologiei creierului, să testăm această ipoteză, preliminar, bineînțeles, după ce o restrângem într-un mod adecvat, adică putem sper să aflăm întreaga sumă a condițiilor care însoțesc actul de cunoaștere; dar ca teorie care caută să explice nu numai conceptele noastre despre numena și fenomene, ci și un număr infinit de fenomene de ordine anorganică, organică și psiho-socială, doctrina acestui centru incognoscibil sau nerv vital al viziunii despre lume a lui Hume va rămâne mereu o presupunere arbitrară Fiecare ipoteză generală, așa cum am explicat de mai multe ori, are, în mod necesar, o propoziție specială Flux Bio i "Runivers" AGNOSTICISMUL HUM exod Întrebarea de unde este împrumutată ipoteza lui Hume, sau ce fenomene generalizează aceasta ilegal, se rezolvă de la sine: este evident, într-adevăr, că aceste fenomene aparțin unei ordini biologice sau mixte, biopsihologice Dar numai această împrejurare dezvăluie clar că scepticismul lui Hume, ca orice scepticism general sau filozofic, nu este altceva decât o metafizică senzaționalistă care distruge două ontologii doar pentru a ridica pe ruinele lor o a treia, propria sa Sensul convențional al termenilor limbajului filosofic nu trebuie să ne inducă în eroare Inutil să spunem că cuvântul "ontologie" este de obicei folosit doar în aplicarea doctrinelor idealiste și materialiste; incomparabil mai importante decât terminologia sunt metodele sau modalitățile de rezolvare a problemelor filozofice; iar aceste moduri sunt în esență aceleași în toate formele metafizicii Dar luând acest punct de vedere, putem spune că toate cele trei tipuri de filozofie ale trecutului recunosc "lucru în sine" Materialiștii o văd în materie - un atom în mișcare etc ; idealiştii în idee - în Forma atomului gânditor al lui Leibniz, sau ideea egală cu obiectul lui Berkeley, sau ideea egală cu obiectul-subiect al lui Kant etc ; în cele din urmă, senzualiștii îl văd în senzație și reprezentare bazată pe ea Fiecare doctrină este ferm convinsă de propria ei superioritate, de realitatea exclusivă a "lucrui în sine" ei și, prin urmare, fiecare, strict vorbind, are propria sa teorie a incognoscibilului; dar, așa cum am văzut deja, în senzaționalism acest agnosticism atinge o dezvoltare deosebită și capătă o p- * Biblioteca "Runivers" SENZUALISM ERA ÎNFLORIRII dominaţie copleşitoare asupra altor elemente ale sistemului De aceea însăși doctrina incognoscibilului poate fi considerată, pe bună dreptate, ultima concluzie a oricărei metafizici în general, doar în prelucrarea pe care i-a dat-o filosofia senzaționalistă Caracterul metafizic al teoriilor lui Hume este ușor de relevat chiar dacă se iau în considerare doar elementele critice ale sistemului său Hume, și după el Kant, au explicat filozofia eșecului care a căzut pe ea prin urmărirea invariabilă a unor scopuri dincolo de atingerea minții noastre Această explicație este corectă, totuși, doar jumătate Filosofia s-a străduit întotdeauna pentru un obiectiv prețuit - unitatea înțelegerii lumii și a atins în mod constant acest scop, reducând ipotetic toate fenomenele

la o singură categorie Dar filosofia nu a vorbit niciodată despre o unitate a fenomenelor verificată științific, strict dovedită Gânditorii care ne-au precedat au fost foarte buni la deosebirea ipotezei de Fapte sau de lege și niciunul dintre ei nu a căzut în mod conștient în eroarea grosolană de a confunda presupunerea speculativă a minții cu adevărul incontestabil al științei De obicei se spune că încercarea lui Hume, repetată de Kant, a dus la un mare rezultat: la convingerea imposibilității metafizicii Dar nici Hume, nici Kant nu au dovedit că Tn, într-adevăr, ar putea reprezenta atât interes filozofic, cât și, cu atât mai mult, sociologic: metafizica Tn va deveni în curând inutilă, că va fi înlocuită cu o altă formă, mai înaltă, de filosofie, care va avea același scop , unitatea înțelegerii lumii, încearcă să ajungă deja în mod semnificativ ori Biblioteca "Runivers" ONTOLOGIA HUM fonduri personale Hume și Kant au descoperit doar inconsecvența ipotezelor anterioare și au propus să le construiască pe noi principii; dar nu au desfiinţat filosofia ipotetică, ci, dimpotrivă, ca toţi predecesorii lor, s-au străduit să o restaureze şi să o perfecţioneze Au continuat munca începută de vechii sceptici și senzaționaliști Critica lor era mai modernă, mai reală; dar era nou doar în Forma sa și în detaliile sale secundare Așa se explică spectacolul inițial prezentat de marele distrugător al filosofiei de odinioară, punând cu propriile mâini construirea oricărei metafizici viitoare În încheierea acestei scurte schițări a filosofiei celui mai important reprezentant al senzaționalismului, să notăm un Fap care aparține deja timpului nostru și nu este lipsit de semnificație Influența lui Hume crește zilnic, iar revenirea englezilor și francezilor la senzaționalismul său sceptic coincide cu revenirea germanilor la idealismul critic al lui Kant Desigur, așa cum am spus deja, timpul nostru apreciază foarte mult doar elementele negative ale ambelor filosofii, acel lucru comun care există între ele, teoria lor a incognoscibilului sau agnosticismului, este ultimul cuvânt al marii mișcări filosofice a secolului al XVIII-lea Epoca noastră este preponderent un timp de purificare a atmosferei filosofice, de accelerare a procesului de descompunere și de curățare însăși a cadavrelor metafizice *) Kant - Prolegomena zu jederkiinftigen Meta-Pbysik Biblioteca "Runivers" SENZUALISM ERA ÎNFLORIRII, trecut; școli întregi de filozofie modernă se dedică aproape exclusiv acestei lucrări necesare a sănătății, în care senzualismul participă direct și el Influența indirectă a acestei filozofii se dezvăluie chiar și acolo unde ar putea fi cel mai puțin bănuită; deci, ca să dau doar un exemplu, nu încearcă filosofia lui Herbert Spencer să grupeze toate elementele vechilor înțelegeri ale lumii în jurul Faptului "evoluției", care, fără îndoială, are o origine organică și un caracter biologic? În ceea ce privește Hume în special, aproape toți cei mai recent gânditori englezi îi sunt datori mult "Huxley, remarcă Comperet cu această ocazie), glorificându-l pe Hume ca filozof, numindu-l cel mai perspicace gânditor al secolului al XVIII-lea, în ciuda faptului că acest secol l-a produs pe Kant, plătește doar datoria școlii căreia el însuși îi aparține Filosofii englezi ai timpului nostru, și în special Stuart Mill ( ), nu spun destul despre ceea ce a fost Hume pentru ei; ei nu menționează nici împrumuturile lor de la el, nici în general despre relația lor spirituală strânsă cu el Aceasta este o mare nedreptate De fapt, se dovedește că, cu ajutorul unei simple analize a procesului de gândire, Hume a construit o Psihologie Fenomenală, sau "o psihologie fără suflet, destul de potrivită pentru punctele de vedere ale pozitivismului englez și ale fiziologiei moderne Huxley și majoritatea compatrioților săi par să se străduiască să dea mater și

un-) Hume, sa te, sa philosophie, Prefata, pp X-XIII Biblioteca "Runivers" YUM SI FILOSOFI MODERNI premise mistice o concluzie idealistă Pe de o parte, ei consideră că existența unei corelații între mișcările substanței nervoase și percepțiile noastre conștiente este destul de dovedită; ei afirmă că produsele activității creierului formează întregul conținut al conștiinței Dar, pe de altă parte, se îndepărtează de materialismul sistematic, reproșându-i că paralizează energia vieții și îi distruge toată frumusețea Prin urmare, Hume este inspiratorul noului idealism care se răspândește acum pe o bază fiziologică, sau strămoșul acelei filozofii, ai cărei adepți vorbesc ca materialiști, necrezând în materie și descriu cu precizie operațiunile spiritului, necrezând în spiritul însuși* Am citat în mod deliberat acest citat aici și am notat în el câteva locuri în care autorul aparent spune mai mult decât crede el însuși Ce fel de filozofie nouă este aceasta, ai cărei adepți sunt la fel de apropiați și, în același timp, la fel de străini de idealism și materialism? În ce constă acest idealism materialist sau materialism idealist, care se numește acum critică, filosofia evoluției, filosofia realității, monismul științific etc ? În raport cu secolul al XVIII-lea și Hume, această tendință era, de fapt, abia acum o metafizică bazată pe fiziologie, sau senzaționalism Dar ce este în raport cu filosofia modernă? Aici întrebarea devine mult mai complicată Una dintre cele trei, însă: sau o combinație ciudată a termenilor "idealism" și "materialism" într-unul singur Biblioteca "Runivers" SENZUALISM ERA ÎNFLORIRII Formula nu are, așa cum este aplicată timpului prezent, absolut niciun sens; sau acoperă cu sine un eclectism obișnuit și inutil; sau, în sfârșit, înseamnă că sistemele moderne au moștenit din senzaționalismul secolului al XVIII-lea respingerea sa emfatică a oricărui materialism și a oricărui idealism Primele două presupuneri sunt contrare Faptelor și trebuie să dispară; rămâne al treilea, care trebuie acceptat Dar chiar și asta explică foarte puțin: apar noi întrebări, cresc noi dileme Sunt aspirațiile moderne limitate la o singură critică a diverselor ipoteze filosofice, constituie ele doar "poliția lumii gândirii*", conform expresiei energice a lui Huxley ( ), sau reprezintă o filozofie specială, o anumită înțelegere a lumea? Și dacă întrebarea este rezolvată în ultimul sens, atunci nu aparține și această filozofie categoriei explicațiilor ipotetice ale lumii? Într-un asemenea caz, nu am avea în fața noastră filosofia dorită a științelor, ci doar reînnoită sau transformată, în conformitate cu spiritul vremurilor și cu progresele în cunoaștere, senzaționalismul Una dintre sarcinile principale ale lucrării de față, dedicată studiului filosofiei trecute, în relația sa cu încercările moderne de a obține o înțelegere a lumii din setul general de formule ale cunoașterii private, și constă în colectarea și explicarea datelor care pot contribui la rezolvarea întrebărilor prezentate mai sus Biblioteca "Runivers" CAPITOLUL ŞASE SENZUALISM Evoluție ulterioară Independența logică a senzaționalismului față de alte sisteme - Influența asupra materialismului englez - Idealism sceptic sau critic - Școala de filozofie morală - Școala scoțiană de "bun simț" - Senzualismul și materialismul în Franța secolului al XVIII-lea - Condillac - Destut de Tracy - Kabanis - Încercări științifice în domeniul psihologiei și sociologiei - Ipoteza frenologică a lui Gall Celelalte merite ale lui - Turgot şi Condorcet - Senzualismul în restul Europei și mai ales în Italia - Dezvoltarea materialismului și a senzaționalismului în legătură cu succesele științelor sociale - Rolul senzaționalismului în zilele noastre Dorind să elucidam pe deplin punctele de vedere directoare ale

senzaționalismului, am examinat în detaliu doctrina lui Hume, cel mai proeminent reprezentant al acestei filozofii Ne putem limita acum la cea mai scurtă trecere în revistă a învățăturilor altor gânditori mai puțin importanți care aparțin aceluiași lagăr filozofic În prealabil însă, să facem următoarea remarcă generală Senzaționalismul intră adesea în strânsă alianță cu materialismul, mai des cu idealismul; dar asta nu dă nici măcar dreptul de a vedea în viziunea senzaționalistă asupra lumii naturalul Biblioteca "Runivers" SENZUALISM EVOLUȚIE ulterioară punctul esențial de plecare pentru orice idealism, care, parcă, cu ajutorul acestei forme pur tranzitorii de filosofie, se transformă, încetul cu încetul, în scepticism explicit ( ) O astfel de teorie, în ciuda prevalenței sale în rândul istoricilor filosofiei, este extrem de insuportabilă în toate privințele Senzualismul, logic, nu duce nici la idealism, nici la materialism; ipoteza senzaţionalistă, evident, nu conţine nimic în sine, Tn ar putea, mai devreme sau mai târziu, să o oblige să se transforme într-o ipoteză de altă ordine filosofică Principalele tendințe ale metafizicii - așa cum am explicat în repetate rânduri - nu constituie faze sau stadii succesive de dezvoltare, ci simple varietăți ale unuia și aceluiași stadiu evolutiv, care diferă puternic între ele în punctele lor centrale și se contopesc imperceptibil în liniile lor de frontieră, atingându-se nuanţele lor extreme kami Nici în succesiunea istorică a acestor varietăți, nici în explicația lor logică, nu se găsesc temeiuri suficiente pentru a le aranja pe rând, cum ar fi, de exemplu, binecunoscuta progresie a fetișismului, politeismului și monoteismului Cât de adevărat este acest lucru este evident din faptul că trecerea de la o formă de bază de metafizică la alta a fost întotdeauna rezultatul evoluției personale și nu sociale Dezvoltarea lentă a doctrinelor senzualiste și înflorirea lor târzie explică multe în istoria acestei filozofii, de la instabilitatea senzualismului timpuriu la influența puternică exercitată de ideile lui Locke și Hume asupra materialiștilor și idealiștilor secolului al XVIII-lea Aceste trăsături ale istoriei sale nu au oferit însă soluția senzaționalismului Biblioteca "Runivers" TOLAND, HARTLEY, DARWIN o victorie de durată asupra altor sisteme și, în general, nu a deranjat semnificativ în favoarea lui echilibrul de bază dintre diferitele tipuri de înțelegere ipotetică a lumii Punctele de vedere senzualiste au pătruns în alte sisteme doar pentru un timp, dar nu au putut niciodată să înlocuiască complet nici ipoteza materialistă, nici ipoteza idealistă Deja în secolul al XVII-lea, materialismul englez, după cum se vede din exemplul teoriilor psihologice ale lui Hobbes, se apropie de senzaționalism, de care se alătură și mai strâns în secolul următor Dintre materialiștii englezi ai secolului al XVIII-lea, care nu s-au sfiit de explicațiile senzaționaliste, însă, doar Toland, Hartley și Darwin merită o atenție deosebită Toland, un contemporan mai tânăr al lui Locke, a fost un gânditor liber, un materialist în cosmogonia sa, un senzualist în psihologie și, în cele din urmă, inventatorul unei noi religii a naturii și a umanității, în al cărei cult locul principal a aparținut adevărului, libertății și sănătății , ca cele mai înalte binecuvântări ale vieții, și pentru calendar ƅ Figurat ca mai târziu în Comte și Carlyle, oameni mari, scriitori și gânditori din toate timpurile și popoarele Hartley, contemporan cu Hume, a fost autorul unui sistem psihologic în care toate fenomenele mentale erau reduse, ca în cazul senzualiștilor, la procese fiziologice În cele din urmă, în cartea sa Zoonomia sau The Laws of Organic Existence , Darwin, alături de teze pur materialiste, dezvoltă ideea, remarcabilă pentru Biblioteca

"Runivers" SENZUALISM EVOLUȚIE ulterioară logica, deoarece psihologia este supusă exclusiv legilor vieții Idealiștii englezi erau și mai înclinați să amestece opiniile senzaționaliste în teoriile lor Urmând exemplul lui Berkeley, al cărui început de activitate filozofică aproape a coincis cu moartea lui Locke, idealiştii au adoptat de bunăvoie în propunerile senzaţionalismului tot ceea ce era îndreptat direct împotriva materialismului Valul materialist a crescut prea sus în secolul al XVIII-lea, iar pericolul pe care îl amenința idealismul era prea aproape și evident pentru ca acesta din urmă să ezite să accepte ajutorul care i-a venit în mod neașteptat din această parte Majoritatea idealiștilor au înțeles vag că doar senzaționalismul, datorită scepticismului profund al teoriei sale a cunoașterii, era în orice fel capabil să oprească marșul triumfal al doctrinelor materialiste; dar idealiștii, desigur, nu bănuiau nici pe departe adevăratul motiv al acestui fenomen - că, având în vedere întârzierea considerabilă a cunoștințelor psihologice și sociale, doar o doctrină bazată pe ipoteze de natură biologică sau generalizări avansate împrumutate din domeniu de Fapte, care au devenit deja proprietatea științei pozitive Oricum ar fi, influența senzaționalismului asupra idealismului în secolul al XVIII-lea a fost enormă Idealismul a intrat în mod deschis și pentru o lungă perioadă de timp sub patronajul și apărarea senzaționalismului și și-a adoptat aproape în întregime teoria cunoașterii În Germania, aceste relații între ambele doctrine, complicate de altele Flux Bio i "Runivers" SCOALA DE FILOZOFIE MORALA influențele imnului, au produs filozofia kantiană, în Anglia au adoptat formele relativ simple ale așa-numitei școli de filosofie morală și * celebra școală scoțiană a "bunului simț" Acum pe jumătate uitate și, în orice caz, și-au pierdut deja semnificația anterioară, aceste școli înrudite au jucat la vremea lor un rol proeminent în istoria filozofiei engleze, în care ocupă aproape un secol și jumătate, de la un contemporan de la Locke-Cumberland la Paley, Bentham și James Mill și de la Reid la Hamilton Dintre acestea, prima, sau școala de filozofie morală, a dezvoltat diverse întrebări de natură psihologică, adică s-au învârtit aproape exclusiv în domeniul fenomenelor cele mai complexe Este de la sine înțeles, așadar, că viziunea ei asupra lumii nu putea decât să conțină cele mai esențiale elemente ale idealismului - ipoteze filozofice construite cu ajutorul observațiilor - despre Fapte de ordin hiperorganic Dar în acest caz, astfel de ipoteze au găsit o contrabalansare atât în teoriile senzaționaliste ale lui Locke și Hume, cât și în ostilitatea tradițională a filozofiei engleze față de toate manifestările extreme ale idealismului Cu toate acestea, partea generală sau filozofică din lucrările reprezentanților principali ai acestei școli, Atchison, Ferguson, Adam Smith și Bentham, s-a retras mereu în plan secund înaintea studiilor speciale în domeniul moralității publice, dreptului și economiei politice ( ) Un loc mult mai semnificativ în istoria senzaționalismului îl ocupă un grup de gânditori cunoscut sub numele de școala scoțiană Filosof Biblioteca "Runivers" SENZUALISM EVOLUȚIE ulterioară Filosofii "bunului simț" erau, strict vorbind, eclectiști, dar în eclectismul lor senzaționalismul a jucat un rol atât de important încât pot fi considerați, pe bună dreptate, succesorii direcți ai lui Hume Este adevărat că s-au certat constant și pasional cu cei din urmă; dar opunându-i, ei, în esență, au luptat doar cu terminologia lui, pe care au interpretat-o greșit și, în plus, opunându-se lui Verkeley, celălalt dușman principal al lor, ei, într-un anumit sens, erau deja apărători ai ideilor lui Hume Prin urmare, filosofia lor este fie senzaționalism

- desigur, destul de superficial și oarecum deviat spre dreapta, în direcția idealismului moderat - sau neînțelegere totală și grosolană Scotienii erau sceptici în sensul filozofiei lui Hume, iar scepticismul lor a fost acoperit de Formule ale "bunului simț" în așa măsură încât fondatorul școlii, Reid, a putut declara cu voce tare că "disprețuiește toată filozofia și refuză să ajute" aceasta " Dar am văzut deja, în exemplul stoicilor antici, ce valoare trebuie acordată unei asemenea negații a filosofiei și ce înseamnă să te amesteci în treburile ei cu bunul simț Scepticismul, pornind din poziţia subiectivităţii complete şi fatale a oricărei cunoaşteri, ajunge la concluzia că nu putem cunoaşte lucrul-în-sine* sau esenţa fenomenului; dar bunul simț pleacă, ca să spunem așa, de la jumătatea drumului și evitând cu grijă dificultățile cu care este presărat începutul acestuia, ajunge direct și mult mai repede la același scop Școala scoțiană este cea mai bună dovadă în acest sens Deci, pentru a ne limita la un exemplu, această școală a considerat diferența sa specială față de filosofia lui Locke și Hume într-o trăsătură care, în esență, este doar mai mult Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA BUN SIMTULUI a reunit cele două doctrine Scoțienii au susținut că, neavând posibilitatea de a cunoaște "lucru în sine*, noi, totuși, trebuie să" credem în existența lui* Dar și Locke a spus asta, iar Hume a repetat asta de multe ori, după părerea căruia suntem atât de organizați încât, în ciuda tuturor argumentelor rațiunii, nu putem decât să hrănim o asemenea credință Nuanța care separă în acest punct gânditori precum Locke și Hume de filozofii școlii lui Reid și Duhald-Stewart a fost subliniată pe bună dreptate de Mackintosh, care relatează că într-o conversație cu Dr Brown, un alt reprezentant proeminent al filosofiei scoțiane, el a exprimat odată părerea că Reid și Hume diferă mai mult în cuvinte decât în fapte sau în esența opiniilor lor: "da", a răspuns Brown, "Reid strigă cu voce tare că trebuie să credem în existența unei lumi exterioare și, în același timp, timpul recunoaște în șoaptă că noi nimic nu poate dovedi o asemenea convingere; Hume, în schimb, spune cu voce tare că nu putem fundamenta rațional o asemenea certitudine și, în același timp, adaugă sub ton: dar totuși nu pot scăpa de ea* Reid ne învață că actul de a percepe și certitudinea existenței reale a obiectelor constituie în conștiință un întreg indivizibil, că percepția este, în sine, o astfel de certitudine; Duhalde-Stuart ridică credința în existența reală a lumii exterioare la nivelul uneia dintre legile fundamentale care guvernează credințele umane în general - și ambii sunt la fel de convinși că un joc de cuvinte atât de naiv uimește i) Leves, H istoria filosofiei, vol II, p Biblioteca "Runivers" SENSUALISM EVOLUȚIE ulterioară scepticismul senzaționalist al morții Acesta din urmă, însă, a suferit mai puțin din cauza acestor lovituri, pentru că a vorbit mereu același lucru, doar într-un limbaj mai clar și mai precis, afirmând mereu că credința în realitatea obiectelor percepute de simțurile noastre însoțește constant senzațiile noastre, constituind necesarul lor consecinţă Aceleași dezacorduri superficiale și pur verbale împart ambele tabere în majoritatea celorlalte probleme Ne percepem senzațiile, spun senzualiștii, și de aici deducem existența lucrurilor înseși; ne simțim senzațiile și astfel percepem lucruri, obiecte Reid și școala lui Când ne gândim la lucruri, avem de-a face cu ideile noastre despre ele, spun primii; avem de-a face cu lucrurile în sine, cel din urmă răspuns, că, conform justei observații a lui Lewis, există fie absurditate totală, fie o viziune destul de identică cu opinia lui Hume și susținătorii săi teoria senzaționaliștilor Filosofii de bun simț, poate chiar mai zeloși decât ultimii, au susținut teza

despre limitările fatale ale abilităților noastre cognitive: au făcut ca înțelegerea lucrurilor să depindă direct de autolimitarea sistematică a minții În fine, cercetarea psihologică a școlii scoțiane - și a depus multă muncă în acest domeniu - este de o natură caracteristică tuturor, în general, muncii senzaționaliștilor în domeniu *) Despre r cit , vol II, p Biblioteca "Runivers" METAFIZICA INDUCTIVA psihologie Duhald-Stewart dă psihologiei scoțiane marele nume de "metafizică inductivă sau filozofie experiențială a spiritului; dar știm deja ce a fost și, în mod necesar, ar fi trebuit să fie în trecut fiecare așa-zisă filozofie experiențială Inducerea și experiența au servit școlii scoțiane doar ca un steag sub care aderenții ei s-au adunat pentru a lupta împotriva dușmanilor lor și prin ale cărui culori strălucitoare se recunoșteau reciproc Problema nu a mers mai departe decât o admirație pur teoretică pentru metodă, care câștigase un loc atât de onorabil în științele exacte Psihologia scoțianilor se învârtea constant într-un cerc fals de analiză verbală și explicație metafizică Metodele stricte ale științei au fost înlocuite în ea de perspectivă personală, observații fragmentare ale acțiunilor și motivelor oamenilor și analiza nesfârșită a stării propriei conștiințe Nu este nimic de mirat, așadar, că rezultatele obținute de această școală în psihologia fiziologică sunt acum pur și simplu izbitoare prin nesemnificația lor, mai ales dacă le comparăm cu lucrările acelorași gânditori din domeniul psihologiei concrete, sau studiind manifestările a vieţii mentale, deja complicată de influenţe sociale Aceasta constituie o nouă caracteristică care îi apropie pe teoreticienii de bun simț de senzualiștii de alte nuanțe Pe exemplul primului, se confirmă încă o dată că, în ciuda tezei sale principale - nimic nu este perceput de noi altfel decât prin sentimente sau prin mijloace organice -, senzualismul nu poate baza cu fermitate psihologia pe fiziologia creierului, fie doar pentru că teza tocmai amintit Biblioteca "Runivers" SENZUALISM EVOLUȚIE ulterioară are pentru toți, în general, senzaționaliștii caracterul de ipoteză metafizică sau generală, și nu de ipoteză psihologică sau special-științifică ( ) Să ne întoarcem acum la dezvoltarea senzaționalismului în Franța, unde această filozofie primește o amprentă deosebită Secolul al XVIII-lea a fost aici perioada dominației de către o formă relativ rezonabilă și moderată de filozofie, materialismul, care a profitat de toate câștigurile cunoștințelor exacte după Renaștere, și-a adoptat într-o oarecare măsură metodele riguroase ale științelor naturii și chiar a început să înțeleagă vag adevărata cauză a inutilității fatale a generalizărilor sale largi Într-adevăr, nimeni nu a protestat atât de elocvent împotriva abuzului de ipoteze ca materialiştii francezi ai epocii luate în considerare; Din nefericire pentru ei însă, au alungat ipoteza din științele speciale, unde prezența ei este destul de legitimă, și nu au observat-o în filosofie, unde duce neapărat la concluzii unilaterale și eronate ( ) Încă câțiva pași în aceeași direcție, încă câteva achiziții științifice majore în domeniul celor mai complexe fenomene ale vieții și societății, și materialismul, dacă nu s-ar fi transformat într-un sistem științific-filosofic în genul, de exemplu, pozitivismul , atunci (și acest lucru ar fi practic să obțină același rezultat) s-ar retrage cel puțin voluntar de pe scenă, deschizând calea unor combinații noi și mai științifice de gândire abstractă și observații concrete Dar în secolul al XVIII-lea, științele celor mai complexe fenomene erau încă la început, iar materialismul era încă cel mai popular printre iluminați Biblioteca "Runivers" SCOALA FRANCEZA straturi ale societății, filozofie Dominanța lui, însă, nu era exclusivă sau

indivizibilă: deja, începând cu o jumătate de secol, materialismul a fost forțat să cedeze o parte din influența sa înțelegerii lumii, ai cărei germeni pluteau de mult în atmosfera mentală a Franței sub forma de doctrinele sceptice ale unui număr de scriitori remarcabili - Baudin, Mont Taine, Sharron, Le -voye, Sorbier, Fouche, Gue, Bayle și alții Dezvoltarea senzaționalismului în Franța a fost favorizată de aceleași cauze care au contribuit la progresul materialismului în ea Între ele, în prim plan, este necesar să se sublinieze încrederea răspândită în adevărurile științei naturii în societate și creșterea rapidă pe care științele biologice o datorau în principal oamenilor de știință francezi În asemenea condiții, părerile lui Locke și Hume nu puteau să nu trezească o mare atenție în Franța*, dar, întâlnindu-se aici cu un puternic curent materialist, doctrinele senzualiste, spre deosebire de ceea ce li s-a întâmplat în Anglia și, mai ales, în Germania , și-au mutat centrul de greutate ipotezele generale până la marginea fenomenelor biologice, în acea regiune de graniță în care biologia dată este în contact cu Faptele fizico-chimice La rândul său, materialismul a fost oarecum modificat sub influența senzaționalismului, care i-a transmis teoria cunoașterii și i-a oferit soluții gata făcute la cele mai dificile probleme ale psihologiei Diderot s-a remarcat și printr-o astfel de inconsecvență, dintre care două pamflete filozofice - "Lettre sur les aveugles" și "Lettre sur les f" Biblioteca "Runivers" SENZUALISM EVOLUȚIE ulterioară sourds-muets^ - conținea deja în embrion ideea de bază dezvoltată câțiva ani mai târziu de Condillac în Traité des sensations^ și d'Alembert, al cărui orizont materialist clar este atât de des ascuns de îndoielile senzaționaliste, atât Helvetius, cât și natura genevană - listă și filozoful Bonnet și mulți alții ( ) Dar aici îi putem lăsa deoparte pe materialişti, cu o înclinaţie mai mult sau mai puţin pronunţată spre senzaţionalism; va fi suficient pentru scopul nostru dacă ne oprim asupra celor mai tipici senzualiști ai taberei extreme sau semi-materialiste Principalii reprezentanți ai acestei fracțiuni sunt doi filozofi: fondatorul senzaționalismului francez, Condillac, și ultimul său elev, Destutde-Tracy; dar la ei, din motive pe care le vom discuta mai jos, mai trebuie adaugati doi fiziologi, Cabanis si Gall, si doi cercetatori ai fenomenelor sociale, Turgot si Condorcet Mulți istorici ai filozofiei, inclusiv Lewis, încep istoria senzaționalismului cu Condillac, ridicând astfel la o diferență profundă de esență - o simplă nuanță care separă senzaționalismul francez de școala lui Locke și Hume Nu este nevoie să dovedim eroarea unei astfel de opinii; în metafizica sa și în psihologia care decurge din aceasta, senzaționalismul francez constituie o simplificare evidentă a englezei În filosofia lui Locke, cu care Condillac trebuie în primul rând comparat, punctele biologice de plecare ale ipotezelor metafizice se află la frontiera ideală care separă fenomenele hiperorganice de cele organice; de aceea școala engleză a fost atât de dispusă să permită jocul psi complex Biblioteca "Runivers" CONDILIAC DESPOT DE TRACY Factorii chimici contestau deja languid existența abilităților înnăscute Dimpotrivă, în senzaționalismul simplificat al lui Condillac și al școlii franceze, punctele biologice de plecare ale ipotezelor filozofice se află mai aproape de granița ideală care separa fenomenele anorganice de cele organice, fenomenele psihice, prin urmare, au fost reduse sistematic de această școală la o singură proprietate - sensibilitate Se poate spune în general că monismul biologic, care a constituit baza metafizică a ambelor sisteme, în limitele științei private, psihologiei, a fost strict respectat doar de școala lui Condillac; Locke și discipolii săi

s-au distins în acest sens prin inconsecvență, pe care doar într-o anumită măsură au ispășit-o printr-o mai mare precauție științifică ( ) Despre cel de-al doilea teoretician principal al senzaționalismului pur din Franța, Destutes de Tracy, nu trebuie să spunem prea multe Ca filozof, a avut o influență mult mai mică decât Condillac, care depindea probabil de însăși natura epocii în care lucrarea sa capitală a fost publicată: "Cours d'idéologie * (-), precum și de cele mai importante prevederi al acestui tratat, chiar înainte de apariția lui, devenise deja cunoscut publicului din scrierile celui mai bun prieten al lui Destut, fiziologul Kabanis Dar în istoria senzaționalismului, Destutt-de-Tracy va ocupa întotdeauna un loc de cinste pentru că a fost primul și, poate, singurul senzaționalist care a căutat să dea acestei înțelegeri a lumii o formă complet sistematică Miezul oricărei filozofii Destyut ia în considerare teoria cunoașterii, pe care o numește "ideologie" - știința începuturilor cunoașterii Dincolo de teorie Biblioteca "Runivers" SENSUALISM EVOLUȚIE ulterioară cunoașterea, nu pot exista decât aplicații practice ale metodelor pe care le stabilește, în primul rând, la studiul ariei "Eului" nostru sau, mai precis, voinței noastre: deci etica, politică, economie socială; și în al doilea rând, la studiul domeniului "nu eu, lumea exterioară: de aici Fizica și Matematica Ideologia însăși este recunoscută deschis ca parte a biologiei sau, așa cum se spunea atunci, a zoologiei: "L'idéologie est une partie de lazoologie-gieu - acestea sunt cuvintele lui Destut, care vede în ele dogma de bază a școlii senzualiste Faptele psihice şi sociale nu au nici o semnificaţie pentru Destut în afară de fenomenele de fiziologie; fiecare cunoaștere a lumii exterioare, fiecare concluzie despre existența ei actuală, este un Fapt exclusiv fiziologic Dar de aici rezultă că numai fenomenele vieții au realitate, în sens filozofic Totul în natură, în ultimă analiză, se reduce la senzație: senzația obiectelor exterioare sau percepţia, senzația amintirilor sau memoria, senzația relațiilor dintre obiecte sau judecata și, în sfârșit, senzația dorințelor, sau voință Primele trei simțuri, sau primele trei facultăți, sunt mijloacele noastre de cunoaștere; ultima vedere, sau ultima facultate, este mijlocul nostru de acțiune Cabanis aparține în egală măsură științei exacte a fiziologiei creierului și FILOZOFIEI senzualistă Deja într-una dintre primele sale lucrări: "Coup d'oeil sur la révolution et la réforme de la médecine" ( ), Cabanis exprimă clar teza iniţială a lumii sale Biblioteca "Runivers" KABANIS înțelegere: trebuie să căutăm în fiziologie, spune el, cheia pentru rezolvarea tuturor problemelor și punctul de referință pentru toate adevărurile Aceeași viziune de bază este dezvoltată de el în celebra carte apărută în : "Traité (mai târziu Rapports) du physique et du moral de ' hommea Cu Cabanis, mai clar și mai clar decât cu alți senzualiști, cu posibila excepție a lui Destutes de Tracy, ideea este că psihologia este doar fiziologia creierului, privită dintr-un anumit unghi de vedere Caracterul biologic aparține, în opinia sa, tuturor celorlalte așa-numite științe morale, dintre care este necesar să se facă o ramură a științei naturale, construind fiziologia și patologia societății pe aceeași bază organică, care sa dovedit a fi potrivită pentru psihologie Vastul tărâm al Faptelor a fost astfel redus la un principiu comun - viața Dar care este acest început și, la rândul său, se descompune în elemente mai simple? La această întrebare, de o importanță deosebită pentru metafizica senzaționalistă, Cabanis răspunde șovăitor, punctând câteva ipoteze posibile Uneori el definește viața ca fiind facultatea de a simți cu care sunt înzestrate toate ființele organizate și care constituie

Faptul cel mai comun al naturii vii; în alte cazuri, el tinde spre o explicație materialistă a vieții ca o simplă serie de mișcări; în altele, în cele din urmă, el înaintează deja o ipoteză senzaționalistă extremă, identificând toate proprietățile și fenomenele naturale - de la gravitație la cele mai complexe operații raționale - cu Faptul biologic al senzației și Biblioteca "Runivers" SENSUALISM EVOLUȚIE ulterioară în conformitate cu aceasta, el vede pretutindeni în natură doar manifestarea, în diferite împrejurări, a unuia și aceluiași instinct întunecat, care stă la baza oricărei activități vitale Dar astfel de ezitări sunt observate la Kabanis doar în domeniul presupunerilor filosofice sau neverificabile În calitate de fiziolog, el se află pe un teren ferm al faptelor și particularităților, permițând confirmarea sau respingerea experimentală a ipotezelor Este de la sine înțeles că în toate fenomenele psihice Cabanis nu vede decât funcții speciale ale creierului și ale sistemului nervos; el este autorul celebrei fraze, care a fost reproșată în repetate rânduri de adversarii săi: "Creierul trebuie privit ca un organ, al cărui scop special este să producă gândirea, așa cum stomacul și intestinele servesc la digestie, iar ficat pentru filtrarea bilei * ( ) Aceeași zonă - știința privată - aparține multor conjecturi fericite ale lui Kabanis, confirmate ulterior experimental Să subliniem, cu titlu de exemplu, presupunerea că în organele noastre interne se formează o rezervă ereditară de sensibilitate, de origine pur fiziologică, care poate înlocui cu succes "sentimentul interior" al foștilor psihologi; sau altfel la privire, conform căreia o masă de senzații, și probabil chiar o mare parte din ele, nu ajung la conștiință, nu fac să se simtă ceva plăcut sau neplăcut și astfel ne scapă complet atenției; sau, în sfârșit, la ipoteza care reduce mișcările și senzațiile musculare la o singură sursă - stimularea nervoasă prin stimuli, ipoteză care s-a regăsit în curând Biblioteca "Runivers" GALL, TURGOT ȘI CONDOR confirmarea în rădăcinile duble sau conexiunile pereche ale nervilor descoperite de Bell în măduva spinării și cu atât mai mult în experimentele lui Magendie asupra fenomenelor de sensibilitate recurentă ne poate interesa doar ca filozof care a aparținut, fără îndoială, marii școli a lui Locke, Hume și Condillac și care a fost, fără îndoială, unul dintre cei mai proeminenți și influenți reprezentanți ai senzaționalismului francez ( ) Yu Incluzând, într-o anumită măsură, în nomenclatura lor cercetătorii fenomenelor mentale din genul Kabanis, majoritatea istoricilor înțelegerii lumii a trecutului refuză cu hotărâre să vadă filozofi adevărați la psihologi precum Gallus sau la primii fondatori ai filozofia istoriei, gânditori din genul T Yurgo și Condorcet De la această regulă generală, printre adepții școlilor moderne, aproape numai pozitiviștii se abat În acest caz, însă, ambele părți, mi se pare, din punctul lor de vedere, au la fel de dreptate Istoricii filozofiei nu pot fi acuzați strict de exclusivitate tendențioasă: ei adună și grupează Faptele care aparțin metafizicianului trecut în sensul strict al cuvântului; iar încercarea lui Gall, aspiraţiile lui Turgot şi Condorcet ocupă un loc extrem de modest printre asemenea Fapte, dezvăluind doar o legătură indirectă şi slabă cu) Claude Bernard: Leicin de fiziologie și patologie; p Rus traducere Biblioteca "Runivers" SENZUALISM EVOLUȚIE ulterioară sistemele metafizice care au dominat în secolul al XVIII-lea Alte considerații îi ghidează pe pozitiviști: această școală recunoaște ca una dintre sarcinile sale principale stabilirea unei solide filiații istorice între vechile modalități de explicare a totalității fenomenelor, considerate inseparabil de rezultatele lor, doctrinele

metafizice și noile metode filosofice, considerate și ele una cu rezultatele lor apărute la noi zi de sinteze filozofice Dar nu este nevoie să se demonstreze că, din acest punct de vedere, lucrării primilor pionieri în domeniul Psihologiei Fiziologice și Sociologiei ar trebui să fie deja acordate nu ultimul loc între Factorii care au contribuit la apariția aspirațiilor științifice ale filozofia modernă Acești factori au fost foarte numeroși, iar ponderea de influență a fiecăruia dintre ei a fost foarte diferită Idealismul și sistemele sale au avut o semnificație exclusiv negativă în această geneză; pe de altă parte, influența materialismului și a senzaționalismului, care și-au tras ipotezele generale din secțiuni comparativ avansate ale cunoștințelor de specialitate și au reușit să se impregneze, într-o anumită măsură, cu un caracter științific, a fost complexă, negativă pe de o parte, pozitivă pe de altă parte Multe teorii ipotetice ale acestora și, în principal, teoria incognoscibilului, au trecut complet în sistemele filozofice moderne Dar, în general vorbind, în geneza unei noi înțelegeri a lumii, metafizica a ocupat doar un loc secundar sau chiar terțiar Rolul principal l-au jucat succesele tuturor ramurilor cunoașterii pozitive "De aceea, alături de descoperirile marilor matematicieni, astronomi și fizicieni ai noului Biblioteca "Runivers" IPOTEZA FRENOLOGICĂ epoca, cu lucrări remarcabile în domeniul chimiei, cu lucrările unor biologi precum Bichat și observațiile unor medici precum Pinel, Esquirol și Vrousse, pentru istoricul filosofiei moderne, primele, chiar dacă nu în totalitate reușite, experimente în explicarea științifică a fenomenelor mentale și sociale La semnificația filozofică a acestor încercări vom reveni însă mai târziu; acum să subliniem pe scurt care a fost esența celor mai remarcabile dintre ele și anume: ipoteza frenologică a lui Gall și celebra teorie a progresului social, cu ajutorul căreia Turgot și Condorcet au încercat să unească și să explice evenimentele istorice și care au avut astfel de o influenţă indubitabilă asupra originii şi dezvoltării primelor sisteme socialism Ipoteza frenologică în forma sa inițială, după cum se știe, nu a găsit confirmare în știință; cu toate acestea, eforturile lui Gall și talentatul său student și colaborator Spyurzheim au condus la multe rezultate importante Lucrările acestor oameni de știință au scos dincolo de orice îndoială existența unei relații necesare și constante între un organ și o Funcție și s-a stabilit o pluralitate de organe și Funcții în sfera vieții mentale în sine Desigur, chiar înainte de epoca lui Gall, aceste două principii au apărut în știința privată, în care au jucat rolul unor presupuneri mai mult sau mai puțin întâmplătoare și din care au reușit chiar să treacă în sisteme filozofice care își bazau generalizările pe fapte biologice Dar Gall a fost primul care le-a furnizat dovezi care i-au făcut pentru totdeauna proprietatea cunoașterii exacte Biblioteca "Runivers" SENZUALISM EVOLUȚIE ulterioară Un alt merit al lui Gall și, în plus, destul de semnificativ din punct de vedere istoric și filosofic, a constat în clarificarea vacuității interne a disputei seculare dintre idealiști și senzualiști cu privire la problema caracterului înnăscut al anumitor categorii de idei sau idei ale noastre Gall schimbă radical formularea extrem de neștiințifică a acestei întrebări, expunând greșeala grosolană, în sens fiziologic, care a constat în acordarea unei atenții exclusive produselor mentale, în detrimentul direct al studiului condițiilor sau cauzelor lor organice El transferă conceptul de "înnăscut" din produsele organizației noastre la ea însăși sau la condițiile acesteia, care pot fi modificate în mare măsură, dar nu complet distruse de influențele externe ale mediului natural și cultural, educație, exemplu

etc Să mai remarcăm, în treacăt, că Gall a acordat o mare importanță metodei comparative în fiziologia creierului și în psihologie, în care a văzut ramificațiile biologiei; că el a explicat întârzierea cunoştinţelor noastre antropologice prin influenţa doctrinelor metafizice; că, în cele din urmă, el a derivat teoria cunoașterii exclusiv din datele biologice, căutând legile care guvernează fenomenele corespunzătoare în organismul însuși și nu visând, ca Kant, să le găsească în rezultatele nesigure și schimbătoare ale analizei subiective În toate aceste întrebări, Gall stătea pe același teren pe care cei mai avansați și consecvenți senzualiști reușiseră să se stabilească în fața lui; dar a făcut filosofiei un alt serviciu deosebit, care este mai mult decât orice și îi poate asigura un loc onorabil în istoria gândirii moderne Biblioteca "Runivers" TEORIILE PROGRESULUI PUBLIC Într-adevăr, Teoria sa frenologică poate fi privită ca prima încercare de a restrânge sau de a specializa ipoteza generală care constituie punctul de plecare al senzaționalismului; iar o asemenea specializare presupune în mod necesar transformarea propoziţiilor filosofice netestabile în teze ştiinţifice deja verificabile Și oricare ar fi consecințele acestei verificări - și, după cum arată istoria științelor individuale, ele au fost aproape întotdeauna nefavorabile pentru filosofie -, însuși faptul limitării științifice a ipotezei filozofice este deja, evident, rodul conștiinței natura înșelătoare a formulei originale, prea generală, și provoacă indirect o lovitură unei viziuni asupra lumii bazată pe o astfel de formulă Istoria metafizicii arată însă că cele mai generale ipoteze ale vechii filosofii au fost foarte rar supuse acestui proces de specializare (SP) Trecând de la Gall, strămoșul cel mai apropiat al Psihologiei Fiziologice de astăzi, la Turgot și Condorcet, cei mai apropiați fondatori ai sociologiei moderne, nu trebuie să insist în mod special asupra influenței pe care metafizica senzualistă dominantă atunci în Franța și Anglia o avea asupra celor două ultim niște gânditori Această influență se manifestă pe fiecare pagină a operei majore a lui Turgot: "Discours sur les progrès successifs de G esprit humain" ( ), și opera postumă a lui Condorcet, care a apărut patruzeci și cinci de ani mai târziu: "Esquisse d'un tableau historique des progres de l 'esp rit humai ir) Hamilton: Discuții, p , în Manșei: The philosophy of the conditioned, p Biblioteca "Runivers" pesimism și pozitivism Fichte, Schopenhauer, Hartmann, toți admiratorii consecvenți ai necondiționului sau irelevantului, fără calitate sau fără atribute într-o formă sau alta, forma idealistă sau materialistă, trebuie să fi ajuns, mai devreme sau mai târziu, într-un fel sau altul, la numai concluzie logică de la filozofia absolutului în sens strict în sensul cuvântului, la recunoașterea că ființa pură este complet identică sau egală cu neființa Toți acești gânditori pot fi, așadar, considerați reprezentanți ai ultimei, a cincea Etapă a evoluției concepțiilor filosofice asupra realului, fază care, repetăm, nu constituie decât desfășurarea firească a pașilor imediat premergând-o Ajunsă la acest punct culminant, gândirea filozofică are două ieșiri înaintea ei Se poate baza pe rezultatul ciudat, aproape lipsit de sens, al secolelor ei de efort Absurditatea, în remarca ironică a lui Weinger, are o atracţie specială pentru majoritatea minților: cea mai bună dovadă în acest sens este tocmai succesul răsunător al sistemelor în care fostele impulsuri în regiunea necunoscutului sunt înlocuite de o contemplare calmă a unui zero mistic Sau se poate întoarce, la punctul său de plecare, la seria de impresii ale realului care s-a format în creierul uman sub presiunea directă a experienței zilnice a eului, cu mult

înainte de trezirea conștientă a minții la activitatea filozofică Dar tocmai această întorsătură este însoțită de consecințele pe care le implică) pagina * Biblioteca "Runivers" EXPLICATIE PSIHOLOGICA în spatele ei, atitudinea profund critică a subiectului gânditor față de totalitatea eforturilor anterioare este îmbrățișată într-o singură formulă scurtă de o varietate infinită de fenomene Această întorsătură marchează începutul filozofiei adevărate sau științifice Astfel, etapa finală în evoluția conceptelor filozofice ale realului are în istoria gândirii cel puțin aceeași semnificație decisivă ca și primii noștri pași pe acest drum lung și dificil După ce am introdus cititorul în unul dintre cele mai ingenioase și sistematice experimente de construire a unei scheme generale de dezvoltare filosofică cu ajutorul câtorva date din psihologia abstractă, trecem acum la o indicație a principalelor obiecții care pot fi ridicate împotriva tuturor astfel de încercări în general Din motive de claritate, grupăm aceste obiecții în patru titluri principale Legea dezvoltării, ale cărei trăsături esențiale au fost conturate de noi în capitolele precedente, dă normele procesului sociologic de evoluție doctrinele filozofice și anume: dezvoltarea acestora din urmă este făcută dependentă de această lege de un puternic factor social - suma cunoștințelor pozitive în fiecare epocă dată Generalizarea lui Weinger, ca toate celelalte încercări de același fel, dă normele procesului logic de dezvoltare la care sunt supuse sistemele metafizice în timp și anume: evoluția istorică a acestora din urmă este pusă de această generalizare deja în dependență exclusivă Biblioteca "Runivers" TREI VIZIUNI DESPRE PSIHOLOGIE din condiţiile la care este supusă în mod obişnuit gândirea secvenţială sau logică Dar să ne adâncim mai aproape de adevăratul sens al explicației logice sau, pentru a elimina ambiguitatea inerentă acestui termen, a explicației psihologice Psihologia, după cum știm, poate fi privită în trei moduri Cu marea majoritate a gânditorilor moderni, ea poate fi recunoscută ca o știință abstractă care precedă imediat sociologia; cu Kontom și școala pozitivă, poate fi considerată ca parte integrantă a biologiei; În sfârșit, fără a nega caracterul biologic al Faptelor mentale de bază, într-o masă uriașă de fenomene și procese psihologice mai complexe, se poate vedea subiectul unei științe concrete, folosind simultan pentru concluziile sale legile stabilite în două științe abstracte - biologia și sociologie Dintre aceste trei opinii, cea mai frecventă în același timp și cea mai ipotetică: nu a putut fi încă confirmată de nicio dată pozitivă și pare a fi menținută în principal datorită înclinațiilor antropocentrice ale majorității minților Dimpotrivă, celelalte două teorii capătă din ce în ce mai multe drepturi de acceptare generală în fiecare zi și sunt din ce în ce mai testate: una prin rezultatele observațiilor anatomice și patologice; iar celălalt prin cercetări etnografice, filologice și cultural-istorice Oricum ar fi, însă, este ușor de înțeles că susținătorii primelor două viziuni asupra psihologiei nu pot căuta în legile acestei Biblioteca "Runivers" EXPLICATIE PSIHOLOGICA științele unei explicații excepționale a dezvoltării filozofiei și, în același timp, în viziunile despre lume din trecut, să vedem un fenomen nu de ordin biologic sau pur mental, ci de ordin sociologic Din această dilemă pentru ei există și nu poate exista altă cale de ieșire, cu excepția negării naturii sociologice a Faptelor luate în considerare, sau chiar a negării sociologiei ca știință independentă în seria cunoașterii abstracte Acest lucru este destul de evident; căci, altfel, adică dacă, în ciuda recunoașterii atât a independenței științifice a sociologiei, cât și a semnificației sociologice a Faptelor istorice, a căror totalitate

formează ceea ce se numește de obicei dezvoltarea filozofiei, oamenii de știință în cauză au continuat să explice singuri aceste Fapte legile psihologice, ele ar greși în mod evident împotriva uneia dintre cele mai importante cerințe ale metodei științifice: ar cădea în eroarea pe care chimistul o face atunci când explică latura chimică a fenomenelor numai prin proprietățile mecanice sau fizice ale materiei, sau biologul care, pentru a explica procese pur biologice, recurge numai la legile fizicii sau ale chimiei ( ) În ceea ce privește susținătorii celei de-a treia ipoteze, alți anchetatori care au propus și se străduiesc să verifice ipoteza, în virtutea căreia cele mai complexe fenomene psihologice ar trebui considerate fapte de ordin mixt, în forma cărora predominant biologic și cauzele sociologice participă și care, prin urmare, pot avea succes shno studiate doar într-o știință sintetică sau concretă ad-hoc, atunci, evident, nu mai pot fi reproșate Biblioteca "Runivers" DEZVOLTAREA METAFIZICII nut în ignorarea naturii sociologice a fenomenului numit evoluţia sistemelor filozofice Ei încearcă să fie la fel de corecți atât față de latura pur biologică, cât și față de latura strict sociologică a proceselor și produselor psihologice Cerând o explicație a acestora din urmă în limitele și metodele cunoașterii concrete, aceștia acționează exact în același mod ca un astronom care explică "astronomic" fapte care au mai multe proprietăți mecanice, sau un mineralog care explică, prin metodele speciale ale știința sa, un grup cunoscut de fenomene în care predomină proprietățile fizico-chimice, procesele Skye, sau un zoolog și botanist care studiază structura și funcțiile fiziologice ale animalelor și plantelor în legătura lor specifică cu alte proprietăți și fenomene din natură Dar dezvoltarea metafizicii, sau a filozofiei în general, poate fi privită ca un Fapt de ordin particular sau mixt, asupra căruia este necesar să aruncăm lumină în același timp asupra relațiilor și legilor biologice și sociologice? La această întrebare suntem înclinați să răspundem afirmativ O astfel de ipoteză ni se pare cel mai în acord cu suma totală a Faptelor cunoscute Într-adevăr, este greu de contestat faptul că fiecare sistem metafizic include, pe lângă cele sociologice, o multitudine de elemente biologice sau psiho-fizice propriu-zise: astfel sunt unele iluzii individuale, patologia influenței, idiosincrazii de orice fel etc de aceea, mai devreme sau mai târziu, un studiu concret sau biosociologic al dezvoltării filozofiei va fi considerat într-o zi cel mai perfect Biblioteca "Runivers" EXPLICATIE PSIHOLOGICA metoda gâtului de a studia această categorie extrem de complexă de Fapte În prezent, însă, folosirea unor astfel de metode ni se pare încă prematură Dacă dezvoltarea filozofiei este un fenomen de ordin mixt, bio-sociologic, atunci studiul ei concret trebuie precedat de un studiu atent al principalelor sale elemente constitutive în științele abstracte corespunzătoare Dar acest lucru este imposibil atâta timp cât latura sociologică a întrebării rămâne, ca înainte, cufundată în întuneric adânc A dispersa într-o oarecare măsură aceasta din urmă era astfel prima necesitate imperativă; Tocmai în această direcție a fost îndreptată încercarea noastră II Explicația psihologică a dezvoltării filozofiei este la fel de nedreaptă în raport atât cu latura mentală, cât și cu cea socială a Faptelor explicate Aceasta este o descriere simplă a procesului de abstractizare la care se complacă cu atâta toată inima adepții tuturor școlilor metafizice; dar o asemenea descriere nu dezvăluie nici cauzele sau condiţiile biologice sau sociologice ale acestui proces Destul de corectă în această explicație este doar observația empirică care îi servește drept bază și constă în faptul că mintea umană în conceptele sale filozofice, precum și în cele

științifice, se străduiește constant spre abstracțiuni din ce în ce mai înalte Este clar însă că Faptul remarcat prin această observație nu poate fi în niciun caz ridicat la nivelul unei legi generale a dezvoltării filozofiei Nu este greu de verificat acest lucru, presupunând pentru o clipă că suma Biblioteca "Runivers" REVENIRE LA DATELE EXPERIENȚEI a cunoştinţelor noastre despre natură a rămas neschimbată în tot timpul petrecut de mintea omului în trecerea de la a doua fază filosofică la ultima Nu este oare evident, într-adevăr, că, în asemenea condiții, mintea filozofatoare s-ar opri cu siguranță la rezultatele obținute de ea la sfârșitul evoluției și nu ar avea absolut niciun impuls să se întoarcă la punctul de plecare al drumului parcurs, la cea experimentală? datele primei faze sau pozitive? Explicația psihologică, așadar, înainte de a dobândi semnificația unei explicații reale a Faptelor corespunzătoare, trebuie, de asemenea, să demonstreze că mintea noastră este înzestrată cu o forță interioară specială care îi permite să vadă, independent de lecțiile experienței, propriile iluzii și deplasându-l astfel continuu pe calea progresului Dar o astfel de ipoteză nu se bazează doar pe nimic, ci contrazice direct cele mai cunoscute Fapte Revenirea la datele experimentale a primei faze de dezvoltare - așa cum critica senzaționalistă numește acest pas înainte - revenirea, care marchează căderea metafizicii și apariția pe scena istorică a unei viziuni științifice filozofice asupra lumii, nu poate fi pusă pe seama impulsului propriu a minții care caută adevărul sau la contemplarea ei goală a zeroului metafizic, spre care este condus în cele din urmă de o serie de gafe metodologice grosolane pe care le-a comis inconștient Această întoarcere, de fapt, găsește datele experienței, care constituie conținutul științei, într-o cu totul altă formă Vezi mai departe, pages Biblioteca "Runivers" EXPLICATIE PSIHOLOGICA poziție decât cea în care se aflau la începutul evoluției Și acum această stare diferită a științei - și deloc acele rezultate negative cu care, așa cum arată istoria, filozofii s-au jucat de foarte mult timp - și deschide ochii generațiilor ulterioare asupra inutilității eforturilor metafizice și a eroării fostele metode de filosofare Într-adevăr, în afară de viziuni despre lume precum filosofia lui Buddha, care a înflorit de milenii fără a da naștere la ceva asemănător unei filozofii științifice, teoriile lui Hegel sau Schopenhauer, în plus, în fața ochilor noștri, s-au izbit imediat de obstacole de netrecut, prezentându-le shiyasya din partea cunoștințe complet maturizate și consolidate? Istoria la fiecare pas mărturisește inconsecvența unei explicații pur psihologice a schimbării nesfârșite a viziunilor asupra lumii, iar istoria indică nu mai puțin constant rolul important în această evoluție a Factorilor sociali Trecerea de la metafizică la filosofia științifică devine de înțeles doar cu ajutorul unei legi sociologice care explică o astfel de tranziție precum dispariția treptată a metafizicii și nașterea lentă a filozofiei științelor Și aici, desigur, are loc o evoluție corectă, dar ea pornește dintr-o serie de date experimentale, luminate de știința ulterioară, și nu dintr-o serie de abstracțiuni arbitrare și mistice ale ultimei faze a metafizicii, care pot păstra o oarecare semnificație în ochii gânditorului doar ca simptome ascuțite, destul de vizuale, de depresie sau epuizare a tuturor modurilor vechi de a explica lumea Biblioteca "Runivers" DISTRAGEREA DE LA O SINGĂ SUBSTANȚĂ III Este imposibil să nu observăm, totuși, că nu este doar în abstracție, oricât de departe s-ar ajunge, că eroarea fatală a gândirii metafizice este ascunsă Dimpotrivă, este destul de clar că negarea completă a "tipurilor" genului pe motiv că în realitatea concretă există doar

"instanțe" ale genului ar fi o condamnare nu atât a metafizicii, cât a oricărui proces științific de gând Nu abstracția, luată de la sine, aduce gândirea metafizică în acea serie finală de concepții filozofice, în care totul se contopește în inexistența absolută, ci abstracția, legată indisolubil de afirmarea ipotetică a exclusivității unuia sau altuia tip de gen (substanțe din a doua fază de dezvoltare), adică abstracția de la o substanță și ignorarea sau negarea tuturor celorlalte O abstracție care nu ar cădea sistematic în ultima eroare nu ar avea ca rezultat altceva decât un concept indiferent de ființă, un concept care, logic, este poate cel mai general, dar psihologic, după Spencer, este "cea mai permanentă reprezentare" care rămâne după ce a luat tot restul Dar, din moment ce o fatală unilateralitate, datorată ignoranței, se amestecă în materie, inexistența etapei finale a metafizicii este doar o răsplată firească, logic inevitabil, pentru ființa absolută înțeleasă materialist, idealist sau senzualist a imediat precedent perioadă IV Școlile metafizice nu au fost niciodată capabile să explice lumea reală a fenomenelor Biblioteca "Runivers" EXPLICATIE PSIHOLOGICA pentru că nu au reușit niciodată să-l scoată din abstracțiile lor, care sunt din ce în ce mai îndepărtate de realitatea concretă, sau dintr-o serie de date experimentale ale primei Faze De aceea, toate filozofiile trecutului, în ciuda eforturilor constante de a apărea ca explicații ale lumii, au fost doar Forme de înțelegere a lumii, tipuri de filozofie a ignoranței După cum remarcă pe bună dreptate Weinger,) ambiția supremă a metafizicii a fost întotdeauna de a deduce prin deducție logică individul din general, variabilul din constantă, pluralul din singular, diferit și opus de similar și același, în sfârșit relativul din absolut; dar un astfel de scop nu putea fi și nu a fost atins de niciun sistem Fără a părăsi linia dreaptă a concluziei logice, fără a permite cea mai mică abatere a dovezilor principale într-o direcție sau alta, în cuvintele lui Immanuel Kant *), era imposibil să deducăm pe cele inferioare din rangurile superioare ale abstracțiunilor, sau să le restaurăm realitate vie, concretă, din scheletul gol, care anterior a fost disecat din el de metafizica însăși Acest lucru este ușor de urmărit pe principalele sisteme ale acestuia din urmă și, mai mult, atât pentru direcția materialistă, cât și pentru cea idealistă ( ) Explicația psihologică luminează foarte satisfăcător această latură a întrebării, confirmând pe deplin concluziile la care au ajuns noi de către alții !) pagina) Traishe eines Geistersehers e g a și t e g t pu re h Traishe der Metaphysik Biblioteca "Runivers" SCHEMA SENSUALISMULUI RAȚIONAL mod și pe alte motive *) Dar și în această privință, teoria sociologică are un avantaj extraordinar: explică întreaga metafizică, și nu doar una, deși o mică parte din ea, materialismul și idealismul, la fel ca teoria psihologică, care este rezultatul criticii senzaționaliste , care, după cum știm deja, distruge metafizica materialistă și idealistă, dar nu lovește metafizica în general Iar schema lui Weinger nu este altceva decât schema senzualismului rațional, în care materialismul și idealismul se încadrează cu ușurință, dar fără o tensiune evidentă, filosofia senzaționalistă în sine nu se potrivește Senzualiștii principali au exprimat cu mult timp în urmă propozițiile fundamentale pe care se bazează acum explicația psihologică a dezvoltării filozofiei Prin propria recunoaștere a apărătorilor acestei teorii *), Locke îndreptase deja brusc filosofia în direcția datelor experimentale ale primei faze El deține o excelentă comparație a "substanței" filosofice cu acea țestoasă pe care, după cum se știe, se sprijină pământul: ia această țestoasă, spune el, și globul nu va cădea, - scoate substanța

din filozofie în orice fază a dezvoltării ei , și nu gândurile noastre, nici faptele noastre morale, vor pierde din asta o singură iotă din stabilitatea lor Un alt senzaționalist, Hume, făcând o paralelă între substanța mondială a lui Spinoza și conceptul de subiect, Vezi în prima parte capitolul despre caracterizarea generală a metafizicii s) Vaihinger, despre r ci L, p Biblioteca "Runivers" EXPLICATIE PSIHOLOGICA explică clar modul în care conceptul de ființă absolută, al ultimei identități a ideilor și a lucrurilor, a trebuit să ia naștere sub presiune din exact aceleași motive care au dus la formarea tuturor celorlalte substanțe, mai subliniază că, abstragând treptat proprietățile lor specifice din obiecte, încetul cu încetul ajungem la anihilarea completă a lumii obiective și cădem imperceptibil în nihilismul filozofic* în care conceptul de "inexistență" este singura cheie pentru cunoașterea marelui mister al universului Bineînțeles că senzualismul îi va ascunde pe cei distrași și de la pur spiritual, și de la substanțialul matern și deci,* întemnițarea se conturează deasupra procesului paralel al disgrației și epuizării minții filozofatoare, nu ajunge la ideal (viața absolută), nici soacrei (atomi liberi de stat, inimaginabili) zero sau inexistență; dar pentru asta, fără să sesizeze, senzaționalismul se complace în exact aceeași abstracție din substanța de origine și caracter biologic sau psiho-fizic, din Fapte, sau, mai degrabă, din conceptul de percepție, și ipostaziază acest concept Aducând o serie de date experimentale, senzaționalismul intenționează să dezvăluie punctul eronat de plecare al materialismului și idealismului Dar ca să nu mai vorbim de faptul că materialismul a recurs adesea la același punct de sprijin în lupta sa cu idealismul, filozofia senzaționalistă, dezvoltând o teorie a incognoscibilului și) T e a i s e ale naturii umane, I, IV, ; Anchetă cu privire la negru uman ta nd in g, XII, Biblioteca "Runivers" SUCCESUL CUNOAȘTERII POZITIVE dându-i sensul nu numai al unei generalizări psihologice, ci și al unei generalizări filozofice ample, părăsește astfel din nou temeiul solid al Faptelor și, la rândul său, se transformă într-un sistem metafizic Din aceasta se poate observa că senzaționalismul a mers mână în mână cu știința doar atâta timp cât urmărea scopuri pur critice, dar în aspirațiile sale pozitive, această varietate de bază a filosofiei trecutului a fost plasată în aceeași nevoie de a trece înaintea științei , sau, cu alte cuvinte, a căuta adevărul în mod propriu, independent, pe care toate celelalte ramuri ale metafizicii l-au experimentat simultan cu el Legea corelației dintre științe și filozofie și legea celor trei tipuri nu lasă nicio îndoială asupra acestui punctaj Din aceleași legi rezultă că într-o altă stare a cunoașterii noastre, nu numai senzaționalismul, ci și materialismul și idealismul pot și chiar trebuie să-și piardă treptat principalele trăsături pe care le-au dobândit sub presiunea condițiilor istorice Pe măsură ce acest proces de depersonalizare și autodistrugere a metafizicii se desfășoară, totuși, un alt proces va merge mai departe - transferul final al întrebărilor și sarcinilor filozofice pe solul datelor experimentale, verificate de toate științele speciale sfarsitul celei de-a doua parti Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers" PARTEA A TREIA FILOZOFIA TRECUTULUI ŞI GENEZA FILOZOFIEI ŞTIINŢEI CAPITOLUL ÎNTÂI FILOZOFIA TRECUTULUI ŞI SUPRANTURALISMUL Problema relațiilor reciproce și viitorul probabil al celor trei rezultate mentale ale evoluției sociologice: supranaturalism, metafizică și știință - Enunțarea chestiunii supranaturalismului - Supranaturalismul ca filozofie a trecutului și ca viziune asupra lumii a marii majorități Lupta maselor de popor cu clasele superioare - Unitatea de înțelegere a

lumii în vremurile primitive și dualismul, care a înlocuit această unitate cu primele străluciri ale civilizației - Vederi ale lui Voltaire și Kant, Hume și Hobbes -în Vizualizări moderne - Victorii mentale ale maselor Semnificația unor astfel de reacții de nivelare - Unirea supranaturalismului cu metafizica Scolastica, ca fapt general al istoriei gândirii, nu străin epocii noastre Confuzia dintre necesitatea subiectivă cu necesitatea obiectivă și consecințele acesteia - Psihologie concretă Iluziile teologice și metafizice ca fapte ale embriologiei sociale parerea lui Renan - Nihilismul istoric al secolului al XVIII-lea și reacția idealistă din secolul al XIX-lea Unanimitatea partidelor filozofice de conducere în problema semnificației sociologice a credinței în supranatural Supranaturalismul ca armă puternică Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM disciplina sociala Condițiile în care o astfel de înțelegere a lumii este, dimpotrivă, un principiu corupător - Meritele sociale reale și imaginare, imaginare ale supranaturalismului Credința în supranatural ca mijloc de răspândire a fructelor unei culturi superioare către masele de oameni Absența unui antagonism ascuțit între dezvoltarea supranaturalismului și evoluția științifică - Condiţii de care depind înaltele proprietăţi civilizatoare ale supranaturalismului - Legea celor trei tipuri de metafizică se extinde şi la manifestările supranaturalismului Acesta din urmă, ca idealism rudimentar și elementar Explicația vitalității sistemelor idealiste - Animismul și specializarea lui - antropomorfismul - Idealismul supranaturalist și o nouă explicație a sensului general, în dezvoltarea gândirii filozofice, a celor trei direcții principale ale metafizicii Supranaturalismul, metafizica, știința - aceste rezultate și puncte de vârf ale diferitelor faze ale culturii umane - nu par să fi trezit niciodată un interes atât de profund în minți ca în prezent, într-o eră a apariției și creșterii rapide a sistemelor de filozofia, reînnoită la rădăcina ei progrese colosale în ştiinţele pozitive în ultimii trei sute de ani În acest domeniu, cu o forță deosebită, se simte nevoia de a ieși, în sfârșit, din haosul conceptelor formate arbitrar și de a realiza ordinea definițiilor strict științifice Conform unei asemenea tendințe, sistemele științifice și filozofice din zilele noastre refuză din ce în ce mai mult să urmărească probleme cosmogonice și, în schimb, propun o serie de întrebări preliminare, parțial metodologice, parțial istorico-culturale, printre care locul principal le revine, fără îndoială, la chestiunea reciprocă Biblioteca "Runivers" REZULTATE ŞI FACTORI CULTURII relațiile și viitorul probabil al acestor trei rezultate majore - în același timp Factori - ai evoluției sociologice: supranaturalism, metafizică, știință În continuarea acestei lucrări, nu am pierdut din vedere această sarcină serioasă a filosofiei moderne Dar până acum, într-un anumit sens, am adunat și dezvoltat doar material logic și istoric, fără de care formularea corectă a întrebărilor legate de aceasta este de neconceput Nu s-a procedat la o grupare mai sistematică a acestora din urmă și la formularea unor concluzii care au semnificație practică Vom încerca să umplem acest gol acum, în ultima parte a muncii noastre Să începem cu supranaturalismul, sau cu cel mai străvechi Fapt al procesului de dezvoltare secular şi extrem de complex, ale căror legi am încercat să le stabilim în expunerea precedentă Aici ne vom întâlni cu asemenea detalii esențiale ale problemei care ne ocupă, precum definirea exactă a fenomenelor supranaturalismului și elucidarea semnificației lor sociologice, precum dezvăluirea relației adevărate dintre ele și fenomenele de ordin metafizic, precum precum și între ele și faptele dezvoltării

științifice (care ne vor permite să punem în mod corect întrebări despre viitorul probabil al supranaturalismului), în sfârșit, ca o justă evaluare a negării necondiționate a supranaturalului în toată natura Să luăm în considerare aceste părți constitutive ale "problemei supranaturaliste" în ordinea indicată acum * Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM I Esența fenomenelor de supraiyatun * n** și manenie sociologică a acestora Dacă metafizica este filosofia trecutului, atunci supranaturalismul nu poate fi definit altfel decât prin filosofia trecutului În același timp, oricât de adânc am încerca să pătrundem în depărtarea timpurilor care au lăsat în urmă monumente literare, peste tot vedem același fenomen: filozofia reflectată în ea însăși înțelegerea lumii - de fapt, o străduință constantă, neliniștită pentru înțelegerea lumii, pentru introducerea unității și armoniei în haosul fenomenelor și conceptelor - indivizilor și claselor, stând, în timpul liber și dezvoltarea mentală generată de acest timp liber, pe treptele superioare ale scării sociale, iar supranaturalismul exprimau aceleași aspirații , dar deja din straturile sau masele inferioare ale populației Supranaturalismul, sau filozofia trecutului, era peste tot și astfel, împreună cu el, era Filosofia marii majorități Ciocnirea și lupta dintre diferitele părți ale organismului social - expresie directă a vitalității acestui organism - a avut loc simultan pe baza Faptelor externe și în domeniul conceptelor abstracte, dar în ultimul caz un astfel de conflict a fost, în sine, un Fapt de ordin sociologic Acest lucru se vede clar în orice exemplu istoric luat din acest domeniu de fenomene Astfel, școala ionică și toți filozofii greci ai secolului al VII-lea în general, au fost relativ fericiți în urmărirea lor încăpățânată a ceea ce ei considerau TÒ a fi un popor grosolan Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA CEL MAI prejudecata; structura aristocratică a coloniei ionice le-a servit ca o apărare sigură împotriva nemulțumirii maselor și a consecințelor ei obișnuite Dar deja școala ateniană și majoritatea filosofilor din secolele al V-lea și al IV-lea plătesc cu persecuție personală pentru îndrăzneala predicării lor Demos-ul care predomina atunci nu a tolerat o contradicție acută în înțelegerea sa despre lume, iar Socrate este condamnat la o ceașcă otrăvită, Aristotel părăsește în grabă Atena pentru a nu suferi aceeași soartă; scrierile lui Protagoras sunt arse din ordinul judecătorilor aleși de popor, iar el însuși fuge; Anaxagoras evită execuția prin exil voluntar etc Aceleași fenomene se repetă în condiții complet diferite ale civilizației; în India, de exemplu, ca urmare a structurii ei de caste, clasele educate propovăduiesc cu îndrăzneală un panteism abstract care mărginește negația absolută, nu acordând nici cea mai mică atenție credințelor fantastice ale maselor etc Acest antagonism ideologic și social nu se dezvoltă altfel în alte epoci și printre alte popoare El se supune acelorași legi în toată filosofia trecută Și de-a lungul istoriei recente, ciocnirile sistemelor filozofice cu învățăturile supranaturalismului constituie un simplu ecou al luptei plictisitoare și încăpățânate dintre diferitele clase sociale Dar aceleași cauze produc întotdeauna aceleași rezultate: și în exemplul gânditorilor liberi ai Angliei din secolul al XV-lea și al enciclopediștilor francezi din secolul al XVIII-lea, vedem o atenuare de către socialul avansat Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM cu moravurile mele, o repetare a ceea ce s-a petrecut în secolele VII-VI şi IV î Hr cu şcolile ionice şi ateniene În Anglia liberă, dar aristocratică a secolului al XVII-lea, nimeni nu se gândește să introducă poporul în lupta opiniilor filozofice; dimpotrivă, la oprimată politic, dar deja democratică prin maniere,

Franța secolului al XVIII-lea, primele manifestări ale gândirii libere se opun imediat fanatismului mulțimii ♦ Ce s-a întâmplat în acest sens chiar la începutul evoluției sociale? Vorbim, desigur, nu de acele perioade infinit de îndepărtate pe care știința modernă este obligată să le accepte pentru a explica formarea lentă pe glob a primilor germeni ai societății, ci de epoci relativ ulterioare, pe care le putem forma singuri un anumit concept, deşi slab, din analogie cu societăţi de sălbatici care nu au dispărut complet în prezent Evident, atâta timp cât nu a existat o dezintegrare socială în clase sau moșii, nu putea exista o împărțire a unei singure, în esența ei, înțelegere a lumii într-o înțelegere a lumii a unităților mai iluminate, care în curând a devenit cunoscută sub numele de Filosofie (metafizică), și într-o înțelegere a lumii a unei mase brute - supranaturalismul, căruia, din motive, deja sentimentele, mai degrabă decât rațiunea, erau alăturate (în alte vremuri într-o turmă, iar în altele individual) și personalități ale celor mai înalte clase ( )) Lange: Istoria materialismului, volumul , pagina Biblioteca Runivers LUPTA DE CLASE SI MULTE Validitatea acestui punct de vedere este testată și în acele epoci în care, din orice motiv, s-a instalat temporar o sălbăticie mentală generală, cu consecința ei - grosolania morală, așa cum se întâmpla, de exemplu, la începutul Evului Mediu; atunci, dacă nu a dispărut complet, cel puțin la suprafața vieții sociale, dualitatea de natură sociologică, despre care am vorbit mai sus și care stă inconștient la baza opoziției obișnuite dintre supranaturalism și filozofie, s-a netezit vizibil, mai ales la suprafaţa vieţii sociale Și de aceea, dacă este adevărat că "înțelegerea lumii, dominantă firesc în cele mai vechi perioade ale civilizației, nu se ridică deasupra contradicțiilor dualismului și Formelor Fantastice ale personificării naturii ; dacă este adevărat, mai departe, că "primele încercări, care au avut scopul de a ne elibera mintea de aceste contradicţii, de a evita iluziile obişnuite ale simţurilor şi de a realiza o viziune sistematică asupra lumii , au pus bazele filosofiei; dacă este adevărat, în sfârşit, că filosofia a fost implicată într-o luptă inevitabilă cu ideile supranaturaliste despre natură, tocmai din cauza caracterului haotic al acesteia din urmă şi a efortului gândirii trezite către unitate şi ordine , atunci nu este mai puţin adevărat că avem aici doar cu diferențe reale pur exterioare, că până și supranaturalismul cel mai înapoiat introduce deja o parte semnificativă de unitate și armonie în haosul de idei excitat de lumea concretă, pe care filosofia și credința în supranatural, într-un cuvânt, reprezintă I) Lange; op cit , p - Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM există doar două tipuri, diferite din punct de vedere sociologic, ale aceleiași nevoi mentale, două etape învecinate în aceeași dezvoltare a gândirii sociale δ Această viziune asupra esenței supranaturalismului nu este nouă Ea a fost exprimată mai mult sau mai puțin conștient și deschis în diferite momente de mulți filozofi Voltaire și Kant erau amândoi de această părere - Voltaire, care a repetat atât de des că, dacă "voința supranaturală" nu ar exista, ar trebui inventată, și Kant, care a cerut recunoașterea existenței aceluiași principiu ca bază pentru moralitatea practică Dacă Bayle, care credea în posibilitatea unui stat ateu, spunea Voltaire, avea doar cinci sute sau șase sute de țărani sub administrația sa, în curând ar fi decis să predice ideea dreptății supranaturale Această simplă remarcă practică a fost aruncată în aer de Kant în acea splendidă teorie despre necesitatea și utilitatea căutării de sprijin pentru viața morală în principii respinse direct de rațiune, care încă nu

încetează să stârnească uimirea cunoscătorilor subtili ai absurdităților înalte ale metafizicii, oameni care de obicei trec pe lângă un bob cu ochii închiși adevărul cuprins în paradoxurile care îi încântă *) Dar "contradicțiile aparent fără speranță cu care Kant și-a desăvârșit învățătura și din cauza cărora se poate vedea în depărtare J Vezi Strauss: Voltaire-Sécha Vortrage, , erp ; Hettner: Littératurgeschicbte dea -ten Jahrhun-derts, II, p , în Lange, op cit , I, p , Biblioteca "Runivers" VOLTAIRE ȘI KANT, YUM ȘI GOBBS au fost trăsăturile zâmbitoare ale profesorului său Hume" *)? nu au fost deloc contradicții, nici pentru mintea limpede a acestuia din urmă, nici pentru logica decisivă a predecesorului său Hobbes Hume spune simplu și succint că "supranaturalismul nu este altceva decât Forma - desigur populară - a filozofiei); iar Hobbes caracterizează această Formă astfel: "teama tradițională de forțele invizibile ale naturii se numește supranaturalism, când este menținută în numele statului; se numește superstiție când nu are origine oficială^) (și)) *)> Supranaturalismul este filosofia masei "nevăzătoare" - acest adevăr simplu, pe care antichitatea îl înțelegea deja destul de clar, este încă întunecat de sofisme de orice fel; dar aceste sofisme sunt acum mai puţin demne ca niciodată de respingere serioasă Etnografia și istoria primitivă vin aici în ajutorul gânditorului solitar și pun în mâinile sale mii de dovezi concrete ale exactității strict științifice a scurtei Formule de mai sus Sociologul modern este ușor de convins că, atât în indivizi, cât și în agregatele lor istorice numite societăți, înțelegerile lumii se dezvoltă extrem de lent "Concepte generale, spune Espinas, Herzen: Lucrări; vol VIII, p ") T IV, p S) L e V i a tb a η, ch , p) Majoritatea notelor din acest capitol și din următoarele sunt de o importanță semnificativă Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM stați în minte mult timp, abia conștient, și obțineți claritate și acuratețe, care disting cele mai înalte niveluri de conștiință, numai după o serie de eforturi constant repetate și datorită dezvoltării limbilor Un număr semnificativ de popoare nu au ieșit încă dintr-un asemenea stat, dar printre națiunile care s-au dezvoltat din punct de vedere filosofic, grupurile sociale uriașe, din cauza incapacității lor de a generaliza și de a abstractiza, nu au alte mijloace decât credința în supranatural, pentru a-și înțelege soarta și a-și organiza viața") "Credința în supranatural și filozofie", spune un alt autor, "sunt surori: curg din aceeași sursă; ambele exprimă un fel de înțelegere generală a lumii, iar toată diferența dintre ele constă în faptul că prima este o filozofie înapoiată, sau una care a devenit proprietatea exclusivă a maselor Există totuși, după cum s-a menționat mai sus *), epoci în istorie când masele de oameni câștigă nu numai victorii fizice sau morale, ci și pur psihice asupra claselor conducătoare - reacții de natură puternică, care mătură cu un vârtej diferențele și molozurile care s-au acumulat de-a lungul secolelor sunt rapid acoperite de toate abisurile unei civilizații monstruos de neuniforme ') Espinas: La philosophie expérimentale en Italie, Introducere, p) Fritz Schultze: Philosophie der Naturwissenschaft, Leipzig -) Vezi mai sus, pagina Biblioteca Runivers REACȚII MENTALE CII Aceste ere au părțile lor bune și rele Servind ca sursă de reînnoire în sensul în care orice revenire la punctele de plecare, orice început de afaceri din nou, perioadele unei astfel de eclipse, în cursul general al dezvoltării umane, sunt destul de rare - și acesta, desigur, este un mare fericire Când vine o astfel de criză, înțelegerea lumii maselor ia stăpânire pe toate mințile, iar supranaturalismul intră în toate drepturile filozofiei - cea mai bună dovadă, în ochii

unui sociolog fără prejudecăți, a identității interne a acestor doi Factori de dezvoltare socială, luptă continuu între ei tocmai și numai pentru că urmăresc unul și același scop, și nu invers, ca cei care visează să pună capăt acestei legitime vrăjmășii printr-un fel de demarcație amiabilă între tărâmul credinței iar domeniul cercetării filozofice se străduieşte să ne asigure ( ) Dar fiind Forma ancestrală a metafizicii, prima etapă a filosofiei ignoranței, supranaturalismul nu este întotdeauna în mod deschis ostil Formelor superioare ale aceleiași filozofii Destul de des, mai ales atunci când devine viziunea asupra lumii a păturilor mai dezvoltate ale societății, supranaturalismul nu numai că încheie un armistițiu temporar cu metafizica, ci intră direct într-o alianță strânsă cu aceasta Fructul acestei îmbinări a două feluri diferite de filosofie a ignoranței este scolastica, care în acest sens constituie un fapt foarte general, care trece prin întreaga istorie a gândirii și departe de a fi străin de Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM gât, atât de mândru de epoca sa iluministă Rădăcina principalelor erori ale supranaturalismului, metafizicii și scolasticii este una și aceeași: este o iluzie subiectivă care ia o necesitate psihologică temporară, așa cum o spune Hering , pentru o necesitate cu caracter permanent, care stă în însuși obiectul cunoştinţe O ipoteză, propusă inițial pentru a explica cele mai de încredere Fapte și fenomene, odată cu trecerea timpului în sine devine ceva "cunoscut imediat", ceva de așa natură încât se poate da credibilitate oricărei cunoștințe Credo ut intelligam - credinciosul vorbește primul, adică acceptă existența lumii suprasensibile pentru a înțelege și a-și explica existența lumii sensibile Dar curând această relație se transformă în exact opusul, iar lumea sensibilă apare în rolul unui apendice simplu sau accidental la lumea suprasensibilă, al cărei caracter convențional și ipotetic este deja complet uitat și negat brusc Distanța dintre acest punct de plecare și acest rezultat trece rapid; dar în sine este enormă, iar cea mai bună concepție despre ea este dată de protestul caracteristic, strigătul durerii și al disperării, scăpând involuntar din gura unui credincios conștient: credo, quia absurdum La fel, în principalele sale trăsături și în deznodământul final, psihoza - dacă se poate numi o iluzie care a supraviețuit unei lungi serii de generații umane și a devenit un fenomen cu totul normal - ia în stăpânire și mintea metafiziologiei q A se vedea nota noastră Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIE CONCRETA o colecție de toate nuanțele, de la dogmatistul încăpățânat la scepticul maleabil, care încep toate în egală măsură cu suppono inconștient, ut in tel-ligam, și se termină cu affirmo fără sens, quia absurdum Psihologia, ca ştiinţă concretă, ca urmare a îmbinării cercetării biologice cu cea pur sociologică, în prezent este deja ceva: mai mult decât un simplu deziderat al viitorului); se pare că o astfel de psihologie își are începutul, implementarea sa practică, chiar din mâinile acelor oameni de știință și gânditori care, rămânând pe baza teoriei, îi resping aspru posibilitatea sau necesitatea Se construiește încet din materialele furnizate din toate părțile de ramuri noi și foarte populare de cercetare: psihologia popoarelor, sălbaticii, copiii, etnografia comparată, știința religiilor, studiul organismelor sociale inferioare sau cele mai vechi, formele preistorice de viață socială etc Și acum această psihologie indică deja o serie întreagă de fenomene spirituale inerente exclusiv minții naturale, primitive, needucate Aceste fenomene *) dezvăluie o prăpastie atât de adâncă între metodele de gândire caracteristice unei persoane cultivate și metodele de gândire la care recurge mintea naturală, necultivată,

încât este aproape imposibil pentru cercetător să se scuture de impresia pe care o are aici !) Vezi Sociologia mea, Cap X-a) Goring: Op cit , I, p , și Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM are de-a face cu două clase diferite de legi sau, ca să spunem așa, cu două psihologii care nu ar trebui amestecate - inferioară și superioară Iluziile supranaturaliste sunt tipice, din toate punctele de vedere, manifestări ale primei sau inferioare psihologii Ei își datorează existența continuă exclusiv condițiilor sociale care susțin și hrănesc dualismul indicat de natură psihosocială Dar aceste iluzii, de altfel, se trăiesc și ele însele în iluziile metafizicii sau în auto-amăgirile filozofice ale unei minorități mai educate, care au ca sursă inconștientă aceleași metode primitive de raționament, de care omul dezvoltat se eliberează numai cu ajutor al științei și numai în timp ce el stă ferm pe pământul ei Ambele clase de iluzii, prin urmare, constituie Fapte aparținând în mod egal embriologiei sociale ( ) Deci, dacă cineva poate fi de acord cu opinia lui Renan că "din instinct o persoană își învârte credințele ca o pânză de păianjen", atunci numai cu privire la o persoană aflată într-un anumit stadiu de dezvoltare, care posedă o anumită cantitate de cunoștințe de o anumită calitate Supranaturalismul este o nevoie, atât timp cât și în măsura în care este o necesitate, încetând să mai fie o necesitate, el, ca multe alte trăsături și diferențe ale Fazelor de dezvoltare trecute, încetează să mai fie o nevoie Experiența individuală și socială a confirmat în mod repetat această poziție atât de clară din punct de vedere teoretic Tot ce am spus până acum în aceasta Biblioteca "Runivers" NIHILISM XYПI-ГO VЂKA capitolul și tot ceea ce am încercat să explicăm în această carte, dovedește până la punctul că supranaturalismul este un fenomen sociologic foarte mare, care se află în cea mai strânsă legătură și în interacțiune directă cu numeroase alte condiții ale evoluției sociale Nihilismul istoric al secolului al XVIII-lea, după ce și-a terminat munca necesară, a părăsit scena La rândul ei, reacția idealistă, pe care epoca noastră a opus-o pasiunilor materialiste ale marii epoci care a precedat-o, pleacă și ea în domeniul legendelor În aceasta, ca și în multe alte întrebări, cântarul criticii istorice par să înceapă să-și atingă echilibrul potrivit Un semn clar al schimbării viitoare este unanimitatea în chestiunea semnificației sociologice a supranaturalismului, care se stabilește din ce în ce mai mult între partidele filozofice de conducere, materialiști, pozitiviști, campionii idealismului critic etc etc și respectul respectuos cu care toate aceste grupuri se străduiesc să înconjoare atât expresiile istorice, cât și contemporane ale conștiinței individuale ( ) Dar în acest sens trebuie să ne ferim de orice exagerare Nu există nicio îndoială că supranaturalismul a servit cândva și, în aceleași condiții, poate continua să servească ca un instrument puternic al disciplinei sociale Dar când supranaturalismul nu corespunde altor condiții ale dezvoltării sociale, când suma cunoștințelor, de exemplu, o depășește cu mult, este, dimpotrivă, un principiu corupător Adevărat, acțiunea ultimului Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPERNATURALISMUL nu numai că genul nu îi este atribuit, deoarece un chirurg ar atribui descompunerea sângelui prezenței în țesuturile corpului, care nu mai este comparabil sau a devenit un organism străin, ci este atribuit căderii sale, adică un fenomen care însoţeşte neapărat noile condiţii Dar un asemenea mod de exprimare nu poate fi tolerat logic decât în măsura în care căderea supranaturalismului este înțeleasă tocmai în sensul că a devenit un corp străin de care organismul nu a avut încă timp să se elibereze Îndepărtarea completă a ideilor supranaturaliste din organismul

spiritual al indivizilor și al întregilor societăți este posibilă numai cu condiția înlocuirii complete a acestor concepte cu o altă viziune asupra lumii Dar apoi, așa cum arată în mod constant experiența, nimic nu amenință nici unitatea interioară și armonia sentimentelor și gândurilor, care sunt necesare pentru fericirea individului, nici ordinea interioară sau morală prin care este păstrată orice comunitate Meritele sociale ale supranaturalismului sunt mari, dar între ele trebuie să se facă distincția între real și imaginar Aceste merite sunt valabile în toate privințele pentru masele de oameni, care se află la un anumit nivel de cultură, destul de scăzut Ele sunt valabile - și s-a acordat puțină atenție acestei părți a chestiunii - cu atât mai mult cu cât clasele mai educate introduc în cele mai puțin educate, prin intermediul unor învățături supranaturaliste, roadele unei alte culturi superioare, care are ca sursa sa fie metafizica, fie stiinta Supranaturalismul, viziunea asupra lumii asupra oamenilor, co Bnblioteka "Runivers" CONCEPTUL LUMII AL OAMENILOR pune un mijloc incomparabil de introducere a maselor în cuceririle minții în domenii ale cunoașterii și gândirii care sunt complet străine de viziunea primitivă asupra lumii Forme din ce în ce mai perfecte de supranaturalism se bazează și se țin de această proprietate a ideilor supranaturaliste în general - de a fi buni conducători și purtători de concepte și sentimente care nu au nimic în comun cu ele, dacă nu chiar direct ostile lor O astfel de trăsătură distinctivă a supranaturalismului pare însă să aparțină tuturor Formelor inferioare de dezvoltare spirituală în raport cu cele superioare; dar această latură a întrebării încă așteaptă să fie rezolvată în literatura filozofică În cele din urmă, și apoi extrem de rar, există doar indicii generale că evoluția ideilor despre intervenția supranaturală, în principalele sale manifestări, nu a fost deloc atât de ostilă evoluției științifice pe cât se crede de obicei ( ) Dar meritele sociale ale doctrinelor supranaturaliste sunt, de asemenea, imaginare, imaginare Aceste merite sunt imaginare din toate punctele de vedere pentru mințile foarte cultivate și pentru acele clase ale societății care s-au implicat nici măcar în cultura științifică, ci în cultura metafizică superioară Acesta din urmă pătrunde acum aparent în unele țări chiar în grosimea poporului, în principal sub forma unor aspirații și teorii materialiste și socialiste Aici rolul supranaturalismului a fost deja jucat și el însuși este un organ mort, a cărui prezență ulterioară în organism nu poate fi decât dăunătoare Aceste merite sunt imaginare chiar și atunci când diferența dintre scăzut Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM a fost deja netezită de păturile sociale inferioare și superioare în așa măsură încât între ele se poate stabili o comunicare mai strânsă, mai directă - când, pentru a îmbogăți masele de oameni cu principiile societății publice elaborate de către timpul liber al claselor superioare (care în cea mai mare parte, deși nu științific, diferă ca principii ale moralității private și publice Nu mai este nevoie să se recurgă la un mijloc imoral, în sine, de ipocrizie în domeniul convingerilor personale, sau la orice fel de influență asupra ideilor corespunzătoare ale oamenilor, la orice încercări de a dezvolta, actualiza sau îmbunătăți concepte și explicații vechi Într-un cuvânt, marile merite și virtuți sociale atribuite supranaturalismului nu-și aparțin deloc, indiferent, ci depind doar de prezența a două condiții sau împrejurări Prima dintre acestea este că supranaturalismul este, de asemenea, o înțelegere a lumii și, ca atare, posedă toate proprietățile sociale ale înțelegerii lumii în general: dar aceasta explică și de ce aceste proprietăți se

transformă în calități direct opuse de îndată ce ipotezele supranaturaliste încetează să ajute explicația generală a naturii A doua condiție este că supranaturalismul a fost și este încă o înțelegere a lumii adaptată admirabil la nivelul scăzut, intelectual și la nevoile limitate ale marii majorități a membrilor fiecărei societăți umane Cu toate acestea, de îndată ce o astfel de adaptare devine inutilă, ea dispare rapid Biblioteca "Runivers" IDEALISMUL ELEMENTAL și toate proprietățile sociale înalte ale învățăturilor supranaturaliste, "așa cum este dovedit irefutat de exemplul indivizilor și al unei minorități educate din societățile civilizate II Relația supranaturalismului cu metafizica Definiția supranaturalismului, ca primă etapă în evoluția gândirii filozofice, dacă această definiție este corectă, introduce toate explicațiile existente ale lumii prin acțiunea forțelor supranaturale într-o gamă vastă de fenomene guvernate de legea celor trei tipuri de metafizică și legea relației dintre științe și filozofia birou Dar aceasta, cu alte cuvinte, înseamnă că, în timp ce ultima lege conține cheia înțelegerii adevăratei relații a supranaturalismului cu știința, prima conține toate datele pentru înțelegerea relației constante a supranaturalismului cu metafizica Potrivit legii a trei tipuri, supranaturalismul nu poate fi decât o unilateralitate materialistă, idealistă sau senzaționalistă a spiritului uman Cărei dintre aceste trei categorii de gândire metafizică ar trebui să i se atribuie această varietate de bază a filosofiei primitive? La această întrebare, ni se pare, un singur răspuns poate fi dat Supranaturalismul a fost și va rămâne întotdeauna un idealism, mai mult sau mai puțin rudimentar, elementar și imperfect, așa cum idealismul a fost și va rămâne întotdeauna o formă mai mult sau mai puțin rafinată și luxos dezvoltată Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM ry în supranatural Ne-am putea convinge de corectitudinea acestui punct de vedere în toate cazurile în care a trebuit să vorbim de idealism și să-l comparăm cu alte două tipuri de gândire filosofică din trecut Am văzut, apropo, cât de aproape a ajuns unul dintre cei mai mari filosofi ai timpurilor moderne, Hume, de această părere) Am văzut, de asemenea, că legătura interioară profundă dintre viziunea supranaturalistă asupra lumii și metafizica idealistă era deja reflectată în fapte atât de atrăgătoare precum scolastica medievală a), precum introducerea dualismului din teologie în metafizică, prin sistemele mai utile ale idealismului), ca disprețul cu care și toată teologia, și tot idealismul consecvent, s-a referit întotdeauna la cauzele "materiale" sau "a doua" ale lucrurilor, care în ochii lor aveau semnificația unor instrumente simple ale unei singure cauze ideale O strânsă înrudire cu supranaturalismul umple întreaga cronică lungă a victoriilor imaginare și a căderilor reale ale idealismului Chiar și cea mai înaltă expresie a acesteia din urmă, filosofia identității (gândirea și ființa), după justa remarcă a lui Lange), are o origine pur spirituală Și în această rudenie se află una dintre cele mai profunde cauze ale vitalității, care i) Vezi partea I, cap a cincea: "Epoca de glorie a senzaționalismului", p ; și, de asemenea, op Hume: "Istoria religiei lui Natural Hi" T IY Sobr cit , p - , - '¿) Vezi partea I, cap a doua: "Idealismul", p -) Ibidem, p -) I Vaihinger, Op citat , p - (Filosofia lui Lange) Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM idealurilor, cărora însă li se acordă o asemenea importanță, ca și cum le-ar corespunde ceva real și obiectiv, încetează să mai fie o incongruență evidentă cu o singură condiție: dacă sunt acceptate toate distincțiile subtile, limitările și ipotezele netestate ale psihologiei senzaționaliste O asemenea idee ar putea

apărea numai pe solul metafizic al teoriei incognoscibilului Această teorie duce direct la concluzia că omul are nevoie și va avea mereu nevoie să se suplimenteze pe sine și lumea reală care îl înconjoară cu o altă lume, Fantastică, pur ideală, la creația căreia iau parte cele mai înalte și nobile Funcții ale spiritului Deasupra rezultatelor nesemnificative, veșnic nesatisfăcătoare ale cunoașterii pozitive, spiritul poate și trebuie să se ridice creativ în poezia conceptelor abstracte, numită Filosofie, și în poezia miturilor și a imaginilor simbolice, care poate fi numită supranaturalism Ambele tipuri de poezie au un sens strict "intersubiectiv", dar în timp ce filosofia se ține mai aproape de realitatea reală, științifică și încearcă să-și umple golurile cu construcții logice care păstrează o asemănare exterioară, cel puțin, cu explicațiile științei, supranaturalismul nu se preocupă de această asemănare, nici de apropierea de datele științei și se străduiește pentru același scop ca și filosofia, recurgând la un mijloc mai simplu, mai puțin convențional, mai accesibil tuturor și, în final, aproape mai eficient: să crearea de mituri Întregul sens interior al sistemelor metafizice și al învățăturilor supranaturaliste nu este în ei înșiși, nu în baza lor, care se bazează întotdeauna pe autoînșelăciune, ci în sens etic, în armonie artistică, în perfecțiunea lor arhitectonică Dar de aici rezultă că filosofia nu trebuie să se străduiască să înlocuiască complet supranaturalismul Nu este nevoie de o asemenea deplasare a formei mai simple de creativitate speculativă cu o formă mai complexă Ambele Forme coexistă admirabil una lângă alta și nu este nevoie să fii profet pentru a prezice că ambele, după ce au intrat într-o alianță strânsă cu arta în sensul obișnuit al cuvântului, vor continua să-și dedice forțele pentru a atenua greutățile pământești existenței și la o astfel de purificare și întărire morală a omului, care poate fi realizată numai prin calmarea subiectivă a lui în lumea idealurilor mereu înfloritoare și coordonate armonios - Dar să lăsăm deocamdată deocamdată - o vom considera la locul său - teoria identității interioare a creativității estetice și pur speculative și să ne întoarcem exclusiv către opiniile asupra viitorului supranaturalismului, care în prezent moment împărți gânditorii în două tabere opuse La urma urmei, ce este destinată să vadă viitoarea generație: este declinul treptat și dispariția ideilor și credințelor supranaturaliste sau renașterea lor neîntreruptă într-o serie nesfârșită de Forme noi? i) I bidem, pp la * Formularea obișnuită a acestei întrebări ascunde două erori rar observate Prima este presupunerea că problema viitorului supranaturalismului poate fi decisă doar într-un sens; a doua constă în ignorarea aproape completă a elementelor sociologice ale problemei și în rezolvarea ei cu ajutorul unor considerații pur filosofice, adică, în esență, cu ajutorul materialului slab pe care teoriile preconcepute ale psihologiei introspective îl pot oferi filozofiilor Ultima greșeală este de o importanță deosebită O examinare atentă a acesteia dezvăluie, în plus, că este întotdeauna strâns legată de eroarea de primul fel și duce inevitabil la aceasta Nu poate exista nicio îndoială că problema viitorului ideilor supranaturaliste este una esenţial sociologică Una dintre cele mai importante consecințe ale convieţuirii sunt credințele comune, comune în sensul că acestea vizează aceeași explicație a lumii înconjurătoare de către grupuri semnificative de oameni Unirea acestora din urmă pe baza credinței în supranatural, ca orice alt fel de unire spirituală, este unul dintre mijloacele folosite în mod spontan de organismul social pentru a-și

spori comuniunea sau coeziunea internă Legăturile de acest fel nu sunt însă sursa din care izvorăște societatea umană; dimpotrivă, tot ceea ce știm despre primele manifestări ale publicului, mărturisește cu voce tare caracterul derivat al teologiei Biblioteca Biblioteca "Runivers" ELEMENTE SOCIOLOGICE ALE ÎNTREBĂRII conexiune logică, iar mai târziu metafizică, sau că ambele au fost rezultatul unei nevoi pe care societatea umană a simțit-o relativ târziu Dar nu numai originea doctrinelor supranaturaliste și a sistemelor metafizice este în strânsă dependență de condițiile vieții și dezvoltării sociale; întreaga soartă viitoare a acestor fenomene complexe este marcată de același semn, extrem de important pentru un sociolog Succesiunea istorică a generațiilor și fenomenele adiacente de ereditate, pe de o parte, dezmembrarea socială sau dezintegrarea necesară a societății în părți eterogene, pe de altă parte, ca să nu mai vorbim de procesele mai mici și mai vizibile ale evoluției sociale, toate acestea au influențat constant doctrinele supranaturaliste şi metafizică sisteme medicale; toate acestea, în modul cel mai evident, le-au determinat cursul general și trăsăturile dezvoltării, creșterea lentă sau prosperitatea rapidă, declinul și diversele schimbări care le-au cuprins Continuitatea istorică asigură existența continuă a acestor construcții mentale, posibilitatea transmiterii lor din generație în generație; ereditatea explică experiența lor cu privire la cele mai favorabile condiții externe și interne pentru ei; alcătuirea eterogenă a societății, în sfârșit, provoacă și susține lupta lor între ei și cu alte Forme de conștiință filosofică, determinând dinainte principalele momente ale acestei lupte și numeroasele ei vicisitudinte Dar nu am termina curând dacă am fi vrut să enumerăm totul influențe sociale, care, la nesfârșit Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM complicându-se reciproc, dau istoriei supranaturalismului și metafizicii semnificația uneia dintre cele mai importante componente ale istoriei dezvoltării sociale în general În cele mai multe cazuri însă, această viziune asupra adevăratei naturi a fenomenelor care ne preocupă aici nu este serios contestată de nimeni Este într-adevăr greu de admis că oamenii de știință și filozofii moderni s-ar putea îndoi de oportunitatea studierii acestor Fapte în strânsă legătură cu toate celelalte fenomene sociale sau ar putea considera problema viitorului supranaturalismului ca pe o sarcină profund străină sociologiei aplicate Dar de ce, atunci, acești gânditori încearcă să rezolve această problemă în principal sau chiar exclusiv cu ajutorul datelor din psihologia abstractă și, în consecință, individuală? Credem că nu este greu de explicat această aparentă contradicție Filosofii în cauză par să fie profund convinși că, recurgând la argumente pur psihologice într-o chestiune sociologică, ei nu părăsesc pământul științelor sociale Acești gânditori, evident, încă împărtășesc viziunea obișnuită asupra fenomenelor sociale, conform căreia esența acestora din urmă se reduce aproape în întregime la faptele psihologiei individuale, iar știința societății însăși este doar o dezvoltare aplicată deosebit de importantă a principiilor studiate de știința abstractă a spiritului uman Într-un cuvânt, ele cad într-o eroare metodologică fundamentală Biblioteca "Runivers" PSIHOLOGIE INTROSPECTIVĂ pe care am încercat să o infirmăm în cartea noastră de sociologie i) Întrebarea despre soarta viitoare a iluziei supranaturaliste nu încetează, în ochii lor, să fie o problemă socială prin excelență} dar tocmai din acest motiv o rezolvare completă și, ca să spunem așa, fundamentală a acesteia li se pare realizabilă numai prin intermediul psihologiei introspective Și acum, ca o consecință firească a unei asemenea convingeri, în disputele

care se reaprind constant despre viitorul probabil al supranaturalismului, în prim-plan, în detrimentul direct al laturii sociologice a problemei care rămâne în umbră, nesfârșite discuții despre înclinațiile și proprietățile inerente, parcă, în organismul uman spiritual, vin în prim-plan, ca - atunci: dorința de a depăși granițele cunoașterii experimentale, atracția pentru minunat, de neînțeles etc Cel mai rău, însă, , este că aceste raționamente, umplând domeniul de cercetare încetul cu încetul, împiedică să se ridice o altă întrebare, care este deja de o importanță fundamentală: nu proprietățile și nevoile indicate - care sunt atât de complexe încât explicarea lor numai prin influența proceselor fiziologice este clar imposibil - este un rezultat direct al influenței de secole asupra organizării mentale umane a unei mase uriașe de cauze sociologice? Și nu este posibil, așadar, să încercăm să înlocuim studiul gradului de constanță a acestei sau acelea nevoi efective ale spiritului nostru - în acest caz, de exemplu, nevoia de a ne înșela pe noi înșine? C şi c i o J şi g i i, p ■ în continuare Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM prin acestea sau alte iluzii - o investigare a gradului de variabilitate a Factorilor sociologici care generează și mențin în toate grupurile și atomii sociali, sau numai în unele dintre ele, aceste sau alte înclinații și eforturi psihice? Dar asta nu este tot S-a observat de mult timp că transferul oricărei sarcini pe un teren necaracteristic este întotdeauna însoțit de o consecință invariabilă Întrebarea este proastă sau deloc acceptată din aceste motive; nu poate lua rădăcini adânci în ea Fenomenele cu care este asociat fie îi sunt complet străine, fie nu au aceeași relație cu el pe care și-au imaginat-o cercetătorii În ambele cazuri, există o lipsă la fel de resimțită de material Factual de care întrebarea s-ar putea alimenta direct, iar acest lucru duce inevitabil la faptul că acesta din urmă începe să existe și să se dezvolte destul de artificial Răspunsurile la ea nu mai sunt date de viața reală, cu care nu are nimic în comun, ci de acel mediu ideal, rupt de toate condițiile complexe ale realității, care este aranjat după voința minții și depinde complet de pregătirea individuală a cercetătorului Dar răspunsurile, dictate liber de minte, sunt esențial diferite de cele care, cu o dificultate incredibilă și, ca să spunem așa, în depozite, sunt scazute de aceasta dintr-un manuscris ilizibil al naturii vii Răspunsurile de ultimul fel sunt întotdeauna pb în cel mai înalt grad condiționat; ele indică doar liniile și direcțiile principale de-a lungul cărora se deplasează evenimentele reale; permit în același timp Biblioteca "Runivers" SIMPLIFICAREA IMAGINARĂ A PROBLEMEI mai multe soluții la problemă Răspunsurile din prima categorie, pe de altă parte, nu cunosc astfel de restricții; ele sunt în esență necondiționate și, ca regulă generală, permit un singur rezultat și o singură soluție pentru orice caz dat - Aceste considerații sunt destul de aplicabile opiniilor care ne ocupă cu privire la viitorul supranaturalismului Retragerea cercetării asupra acestui viitor din singurul domeniu căruia îi aparține de drept, acela al sociologiei aplicate, și transferarea lui pe pământul psihologiei abstracte, a trebuit în mod firesc să fie însoțită de toate consecințele indicate acum Dintr-o întrebare extrem de complexă și complicată a devenit brusc neobișnuit de simplă și clară Se dă o iluzie binecunoscută; se întreabă: este inerent minții umane, care și-a recunoscut deja eroarea și a măsurat toată adâncimea orbirii sale, să rămână cu încăpățânare în cea din urmă sau, dimpotrivă, are tendința de a se despărți imediat și pentru totdeauna de prima? eroare? Se pare că ce poate fi mai simplu și mai clar decât o astfel de formulare a

întrebării care ne interesează aici? Și între timp, tocmai în această Formă este, de fapt, complet insolubilă De câte ori și indiferent cum i se răspunde, unii optimiști, că este nedemn de o persoană să se complacă într-o iluzie descoperită și dovedită și că o asemenea slăbiciune va deveni, fără îndoială, profund străină de generațiile viitoare; alții, pesimiști, că a dezvălui și a recunoaște o amăgire și, din nou, să mă predau ei din tot sufletul, este nu numai firesc, ci și extrem de util în acest sens Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM și că doar recurgând la auto-înșelăciune constantă o persoană poate spera să se ridice deasupra mărunțișelor și nenorocirilor existenței sale și, cu o singură privire conciliantă, să îmbrățișeze toate dificultățile căii nesfârșite care se află în fața lui - aceste răspunsuri vor să nu ne aducă nici măcar un fir de păr la soluția dorită: ele nu ne vor oferi nu avem o singură informație prețioasă despre soarta care poate înțelege cu adevărat supranaturalismul în aceste sau alte împrejurări ale viitorului social, asupra cărora aceste observații ale celor confuzi conștiința omului modern nu sunt capabile să arunce nici cea mai mică lumină Am spus deja în ce direcție, după părerea noastră, ar trebui căutat adevărul Pentru succesul unei astfel de căutări este însă necesar, în primul rând, să fim pătrunși de convingerea că în chestiunea care urmează să fie decisă, adevărul deplin va scăpa eforturilor noastre pentru multă vreme de acum încolo Desigur, după ce a pus piciorul ferm pe pământul sociologiei, nu se poate cădea atât de ușor pradă pasiunilor și erorilor care, după cum a arătat exemplul atâtor minți eminente, sunt direct inevitabile atunci când investigăm aceeași întrebare cu ajutorul unui metoda psihologica Cu toate acestea, și aici trebuie amintit cu fermitate că în starea actuală a științelor sociale nu este încă posibil nici să prezicem cu exactitate soarta finală a ideilor supranaturaliste, nici să prevedem toate transformările sociale care pot influența cel mai decisiv concluziile noastre Înainte de a îndrăzni să rezolve în sfârșit teoremele sociologiei aplicate, Biblioteca "Runivers" LEGILE ŞTIINŢIFICE GENERALE *Nu mai trebuie să extindem semnificativ limitele părții abstracte a științei sociale, mai trebuie să muncim din greu și din greu la sarcinile cele mai elementare ale sociologiei generale Această lucrare preliminară, însă, nu a fost încă făcută - după cum se știe, abia a început și, prin urmare, tot ceea ce, fără o încredere în sine de neiertat, cercetătorul poate spera acum să realizeze, se limitează la câteva prevederi generale, care nu ar trebui doar să prejudecă întrebarea, ci chiar să depună eforturi pentru soluționarea ei într-un sens, într-o direcție precis definită Cu alte cuvinte, aceste propoziții trebuie să lase întrebarea destul de deschisă cu privire la rezultatul său practic și să arunce lumină asupra ei doar teoretic, adică din partea condițiilor cele mai generale și permanente care guvernează dezvoltarea ideilor și evoluția Faptelor în societăţile umane Este acest tip de indicație teoretică pe care ne-o oferă legea sociologică, la care ne-am referit în repetate rânduri în cursul acestui studiu și la care ne grăbim firesc să recurgem și în problema importantă a sociologiei practice, care este subiectul din acest capitol Dar cu cât o lege este mai generală, cu atât manifestările ei concrete sunt mai variate și convenționale și cu atât devine mai dificilă determinarea lor exactă Această concluzie este pe deplin aplicabilă și legii corelării științelor și filosofiei, lege în temeiul căreia ambele posibilități opuse de dezvoltare sunt în mod egal potrivite - atât prosperitatea, cât și declinul supranaturii Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM vederi cu frunze Desigur,

legile științifice exprimă Fapte generalizate într-o formă prescurtată; dar aceste Fapte nu sunt concrete, nu individuale, nu întâmplătoare, ci ideale sau abstracte, generale și necesare Necesitatea Faptului, în sens științific, nu determină însă încă necesitatea apariției lui Dimpotrivă: o astfel de necesitate echivalează destul de mult cu condiționalitatea Faptului, care, la rândul său, nu dă relației cunoscute dintre fenomene decât caracterul de imuabilitate sau de constanță, atât de important în scopul cunoașterii atât teoretice, cât și aplicate Aceasta, cu alte cuvinte, înseamnă că legile științifice nu exprimă evenimente reale, ci relații constante între o anumită condiție sau un set cunoscut de condiții și un astfel de fenomen, care, în esență, nu este altceva decât o realizare ipotetică a acestei combinații de conditii De aceea, legile științifice au acea nuanță tautologică specială care surprinde atât de des pe oamenii care sunt puțin familiarizați cu procesul creativității științifice și, dezamăgindu-i cu privire la semnificația practică a celor mai generale și, prin urmare, a celor mai adevărate și constante legi ale naturii , îi face să prefere Formule empirice înguste prin intermediul cărora, într-adevăr, este mult mai ușor să prevăd serii scurte de fenomene imediate Acesta este și motivul pentru care, în toate științele care se ocupă de fenomene oarecum complexe, legile generale sunt cel mai puțin potrivite pentru a prezice cu acuratețe evenimente care nu au avut loc încă și sunt utile, în principal Biblioteca "Runivers" CONSECINTE ALE LEGII RATIULUI zom, pentru a explica Faptele care au avut deja loc Un astfel de serviciu este adus cunoștințelor noastre prin legea corelării științelor și filosofiei Că direcția gândirii filosofice și conținutul sistemelor filozofice s-au schimbat încet, direct proporțional cu direcția gândirii științifice și conținutul științelor pozitive; că supranaturalismul a fost una dintre cele mai timpurii forme de căutare filozofică a adevărului; că condițiile sociale dezvoltare, printre care au apărut inițial ideile și credințele supranaturaliste, care nu au dispărut niciodată complet și iremediabil, dar, schimbându-se la nesfârșit în Formele lor exterioare, au continuat să persistă cu încăpățânare chiar și acolo unde prezența lor putea fi cel mai puțin bănuită * că printre aceste condiții locul principal și cel mai decisiv importanța a aparținut ignoranței profunde a maselor de oameni, în mod surprinzător cantitatea neglijabilă de cunoștințe cu adevărat științifice, care este comună în clasele mijlocii și superioare ale societății, educația științifică unilaterală a specialiștilor și cele rar observate, dar totuși influență foarte puternică a nivelului de cunoaștere și a metodelor de gândire ale majorității asupra dispoziției mentale generale și a modurilor de raționament ale minorității; în cele din urmă, faptul că Faptul inconștient de a experimenta atât cele enumerate acum, cât și multe alte condiții sociale a fost ascuns în mod constant în spatele Faptului strălucitor de a experimenta ideile naturaliste supra-naga și a fost cauza lui reală - toate aceste generalizări rezultă direct din legea corelației și se ridică la același Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM aplicând-o la evenimentele din trecut, la asta TÒ a fost Dar cum, din ce a fost, să treci la ce va fi Tn? Pentru o astfel de tranziție, după cum se știe, există un singur mijloc: inducția Fără a spune însă că, în forma sa cea mai simplă, inducerea este doar o concluzie de la ceea ce s-a întâmplat o dată, de mai multe ori sau de mai multe ori, la ceea ce s-a întâmplat de fiecare dată în aceleași condiții, ea poate accepta o astfel de importantă în scopuri practice concluzia despre ceea ce va fi, numai cu ajutorul presupunerii de bază că evenimentul neîmplinit va

reproduce cel mai exact ceea ce sa întâmplat deja, că nu numai că va conține toate elementele trecutului, ci va manifesta din nou toate relațiile anterioare a acestor elemente între ele Și de aici rezultă deja de la sine că, aplicând legea corelației la problema viitorului uneia dintre cele mai vechi Forme istorice ale filosofiei, nu putem decât să extindem inductiv la manifestările acestei legi în viitor concluziile pe care le avem primit când se iau în considerare manifestările sale în trecut Dar în acest trecut, întâlnim invariabil anumite condiții sociale necesare existenței vederilor supranaturaliste, iar alături de acesta, înțelegerea lumii, care este cea mai înaltă expresie a totalității acestor condiții în viața spirituală a omenirii; iar aceasta, cu alte cuvinte, înseamnă că faptele din trecut nu ne dau nici cel mai mic drept de a prevedea nu numai dispariția iminentă, ci chiar și generală a supranaturii Biblioteca "Runivers" ILUZIA DE "SUPERNATURAL" idei cu frunze din stadiul istoriei Din acest punct de vedere, distrugerea completă a dorinței unei explicații supranaturale a lumii este în ochii istoricului un vis cel puțin la fel de gol ca distrugerea completă a ignoranței, a diverselor forme de inegalitate socială etc Pe de altă parte, însă, în același trecut, într-un sens mai larg, întâlnim invariabil totalitatea unor astfel de condiții sociale - insistăm pe această calificare - care deja nu sunt deloc împacate, nici cu metodele naive ale primei faze a dezvoltării gândirii, nici cu metode mai complexe și perfecte de explicare metafizică a naturii Aceste condiţii impun vieţii spirituale cerinţe care nu pot fi satisfăcute decât prin înlocuirea definitivă a vechilor moduri de înţelegere a lumii cu o nouă viziune asupra lumii, constând în sistematizarea sau unificarea filosofică a rezultatelor generale ale cercetării exacte în toate domeniile cunoaşterii Dar, din nou, aceasta înseamnă doar că avem și mai puține motive să prezentăm în viitor idei supranaturaliste acelor lucruri pe care ele au încetat de mult să mai fie în trecut - proprietatea comună a tuturor grupurilor sociale fără excepție, sau să le dăm din nou, cu oricare nu au fost scopurile, pierdute de mult de ele, semnificația unei temelii solide, de nezdruncinat, a vieții spirituale a întregii omeniri, considerată ca un întreg Recunoașterea din spatele iluziei caracterului "supranatural" a unei nevoi superioare, neschimbate sau eterne a organizării noastre mentale este, la rândul său, principala Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM visul unui sociolog, o denaturare directă a realității istorice, o pătrundere de neiertat a Fanteziei în tărâmul Faptelor din trecut cu totul sigure și o concluzie complet arbitrară de la ele la Faptele viitorului Deci, în problema destinului final al doctrinelor supranaturaliste, inducția, care are ca punct de plecare legea corelării științelor și filosofiei, nu poate conduce la niciun alt rezultat decât confirmarea dependenței deplină a existenței ulterioare a aceste doctrine privind existenţa ulterioară a unei categorii vaste fenomene sociale O astfel de inducție conține indicii directe ale variabilității acestor fenomene și, în consecință, ale variabilității stării psihice corespunzătoare acestora, dar nu conține date din care să se poată trage concluzia că, mai devreme sau mai târziu, aceste fenomene vor dispărea cu totul și, odată cu ele, ultimele urme de vederi supranaturaliste vor fi abolite pe glob Această inducție îi conferă sociologului tot dreptul de a prevedea limitarea treptată a sferei de acțiune socială a supranaturalismului și declinul treptat a semnificației sale pentru întregul organism social*, dar nu îi dă dreptul să meargă mai departe și să renunțe complet la acest important

Factorul istoric din calculele sale Aceasta este limitarea necesară a sarcinii sociologului și am avut în vedere, decurgând din legea corelației două condiții principale, în prezența cărora supranaturalismul nu încetează să fie un element activ și extrem de important în evoluția socială:) existenta Biblioteca "Runivers" ALTE FĂȚI ALE ÎNTREBĂRII formarea de uniuni sociale, destul de străine atât dezvoltării științifice metafizice unilaterale, cât și multilaterale; și) o încetinire a procesului de educație, în rândul grupurilor sociale destul de pregătite pentru aceasta, o viziune asupra lumii care să corespundă etapelor gândirii filosofice tocmai menționate, După ce am stabilit, în paginile anterioare, un punct de vedere general asupra chestiunii viitoarei soarte a supranaturalismului și după ce am încercat să explicăm diferența esențială dintre modalitățile psihologice și sociologice de a pune această problemă, putem trece acum la o scurtă trecere în revistă a unor alte aspecte ale problematicii, care, în opinia noastră, nu sunt lipsite de , de importanță cunoscută în disputa despre gradul de vitalitate cu care este înzestrată iluzia pe care o studiem Credința în supranatural constituie un Fapt normal sau patologic în viața societăților umane și în ce condiții se poate transforma dintr-un fenomen normal într-unul patologic? Ce motive dau naștere și susțin opinia exagerată a supranaturalismului, necesitatea și longevitatea lui și care este rădăcina autoînșelăciunii care vede în el cea mai înaltă nevoie a spiritului uman? Ce concluzii se pot trage din ipoteza evolutivă privind stingerea treptată a unui anumit tip de doctrină și necesitatea acestui proces? Acestea sunt întrebările la care ne propunem să dăm aici răspunsuri scurte, în speranța că explicațiile noastre vor dezvălui corectitudinea punctului de vedere general pe care l-am asimilat Yu Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANATURALISM Prima întrebare Spuneam mai sus că visul desființării definitive a explicației supranaturale a lumii poate, datorită leneviei și puținei sale solidități, să fie pus la egalitate cu o serie întreagă de utopii sociale: dispariția ignoranței, toate formele de egalitatea socială etc Dar nu este nevoie să argumentăm că o asemenea viziune reduce în esență întreaga chestiune a existenței continue a iluziei supranaturaliste la o simplă distincție între fenomenele patologice și normale din viața societății Întrebarea, din acest punct de vedere, nu mai este dacă vor exista întotdeauna explicații despre lume de un anumit fel, întrucât întrebarea nu este dacă oamenii vor fi întotdeauna supuși unui fel sau altul de suferință etc , ci cum ar trebui să se uite la aceste fenomene și ce vor crede, de fapt, despre ele aceia în mâinile cărora, într-un fel sau altul, va cădea în cele din urmă conducerea supremă a opiniei publice? O astfel de rearanjare a elementelor întrebării nu este lipsită de fundament și semnificație internă; dar, ca orice permutare, mai degrabă schimbă dificultățile inerente sarcinii decât le depășește sau chiar le reduce Acest lucru poate fi ușor verificat prin următoarele considerații În primul rând, nimic nu poate fi mai relativ și mai convențional decât majoritatea judecăților noastre despre ceea ce, în mijlocul unei societăți date, ar trebui considerat o manifestare a cursului corect sau normal al lucrurilor și ce, dimpotrivă, ar trebui să fie recunoscut ca o abatere de la un astfel de ordin sau ca un Fapt patologic, morbid tânăr că Biblioteca "Runivers" FENOMENE NORMALE ŞI PATOLOGICE ca să nu zic infantilă, știința societății, evident, nu poate încă înființa în acest sens niciun criteriu infailibil și aplicabil tuturor cazurilor Nu există nimic de mers departe pentru exemple; se înghesuie de pretutindeni să ne întâmpine Astfel, considerând grevele foamei

periodice ca pe un Fapt cu totul normal în viața unui sălbatic, atribuim în același timp caracterul opus unui fenomen, cel puțin la fel de constant și cauzat de cauze, pe care în practică suntem la fel de puțin capabili a preveni sau a schimba - la epuizarea fizică a unor grupuri semnificative de populație din societățile civilizate Cele mai variate considerații se adaugă la evaluarea Faptelor aparent identice, atunci când acestea din urmă, în loc să aibă loc în trecutul îndepărtat, au loc sub ochii noștri sau într-un mediu care seamănă mult cu condițiile moderne Așadar, să ne referim la un exemplu clar: sclavia personală, care a înlocuit pretutindeni, așa cum sugerează istoricii, obiceiul cândva obișnuit de a bate prizonierii și a contribuit în mare măsură la cultura superioară, oferind timp liber economic pentru o parte a populației, este ușor recunoscută ca fiind socială succesul, pasul corect înainte; dar acest lucru nu ne obligă deloc, în ciuda multor analogii, să aplicăm același criteriu sclaviei economice care a înlocuit sistemul feudal Vom avea dreptate dacă, în absența unei anatomii și fiziologie strict științifice a societăților, refuzăm cu încăpățânare să vedem în dependența excesivă a reprezentanților muncii de reprezentanții capitalului un fenomen care nu are o profundă pato- * Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM de natură logică, sau neamenințarea organismului social cu consecințele obișnuite ale încălcării prelungite a Legilor Fiziologice Aceleași considerații se aplică în cele din urmă la Faptul Inegalității Sociale care stă la baza coexistenței celor mai grosolane forme de superstiție și a celor mai hotărâte încercări de a elibera mintea umană de ultimele vestigii ale iluziei supranaturaliste Și în legătură cu acest fenomen, suntem puși în aceeași situație dificilă: oricât de mult am apela la dorința aparentă, în istorie, constantă de a slăbi semnificația acestui Fapt general, sau oricât de des am arăta spre manifestat, semne presupus direct opuse, opinia noastră despre normalitatea sau anormalitatea fenomenului luat în considerare de mult timp, evident, nu va diferi în acuratețea și certitudinea unei convingeri strict științifice În al doilea rând, și acesta este principalul lucru, nu trebuie să uităm că, deși recunoașterea unui Fapt public de natură patologică presupune obligația de a lupta împotriva condițiilor care îl dau naștere, ea nu afectează câtuși de puțin rezultatul luptei în sine și nici nu îi asigură cel mai puțin succesul De asemenea, nu trebuie uitat că o traducere liberă a termenilor: Fiziologic și patologic cu ajutorul unor expresii: normal și anormal, este o traducere profund umană, antropomorfă, care are sens doar în raport cu acele scopuri pe care ni le-am propus și noi pe care adesea o urmăm complet indiferent de grad Biblioteca Runivers CONCEPTE DE ORDINE ŞI SUFERINŢĂ realizabilitatea lor (idealelor) Nu trebuie uitat că în natură, strict vorbind, nu există loc pentru fenomene anormale; că așa-zisele cazuri patologice se deosebesc de cele fiziologice prin nici mai puțină inevitabilitate, nici mai multă variabilitate și, după toate probabilitățile, nicio exclusivitate (unul dintre meritele indirecte ale pesimismului a constat în culegerea și sistematizarea masei de Fapte care a luminat această latură a problemei), dar numai secole și a devenit asocierea ei indisolubilă cu conceptele profund umane de ordine (sau abatere de la ea) și suferință (Πάθος) Herzen, ca un scriitor în care un sociolog adevărat se ascunde foarte des sub un publicist strălucit, într-unul dintre cele mai bune pamflete ale sale politice vorbește despre acest subiect cu ironia calmă a unui gânditor: realizând că urâțenia și boala sunt o stare normală naturală, reprezentând Formula algebrică a organismului, o abstracție, o generalizare, un ideal asamblat din

diverse particularități - excluderea șanselor Abaterea și urâțenia sunt supuse aceleiași legi ca și organismul; în clipa în care scăpa de ele, organismul va muri* II Deci, o simplă redenumire (despre ce să mai vorbim aici?) a fenomenelor supranaturalismului de la normal la patologic) Sfârșituri și începuturi, Sobr Opere, vol X, p Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM nu schimbă esența problemei, nu ne diminuează dificultățile, nu ne ajută să ridicăm cea mai mică margine a vălului care ne ascunde viitorul Ca și înainte, nu putem spune nimic cert despre ceea ce va deveni în cele din urmă cu iluzia supranaturalistă: dacă va dispărea vreodată complet din analele vieții mentale a omenirii sau, dimpotrivă, va păstra pentru totdeauna o anumită valoare minimă și o valoare corespunzătoare Sfera de actiune si influenta? Întrebarea, ca și până acum, nu-și pierde caracterul ascuțit: supranaturalismul să fie o boală, o diformitate; dar poate organismul social, date fiind toate celelalte condiţii, să existe fără această urâţenie? Și nu au dreptate, cel puțin parțial și într-o oarecare măsură, cei care văd un semn al începutului decăderii sociale în declinul rapid al ideilor supranaturaliste într-un mediu social în care, în afară de această cădere, rezultatul unor cauze, și nu dezvoltare internă, nicio altă schimbare serioasă sau organică? De aici, evident, rezultă o concluzie: în spatele doctrinelor cunoscute, care sunt produse extrem de complexe ale vieții spirituale a popoarelor, există condiții sociale în care apariția și existența acestor doctrine este posibilă și necesară Trebuie, așadar, să le lăsăm temporar deoparte și să studiem cu atenție aceste condiții, să descoperim legile care le guvernează Problema supranaturalismului - aceasta nu trebuie uitată niciodată - este strâns legată și împletită cu cel mai elementar, capitalul Biblioteca "Runivers" PARALOGISM REMARCAT sarcini ale sociologiei Pe această parte a problemei, însă, nu vom insista: ne-am exprimat destul de hotărât în această privință și sperăm că adevăratul nostru gând a devenit deja destul de clar pentru cititor A doua întrebare Trecând la a doua întrebare: ce cauzează și menține în societatea modernă o părere exagerată despre supranaturalism, necesitatea și longevitatea acestuia? Ne referim aici, bineînțeles, la meritul anumitor credințe în ochii celor care stau la apogeul cunoașterii moderne, care au acces la un alt mod de unificare ideală a fenomenelor, și nu farmecul natural produs de ipotezele supranaturaliste asupra minților nepregătite , la "marea majoritate a oamenilor care nu se gândesc , la mulțimea inconștientă, aparent destul de impregnată de raționalitatea sfatului pe care Faust îl predă liderul său batjocoritor: "treceți prin lume fără a pătrunde adânc în nimic^) Ce îi face pe oameni de gândire și cunoaștere să recunoască în continuare semnificația gravă a supranaturalismului, nu pentru această mulțime, ci pentru mințile temperamentului lor? Începând cu iluzia de bază a liberului arbitru, care, dezvoltând la indivizi un sentiment de energie și independență individuală și întărindu-se treptat prin transmitere ereditară, distinge atât de favorabil popoarele, dând complet) Fouillée: Le libre arbitre et la continence dea future, Rev Pbil , nr , p Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM din grupuri umane în care această autoînșelăciune instinctivă a fost suprimată devreme de credințele fataliste, și terminând cu mici cazuri de același fel care umplu viața obișnuită (iluzia superiorității forțelor în domeniul economic, aceeași amăgire în război nu , autoamăgirea iubirii după Schopenhauer, iluzia unei vieți lungi în raport cu munca de birou care necesită mult timp etc) - pretutindeni o amăgire involuntară, inconștientă joacă un rol important și răul care

vine din ea este mai mult decât echilibrată de beneficiile neîndoielnice pe care le aduce Cu o oarecare exagerare, această teză poate fi susținută Dar în ce sens poate fi utilă sau necesară o eroare recunoscută, adică, în esență, ea a încetat deja să fie o amăgire? S-ar părea că este imposibil, fără a cădea într-un paralogism evident, să se vorbească despre vreo altă utilitate a acestuia decât cea inerentă oricărui avertisment, și despre o altă necesitate, în afară de aceea care, în virtutea legilor logicii, ar fi trebuit să provoace să-l respingem imediat cu toate consecințele sale Între timp, așa cum am văzut deja, există gânditori, și departe de cei obișnuiți, care nu împărtășesc această părere și văd în paralogismul citat acum ceva de natura sugestiei celei mai înalte înțelepciuni filozofice Conform învățăturii lor, conștiința naturii iluzorii ideilor și credințelor supranaturaliste nu ar trebui să împiedice adâncirea ulterioară a erorii, ca să spunem așa; această conștiință nu ar trebui să interfereze cu mințile dezvoltate din nou și din nou Biblioteca "Runivers" ILUZII NEVERIFICATE răsfățați-vă cu iluziile unei explicații supranaturale a lucrurilor și extrageți din ele pentru sine o satisfacție spirituală de natură specială, desigur, greu de analizat cu acuratețe Această doctrină nu este doar interesantă în sine: ea are o mare importanţă în ochii sociologului, conţinând un răspuns gata la întrebarea care ne ocupă Dar pentru a extrage acest răspuns din el este necesar să-i explicăm originea, sau să dezvăluim principalele condiții care au contribuit la formarea lui în anumite minți Această problemă este destul de complicată și în niciun caz nu ne angajăm aici să o rezolvăm complet Dar vom face o indicație în acest sens În ciuda simplității sale extreme, următorul argument nu ni se pare fără o oarecare persuasivitate Nu ne putem explica absolut căderea multor gânditori remarcabili în paralogismul crud indicat mai sus, de îndată ce admitem că acești gânditori devin victimele unei noi iluzii, cu atât mai puțin conștienți de ei, și, mai mult, deja în prima etapă a procesului mental care îi conduce la concluzia noastră contestată, adică de fiecare dată când ei afirmă că caracterul ireal, iluzoriu al anumitor credințe nu constituie pentru ei nici cea mai mică îndoială Ni se pare că, la fel cum există ipoteze netestabile, există și iluzii mentale de care este extrem de greu să scapi - cel puțin în mod direct, empiric Printre ei aparțin Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM autoamăgirile de bază ale supranaturalismului și metafizicii Următoarea comparație, împrumutată de noi de la Fulier!), va explica cel mai bine gândul nostru: "Dacă privești în depărtare în direcția unui bulevard foarte lung, atunci ultimii copaci, așa cum știe toată lumea vor părea a fi aproape adiacente unul altuia; această iluzie a Viziunii Fizice va continua până când vom pleca și ne vom verifica prima impresie, ajungând la capătul aleii Dar ce s-ar întâmpla cu noi și cu iluzia noastră, se întreabă Fulier, dacă un astfel de scop nu ar exista deloc?* Evident, răspundem, că într-un asemenea caz nu am putea niciodată să verificăm percepția noastră eronată în primul mod, direct sau imediat, și must s-ar mulțumi cu experiența indirectă, sau cu inferența de la primii copaci la toți ceilalți, oricât de mulți ar fi Dar imaginați-vă acum că iluziilor care au ca obiect tocmai ceva, care este, la figurat vorbind, la capătul unui final inexistent, le-am pune prima cerință iluziilor de acest fel, adică ne-am pune noi înșine scopul de a le risipi exclusiv cu ajutorul experienţei directe, fără a recurge la alte mijloace de verificare, insuficient convingătoare, după părerea noastră Ca rezultat, evident, s-ar fi întâmplat următoarele: ne-am păstra parțial prima iluzie și parțial am cădea într-una nouă, și

anume, în presupunerea că iluzia noastră originală nu poate fi risipită sau distrusă complet Și cât ar fi) p cit , p Biblioteca "Runivers" MOȘTENIREA SENSUALISMULUI Nu ne-am asigurat pe noi înșine și pe alții că avem de-a face, în esență, cu fantomele goale ale imaginației noastre, că "supranaturalul" este doar o mare umbră aruncată de marea noastră ignoranță a lumii asupra acestei lumi, ca o substanță sau un lucru în sine există doar o umbră ireală a conștiinței noastre, căzând asupra acestor sau altor elemente ale percepției - o astfel de încredere ar fi totuși amestecată cu unele îndoieli cu privire la corectitudinea unei astfel de concluzii sau la dovada completă a iluziei noastre Și aceste îndoieli, imperceptibil pentru noi, și-ar face treaba De la auto-amăgire la auto-amăgire, de la sofism la sofism, ele ne-ar conduce curând la o convingere mai mult sau mai puțin sinceră a necesității și beneficiului păstrării celor pierdute și salvării celor pierdute - un paralogism care, repetăm, poate se explică doar prin faptul că ceea ce se pierde în acest caz nu se pierde complet, iar ceea ce se pierde nu se pierde iremediabil Gânditorii care au adoptat moștenirea grea a senzaționalismului, teoria incognoscibilului, cad în mod firesc pradă acestei erori caracteristice cel mai ușor Păstrând incognoscibilul, ei păstrează tocmai o fracțiune din ceea ce în alte cazuri declară pentru totdeauna și aruncat de bunăvoie peste bord; iar pe călcâiele lor urmează cu ascultare o mulțime pestriță de cei care, în întrebări metafizice, vor să îmbrățișeze și să demonstreze prea multe și, prin urmare, nu îmbrățișează și nu dovedesc absolut nimic Revue philosophique, , nr , p Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM Așadar, ipotezele neverificabile ale supranaturalismului, în anumite condiții, se transformă inevitabil în iluzii mentale extrem de greu de eradicat Punctul de plecare al acestei transformări îl constituie toate acele cauze - și sunt foarte numeroase - care ne împiedică să recunoaștem în mod clar caracterul ipotetic al anumitor credințe, sau proprietatea lor de a fi un compromis temporar între profundă ignoranță a naturii și a omului, pe de o parte mâna, iar curiozitatea noastră inepuizabilă pe de altă parte alta Uităm cu ușurință că supranaturalismul, ca și metafizica și alte manifestări ale așa-numitei creativități transcendentale, este doar nevoia unei cunoașteri generale a lucrurilor, care și-a găsit calea de ieșire într-o serie întreagă de presupuneri antropopatice ale minții, îmbrăcate imediat în imagini adecvate de Fantasy Dar uitând originea supranaturalismului, uităm și că o schimbare într-un membru (suma cunoștințelor speciale) al relației care constituie sursa ipotezelor supranaturaliste atrage în mod necesar o schimbare în alt membru (starea cunoștințelor generale), sau că acordul inițial dintre ignoranță și dorim să cunoaștem este inevitabil înlocuit cu cel metafizic, iar acesta din urmă face loc unei forme și mai perfecte a aceleiași nevoi de bază a spiritului, care își găsește în sfârșit expresia deplină în ipotezele speciale ale cunoașterii pozitive Iluzia constă în identificarea Formei cu conținutul, o anumită modalitate de satisfacere a unei anumite nevoi cu nevoia în sine Temporar și condiționat sunt confundați cu permanent și necondiționat supranatu- Biblioteca "Runivers" ASOCIAȚIA ISTORICĂ DE IDEI ipoteza realistă este separată de tărâmul ipotezei în general, iar dintr-o simplă specie sau subspecie a unui gen cunoscut devine un gen independent și, cu atât mai mult, un întreg regat în viața spirituală a omenirii Acest rezultat, ca și toate cele mai durabile rezultate ale evoluției sociale, își datorează originea funcționării unor cauze adecvate în rândul unor mase umane vaste și pe perioade de timp extrem de lungi Aveam nevoie de

secole și milenii de asociere constantă între; au fost necesare anumite grupuri de idei, influențe puternice ale eredității și selecției pentru tot ceea ce era istoric, adică pur și simplu în timp și temporar legat de ipoteza supranaturalistă, astfel încât credința, moralitatea, idealizarea scopurilor vieții practice etc momentele generale ale existenței sociale sunt strâns și inseparabil îmbinate în mintea omului cu o particularitate atât de trecătoare a dezvoltării sale spirituale ca o ipoteză antropomorfă în domeniul supranaturalului, sau prima și cea mai imperfectă explicație a totalității lucrurilor Puterea irezistibilă a acestei asocieri de concepte afectează încă fiecare pas Multe minți, de exemplu, după cum se știe, sunt profund convinse că zona credințelor supranaturaliste cuprinde toate nevoile superioare ale spiritului și că include toate condițiile de dezvoltare, fără de care existența unei persoane printre alți oameni este de neconceput, adică societatea umană de neconceput Prin urmare, în ochii lor, Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM supranaturalismul se identifică în mod natural cu fiecare credință, cu fiecare morală, cu toate eforturile ideale ale spiritului nostru Dar un spectacol și mai curios în această privință prezintă, fără să bănuim, o mare clasă de sceptici sau liber gânditori ai epocii noastre Acești filozofi au îndepărtat deja ultimele văluri din misterul care ascundea ipoteza de bază a oricărei ignoranțe; ei și-au dovedit deja lor și altora că esența supranaturalismului se reduce la o stare de spirit extrem de crudă și naivă, în care aceasta din urmă este incapabil să explice într-un mod diferit, mai rațional, fenomenele naturii și legile propriului spirit; au declarat deja public că, din acest punct de vedere, există și nu poate exista nimic în supranaturalism decât o evidentă autoînșelare, ci o eroare care zace la suprafața lucrurilor Și cu aceste premise se potrivesc concluzia neașteptată că anumite vederi, curățate de prejudecăți grosolane, trebuie păstrate pentru totdeauna, ca unul dintre cele mai de preț bunuri ale civilizației! Nu este oare clar că acești sceptici, la rândul lor, cad în iluzia care este atât de firească în mintea credincioșilor profundi; nu este clar că și ei văd în supranaturalism ceva mult mai extins și mai complex decât o simplă ipoteză filozofică și, prin urmare, neverificabilă; Nu este clar, într-un cuvânt, că și pentru ei supranaturalismul nu este doar supranaturalism, ci și foarte mult din ceea ce a fost constant și strâns legat în evoluția istorică a omenirii? Biblioteca "Runivers" DUBLĂ SURSA DE MORALITATE * Unii gânditori - numărul lor, este adevărat, scade pe zi ce trece - nu pot scăpa încă de asocierea ereditară de idei, în virtutea căreia credința în supranatural este prezentată ca fundament și singurul aliat de încredere al individului și social moralitate Desigur, morala organică, așa cum o numește Spencer, sau istorică, moștenită este încă strâns legată de sancțiunea supranaturală; dar asta dovedeşte doar că supranaturalismul a recunoscut întotdeauna de bunăvoie rezultatele adaptării seculare a individului la mediul social, iar acesta din urmă la mediul fizic, dubla adaptare care constituie izvorul profund al oricărei morale La impulsurile anterioare de a nu încălca legea etică, supranaturalismul a adăugat noi motive preluate dintr-o altă ordine de idei și transmise, de asemenea, ereditar Toate acestea, însă, explică, dar nu justifică, iluzia care identifică tărâmul credinței în supranatural cu tărâmul principiilor morale Alți filozofi, după cum am văzut, ne recomandă "supranaturalismul fără credință", dar fără credință în ce? Evident, numai în ipoteza de bază a supranaturalismului, în explicațiile sale transcendentale: căci în toate celelalte privințe tocmai acești

filozofi confundă cel mai mult tărâmul supranaturalismului cu tărâmul credinței Ei sunt cei care cred că, transformându-se în nimic, în complet i) Primul Principie c, etr Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM cervical zero postulate supranaturale ale unor învățături binecunoscute, suntem așadar încă departe de a distruge adevărata esență a aspirațiilor supranaturaliste; și își asumă mare credit pentru eforturile lor de a salva și de a salva de la distrugerea finală a dogmelor pozitive ceea ce ei numesc conținutul interior al ideilor supranaturaliste și care, la o examinare mai atentă, se dovedește a fi atracția spiritului uman către perfecțiunea ideală, spre expansiunea constantă a limitelor și a cunoașterii lor, adică și înțelegerea lui generală a lucrurilor De parcă nevoia de a crede și străduința pentru idealizarea realității nu constituie astfel de manifestări ale organizării noastre spirituale, care iau aceste sau alte Forme istorice, în dependență directă de condițiile în schimbare ale dezvoltării sociale și, prin urmare, supranaturalismul poate găsi în egală măsură expresie în dogmele ipotetice a și b generalizările ipotetice ale metafizicii și, în sfârșit, în legile ipotetice ale științei? cei care nu și-au eliberat mintea de legăturile asocierii istorice dintre ideea de supranatural și conceptul de credință, și între ideea de supranaturalism (și parțial de metafizică idealistă) și ideea de idealuri, sau obiective tipice, după care fiecare varietate superioară a activității umane este în mod necesar ghidată ( ) Biblioteca "Runivers" SOLIDARITATE PUBLICĂ O astfel de asociere de idei s-a dezvoltat istoric, spuneam acum; iar aceasta, cu alte cuvinte, înseamnă că are ca sursă cauze în principal pur sociologice Vorbim cu evlavie despre religia datoriei; cu același sentiment numim știința un fel de religie etc , și în același timp, aproape cu reproș, folosim expresii care sunt complet echivalente, în esență, expresii: metafizica datoriei, onoarei etc Este evident , în felul acesta, că Ceea ce de secole a fost și este încă cea mai înaltă proprietate intelectuală a marii majorități, este investit în ochii noștri cu un alt grad de sfințenie și obligație decât cea care a fost sau este exact aceeași încununare a vieții mintale a gânditorilor individuali sau a grupurilor sociale mici Această trăsătură este curioasă în sensul că, dintr-o latură destul de neașteptată, confirmă adevărul deja proclamat de antichitate, că omul este un animal în primul rând social În negarea mai completă în știință a capacității* de a ne furniza idealuri și credințe călăuzitoare și în contestarea mai puțin decisivă a aceleiași proprietăți în metafizică, pare chiar un instinct întunecat de solidaritate socială proporțională, ca să spunem așa, sau dorința de a subordona evaluarea noastră asupra diferitelor viziuni asupra lumii considerației gropii, bazată în principal pe prevalența relativă la un moment dat a fiecărui spo-p Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM soba explicatii ale lumii În concluziile noastre finale în această privință, se pare că suntem cel mai puțin înclinați să acordăm atenție faptului că adepții filozofiei științifice riguroase sunt de multe ori idealiști mult mai hotărâți decât adepți și susținători de orice fel, supranaturalist sau metafizic, idealismului Nici nu acordăm atenție sumei relativ mari de acte sau manifestări individuale de credință pe care o presupune în mod necesar explicația științifică a lumii, precum și intensitatea mare (în sensul apropierii de certitudinea deplină) a credințelor științifice, în comparație cu cele supranaturaliste și cele metafizice Este ca și cum am rezolva problema nu a mecanicii individuale-psihice, ci a mecanicii psiho-sociale și, prin urmare, înmulțim viteza cu masă, capacitatea unei

anumite înțelegeri a lumii de a crea credințe și idealuri prin numărul absolut de manifestări ale acestei capacitatea într-o anumită societate Ca urmare, există în mod natural o preponderență uriașă din partea supranaturalismului Dar acest exces de greutate, desigur, mărturisește doar nepregătirea marii majorități a minților pentru percepția științifică și chiar speranțele strămoșilor lor "Nu rațiunea, nu logica conduce națiunile, ci credința, dragostea și ura vorbesc într-una Biblioteca "Runivers" ELEMENTUL CREDINȚEI locul lui Bylago și Dum Herzen)* Dar exact cu același drept se poate spune că nu supranaturalismul, nu metafizica, nu știința guvernează lumea, ci credința în raționalitatea lor, în oportunitatea lor și, în sfârșit, în lor putere reală asupra minții Numai crezând în știință se poate reuși în ea, undeva spune Claude Bernard Credința, adică afirmația (sau negația), care nu are dovezi științifice complete în spate, ci se bazează numai pe faptul că posesia certitudinii este una dintre nevoile cele mai urgente ale spiritului - o astfel de credință este inerentă științei la cel puţin la fel de mult ca în supranaturalism şi metafizică Vom crede întotdeauna, vom afirma (sau nega) întotdeauna mai mult decât știm, vom completa întotdeauna cunoștințele noastre pozitive cu cunoștințe pur ipotetice Efortul de a alunga elementul credinței (acel "unruhig Dingttf" în fraza lui Luther) de oriunde apare el nu va reuși niciodată Nici un rezultat tangibil nu va fi atins prin eforturi îndreptate spre o limitare sau restrângere egală a acestui element în diverse domenii ale spiritului uman Dar este o altă chestiune să luptăm cu credința în toate Formele și formele ei, și cu totul altceva este dorința de a folosi la maximum această nevoie a minții noastre și, în acest scop, de a-i oferi amploare deplină peste tot unde se manifestă ea asociată cu rezultate utile și, dimpotrivă, dacă este posibil împiedicându-i satisfacția unde !) Partea a cincea; Lucrări, top Y I, p unsprezece* Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM acesta din urmă nu poate aduce altceva decât un rău pozitiv Acesta este adevăratul sens al propunerii noastre - alungarea ipotezei din domeniul filosofiei, în care, așa cum istoria a arătat suficient, actul de credință care însoțește fiecare ipoteză, de necesitate, rămâne inutil și transferul centrului de greutate a investigației ipotetice către domeniul științei speciale, în care aceleași trucuri ale minții și Factorul Credinței, care este inseparabil de ele, dezvăluie o proprietate direct opusă Astfel, sursele și cauzele iluziei care ne face să vedem în supranaturalism ceva pe care nici metafizica, nici filosofia, care își trage inspirația din știință, nu ni le pot da ori înlocui, în orice caz, sunt foarte diverse și numeroase Dar principalele și cele mai importante pentru ei sunt, fără îndoială, acele două erori pe care tocmai le-am subliniat: o distincție insuficient de fermă între ideile care construiesc lumea și cele etice și o confuzie directă a unui concept generic și mai abstract cu un unul specific și mai specific - o zonă vastă a credinței în general, cu zona credinței în supranatural, în special, ocupând un loc relativ modest în ea În timp ce prima eroare dispare destul de repede în fața a numeroase Fapte, ramuri grafice sau descriptive ale cercetării sociologice adunate zilnic: antropologia, etnologia comparată, lingvistica etc , a doua eroare, a cărei esență se rezumă la amestecarea generalului și a abstractului cu particularul și con- Biblioteca "Runivers" CONCLUZII DIN TEORIA EVOLUŢIEI θ concret - confuzia, care, așa cum am subliniat deja, este una dintre trăsăturile cele mai caracteristice ale gândirii metafizice - continuă să se încăpățâneze Această împrejurare este suficient explicată prin întârzierea științifică a tuturor părților

psihologiei, iar între ele, în principal, teoria cunoașterii și progresul lent al sociologiei generale sau abstracte Vorbind în limbajul lui Comte și al pozitiviștilor, aceste departamente de cunoaștere păstrează încă un caracter profund metafizic și, prin urmare, nu este deloc surprinzător că ele îl informează pe el și pe teoria ideilor supranaturaliste care depinde de ele, care este tocmai această trăsătură care este atât de dezavantajos și diferă în prezent de istoria științifică a acelora care au aceeași părere ( ) A treia întrebare Trecând la ultima dintre cele trei întrebări pe care le-am schițat mai sus: ce lumină aruncă ipoteza evoluționistă asupra viitorului supranaturalismului sau ce concluzii rezultă din teoria evoluției cu privire la dispariția treptată a credințelor supranaturaliste și necesitatea acestui fapt ? proces? Aceste concluzii sunt izbitor de asemănătoare cu cele pe care le-am obținut prin simpla inducere din Faptele istorice cunoscute de toți și cu totul independent de acestea sau de alte prevederi de bază ale filozofiei evoluției Dar din moment ce aceste propoziții, cel puțin în două domenii conexe ale biologiei și sociologiei, își pierd din ce în ce mai mult din valoarea lor ipotetică în fiecare zi Prima parte, cap VIII, § Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM natura și dobândesc din ce în ce mai mult valoarea adevărurilor științifice dovedite, atunci deja în chiar coincidența concluziilor noastre despre viitorul supranaturalismului cu puncte de vedere pe același subiect al filozofiei evoluției, nu putem decât să vedem o nouă garanţie a corectitudinii punctul nostru de vedere Teoria evoluției oferă o explicație generală extrem de simplă a ceea ce trebuie înțeles prin adevăr și eroare sau iluzie a minții Pornind de la poziția că orice cunoaștere a fenomenelor poate fi privită ca unul dintre rezultatele interacțiunii dintre organism și cauzele externe, sau ca unul dintre cazurile marelui proces de adaptare fizică și psihică a organismului la mediu, evoluționismul vede singurul criteriu după care gradul de adevăr sau eroarea opiniilor sau opiniilor noastre - în gradul de corespondență sau acord între interioare, mentale și externe, relațiile fizice ') Adevărat, din acest punct de vedere, sunt recunoscute opiniile care sunt rezultatul unei coincidențe complete a proceselor mentale cu Faptele externe; sunt recunoscute opinii inexacte sau false, în legătură cu care nu s-a putut ajunge la un asemenea acord "Iluzia, în toate formele și tipurile ei, este o sinteză proastă, o grupare proastă, nereușită; dar o grupare proastă a elementelor mentale corespunde unei coordonări imperfecte a Fizicului Revue philosophique, , Ne , p (P o) Biblioteca "Runivers" ADEVĂR ȘI FALSE elemente mentale sau nervoase, imperfect în sensul că nu este de acord cu relaţiile exterioare* * *) se luptă pentru existenţă, atunci în realitate trebuie să existe o străduinţă constantă pentru o conformare din ce în ce mai mare a proceselor mentale cu Faptele exterioare Aceasta, cu alte cuvinte, înseamnă că selecția naturală duce în cele din urmă la diseminarea între oameni a unei cantități din ce în ce mai mari de cunoștințe adevărate În orice caz, el exclude posibilitatea existenței unor asemenea iluzii care ar fi în același timp ineradicabile și comune întregii rase umane *) Dar când sunt aplicate la problema soartei viitoare a formei de eroare particulare, deși foarte răspândite, care ne ocupă aici, aceste concluzii din teoria evoluției, evident, nu fac decât să confirme concluziile generale la care am ajuns cu ajutorul legii de corelare între ştiinţe şi Filosofie IV Respingerea supranaturalismului În încheierea celor două capitole, care au fost dedicate de noi examinării celor mai importante chestiuni

legate de existența supranaturalismului în viața mentală a omenirii, James Sally: On illusions, a psychological study (Internationala] Scientific Series), pp - *) Ibidem Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM va fi foarte firesc să spunem câteva cuvinte despre atitudinea negativă a gândirii față de acest ciclu de idei și despre semnificația unei astfel de negații pentru știință și FILOZOFIE În opinia noastră, totalitatea opiniilor, pe care le denotăm aici prin parafraza puțin folosită "negarea supranaturalismului" nu constituie altceva decât începutul sau punctul de plecare al oricărei metafizici, în măsura în care aceasta din urmă diferă de viziunea asupra lumii care a precedat istoric aceasta Despre fetișismul primitiv, al politeismului care îi ține locul, al desăvârșirii procesului de dezvoltare a monoteismului, într-un cuvânt, al oricărui antropomorfism explicativ al lumii definit, nu mai rămân în metafizică, ca regulă generală, decât urme slabe și nesemnificative Dar chiar și acest sediment al perspectivei lumii despre o altă epocă dispare în curând complet în materialismul consistent, care este primul vestitor și cel mai ferm propagator al vederilor negative Nu mai puțin succes, deși mult mai lent, este procesul excluderii definitive a ultimelor urme de supranaturalism din celelalte două soiuri de metafizică Într-adevăr, nu trebuie decât să privim puțin mai îndeaproape esența învățăturilor senzaționalismului și idealismului și vom fi destul de convinși că tot teismul și panteismul acestor școli se reduce inevitabil, în cele din urmă, la o simplă negație a supranaturalismului, formă mai mult sau mai puţin timidă şi ambiguă După cum materialistul LeFevre observă pe bună dreptate astfel de propoziții, Renaissance du materialisme, p Biblioteca "Runivers" NEGARE A SUPERNATURALULUI cum "puterea supranaturală este impersonală, rezidă în umanitate, este totul sau este inerentă în orice*, echivalează cu o negare a supranaturalului în toate formele sale (bis) Caracterizează nu mai puțin potrivit esența supranaturalismului metafizic și Herzen al nostru, care într-una dintre scrisorile sale către teistul Mazzini numește teismul, credința raționaliștilor, "un sistem reprezentativ aplicat credinței, o religie înconjurată de instituții ateiste" O Astfel, "negația" materialiștilor nu constituie decât o formă mai ascuțită și mai definită a teismului idealiștilor și invers O astfel de negare este inerentă oricărei metafizici, ca într-o viziune asupra lumii care înlocuiește explicația supranaturală a lumii; o astfel de negație este prima diferență fundamentală dintre metafizică și supranaturalism, cea mai importantă trăsătură prin care aceste două direcții ale gândirii umane, atât de asemănătoare între ele în alte privințe, sunt diferențiate Dar nu este mai puțin clar că o astfel de "negație*, constituind punctul de plecare al oricărei metafizici, trebuie să fie în același timp și, ca să spunem așa, a fortiori, punctul de plecare al filosofiei științifice: căci din faptul că filosofia științifică respinge orice metafizică, nu rezultă, desigur, că se referă altfel la forma originară și mai elementară a acesteia din urmă, la supranaturalism Prin urmare, credem că multe din ceea ce a fost spus și scris printre, de exemplu, pozitiviști, este împotriva poziției luate în această chestiune I) Colectare din h t X, p Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM realiștilor, este rodul unei simple neînțelegeri susținute de teoriile senzaționaliste ale cunoașterii, sau altfel se referă în întregime nu la conținutul însuși al doctrinei negative a materialismului, ci la acea metodă falsă prin care adepții acestei doctrine, în acest caz, de asemenea, a reușit să transforme adevărul incontestabil al științei private într-o ipoteză generală și neverificabilă a filozofiei Dar este timpul, în chestiunea

supranaturalismului, să risipim neînțelegerea de bază care s-a dezvoltat sub influența teoriei senzaționaliste a incognoscibilului; Este timpul să ne întoarcem la conceptul negativ al materialiştilor sensul faptului particular şi adevărul particular al psihologiei, pe care l-au pierdut din vina acesteia din urmă Să încercăm, din partea noastră, să ajutăm la atingerea acestui obiectiv cu câteva indicații scurte, după cum urmează "Incognoscibilul" senzualiștilor și gânditorilor care au asimilat pe deplin această parte a învățăturii senzaționalismului nu este altceva, strict vorbind, ca o formă și mai generală și nedefinită, luată de conținutul deja general și nedefinit al teismului sau panteismului În acest sens, Spencer are cu siguranță dreptate când afirmă că "incognoscibilul filosofiei" trebuie, mai devreme sau mai târziu, să fie identificat cu "incognoscibilul formei celei mai perfecte și mai raționale a supranaturalismului" Acest lucru inevitabil se va întâmpla deja pentru că, mai devreme sau mai târziu, va deveni clar pentru toată lumea că între Filosofie, care pune "incognoscibilul" ca bază a opiniilor sale, și supranaturalism, care a renunțat radical și pentru totdeauna Biblioteca Runiverse NECUNOSCUT ÎN FILOZOFIE ȘI ȘTIINȚĂ din orice conținut dogmatic, există și nu poate exista nicio diferență în esență Dar cu atât mai surprinzător este sofismul în care se încadrează în același timp Spencer și care constă în înlocuirea arbitrară, în teza de mai sus, a incognoscibilului metafizicii cu incognoscibilul științei sau în echivalarea completă a conceptului anterior cu acesta din urmă Știința, cunoașterea, sunt doar alte expresii pentru cognoscibil, la fel cum metafizica și supranaturalismul sunt pentru incognoscibil "Incognoscibilul științei" este așadar absurdul, un concept care se contrazice și se neagă pe sine Știința doar "știe"; totul este "cunoaștere"; și cea mai bună dovadă în acest sens este că, odată cu trecerea timpului, duce la condițiile "cognoscibilității" obișnuite majoritatea problemelor în fața cărora atât supranaturalismul, cât și metafizica s-au oprit constant, mărturisind cu voce tare inaccesibilitatea lor ultimă la mijloacele obișnuite de cunoaștere (și accesibilitatea la credință, providența extatică etc) Ca exemplu caracteristic în acest sens, să semnalăm o serie lungă de întrebări ontologice despre esența timpului, spațiului, forței, materiei, spiritului etc - întrebări care, sub ochii noștri, se mișcă din ce în ce mai mult din zonă a ipotezelor generale ale filosofiei în zona Faptelor private studiate experimental în psihologie Oricum ar fi, însă, dar din faptul că teoria incognoscibilului este, potrivit Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI SUPRANTURALISM În sens literal, doar Forma și mai nedefinită asumată de teism decurge direct că ceea ce am spus despre această din urmă doctrină, ca o negare timidă și nu tocmai clară a "supranaturalului", îi este și aplicabil Relația strânsă dintre "negația" materialiștilor, teismul sau panteismul idealiștilor și teoria senzualiștilor incognoscibili nu este supusă niciunei îndoieli pentru noi: relația strânsă dintre aceste doctrine și particularitatea, datorită căreia fiecare dintre ele reprezintă în același timp un dublu sens, are două laturi: una , cu un conținut pozitiv, deși profund ipotetic, adresată trecutului și constituind moștenirea directă a supranaturalismului primitiv, și alta, cu un conținut negativ, deși ușor de verificat, îndreptată spre viitor și constituind un fir comun prin care toate cele trei tipuri de metafizică sunt strâns legate de succesorul natural și legitim al lor, Filosofia Științelor Această dualitate este foarte remarcabilă Aceasta este, în opinia noastră, principala cauză a neînțelegerii continue care încă înconjoară întrebările pe care le-am ridicat în literatura filozofică

Între timp, dacă nu ne înşelim, originea şi adevărata semnificaţie a acestei trăsături pot fi explicate foarte simplu Aşa cum există sofisme duble, a căror dezvăluire, după cum se ştie, implică mari dificultăţi , există şi ipoteze duble,) Funck-Brentano: "Les sophistes grecs et les sophistes contemporains", Paris, IPOTEZE DUBLE adică presupuneri care, în aparenţă exterioară, par a fi destul de omogene, sau aparţinând doar categoriei de obiecte, dar care, în esenţă, aşa cum arată o analiză mai atentă şi mai profundă, conţin două afirmaţii independente una de cealaltă şi în cea mai mare măsură parte aserţiuni complet eterogene; dintre acestea, una este exprimată în mod explicit, iar cealaltă este doar subînţeles Ipotezele de acest fel nu sunt neobişnuite în filosofia anterioară şi nu este nevoie să explicăm că tocmai acestei împrejurări ar trebui atribuit în principal caracterul ambiguu al multor propoziţii foarte importante ale metafizicii Dar nici nu este greu de dovedit că diversele forme în care gândirea metafizică a preluat, în cele trei direcţii principale ale gândirii metafizice, atitudinea negativă a acesteia din urmă faţă de ipoteza de bază a oricărui supranaturalism (şi anume: ostilitatea tăioasă şi sinceră a materialiştii, antagonismul iresolut al idealiştilor, ascuns sub împovărarea exterioară pentru ambele părţi ale unirii şi, în sfârşit, relaţia adoptată de senzualişti şi, ca orice senzaţionalism între cele două extreme ale metafizicii, ocupă un loc de mijloc între acestea două nuanţe, între maximul şi minimul de negaţie, în general posibil pentru gândirea metafizică), nu este greu de demonstrat, spunem noi că fiecare dintre aceste învăţături are ca punct de plecare o dublă ipoteză Să comparăm în această privinţă doar teoria senzaţionalistă a incognoscibilului cu viziunea METAFIZICĂ SI SUPRANATURALISMUL materialişti la întrebarea care ne ocupă Dacă ipoteza care stă la baza doctrinei incognoscibilului este descompusă în părţile sale componente, atunci rezultă două presupuneri care nu au nimic în comun nici în sens metodologic, nici în însuşi conţinutul lor Aceste presupuneri sunt strâns îmbinate între ele, aparent cu unicul scop de a ascunde arbitrariul profund şi neverificabilitatea finală a uneia dintre ele sub necesitatea empirică şi verificabilitatea uşoară a celeilalte Într-adevăr, inseparabilă de afirmaţia conjecturală că altceva există dincolo de limitele experienţei , noumenul, lucrul în sine, teoria incognoscibilului propagă cu zel şi expune constant o teză la fel de aplicabilă noumenilor primei ipoteze, neverificabile, şi oricărei categorii specifice de fenomene percepute de simţuri, şi anume, o teză, constând într-o tautologie atât de indiscutabilă: este imposibil de ştiut ceea ce nu este observat, neurmat de acestea sau de alte metode care sunt la dispoziţia ştiinţei, sau , într-un cuvânt, este imposibil să ştii ce nu se ştie Dar nu este greu de descoperit acelaşi amestec abil de empirism atrăgător cu creaţiile neverificabile ale Fanteziei în negarea metafizică a supranaturalismului şi este uşor de observat că teoria senzaţionaliştilor incognoscibili şi negarea acestui gen sunt doar două variaţii pe aceeaşi temă de bază Într-adevăr, negaţia metafizică a supranaturalului constă şi în două afirmaţii Unul dintre ei rămâne fără argument - NEGARE RAŢIONALĂ că supranaturalul nu a fost observat etc şi că, în consecinţă, nu există pentru cunoaştere, care este singura bază a conştiinţei Această negaţie este în total acord cu jumătatea empirică a teoriei incognoscibilului şi constituie, evident, doar o aplicare particulară a acesteia în cazul de faţă Cealaltă afirmaţie nu are nimic legat organic de prima; dar ea, la rândul ei, poate fi considerată ca o deducţie din teoria

incognoscibilului, ca un caz special al celei de-a doua, netestabile jumătate a acestei teorii Această latură a doctrinei materialiste constă în afirmația arbitrară că în lumea noumenului, în domeniul incognoscibilului, nu există loc, în concret, pentru un tip special de noumen, cu atributele obișnuite ale unei ființe supranaturale Doar în această Formă a fost exprimată constant negarea supranaturalului, istoric; căci este de la sine înțeles că, dacă această doctrină nu ar recunoaște deloc incognoscibilul, dacă nu ar face din el piatra de temelie a edificiului filozofic, nici nu ar fi nevoie să susțină că incognoscibilul nu există tocmai sub specie divini-tatis : s-ar putea să se mulţumească atunci cu un Fapt empiric, constant şi pretutindeni constatat de Forma raţională a negării filozofice şi ştiinţifice a supranaturalului Cu aceste indicații, în ciuda caracterului lor fragmentar, ne vom limita aici, deja având în vedere faptul că orice încercare de a le oferi o dezvoltare mai mare ne-ar duce cu mult peste limitele acestui capitol ( ) Biblioteca "Runivers" CAPITOLUL TREI FILOZOFIA TRECUTULUI ŞI ŞTIINŢA Ridicarea problemei viitorului metafizicii - Influența filozofiei asupra științei și a științei asupra filosofiei - Rolul factorului științific - Necesitatea unor filozofii speciale ale științelor abstracte, ca verigi intermediare între acestea din urmă și o filozofie generală care rezumă rezultatele lor - Două curente paralele în istoria metafizicii Conversia sistemelor metafizice în filozofii speciale ale unor grupuri mai mult sau mai puțin semnificative de științe abstracte Specializare în continuare Înlocuirea treptată a metafizicii cu metapsihologie și metalogică - Sensul condiționat al completitudinii și unității înțelegerii metafizice a lumii Metafizica ca formă specială de degenerare a cunoștințelor speciale - Influenţa filozofiei a priori asupra dezvoltării ştiinţelor speciale - Condiţiile sociologice ale progresului ştiinţific - Stingerea lentă a fostelor tipuri de gândire filosofică - Condiții obiective și subiective ale existenței metafizicii - Doctrina incognoscibilului în perioada de prosperitate și în declinul metafizicii - Un amestec de "incognoscibil" cu "ireductibil" - Apărarea filozofiei a priori ca tip special de creativitate estetică - Procesul de abstractizare în știință, filozofie și artă Comunicarea artei cu știința și filozofia Principala diferență dintre creativitatea științifică și filozofică și creativitatea artei - Oprirea procesului analitic al gândirii la nivelurile sale inferioare și trecerea inversă de la general la individual Adevărata esență a artei Sensul general al cuvântului "himeric" în sfera mentală și estetică - Amăgirea metafizică și adevărul filosofic - Noua teorie a adevărului și erorii - Științe speciale ca sursă a metafizicii și a filozofiei științifice Biblioteca "Runivers" VIITORUL METAFIZICII Din viitorul probabil al supranaturalismului, determinat în cel mai apropiat mod, după cum am văzut, de relația acestui Fapt sociologic și primul rezultat major al evoluției mentale a omenirii cu alte două rezultate generale ale aceleiași dezvoltări continue, la filozofie și știință, să trecem acum la considerarea viitorului probabil al filosofiei, cum a evoluat ea istoric, sub forma metafizicii Problema soartei viitoare a metafizicii este cea mai strâns legată de problema relației acestui mod general de înțelegere a lumii cu o serie de mari adevăruri de natură abstractă, descoperite încet de anumite științe și pătrunzând și mai încet în conștiință a maselor omenirii Nu o mică parte din această lucrare a fost dedicată studiului acestor relații Ca să nu mai vorbim de observațiile și aproximările individuale împrăștiate în diverse locuri în această carte, concluziile noastre

cele mai generale cu privire la această problemă fundamentală, după cum știe cititorul, sunt cuprinse în întregime în două formule scurte - legea celor trei tipuri și legea corelației Sarcina care ne este în fața în paginile următoare se restrânge, așadar, de la sine Ea va trebui să constea într-o astfel de dezvoltare ulterioară a propozițiilor generale stabilite de noi mai devreme, care să ajute cititorul să treacă de la teoria sociologică la aplicarea sociologică și să permită) Vezi Partea I, pp , - , , - , - , - , , - , - , - , - Biblioteca "Runivers" METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA i-ar fi dat, dacă nu o decizie definitivă, atunci măcar o întrebare corectă despre soarta viitoare a metafizicii Dar tocmai în aceste aspecte va trebui să revenim aici încă o dată la două întrebări, pe care le-am luat deja parțial, deși dintr-un punct de vedere diferit, în prezentarea anterioară Prima dintre ele se referă la dependența reciprocă a ideilor filozofice și științifice, iar a doua - motivele care determină procesul lent de dispariție a fostelor tipuri de gândire filosofică și semnele în care se găsește aceasta În concluzie, vom opri atenția cititorului asupra rolului general care a aparținut întotdeauna erorii metafizice în curățarea și pregătirea SOLULUI pentru adevărul FILOZOFIC I Influența științei asupra metafizicii și a metafizicii asupra științei Nu există nici cea mai mică îndoială că, fiind produse simultane ale dezvoltării sociale, filosofia și știința nu s-ar putea, într-un fel sau altul, într-o măsură sau alta, să nu se influențeze reciproc Această influență, mai ales din partea filosofiei, a fost adesea exagerată Filosofiei i s-a atribuit în evoluția științifică a omenirii un rol atât de exclusivist și dominant pe care nu l-a avut niciodată și nu l-ar putea avea niciodată Dar dorința de a evita această extremă nu poate scuza, desigur, eroarea opusă, care constă în negarea completă a dependenței reciproce a două procese paralele de dezvoltare științifică și filozofică Fără îndoială, mai departe, că soarta științei și phi Biblioteca "Runivers" SCHIMB DE INFLUENȚĂ și moravurile, și obiceiurile, și limba, și literatura și, în cele din urmă, istoria, considerată ca o serie de Fapte și evenimente succesive, au avut un efect constant asupra filosofiei Din acest punct de vedere pur sociologic, ar fi trebuit să se stabilească foarte devreme între știință și filozofie un schimb neîntrerupt și foarte activ de opinii, ipoteze, idei călăuzitoare și rezultate generale Nu despre reacții de acest gen, însă, putem vorbi aici Întrebarea este pusă oarecum diferit A existat o direcție constantă, directă de ghidare dintr-o parte sau cealaltă și, dacă da, din care? Răspunsul dat la această întrebare de către cele două legi ale sociologiei, pe care l-am dedus în capitolele precedente dintr-o luare în considerare a faptelor istorice relevante, este într-o anumită privință insuficient de complet și de clar: și anume, acest răspuns lasă în umbră următoarea împrejurare importantă , la care ne vom adresa aici in primul rand atentie Deși filosofia, în general, nu putea să împărtășească științei nici conținutul său, deoarece ipotezele ei erau ele însele de o origine specială, nici metoda proprie, deoarece aceasta din urmă nu era decât o extindere sau o denaturare ilegală a metodelor științifice de descoperire a adevărului, dar, pe de altă parte, este și o călăuzitoare, călăuzirea rolului științei în opera filozofiei a fost întotdeauna supusă a două limitări esențiale În primul rând, știința și-a împărtășit în mod indiferent și, prin urmare, complet pasiv conținutul cu toate ramurile gândirii și activității umane, inclusiv cu filozofia; această trăsătură caracteristică în de la- * Biblioteca "Runivers" METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA Portul științei și al filosofiei cu o forță deosebită a fost reflectat

într-o serie de Fapte care au stat la baza legii a trei tipuri de metafizică Și în al doilea rând, datele științifice, trecând în filozofie, astfel, aparent, au rupt legătura lor anterioară, vie, cu știința, înțeleasă ca un set de metode cunoscute de descoperire și demonstrație Soarta acestor date în filozofie nu mai depindea atât de progresul ulterioar al domeniului de cunoaștere din care au fost extrase, cât de condițiile inițiale în care aceste date, parcă, au devenit odată pentru totdeauna proprietatea minte speculativă Cu cât era mai larg orizontul pe care de la înălțimea Faptelor științifice s-a deschis în fața ochilor gânditorului, adică cu atât gama de fenomene îmbrățișate de aceste Fapte, și cu cât ele înseler au fost mai bine dezvoltate, cu atât mai puțin, odată pentru totdeauna, există a fost loc pentru Fantezia creatoare a filozofului și cu atât mai puțin acesta din urmă a putut, prin adăugările sale ipotetice, să schimbe sensul datelor științei și să pervertize sensul adevărurilor bazate pe acestea Și, dimpotrivă, cu cât mai nesemnificativ din punct de vedere cantitativ și calitativ era conținutul care a trecut din domeniul științelor într-o anumită epocă în domeniul filosofiei, cu atât acest conținut, din nou o dată pentru totdeauna, a fost surprins și modificat de către ipotezele arbitrare şi neverificabile ale filozofilor Legea corelației dintre științe și filozofie nu merge mai departe decât o simplă afirmație a constanței și universalității acestui fenomen particular, fără a părăsi limitele înguste ale cărora este permis doar să privim starea generală a științelor în date date Biblioteca "Runiverse" INDEPENDENȚA IMAGINARĂ A FILOZOFIEI DE ȘTIINȚĂ noua eră, ca cauză sociologică a stării corespunzătoare a metafizicii în aceeași perioadă sau în următoarea perioadă de timp Dar în aceste limite, nici legea raportului, nici legea celor trei tipuri nu subminează cât de cât validitatea concepției obișnuite a diferenței deliberate, conștiente, în modurile în care filosofia și știința le-au folosit pentru a atinge, în esență, aceleași scopuri Știința a ascuns întotdeauna posibilitatea unei înțelegeri viitoare a lumii sau a unei filozofii viitoare Știința a explicat părțile separate ale unui întreg vast, neștiind unde și în ce se va opri, în acest cuceritor, prin însăși natura sa, așa cum a numit Claude Bernard știința, a trăit întotdeauna o vagă speranță că, trecând de la o parte la alta, ea este în acest fel, mai devreme sau mai târziu, că întregul va îmbrățișa Dimpotrivă, filosofia a procedat direct la explicarea sumei conjecturale a fenomenelor, totalitatea necunoscută a lumii Această diferență fundamentală de metode parcurge întreaga istorie a științelor și a sistemelor filozofice, iar în ea, în principal, s-a exprimat separarea prematură de arborele cunoașterii speciale a fructelor imature ale filosofiei, care numai la un asemenea preț putea dobândi aspectul de independenţă Dar tocmai această fază a dezvoltării filozofiei, caracterizată prin independența sa imaginară față de știință, este numită sau ar trebui numită starea sa metafizică ( ) Să intrăm acum într-o considerație mai detaliată a rolului care a aparținut fiecăruia dintre cei doi Biblioteca "Runivers" METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA membri ai relației care trebuie stabilite între știință, ca explicație a părților individuale ale lumii în ansamblu, și Filosofie, ca înțelegere a totalității naturii - și să începem cu Factorul științific În capitolele precedente ne-am străduit să arătăm că starea științei are, în toate condițiile posibile, cea mai profundă și decisivă influență asupra stării corespunzătoare a filozofiei istoric Așa cum, spuneam noi, așa cum dezvoltarea departamentelor superioare de cunoaștere s-a petrecut la fel de mult în domeniul științelor care le precedau imediat, cât și în propriile limite, tot așa s-a întâmplat și

dezvoltarea filozofiei, în cele trei straturi care s-au format atât de mult departe: formarea teologică, sau primară, metafizică sau secundară, și modernă, semiștiințifică, avea loc deja în profunzimea științelor speciale, care erau o sursă constantă care furnizează filozofia și materialul pentru construirea ipotezelor sale generale, și Argumente de fapt, prin intermediul cărora aceste ipoteze au fost ulterior infirmate La acest rezultat durabil al cercetării noastre, sau la această trăsătură principală, esențială a procesului istoric de dezvoltare a filosofiei, nu vedem nevoia să ne întoarcem aici Dar unele alte aspecte ale aceleiași evoluții, ni se pare, trebuie iluminare suplimentară Modul în care știința a acționat constant asupra gândirii filozofice, apoi îndreptându-o spre Este i partea I, p - , - ■ altele Biblioteca "Runivers" ROLUL FACTORULUI ŞTIINŢIFIC Piatra de hotar a quirelor religioase, dezvăluindu-i apoi un pat adânc și întortocheat de vârtejuri metafizice, apoi, în cele din urmă, forțând-o să rămână cât mai aproape de țărmul solid al cunoașterii empirice a manifestului, clar captivată de cele ale trăsăturilor introductive , care sunt, în general, natura cămin generală a dezvoltării științelor Gândirea filozofică s-a repezit neliniștit de la o extremă la alta Triumful materialismului a dus invariabil la dominarea tendinței idealiste, iar întărirea acestuia din urmă a provocat, ca reacție necesară, răspândirea concepțiilor materialiste După două astfel de valuri, despărțindu-le de noua schimbare a valului materialist de către valul idealist, a venit de obicei o perioadă de dominare a direcției de mijloc: încercările infructuoase ale senzaționalismului au început să se bucure de o dispoziție aparte a minții, străduindu-se, la rândul lor , pentru a pune capăt eternelor fluctuații ale gândirii filozofice Ideea este însă că aceste trăsături, care sunt caracteristice dezvoltării metafizicii, nu pot fi explicate nici printr-o simplă indicație a tendinței, presupusa inerentă minții umane, de a trece rapid de la o extremă la alta, nici prin referință la faptul istoric că metafizica nu a încercat niciodată în mod serios să folosească metodele riguroase ale științelor exacte Nu numai în domeniul filosofiei, ci și în domeniul științelor speciale, utilizarea metodelor științifice nu este întotdeauna posibilă Este complet dependentă de prezența anumitor condiții și între ele, în prim-plan, din Biblioteca "Runivers" METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA stabilirea preliminară, științifică, a punctelor de plecare, de la care nu pot pleca decât, în observațiile și generalizările lor, într-un caz filozofia, iar în celelalte științe speciale Și, prin urmare, cei care, la fel ca Lange, Goering și alți adepți ai sistemelor științifice-filosofice moderne, se înșel, cred că aventurile metafizicii, așa cum una dintre ele numește tranzițiile sale bruște de la o extremă la alta, au depins numai de faptul că știința era neputincioasă să forțeze filosofic gândul de a adopta din ea propriul ei mod de cercetare; și și mai greșit sunt cei care, ca, de exemplu, filozoful rus Miloslavsky, celebrul om de știință englez Huxley sau filozoful danez Croman, se așteaptă la o transformare radicală a FILOZOFII de la o simplă înlocuire a unei metode cu alta Înainte de a influența filosofia prin metoda ei, cunoașterea pozitivă trebuie să o influențeze profund cu conținutul întregii serii de științe speciale, adică să-i dea ceva la care să se aplice o metodă cu adevărat științifică de prelucrare O astfel de influență asupra filosofiei, o influență nu cu caracter metodologic, ci, ca să spunem așa, material și dogmatic, a fost exercitată întotdeauna de știință în realitate Lipsa materialului științific (și mai mult exprimată în existența unor lacune semnificative într-un număr de științe abstracte

decât în nesemnificația succeselor obținute de ramuri de cunoaștere deja consacrate) și insuficienta prelucrare preliminară a acestui material (exprimată în absența filozofii speciale, cel puțin Biblioteca "Runivers" MATERIAL ŞTIINŢIFÍC DE METAFIZICA numai științele actuale) au fost două cauze active care au generat și menținut continuu eforturile și obiceiurile metafizice ale minții Primul motiv a avut o forță deosebită în toată filozofia trecută, sau până în acea eră semnificativă din istoria încercărilor explicative mondiale, când a fost recunoscută pentru prima dată nevoia urgentă de a finaliza ciclul științelor exacte prin includerea cunoștințelor biologice și sociologice în numărul lor , iar această completare a fost pusă mai întâi la baza oricărei reforme în domeniul ideilor filosofice Al doilea motiv, sau absența unor filozofii speciale ale științelor individuale, se face simțit mai ales în prezent, contribuind la dominarea trecătoare a Formelor interinteligente ale filosofiei moderne și fiind principala frână pe calea unificării efective a rezultatele generale ale cunoașterii moderne Oricum ar fi, însă, starea de fapt indicată, care a durat secole întregi și nu încetează nici acum să cântărească soarta filosofiei, nu a determinat-o niciodată pe aceasta din urmă să caute o cale de ieșire în crearea propriei sale, independente continut, in delimitarea materiala, si nu numai formala, a domeniului in sine, diferita de cea pe care stiinta si-a arborat din timpuri imemoriale stindardul victorios Acest fapt este de mare importanță pentru evaluarea dezvoltării viitoare a filosofiei El dovedește clar că nu există și nu poate exista niciun alt material asupra căruia ar putea lucra filosofia, în afară de științific, care, la rândul său, depinde de unitatea psihologică profundă a gândirii umane, care Biblioteca "Runivers" METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA fie se străduiește să cunoască fenomenele individuale, fie este direcționat spre înțelegerea conexiunii lor comune Este de la sine înțeles că, dacă dependența conținutului filozofiei de conținutul științei era ferm stabilită deja în epoca sărăciei comparative și a crudității materialului științific, atunci această relație de bază nu poate decât să crească și să se consolideze odată cu dezvoltarea și formarea finală a două cercuri concentrice de ştiinţe abstracte şi specialităţile corespunzătoare al filosofii (bis) Condiţiile în care cunoaşterea pozitivă trebuie să acţioneze şi să influenţeze gândirea filosofică depind în întregime atât de direcţia generală luată de aceasta din urmă, cât şi de caracterul special al înţelegerii lumii dezvoltate de aceasta Această teză, până la cel mai mic detaliu, este confirmată de întreaga istorie a filosofiei Pentru a nu merge departe pentru exemple, să ne oprim pe observația lui Lange că cercetarea exactă ar trebui să fie pâinea zilnică a Filosofului și că nicio filosofie nu este de conceput fără cunoașterea celor mai importante rezultate și a principalelor metode de descoperire a tuturor științelor care studiază natura) Această remarcă este adevărată în teorie, dar în practică, desigur, ea reprezintă, chiar și în raport cu cele mai avansate sisteme ale filosofiei moderne, doar o dorință "pioasă" În ceea ce privește filosofia trecutului, sau metafizica, opinia lui Lange nu poate avea decât o semnificație profund negativă sau critică Metafizica era) p cit , vol P, p Biblioteca "Runivers" NEVOIA DE FILOZOFIE SPECIALĂ același slujitor al științei, aixia scientiae, precum și cel mai bun dintre sistemele moderne; dar stăpâna ei, chiar mai puțin decât acum, a combinat în sine condițiile necesare pentru a face ca filosofia să urmeze ferm și neclintit cele mai mici indicații Iar Liebig avea, prin urmare, mare dreptate când, în Scrisorile sale despre chimie, i-a numit pe materialişti simpli

diletanţi în ştiinţele naturii; astfel de diletanți în domeniul psihologiei și sociologiei erau, fără îndoială, toți idealiștii Toată metafizica capătă astfel, în ochii istoricului, semnificația unui diletantism continuu în diferitele ramuri ale cunoașterii umane Dar această trăsătură istorică a filozofiei dovedește cel mai bine că, dacă, conform gândirii lui Auguste Comte, este necesar să se facă o specialitate de prisos din studiul generalităților, atunci însăși realizarea acestei idei este realizabilă numai cu condiția creând filozofii private ale științelor abstracte, ca legături intermediare necesare între acestea din urmă și o filozofie generală care rezumă rezultatele acestora: căci numai având o gamă completă de astfel de filozofii speciale poate un gânditor să atingă adevăratul scop al eforturilor sale de unificare, adică profund și cuprinzător, și nu ca un simplu amator, îmbrățișează totul fără excepția domeniului cunoașterii (ter) Acest lucru este atât de adevărat și, să notăm în paranteză, descrie atât de bine tipul și proprietățile dependenței în care filosofia a fost întotdeauna de știință, încât metafizica sau negația vie a oricărei treptate, a tuturor pașilor mediatori, METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA între cunoașterea empirică sau materială și cunoștințele teoretice sau formale - de-a lungul întregii sale istorii nu a făcut decât să confirme constant, prin propriul său exemplu inconștient, imposibilitatea evidentă de a evita această gradualitate, sau de neconceput de a se descurca fără aceste intermediare și pregătite pași semnificativi Toate eforturile metafizicii de a ajunge deodată, printr-un singur efort al facultăților cognitive, la cel mai înalt nivel de cunoaștere posibil, au rămas fără rezultat, terminându-se mereu în eșecuri deplorabile Legea celor trei tipuri demonstrează clar cât de neînsemnată a fost, în sine și în rezultatele sale, încercarea minții umane de a se elibera de condițiile cunoașterii, de a se ridica deasupra acestor condiții, de a realiza unificare sau generalizare, numită înțelegere a lumii, în pe lângă știință, pe un alt drum, cu ajutorul unei ipoteze în sine în forma sa brută și originală, într-un cuvânt, o încercare cunoscută sub numele de filozofie a priori Într-adevăr, după cum am putut vedea din exemplul tuturor sistemelor filozofice fără excepție, în urmărirea sa unității absolute a fenomenelor, gândirea a priori s-a supus inconștient acelorași condiții ca și gândirea a posteriori Nu a unit totul, ci doar anumite categorii de Fapte, și, mai mult, aceleași care în științele speciale sunt unite de gândirea a posteriori: lumea este anorganică, organică, hiperorganică - materialism, senzaționalism, idealism Întreaga diferență era că, în timp ce îmbrățișa partea, mintea a priori credea că îmbrățișează întregul DOI CURENȚI PARALELI Istoria științelor și a sistemelor filozofice dovedește că ideile absolute apar spontan, în timp ce ideile relative sunt rodul cercetării răbdătoare și al dezvoltării mentale lente *) Dar aceeași istorie comparată relevă dependența completă a primei geneze de a doua: ea certifică că generația e ideile absolute ar putea avea loc numai în absența sau dezvoltarea slabă a ideilor relative Horror vacui nu era o proprietate a naturii în general, ci doar a naturii minții umane Locurile libere, pustiul cunoașterii au atras constant metafizica; ei au fost cei care au fost solul pe care au crescut ideile absolute ale acestora din urmă Pentru a fi convins de acest lucru, trebuie să distingem cu strictețe, în alcătuirea sistemelor metafizice, roadele speculației filosofice de rezultatele speculației științifice, care este indisolubil legată de aceasta Cu cât mai departe în trecut, cu atât mai multe speculații științifice, nu numai în rândul

materialiștilor, ci și în rândul idealiștilor, privesc doar științele inferioare, iar gândirea mai filozofică caută să umple golurile tocmai acestui tip de cunoaștere; și, dimpotrivă, cu cât mai aproape de prezent, cu atât speculațiile științifice, dincolo de cele inferioare, îmbrățișează ramurile superioare ale psihologiei și sociologiei, iar gândirea mai filozofică se străduiește să umple golurile doar ale ultimelor științe Astfel, există două curente paralele în istoria încercărilor metafizice Una dintre ele, cea principală și predominantă, transformă sistemele metafizice în unele speciale i) Lange, op citi, p Biblioteca "Runivers" METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA filozofii ale unor grupuri mai mult sau mai puțin semnificative de științe Purtată de acest curent, metafizica își recunoaște parcă involuntar încălcarea acelei treptate în trecerea de la cunoașterea particulară la cunoașterea generală, despre care am vorbit mai sus, și, parcă, se străduiește constant să ispășească și să netezească această eroare capitală Din punct de vedere istoric, această aspirație a fost exprimată în Faptul dezintegrarii filozofiei a priori în trei direcții Al doilea curent încurajează metafizica să se restrângă și să se specializeze și mai mult, de fapt, în funcție de progresul științelor inferioare și, astfel, o transformă încetul cu încetul într-o filozofie a grupurilor de fenomene cel mai puțin studiate Toate cele trei direcții ale metafizicii au fost implicate în mod egal în acest curent în urmărirea exclusivă a problemelor speciale psihologia, care, în cele din urmă, a devenit arena centrală în care au început să aibă loc cele mai aprige bătălii și s-au decis principalele dispute ale filosofiei Metapsihologia și metalogica materialistă și idealistă, adică rezolvarea întrebărilor pur psihologice și logice (teoria cunoașterii) cu ajutorul ipotezelor generale și neverificabile ale filosofiei, a înlocuit metafizica materialistă, senzaționalistă și idealistă în sensul original al cuvântului Și acum, pe acest pământ dublu, ca să spunem așa, specializat, filozofia a priori și-a adus cea mai luxoasă floare goală Dar din aceasta rezultă o singură concluzie cu o forță irezistibilă: metafizica nu va fi niciodată Biblioteca "Runivers" LIPSA DE COMPLETITUDINE SI DE UNITATE a luat toate problemele cunoașterii umane, nu a fost niciodată o știință generală sau superioară care să unească toate celelalte Plenitudinea și unitatea ei existau doar în imaginația filosofilor și era plinătatea și unitatea unui surdomut, sau chiar a unui orb surdomut, căruia, dintre toate simțurile, îi sunt disponibile numai atingerea și mirosul Metafizica a umplut cu ipotezele sale golurile câtorva științe separate, transformându-le pe acestea din urmă în metaștiințe și jucând ea însăși rolul unei filozofii speciale a unor astfel de metaștiințe Prin urmare, metafizica, dacă a fost o concepție despre lume, este într-o măsură mult mai mică sau incomparabil mai puțin integrală decât chiar și pozitivismul modern cu pretențiile sale modeste În realitate, însă, era un fel special de "degenerare * * a cunoștințelor specializate și acest caracter al acesteia era indicat cu atât mai ascuțit, cu cât ciclul sau seria științelor abstracte devenea mai plin ( ) Acest ciclu este suma răspunsurilor pe care mintea umană este capabilă să le dea la întrebarea: "ce știm"?) Este această sumă pe care pozitivismul, așa cum îl înțelegem și îl recunoaștem, o prezintă ca singura modalitate de a explica lumea care este în prezent disponibilă minții umane Metafizica, nu numai în cuvinte, bineînțeles, dar și în realitate, nu numai că nu a mers mai departe, dar nu a putut niciodată îndeplini nici măcar acest program moderat Printr-o simplă schimbare a întrebării: "ce știm"? la întrebarea: "ce putem ști?" (Kant) a) metafizica nu și-a

extins) Huxley: Hume, savie, sa philosophie p *) Ibidem, p - Biblioteca "Runivers" METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA sarcină, ci, dimpotrivă, a restrâns-o la dimensiunea unui studiu special al proceselor gândirii; a redus filosofia la nivelul psihologiei sau, cu alte cuvinte, a ridicat înțelegerea fenomenelor spiritului uman la înălțimea unei înțelegeri generale a lumii Dar în asemenea condiții, nici explicarea proceselor psihologice nu putea dobândi un caracter științific - și de aceea metafizica, încetând, într-un anumit sens, să mai fie FILOZOFIE, nu a devenit, în alt sens, psihologie științifică (bis) Să trecem acum la cealaltă jumătate a întrebării care ne ocupă, la influența filozofiei a priori asupra dezvoltării științelor speciale Am menționat deja exagerarea obișnuită a rolului metafizicii în acest sens Desigur, ridicarea unei serii întregi de iluzii inconștiente la nivelul celui mai înalt reglator al vieții mentale nu putea decât să fie însoțită de anumite consecințe pentru totalitatea evoluției sociale și, în consecință, nu putea decât să influențeze creșterea progresivă a cunoștințe, care ocupă un loc atât de remarcabil în această evoluție În acest sens, filosofia a priori a fost fără îndoială atât de mult un factor activ, cât a fost o funcție a culturii generale Această concluzie, însă, nu ne scoate din cercul dependenței reciproce obișnuite a fenomenelor sociale și, în plus, conține un indiciu direct că reacția metafizicii la știință, în cursul ei general, trebuie să fi avut o întârziere destul de mare Biblioteca "Runivers" INFLUENȚA FILOZOFIEI ANTERIOARE caracterul sau a constituit o piedică, a eliminat treptat obstacolele pe calea cunoașterii pozitive Fiind ea însăși o consecință și un semn al ignoranței și al înapoierii științifice, înflorirea punctelor de vedere a priori nu putea, desigur, să contribuie prea mult la trecerea rapidă a științelor într-o stare mai matură Dar din această teză generală, care, de altfel, este la fel de adevărată pentru toată filozofia a priori, indiferent de direcțiile ei, nu rezultă deloc că metafizica poate fi considerată nu numai ca singura, ci chiar ca principala cauză care a împiedicat mișcarea progresivă a științei pozitive La fel de greșit sunt cei care cred că triumful unei direcții a gândirii a priori ar putea accelera această mișcare, iar dominația alteia o oprește, la fel și cei care cred că a fost nevoie doar să înlăture știința lanțurile metafizice pentru a face se îndreaptă pași uriași Un exemplu va explica cel mai bine gândirea noastră și distincția pe care am dori să o facem aici Astfel, chiar și un gânditor atât de precaut precum Lange nu se teme să afirme că deja lumea antică ar fi putut obține rezultate extraordinare în știința naturii, dacă nu ar fi fost victoria reacției ateniene asupra aspirațiilor naturaliste ale primelor școli de filozofie greacă *) Dar nu este greu de înțeles că toate principiile remarcabile ale naturalismului antic, care formează acum baza monismului materialist, sunt recunoașterea) p ci t , T I, p , și II, p Biblioteca "Runivers" METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA eternitatea materiei și necesitatea a tot ceea ce există, excluderea întâmplării din categoria cauzelor reale ale fenomenelor, reducerea acestora din urmă la combinarea și separarea, integrarea și dezintegrarea particulelor materiale sau atomilor și a tuturor fenomenelor în general la mișcare - nu este greu de înțeles, spunem noi, că tot ceea ce nu sunt aceste prevederi ar putea în antichitate, așa cum nu pot acum, să contribuie direct la descoperirea vreunei legi naturale și că, în consecință, progresul științei naturii nu a depind cel puţin de dominaţia acestor teze sau de înfrângerea adusă vederilor opuse Nu este nevoie ca astfel de ipoteze chiar și în prezent să pară multora a fi ultimul cuvânt al științei Ultimele

cuvinte ale științei sunt cele care îi sunt cel mai puțin caracteristice, care nu sunt pronunțate de ea, ci în numele ei de către adepții săi filosofând neștiințific, după vechea metodă, adică străduindu-se să explice întregul - înainte de asta, explicând cel puțin doar părțile principale și esențiale care îl compun Desigur, nu există nicio dispută că materialismul, din motivele pe care le-am subliniat de mai multe ori, atât în cursul acestei lucrări, cât și în cartea noastră despre sociologie, este filosofia dintre toate cea mai apropiată și asemănătoare viitoarei viziune științifică asupra lumii sau premergătorul său imediat - pozitivismul empiric Dar această afinitate nu poate fi în niciun caz atribuită faptului că materialismul a expus imediat toate sau aproape toate propozițiile sale fundamentale La fel ca Sociologie, Capitolul XI, p - Biblioteca Runivers CONDIȚII ALE PROGRESULUI ȘTIINȚIFIC știm deja ce a făcut idealismul în toate formele sale, iar această realizare imaginară a scopului, această maturitate înșelătoare la începutul evoluției, este un contrast izbitor cu primii pași și cu întregul curs al dezvoltării științei Această apropiere nu este rezultatul însuși conținutului unor astfel de teze fundamentale Acestea din urmă au fost și rămân ipoteze, care, în limitele cunoștințelor speciale, poate să nu fie inutile, pot duce știința înainte, dar care, fiind transferate pe pământul filosofiei, nu-i dau ceea ce caută, ci, dimpotrivă , pentru o lungă perioadă de timp leagă-l cu diverse iluzii, reține-o timpul ei nedeterminat în același loc Știința nu este o înțelegere a lumii, ci doar un proces dificil și lent care duce la acest scop Filosofia ipotetică a fost întotdeauna și rămâne o neînțelegere a lumii, pretinzându-se drept o adevărată explicație a totalității fenomenelor Numai dezvăluind sensul real al termenilor limbii, se poate vedea clar relația dintre conceptele exprimate de acești termeni Acum, acționând în acest fel în întrebarea care ne interesează, nu se poate decât să se ajungă la concluzia că înțelegerea lumii, indiferent dacă se bazează pe principii materialiste sau idealiste, nu poate fi într-o legătură cauzală directă cu procesul care conduce spre înțelegerea lumii Din punct de vedere sociologic, acest proces sau mișcarea progresivă a științei este strâns dependentă de o varietate de Factori, inclusiv de diferiți factori Biblioteca "Runivers" METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA Formele de înţelegere a păcii ocupă, în orice caz, un loc secundar Principalele motoare de aici trebuie avute în vedere, în domeniul cauzelor interne, corectitudinea sau fidelitatea unei metode speciale dezvoltate de fiecare știință prin mijloace proprii, iar în domeniul cauzelor externe, a timpului liber și a altor condiții materiale Supranaturalismul și formele mai subtile de înțelegere a păcii care concurează cu el sunt deja cauze îndepărtate care influențează renașterea sau stagnarea în domeniul cunoașterii private nu direct, ci prin medierea Factorilor imediati Confirmarea acestei concluzii generale poate fi găsită în istoria biografică a științelor Oamenii de știință cu un simț profund dezvoltat al supranaturalului, ca să spunem așa, idealiștii de ordinul cel mai înalt au avansat de foarte multe ori știința mult mai mult decât materialiștii sau ateii Acest fenomen se explică pur și simplu prin faptul că, întorcându-se din domeniul Fanteziei la munca științifică, astfel de oameni de știință cunoșteau cu fermitate condițiile acesteia din urmă și, în specialitatea lor, nu s-au abătut ușor de la adevărata cale Alții, dimpotrivă, și-au introdus visele filozofice în cercetarea științifică: toate acestea sunt accidente care însoțesc inevitabil orice mișcare progresivă Dar faptul că diferitele Forme de înțelegere a păcii nu au avut o influență predominantă asupra dezvoltării științei

este deja clar din faptul că, în ciuda masei de oameni de știință care, într-o măsură sau alta, împărtășeau erorile și s-au implicat în iluziile supranaturalism și metafizică, știința nu s-a oprit în cucerirea ei, așa cum ar fi trebuit inevitabil Biblioteca "Runivers" DECLINUL METAFIZICII de luat în considerare, dacă între calea metafizicii și calea științei, în ciuda unor puncte de contact, nu exista o diferență internă profundă ( ) II Semne ale declinului și dispariției treptate a metafizicii Dacă relațiile de bază dintre știință și filozofie sunt într-adevăr așa cum le-am descris mai sus, atunci problema soartei care așteaptă metafizicii în viitorul apropiat sau îndepărtat se rezolvă de la sine în sensul curățării treptate a scenei istorice din tipurile de gândire filosofică care ocupau o asemenea etapă pe această scenă un loc proeminent în trecut Dispariția acestor tipuri poate fi foarte lentă, procesul de stingere a metafizicii se poate întinde pe o perioadă nedeterminată; Se poate întâmpla cu ușurință, în sfârșit, ca acest proces să nu se termine niciodată, ca în componența eterogenă a societăților umane să existe întotdeauna straturi și grupuri a căror susceptibilitate la iluziile metafizicii să rămână întotdeauna un element cu care atât omul de stat practic, cât și cel teoretic omul de știință va trebui să socotească Dar toate acestea nu ar trebui să interfereze cu recunoașterea Faptului că există cauze active care subminează cu încăpățânare forța și farmecul de odinioară a modului ipotetic de a explica totalitatea fenomenelor, că tocmai în această direcție săgeata mișcării istorice numite puncte de progres intelectual și că, prin urmare, o reînnoire sau renaștere radicală a filozofiei a priori este la fel de goală și de irealizabilă Biblioteca "Runivers" METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA un vis, ca o reînnoire sau renaștere fundamentală a supranaturalismului, indiferent de formă Lampa slabă a gândirii a priori abia pâlpâie, pierdută în lumina strălucitoare revărsată de cunoștințele a posteriori asupra înseși întrebărilor și sarcinilor care au fost întotdeauna considerate proprietatea inalienabilă a metafizicii Și dacă, din unul sau altul dintre motivele sociologice indicate în cele două capitole despre supranaturalism, iluminarea metafizică a lumii poate și este destinată să păstreze pentru totdeauna o parte de semnificație în viața spirituală a omenirii, atunci un astfel de rol poate aparține la metafizică nu în ciuda, ci numai în virtutea legilor generale ale concurenței vieții, ca una dintre modalitățile de a proteja o educație nedezvoltată sau o viziune mentală slabă din fire de acțiunea prea puternică a razelor directe ale cunoașterii pozitive Dar, lăsând deoparte astfel de fenomene de adaptare sociologică, nu se poate să nu constate că sursa principală care alimentează metafizica se usucă pe măsură ce adevărurile relative încep să ia locul adevărurilor absolute în știință și să explice natura tot mai satisfăcător În orice caz, mai întâi își pierd din semnificație condițiile obiective de existență a metafizicii, lipsa cunoașterii etc , iar apoi iluziile subiective sau numeroase ale viziunii noastre mentale Dintre acestea, o atenție deosebită merită auto-amăgirea, care constă în faptul că cei mai consecvenți gânditori, luând ca punct de plecare incorecte sau incomplete concluziile lor corecte din punct de vedere logic Biblioteca "Runivers" Două feluri de cunoştinţe' ** rezultatele cunoașterii revin inevitabil la aceste rezultate inițiale, adică se învârt într-un cerc fals, care nu poate fi deschis decât de o forță exterioară, străină și care, tocmai din acest motiv, este atât de des dat drept exemplu și model pentru orice cercetare științifică) Dar când, ca urmare a progresului cunoașterii pozitive, această iluzie dispare în cele din

urmă împreună cu altele, procesul de dispariție a metafizicii este deja, s-ar putea spune, în plină desfășurare Adepții filosofiei de odinioară, care susținuseră mereu că metafizica este cunoașterea cea mai înaltă, veriga comună care leagă și unește rezultatele obținute separat și independent unele de altele prin studii speciale, recurg acum la un argument care dezvăluie clar confuzia care a pus mâna pe rândurile lor Ei bazează posibilitatea existenței ulterioare a metafizicii pe argumentul direct opus despre diferența fundamentală dintre sarcinile urmărite de metafizică, pe de o parte, și filozofia științifică, pe de altă parte Numai cea din urmă, potrivit lor, se poate strădui cu adevărat să unească rezultatele disparate ale cunoașterii private; prima trebuie să admită cu sinceritate că un astfel de scop este de neatins pentru ea Metafizica, conform acestei concepții, nu încetează în niciun caz să fie cunoaștere, ci cunoaștere care nu mai are nimic în comun, în însăși esența ei, cu ceea ce este acumulat de anumite științe și combinat de ele * Il Güring, System der kr i From ch e n Philosophie, Il Theil, p Biblioteca "Runivers" METAFIZICA SI HAÏRA Filosofia Cu alte cuvinte, această opinie propune și apără ipoteza dualității cunoașterii umane: știința este un fel de cunoaștere, metafizica este alta, adică o astfel de ipoteză, care chiar și în starea actuală, haotică, a teoriei cunoașterii nu poate decât să pară extrem de riscant și contrar tuturor datelor cunoscute de fiziologie și psihologie Dar, printre numeroasele semne care mărturisesc declinul treptat și dezintegrarea lentă a filosofiei a priori, nu există mai proeminente și mai importante decât succesele extraordinar de rapide care au căzut în sarcina "teoriei incognoscibilului " în toate sistemele moderne ъ, și diseminarea simultană a învățăturii originale, conform căreia metafizica trebuie considerată ca o ramură specială a artei Să spunem aici câteva cuvinte despre ambele fenomene, care dezvăluie la fel de tranșant situația fără speranță în care se află în prezent toate școlile metafizice Cititorul este conștient de viziunea noastră despre doctrina incognoscibilului ca fiind rodul cel mai matur al dezvoltării seculare a metafizicii, ca ultimul rezultat al schimbărilor profunde care au fost introduse treptat de întregul curs al istoriei în structura generală a filosofiei gând Datorită prelucrării atente pe care a primit-o din mâinile reprezentanților senzaționalismului de mai târziu, această teorie a dobândit) Liard: La science positive et la métaphysique, Paris, , p - Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE INCONOSCIBILUL semnificație deosebită în epoca noastră Dar această împrejurare - dezvoltarea conceptului de incognoscibil în special de către senzaționaliștii de diferite nuanțe - nu justifică în niciun fel punctul de vedere al unor gânditori moderni asupra relațiilor reciproce ale materialismului și ale altor domenii ale metafizicii, conform cărora doar materialismul, se presupune, respinge conceptul de incognoscibil și toate celelalte sisteme fac sau pot să-și facă baza sau punctul de plecare din el O astfel de opinie, explicată parțial prin confuzia, pe care o vom discuta mai jos, a incognoscibilului cu ireductibilul, este de două ori neadevărat: contrazice Faptele istorice și nu este de acord cu ceea ce se întâmplă în domeniul metafizicii deja sub ochii noștri În dezvoltarea sistemelor metafizice, ca și în evoluția tuturor organismelor care se estompează, trebuie să distingem constant între o perioadă de creștere și o perioadă de declin În prima fază, cu câteva excepții sau "preavertismente" notate de noi în locul ei), conceptul de incognoscibil a rămas la fel de străin de toate cele trei direcții ale gândirii filozofice Materialismul reducea toate fenomenele la

materie, senzaționalismul la senzație, idealismul la o idee sau reprezentare și fiecare școală era mai mult sau mai puțin ferm convinsă că lumea poate fi cunoscută așa cum presupunea că este, ca materie, ca senzație, ca reprezentare Dar când, datorită progresului cunoștințelor pozitive și confuziei, Vezi de ex Lange, op cit , II, p *) Vezi prima parte - capitolul senzaționalismului în antichitate   În așteptarea posibilității unei alte explicații a totalității fenomenelor, toate sistemele și-au realizat aproape simultan impotența finală, această conștiință s-a exprimat în toate prin apariția și dezvoltarea treptată a teoriei incognoscibilului Acest lucru este dovedit de lucrările filozofice ale celor mai de seamă gânditori din ultimele trei secole și iată, de altfel, motivul pentru care conceptul de incognoscibil este acum și în viziunea asupra lumii a materialiștilor nu mai puțin relevant și legitim decât în senzaționalismul clasic al lui Lok ka și Hume, în senzaționalismul materialist al lui Cabanis, Feuerbach sau Dubois-Reymond, în idealismul lui Kant sau chiar în pozitivismul lui Og Comte, Littre și Vyrubov Am menționat mai sus tendința gânditorilor moderni de a confunda "ireductibilul" cu "incognoscibilul" Această întrebare este de mare importanță în istoria ambelor concepte Materialiștii, senzualiștii și idealiștii cad deopotrivă în această confuzie de concepte Arbitrarul cel mai complet domnește în această privință în teoriile filozofilor Între materialişti sunt cei care văd incognoscibilul numai în materie, ca pe lucruri în sine, şi cei care bifurcă acest concept, considerând atât substanţa în sensul strict al cuvântului, cât şi manifestarea sa cea mai înaltă, conştiinţa, la fel de inaccesibilă cunoaşterii noastre Majoritatea idealiștilor moderni recunosc în același mod mecanismul ca fiind legea supremă a lumii anorganice și chiar biologice, dar opunându-i pe aceasta din urmă cu o acuratețe extremă lumii psihice, unii dintre ei   dau urme clare ale incognoscibilului doar în primele două departamente ale naturii, în timp ce alții întâlnesc această fantomă metafizică la fiecare pas și în toate domeniile cunoașterii umane Același lucru, în esență, se poate spune despre majoritatea senzualiștilor Într-un cuvânt, avem de-a face aici cu o stare de gândire haotică, care, ni se pare, poate fi oprită doar prin recurgerea la o distincție strictă între incognoscibil, pe de o parte, și ireductibil, pe de altă parte Ireductibilul nu constituie nicidecum, așa cum cred mulți, știința incognoscibilă, căreia i s-ar opune în mod firesc incognoscibilul filosofiei, dar nici ireductibilul nu poate fi identificat cu acest din urmă concept, așa cum tind să gândească pozitiviștii propriu-zis Filosofia afirmă despre incognoscibil, în primul rând, că el există și, în al doilea rând, că este inaccesibil mijloacelor noastre cognitive Dar o astfel de afirmare a filozofiei despre incognoscibil nu are nimic în comun cu relația științei cu ireductibilul Nu este un simplu joc de cuvinte care se află în teza că tocmai știința este cea care cunoaște ireductibilul Cunoașterea fiecărei științe separate include o serie de relații exacte și neschimbate, particulare și generale între fenomene, a căror totalitate nu poate fi identificată cu totalitatea altor fenomene, studiate în aceeași manieră detaliată și amănunțită în alte științe Dar aceasta înseamnă că cunoștințele noastre despre proprietățile ireductibile din natură, care conțin semnul că aceste proprietăți sunt diferite și nu identice, dezvăluie atât   cea mai generală relație a acestor proprietăți între ele sau legea diferenței tocmai indicată Ce proprietăți se însoțesc în mod necesar,

în ce ordine sunt grupate (complicarea proprietăților), etc , răspunsul la aceste întrebări constituie conținutul celei mai generale legi care a fost descoperită până acum grație eforturilor întregii serii de științe speciale, sau rezultatul este generalizarea pur filozofică, care a servit drept bază pentru cea mai impecabilă clasificare a cunoștințelor umane și punct de plecare pentru pozitivismul științific Astfel, conceptul de ireductibil, care are deja acum dreptul de a ocupa un loc de onoare în filosofia științifică, nu trebuie în niciun caz confundat cu conceptul de incognoscibil, care, până când nu este examinat cu exactitate de o știință specială adecvată, nu poate aduce absolut niciun beneficiu minții filozofice Între timp, tocmai între aceste două concepte nu se face de obicei o distincție suficient de strictă - împrejurare care își lasă amprenta asupra întregii filozofii moderne, pătrunzând de acolo și în știință și fiind deosebit de importantă tocmai în epoca actuală, când ambele concepte s-au amestecat unul cu altul a primit mai întâi o dezvoltare serioasă, unul a priori, iar celălalt într-o perspectivă pozitivă Într-adevăr, ca idei călăuzitoare, incognoscibilul și ireductibilul sunt deopotrivă produse ale ultimei întorsături în filozofie Primul concept marchează acel moment din istoria filozofiei în care metafizica însăși mai mult sau mai puțin clar recunoscută și admisă deschis Biblioteca "Runivers" DEZVOLTAREA FILOZOFIEI ŞI DEZVOLTAREA ŞTIINŢEI ea își cunoștea inconsecvența ca viziune asupra lumii bazată pe datele cunoașterii obiective; iar a doua este prima privire de lumină în întunericul gros, care încă înconjoară din toate părțile noi căi care conduc la o înțelegere comună și unificată a lumii Seria negativă de succese - așa-numita dezvoltare a filozofiei - a dat naștere conceptului de incognoscibil O serie pozitivă de succese - dezvoltarea științei - a dat naștere conceptului de ireductibil Conceptul de incognoscibil este negativ în esență și formă Conceptul de ireductibil este pozitiv în esență și negativ doar în formă; mai înseamnă: existent în sine, independent Și, prin urmare, eroarea filozofică despre care vorbim aici poate fi comparată cu greșeala unui matematician care ar afirma că - A = - A pe singura bază că în ambele părți ale ecuației avem aceeași cantitate A și nu În sau S , din cea precedentă, se mai vede că motivul amestecării acestor înțelegeri, pe lângă asemănarea superficială a obiectelor lor, a fost aproape apariția și dezvoltarea simultană a ambelor concepte: de necognoscibil - în nevăzut mural ipotetic, în filosofia științelor speciale, filozofia, filozofia, filozofia, filozofia chemată să servească drept fundament puternic pentru o nouă viziune asupra lumii ( ) Un alt semn caracteristic care indică faptul că metafizica își pierde din ce în ce mai mult pe vechiul teren ferm Biblioteca "Runivers" METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA picioare, este apărarea filozofiei a priori ca creativitate pur estetică, ca gen special de poezie, absolut necesară, parcă, pentru a satisface unele nevoi ale naturii noastre spirituale "Dorința care determină o persoană să creeze sisteme metafizice*, spun susținătorii acestui punct de vedere, "este inerentă organismului nostru mental în aceeași măsură în care este inerentă nevoii de a se angaja, de exemplu, în arhitectura Dar nu trebuie să fie înzestrat cu o perspectivă specială pentru a ghici că o astfel de apărare - fie că se extinde numai la metafizică, fie și la alt supranaturalism*) - constituie ceva de natura unui cuvânt disprețuitor sau un ultim "iertare" respectuos pe care prietenii și dușmanii filozofiei a priori o pot trimite în egală măsură în urma acestei măreții în retragere, a acestei puteri, părăsind pentru totdeauna etapa zgomotoasă a istoriei Și nu trebuie să fii deosebit de

înțelept pentru a înțelege că teoria prin care, în ciuda prevestitorilor din ce în ce mai amenințători de dezintegrare, mulți încă speră să salveze cea mai bună parte a supranaturalismului și metafizicii, identificând esența acestor învățături cu fluxuri pure ale idealului și amestecând în mod deliberat procesul de formare a ideilor a priori cu creativitatea poeziei sau, în general, a artei - că o astfel de teorie, spunem noi, este, în adevăr, un mijloc disperat, care ar putea fi recurs la numai prin epuizare]) Lange, op ci t , I, p ") Vezi anterior capitol Biblioteca "Runivers" TEORIA ESTETICĂ A FILOZOFIEI ** toate celelalte Nu este nimic mai ușor, într-un cuvânt, decât să infirmi o serie de sofisme transparente pe care se sprijină acest sistem de apărare al metafizicii, care este foarte popular în momentul de față, dar este, în esență, doar unul dintre compromisurile obișnuite, prin care mințile șovăitoare caută să împace trecutul cu viitorul, își depășesc vârsta odată cu apariția la o viață nouă Sperăm că câteva considerații care urmează vor convinge destul de mult cititorul de acest lucru (bis) Orice înțelegere a lumii, fie că este supranaturalistă, metafizică sau științifică, nu poate fi decât o explicație simbolică a principalelor fenomene din natură, simbolică deoarece procesul de abstractizare îi servește drept sursă și instrument ( ) Dar simbolismul în cauză nu aparține numai filosofiei, ci este în egală măsură proprietatea științei private și a oricărui fel de speculație mentală în general Mai mult, o asemenea simbolistică nu are în niciun caz caracterul unei simple fotografii a realității: în virtutea însuși procesului de abstractizare care o cheamă la viață, este deja creativitate, un principiu creativ Iar această legătură strânsă dintre poezie în sensul larg al cuvântului și știință și filosofie, și nu numai metafizică, nu poate fi tăgăduită în niciun fel: ea este adânc înrădăcinată în unitatea de bază a funcțiilor psihofiziologice ale organismului nostru Domeniul creativității estetice intră în contact cu domeniul filosofiei în aceleași puncte în care se învecinează cu domeniul științei și, în general, cu orice teorie Biblioteca "Runivers" Metafizica si stiinta activitate retică, în care imaginația este chemată să joace un rol semnificativ și uneori chiar decisiv dominant Dar această legătură, desigur, este cea mai izbitoare în primele etape ale evoluției, când se studiază dezvoltarea lentă a celor mai simple, elementare viziuni asupra lumii Poezia a fost limbajul natural al tuturor mitologiilor, a dat viață și formă reală primelor abstracțiuni ale gândirii umane Arta și supranaturalismul, remarcă pe bună dreptate profesorul Espinas, sunt pretutindeni aliații cei mai apropiați; nu se putea altfel, fie și numai pentru că popoarele, incapabile să dezvolte cunoaștere pozitivă, au o concepție generală despre lume și despre viața însăși, străduindu-se să se exprime în exterior pentru a se exprima pentru a clarifica mai bine, în primul rând, întâlnesc în drum simbolurile și imaginile senzuale ale copiilor Popoarele Evului Mediu, de exemplu, încercând să-și formeze o viziune comună asupra lumii și asupra propriului destin, și-au găsit o satisfacție vie contempland frumoasa scenă a Judecății de Apoi, sculptată pe pietrele portalurilor catedralei Poza, imaginea a fost pentru ei toți Filosofie multă vreme Dar chiar și la cele mai înalte niveluri de speculație, reprezentarea simbolică a realului și, în consecință, principiul poetic, artistic - pentru a demonstra că nu era necesar - nu și-a pierdut deloc semnificația Pe de altă parte, însă, existența a numeroase puncte de contact între opera de poezie și opera de filozofie și) A Espinas: La philosophie expérimentale en Italie, Paris, , p Biblioteca "Runivers" CREATIVITATEA ŞTIINŢEI ŞI

CREATIVITATEA ARTEI știința nu dă nici cel mai mic drept de a identifica aceste două categorii de activitate mentală, sau de a închide ochii la diferența profundă care ar trebui să le despartă una de cealaltă, în ciuda tuturor greșelilor filozofilor, care tindeau tocmai să distrugă această graniță naturală Principala diferență este aceasta Gauka și filosofia, trecând prin toate etapele abstracției și ajungând astfel la simbolizarea realității, se opresc, mulțumindu-se cu faptul că s-au opus generalității - individualității și "mediei constante" a fenomenelor - variabilitatii lor constante Arta, însă, nu poate fi mulțumită cu asta: scopul estetic este cumva opus scopului cognitiv În plus, arta are nevoie să întruchipeze propria sa abstracție, iar triumful ei, după cum se știe, constă într-o personificare atât de perfectă sau într-o asemenea individualizare a produselor abstracției pe care ar putea, chiar și pentru o clipă, să le evoce în spectatori sau ascultători iluzia senzuală corespunzătoare Cu alte cuvinte, generalizările științifice și filozofice, oricât de îndepărtate de realitatea concretă, trebuie să rămână întotdeauna doar generalizări, semne goale sau simboluri ale adevărului real, o proiecție a acestuia din urmă în mintea noastră; simbolismul artei are valoare doar în măsura în care este deja o trecere inversă de la general la individual, de la abstract la concret, adică în măsura în care artistul reușește să creeze tipuri sau imagini care nu există cu adevărat , dar sunt puternice - Biblioteca "Runivers" METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA impresia unor indivizi concreti, destul de reali Abstracția, acea sursă comună a tuturor speculațiilor mentale și a tuturor poeziei, îmbracă cu ușurință cele mai variate Forme și are multe grade, în funcție de faptul că este servită ca material de percepții senzoriale, sau reprezentări, sau concepte mai mult sau mai puțin generale Dar abstracția este în ѣstѣ cu asta întotdeauna procesul analitic al gândirii; iar o asemenea analiză, o asemenea descompunere sau disecție a fenomenelor concrete, poate fi întreruptă în oricare dintre etapele sale Iar ceea ce se numește creativitate estetică, sau creativitate în sensul strict al cuvântului, constă tocmai în oprirea procesului de abstractizare la nivelurile sale relativ inferioare, atunci când nu a atins încă punctele sale cele mai înalte sau culminante, cele mai generale concepte sau pure, abstracții goale - o oprire, care este întotdeauna însoțită de un proces invers, de legătură sau sintetic, aducând în față toate mijloacele imaginației Turnarea sintetică la primele etape ale procesului analitic al gândirii este cea care dă naștere artei, sau constituie adevărata ei esență Dar este de la sine înțeles că metafizica nu poate întrerupe procesul de abstractizare în același loc în care) Vezi mai sus partea a doua, capitolul unu mier cu teoria realului în creativitatea ideală prof M Troitsky, Știința spiritului, Moscova, Biblioteca "Runivers" ADEVAATA ESENTA A ARTEI B poezia lui și toate celelalte tipuri de creativitate estetică Dacă ar fi posibil, metafizica s-ar contopi într-adevăr, strâns și inseparabil, cu arta; ar fi artă, adică nu ar exista deloc Dar ideea este că metafizica există și, ca orice filozofie, există tocmai datorită faptului că consistența și logica abstracției, ca să spunem așa, constituie legea ei supremă, că ea aduce procesele de analiză și generalizare până la sfârșit, limite extreme, în care pot fi văzute cu ușurință la fiecare pas al istoriei sale și care este izbitoare în orice încercare de a-și clasifica numeroasele sisteme Prin această trăsătură de bază tot ceea ce este filosofic (și metafizica este, fără îndoială, filozofie) și, să spunem mai mult, tot ceea ce științific este profund diferențiat de tot ceea ce este estetic Știința și

filosofia, folosind sinteza în scopuri care nu au nimic în comun cu scopurile estetice, de exemplu, pentru nevoile științelor concrete sau chiar aplicate propriu-zise, nu cunosc deloc acea întorsătură sintetică de la nivelurile inferioare ale abstracției, care este atât de caracteristică a metodelor artei pure De aceea, știința și filozofia simbolizează doar existentul și nu creează sau nu ar trebui să creeze himere (un termen foarte potrivit, deoarece himera anticilor este o întruchipare vizuală a procesului de creativitate artistică), nu trebuie să pună în circulație nici himerică tipuri, nici esențe himerice, nici idei și concepte himerice Când începe știința sau filosofia, urmând tiparul artei- G Biblioteca "Runivers" METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA creaturilor, pentru a crea inexistentul, ceea ce le este posibil doar sub Forma unor concepte generale himerice, ele cad evident într-un păcat grav împotriva condițiilor fundamentale ale existenței lor și, de fapt, încetează să fie ceea ce pretind a fi Dar produsele unei astfel de activități mentale rătăcite nu devin deloc echivalente cu produsele artei sau cu activitatea pur estetică O idee himerică poate, în anumite condiții, să dobândească o semnificație extraordinară în istorie, poate deveni o sursă de mare bine și de mari nenorociri, de fapte mari și de cele mai mari crime; dar toate acestea nu fac decât să lărgească abisul care există între el și tipul artistic, toate acestea fac și mai clar imposibilitatea identificării produselor acestor două varietăți ale procesului creator al spiritului nostru O idee filozofică sau științifică este puternică în credința că nu este himerică, că nu este produsul Fanteziei pure; dar când, dintr-un motiv sau altul, o astfel de credință este zdruncinată și încetul cu încetul dispare, ideile de acest fel sunt recunoscute ca simple iluzii ale minții și se transformă imediat în zerouri mizerabile, în fața cărora cad semne arbitrare care le-au dat o dată înaltă Preț Cu alte cuvinte, creațiile metafizicii își păstrează semnificația doar atâta timp cât sunt privite ca Formule generale, reflectând adevăratele relații ale lucrurilor la fel de fidel pe cât o simbolizare exactă a realității este în general disponibilă cunoașterii noastre Biblioteca "Runivers" FICȚIUNI FILOZOFICE nym înseamnă Ne-am pierdut încrederea în valoarea științifică a conceptelor metafizice, nu ne mai putem răsplăti cu nimic, nu ne putem forța să privim aceste concepte cu aceiași ochi cu care privim pânza sau marmura artistului; căci cu orice astfel de încercare iese în evidență o urâțenie interioară, un antiestetism profund, adică, în esență, falsitatea ficțiunilor metafizice ( ) Dimpotrivă, un tip sau o imagine creată de un artist adevărat este întotdeauna recunoscută în mod deschis ca fiind produsul unei fantezii bogat înzestrate din urmă, iar acest lucru nu împiedică în nici un fel tipul însuși să trăiască în amintirea recunoscătoare a posterității îndepărtate și fiind o sursă de plăcere estetică pentru o serie lungă de generaţii succesive Motivul acestui fenomen este evident: la baza tuturor creațiilor de artă se află adevărul, indiferent de modul în care acesta este transformat de imaginația noastră - adevăr, adică, conform definiției lui Spencer , corespondența exactă dintre relațiile subiective și obiective ; dar la fundamentul ficţiunilor metafizicii găsim întotdeauna absenţa unei astfel de corespondenţe, nu putem vedea în ele decât o eroare Este, desigur, greu de imaginat un antagonism mai profund între conceptele arbitrare ale filosofilor și oamenilor de știință și creațiile de artă: ceea ce le ucide irevocabil pe prima este condiția vieții și prosperității pentru cele din urmă Deci, metafizica nu poate deveni o ramură a artei Acest lucru este întotdeauna prevenit de material, cu Prime principii, țări Biblioteca "Runivers" METAFIZICA

ŞI ŞTIINŢA cu care se ocupă - concepte generale și cele mai înalte abstracții ale minții și metoda pe care, în mod direct proporțional cu propriul material, trebuie neapărat să o urmeze Calea artei este deja terminată, unde calea metafizicii încă continuă, dacă nu începe Acest lucru se vede clar în exemplul slujitorilor artei, care nu sunt capabili să se oprească la timp pe un plan înclinat care duce de la o distragere la alta și să continue procesul de a arunca sau de a opri realul acolo, acolo unde ar fi trebuit au început de mult să consolideze sintetic, într-o serie de imagini artistice, rezultate analizele lor preliminare Asemenea artiști depășesc clar limitele în care încă se poate reveni la concepte generale, dacă nu la existența firească a Faptelor concrete care le-au dat naștere, atunci cel puțin la viața artificială a tipurilor estetice; și prin urmare, în lucrările unor astfel de artiști, abstracțiile minții rămân abstracțiuni goale, scheletele creațiilor artistice care nu ne ating, nu ne aduc nici măcar o sută parte din plăcerea care este întotdeauna oferită de produsele reale art ( ) Sh Concluzie Amăgirea metafizică și adevărul filozofic Deci, cu ce ramuri și produse principale ale activității mentale umane nu am compara metafizica cu arta, știința, filozofia bazată pe rezultatele cunoașterii exacte, peste tot ajungem la un invariabil Biblioteca "Runivers" ADEVĂR ȘI FALS concluzia mea: metafizica este o amăgire a minții, în care umanitatea cade inevitabil atunci când sunt prezente anumite condiții și de care se eliberează doar atunci când și în măsura în care reușește să schimbe aceste condiții Dar eroarea, lipsa unei corespondențe exacte între relațiile subiective și relațiile obiective, adică, în esență, între cele două categorii principale ale ideilor și conceptelor noastre, duce întotdeauna la o încălcare a legii naturale și, în consecință, la moarte sigură - Nu mai puțin evident, însă, că astfel de consecințe grave apar numai în cazul în care starea psihică, care nu corespunde condițiilor de echilibru al vieții, nu este înlocuită prea mult timp de o stare direct opusă În cursul obișnuit al lucrurilor însă, pericolul care însoțește o încălcare prelungită a legilor naturale pe care se întemeiază existența organismelor sociale și individuale constituie el însuși acel puternic stimul care îi determină pe oameni neobosit și în toate direcțiile să caute adevărul Acest lucru este valabil și pentru erorile cele mai particulare și cele mai generale ale minții umane Atât acestea, cât și altele contribuie indirect, în sensul indicat acum, la stabilirea adevărurilor corespunzătoare Eroarea, notează Lange, joacă în istorie rolul Formei în care se revarsă clopotul adevărului și care imediat după aceea se sparge * *) Și același gând, ') Spencer: Primele principii, p *) Istoria materialismului, II, p Biblioteca "Runivers" Gu METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA desigur, Lewis a vrut să o exprime când a spus că după cunoașterea exactă nu există nimic mai instructiv decât eroarea exactă Dar dacă calea urmată de omenire este plină de erori de orice fel, iar acestea din urmă au o importanță deosebită în viața și soarta indivizilor și a societăților întregi, atunci nu există nicio îndoială că un studiu științific, adică bazat în principal pe date din creier fiziologia, teoria adevărul și eroarea este chemată să ofere servicii de neprețuit oricărei sociologie viitoare Este imposibil, în special, să nu insistăm asupra importanței mari a unei astfel de teorii pentru evaluarea corectă a fenomenelor mentale, a căror totalitate constituie așa-numita metafizică Din păcate, până acum s-au obținut atât de puține rezultate în această direcție încât încă de foarte multe ori întâlnim în literatura de specialitate a întrebării o viziune care recunoaște eroarea ca pas direct și imediat care duce la adevăr, dacă nu chiar la

adevărul însuși, în haoticitatea sa, stare embrionară; în acest sens, filozofii profesioniști merg atât de departe încât adesea chiar eroarea este definită ca un mod necesar de a cunoaște (în loc de un mod de a nu cunoaște) Dar de unde provine o asemenea privire și la ce duce o asemenea privire? Fără să intrăm în detalii, care ne-ar duce cu mult peste limitele lucrării de față, ne limităm aici la următoarele i) H și st o g de filozofie, voi I, p Biblioteca "Runivers" TELEOLOGIA DELUZIILOR o scurtă, deși poate nu lipsită de o importanță fundamentală, explicație Eroarea are o rădăcină fiziologică comună cu adevărul, iar necesitatea erorii nu poate fi negata Acceptând această necesitate ca condiție de bază a naturii noastre psihice și sociale, totuși, cu greu avem dreptul să mergem mai departe și să menținem o teleologie a erorii chiar în momentul în care toate celelalte teleologii sunt puternic condamnate și respinse de noi Utilizarea practică pe care, fără îndoială, o derivăm din erorile noastre este ceva cu totul diferit de oportunitatea lor teoretică Dar tocmai aceste două concepte sunt amestecate constant între ele Și această confuzie, la rândul ei, duce la concluzia incorectă că iluziile supranaturalului și transcendentalului (în virtutea cărora înțelegerea generală a lumii, sau filozofia, se transformă în supranaturalism și metafizică) au fost la un moment dat necesare nu numai pentru scopurile vieții practice, sau ca element care a contribuit la formarea conținutului istoric al sociologiei, dar și la dezvoltarea și succesul filozofiei în sine Această opinie este evident complet nefondată: am putea la fel de bine să afirmăm că iluzia liberului arbitru, de exemplu, a fost necesară nu numai pentru trezirea și menținerea în umanitate, pe toată perioada tinereții, a energiei și a altor calități practice, ci și pentru dezvoltarea cu succes a psihologiei, considerată exclusiv ca știință! Observația zilnică și invariabil repetată Biblioteca "Runivers" METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA credința că adevărul se ajunge cu mare dificultate, încetul cu încetul, după o serie întreagă de erori preliminare, din care atât de des este dat drept rezultat direct, în virtutea paralogismului obișnuit post hoc, ergo propter hoc, are ca consecinţa ei firească răspândirea şi întărirea convingerii că în filiaţia istorică a produselor mintale, eroarea precede întotdeauna adevărul, constituind antecedentul său necesar O masă de Fapte cunoscute, deși nu analizate profund, o multitudine de observații superficiale vorbesc în favoarea acestui punct de vedere Dar dacă, contrar dovezilor directe ale sentimentelor noastre, astronomii, pe baza unui grup de Fapte care scăpa de observația obișnuită, au reușit să infirme opiniile care dominau cândva relațiile reciproce și mișcările efective ale corpurilor cerești, atunci nu mai puțin decât un complet iar revoluţia radicală în Opiniile de mers poate fi aşteptată de la cea care ne ocupă întrebarea şi eforturile psihologilor, numai Fapte privind succesiunea şi dependenţa reciprocă a diferitelor categorii de idei şi concepte vor fi studiate şi dezvoltate corespunzător Spunând aceasta, avem în vedere în special noi cercetări în domeniul psihologiei experimentale ( ), străduindu-se să stabilească Faptul că între senzațiile subiective și obiective (componente, luate împreună, întreaga sumă de date imediate, din care întregul sumă a ideilor și conceptelor noastre) este imposibil să trasăm vreo graniță fermă și invariabilă, fie și numai pentru că aceste două categorii de fenomene diferă între ele doar în Biblioteca "Runivers" SENTIRI OBIECTIVE SI SUBIECTIVA cântecul complexității sale fiziologice sau, mai degrabă, psihofizice Senzațiile subiective sunt mai simple în sens psiho-fizic, în timp ce percepțiile obiective sau așa-numitele sunt

incomparabil mai complexe în același sens Dar în astfel de condiții, nimic nu poate fi mai natural decât o tranziție sau transformare constantă a senzațiilor subiective în unele obiective și invers Multe motive de natură pur psihologică și sociologică provoacă și condiționează aceste schimbări Toate senzațiile subiective pot deveni obiectivate, ceea ce se întâmplă, după cum se știe, atunci când ne observăm cu atenție senzațiile și sentimentele, când le considerăm ceva exterior în relație cu noi înșine și, ca să spunem așa, doar ni le imaginăm nouă înșine, doar forme abstracte idei din ele concepte sau idei În schimb, toate senzațiile obiective pot fi simplificate în așa măsură încât încep deja să ni se pară subiective Pentru a face acest lucru, este suficient să direcționăm forțele imaginației noastre în direcția opusă sau, în general, să cădem fie în extremele analizei, care distruge complexitatea naturală a Faptelor obiective, fie în extremele de sinteză, care creează un simplitatea artificială a fenomenelor, combinându-le în mintea noastră într-un întreg vag, lipsit de orice contur definit De aceea, apropo, orice studiu profund și exclusiv al fenomenelor de percepție exterioară, indiferent dacă un astfel de studiu păcătuiește cu un exces de analiză sau cu o generalitate neclară a sintagmei Biblioteca "Runivers" METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA teza, duce aproape inevitabil la subiectivismul filozofic, la înțelegerea lumii ca reprezentare sau idee') Dar din această teorie nu este greu să deducem o explicație a relațiilor reciproce dintre eroare și adevăr, care, la punctul său de plecare, se depărtează brusc de viziunea obișnuită Într-adevăr, dacă Faptele pe care se bazează această teorie sunt adevărate, atunci esența oricărei erori, a oricărei erori, poate și trebuie redusă, în unele cazuri, la o simplificare ilegală a fenomenelor spiritului nostru care sunt complexe în sine, și în altele la complicarea la fel de ilegală şi artificială a unor fenomene simple Dar aceasta, cu alte cuvinte, înseamnă că eroarea nu poate fi privită ca un produs original sau independent al activității mentale, ca ceva care există independent de operațiile mentale prin care adevărul este descoperit sau afirmat Adevărul, spre deosebire de semnele exterioare, precede întotdeauna eroarea, care este doar schimbarea sau distorsiunea sa particulară, cauzată parțial de motive fiziologice, parțial psihologice, dar mai ales sociologice Și, prin urmare, orice adevăr de mai târziu poate avea ca sursă doar adevărul originar, și nu acea eclipsă temporară a acestuia din urmă, care, după cum s-a menționat mai sus, abia atunci și în această măsură devine un stimulent pentru a reveni la vechea cale (pe care naturalul) Sonrían: Lea sensations et les perceptions; Revue philosophique, , vol XVI, p - Biblioteca "Runivers" TIPURI DE DELUZII FILOZOFICE filiația reală este restabilită între adevărul incomplet sau deja uitat al trecutului și un grup de noi descoperiri"), atunci când și în măsura în care această eclipsă însăși amenință bunăstarea generală sau particulară cu un pericol evident, adică deja recunoscut Astfel, calea care duce la adevăr și calea care duce la eroare au întotdeauna același punct de plecare; acestea sunt două procese paralele, dintre care primul trebuie considerat normal deoarece păstrează în spatele produselor activității noastre mentale complexitatea sau simplitatea lor naturală, determinate de cauze psiho-fizice profunde, iar cel din urmă trebuie recunoscut ca încălcând fundamentele noastre echilibru mental deoarece modifică relaţiile naturale dintre fenomenele subiective şi obiective ale spiritului, determinând transformarea artificială a uneia în altele şi dând naştere în general amestecării lor între ele De asemenea, nu ar fi de prisos, în treacăt, să subliniem aici că teoria psihologică descrisă mai sus în

termeni generali este în deplin acord cu fundamentele clasificării noastre a sistemelor filozofice din trecut Din această teorie, într-adevăr, este ușor de înțeles de ce cele mai variate erori filozofice sunt în mod necesar reduse la două tipuri principale - subiectivismul unilateral al idealiștilor și obiectivismul la fel de unilateral al materialiștilor - tipuri la care, ca un a treia caracteristică, dar tipul deja derivat, senzaționalismul se învecinează strâns cu , sau o încercare de a găsi rezultanta primelor două Biblioteca "Runivers" METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA extreme și reconciliază-le într-o sinteză superioară Este evident că clasificarea noastră istorică a erorilor filosofice este corectă, fie și numai pentru că coincide chiar la rădăcina sa cu clasificarea psihologică a tuturor iluziilor și concluziilor eronate ale minții umane în general (bis) Dar dacă toate cele de mai sus sunt adevărate, atunci problema relației dintre filosofia trecutului și filosofia științelor sau problema genezei adevărate a unei noi înțelegeri a lumii, deplasând încetul cu încetul de pretutindeni metafizica metoda de explicare a totalitatii fenomenelor, ar trebui rezolvata in sensul ca sursa, direct b si Adevaratul antecedent al filosofiei stiintifice nu este metafizica, sub nicio forma, ci un grup de acele adevaruri stiintifice sau private care au stat candva la baza filozofia metafizică, care i-a servit drept punct de plecare și suport de-a lungul întregii sale istorii și pe care, în virtutea unor motive mentale profunde și, în special, sociologice, a distorsionat-o constant și sistematic Metafizica nu poate fi considerată o amăgire a minții umane dacă nu ar avea același punct de plecare cu Filosofia Științelor, iar aceasta din urmă, la rândul ei, nu ar putea fi prezentată ca adevăr, dacă nu ar avea această origine comună cu eroarea, care a urmărit întotdeauna în mod deliberat același scop cu ea și atât de mult timp satisfăcut împreună cu ea nevoile organizației noastre spirituale O simplă privire asupra istoriei comparate a științelor speciale și a sistemelor filozofice va fi suficientă Biblioteca "Runivers" ȘTIINȚE SPECIALE pentru a ne asigura că cele mai importante fapte ale acestei istorii confirmă pe deplin această concluzie Fără îndoială, științele speciale au apărut și au început să se dezvolte înainte de orice filozofie "Dacă științele au acționat în primul rând cu observații ale vieții de zi cu zi", remarcă pe bună dreptate un filozof german și dacă pentru o lungă perioadă de timp au constat exclusiv din concepte și legi fragmentare și inexacte, atunci nu se poate nega că tocmai științele au trebuit să pregăti terenul pentru filosofie, că ei erau cei care trebuiau să adune materialul pentru ea și să-l aducă într-o anumită ordine înainte ca filosofia să-și poată începe cu adevărat sarcina Științele separate, în virtutea izolării lor într-una sau alta zonă specială, au trebuit să fie suspendate de dezvoltarea ulterioară a conceptelor generale ori de câte ori o astfel de dezvoltare le forța să treacă în zonele învecinate; şi întrucât toate ştiinţele aveau limite pe care nu le puteau trece fără să înceteze să fie ele însele, un întreg câmp vast de cunoaştere a rămas neexplorat şi liber Această zonă nu putea fi explorată decât de știință, care a luat în sine rezultatele generale ale tuturor celorlalte; iar filosofia, subiectul căruia, deci, sunt legile superioare ale fiinţei şi cunoaşterii*, a devenit această ştiinţă unică de acest fel Suntem complet de acord cu ideea principală a citatului Kirchmann: Katechismus der P hii os op hi e, Leipzig, , p δ Biblioteca "Runivers" METAFIZICA ŞI ŞTIINŢA autorul de față și sunt gata să accepte definiția sa a filozofiei, extinzând-o în egală măsură la metafizică și filosofia științifică și aducând în ea doar câteva,

deși esențiale, amendamente, indicate de noi în locul ei , cu privire la diferența dintre cunoștințele speciale ale fenomene şi o înţelegere generală a totalităţii lor Astfel, nu ezităm să admitem că metafizica, atât în originea ei, cât și în scopul ei, ni se pare o aspirație sau efort de gândire complet identică cu cea care este și filozofia științelor; totuși, acest lucru nu ne împiedică deloc să vedem în prima o amăgire a minții sau o asemenea aspirație a acesteia, care, din multe motive, nu ar putea reuși, iar în a doua, un posibil adevăr al viitorului sau un efort de gândire, care ne va conduce în cele din urmă către scopul propus inițial Dar și în acest sens, metafizica păstrează evident semnificația care i-a fost dată de noi, din alte motive, a semnificației filozofiei ignoranței) Vezi, nyaprvmer, partea , cap al -lea Biblioteca "Runivers" CAPITOLUL PATRU • CONCLUZIE GENEZA FILOZOFIEI ŞTIINŢEI ŞI ÎNsemnificaţia MIŞCĂRII MODERNE ÎN DOMENIUL FILOZOFIEI (SISTEME ŞTIINŢIFICE ŞI FILOZOFICE ALE EPOCII NOASTRE) Înțelegerea științifică a lumii - Diferența dintre conceptul de "dezvoltare" și conceptul de "înființare" Geneza științelor abstracte - Eroarea concepției obișnuite asupra filosofiei și relația ei cu știința - Sisteme științifice și filozofice - Punct de vedere apodictic Pozitivismul și sarcinile sale - Ideal, sau absolut, și real, sau condiționat și relativ, unitate a fenomenelor - Punct de vedere istoric Slăbit de progresele în cunoaștere, influența legii unilateralității metafizice (legea celor trei tipuri) - Completarea unui număr de științe abstracte de către un grup de ramuri descriptive ale cunoașterii și semnificația acestui fapt în evoluția gândirii filozofice - Punct de vedere metodologic Cel mai recent materialism - Aspirații eclectice și protectoare Motivele fluctuațiilor gândirii moderne - Limbajul filosofic și obiceiurile filozofice - Condiții pentru formarea conceptelor negative - Sistemele științifice și filozofice ca pas de tranziție de la metafizică la filosofia științelor - Mijloace și scopuri în domeniul filosofiei Două obstacole: caracterul unilateral al punctelor de rezultat și concluziile ipotetice Cauzalitate generală și specială Biblioteca "Runivers" CONCLUZIE GENEZA FILOZOFIEI ŞTIINŢEI Pe baza materialului Factual adunat în această lucrare și a concluziilor noastre generale cu privire la legile care guvernează dezvoltarea gândirii filosofice, să încercăm acum, în ultimul capitol al acestei cărți, să ne apropiem de rezolvarea problemei, enormul a cărui semnificație este izbitoare Înțelegem problema genezei sau a procesului de formare a unei înțelegeri științifice a lumii, în legătură cu problema rolului care revine în mod firesc în această mișcare ponderea încercărilor moderne de sistematizare filozofică a cunoștințelor existente Din datele sociologice luate în considerare în prezentarea anterioară, rezultă o concluzie, care este greu de contestat Constă în faptul că o explicație științifică a lumii nu poate fi căutată în trecutul filosofiei, în care o sinteză atât de largă nu ar fi putut apărea din simplul motiv că multe științe de bază nu fuseseră încă stabilite și o serie de științe abstracte științele erau incomplete, incomplete Creșterea lentă a cunoștințelor, acumularea treptată a părților unui întreg comun, nu a fost însoțită aparent de nicio înțelegere clară a acestui întreg sau a totalității părților sale, ci doar de o vagă dorință de a le rezuma sau de încercări mai mult sau mai puțin inutile să determine suma necesară, în lipsa unei cunoașteri exacte a tuturor termenilor acesteia Aceste încercări constituie conținutul fiecărei filozofii a trecutului, adică al tuturor învățăturilor supranaturaliste și al tuturor sistemelor metafizice Reprezentând ceva, în sens științific, mult mai puțin

valoros decât cea mai mică fracțiune a adevărului, absolutul Biblioteca "Runivers" DEZVOLTARE SI INFIINTARE Noile concepte ale filozofiei au fost, în esență, iluzii temporare ale minții umane Pe de altă parte însă, datorită condiţiilor istorice de dezvoltare, rezumate de noi în legea celor trei tipuri de metafizică, aceste erori au fost constant şi inseparabil, atât în persoane, cât şi în sisteme, legate de adevărul ştiinţific deosebit Iar o astfel de combinație, la rândul său, a fost și rămâne întotdeauna una dintre principalele cauze care dau naștere acelui tip special de iluzie mentală care ne îndeamnă să vedem în metafizică strămoșul direct al FILOZOFIEI științifice În domeniul cunoașterii exacte, am învățat deja să distingem între "dezvoltare" și "stabilire" Stabilirea științei este un concept complet definit, care conține două trăsături: descoperirea unei metode speciale (și nu doar a unei metode generale, așa cum vedem, de exemplu, la Bacon) și dezvăluirea, cu ajutorul acestui instrument, aplicată pentru prima dată, a unor astfel de relații între fenomene care au fost - ar fi suficient de constante pentru a servi drept puncte de plecare sigure pentru investigarea ulterioară a aceleiași clase de Fapte Înființarea unei științe echivalează, așadar, nu numai cu dobândirea unei metode, ci și cu demonstrarea experimentală a caracterului ei specific Este destul de evident, însă, că aceeași distincție se aplică și filozofiei științelor, care s-ar putea dezvolta în sensul indicat mai sus, timp de secole întregi, fără a fi deloc stabilită, și nu este nevoie să se demonstreze că însăși înființarea ei nu s-ar putea dezvolta preced sfârșitul Biblioteca "Runivers" m CONCLUZIE GENEZA FILOZOFIEI ŞTIINŢEI introducerea adecvată a unor metode speciale adecvate în studiul tuturor categoriilor elementare, ireductibile de fenomene, sau al tuturor Factorilor evoluției lumii Filosofia trecutului, considerată ca atare fază în dezvoltarea filozofiei în general, care consta în mod firesc dintr-o serie întreagă de concluzii eronate ale minții umane, era, desigur, cu totul inevitabil; dar necesitatea ei, determinată de cursul istoric al dezvoltării cunoștințelor de specialitate, nu dă încă nici cel mai mic drept - așa cum am încercat să dovedim în capitolul precedent - de a pune erorile metafizicii într-o legătură cauzală directă cu adevărul filosofic de mai târziu Sursa directă a filozofiei științelor, în virtutea însăși definiției sale, nu sunt sistemele metafizice, ci științele abstracte și filozofiile lor speciale Același Fapte caracterizează și dezvoltarea științelor individuale, care toate provin nu din erorile și explicațiile false care le-au ocupat cândva locul, ci din adevărurile dovedite ale ramurilor cunoașterii imediat precedându-le Am avut deja ocazia să subliniem această particularitate a evoluției științifice Chimia a fost produsă nu de alchimie, ci de Fizică și mecanică; astronomia s-a născut nu din astrologie, ci din mecanică și matematică; biologia a apărut nu din ideile absurde care au predominat cândva despre structura și funcțiile organismelor, ci direct din primele realizări de durată ale chimiei; sociologia, la rândul ei, a apărut și s-a dezvoltat nu din Biblioteca "Runivers" GENEZA ŞTIINŢELOR ABSTRACTE ^Republici ale lui Platon, nu din Politica lui Aristotel , nu din conceptele de societate și sarcinile ei care erau folosite în Evul Mediu și cu atât mai puțin din teoriile lui Vico, Rousseau sau enciclopediștii, ci din puținele adevăruri fundamentale ale biologiei ; psihologia, în sfârșit, nu psihologia rudimentară și abstractă a organismelor individuale, care este în întregime parte a biologiei, ci psihologia complexă și concretă a omului într-o uniune socială, primește în fața ochilor noștri fundamentarea științifică inițială nu din mâinile psihologilor vechi școli sau filozofi care au

ridicat această ramură a cunoașterii umane la gradul de Fundație și punctul de plecare al oricărei înțelegeri raționale a lumii, dar din încercările incomparabil mai modeste ale cercetătorilor moderni ai fenomenelor sociologice și biopsihologice (,) și) Viziunea filozofiei ca un simplu produs, ca un necesar, deși extrem de încet, rod al întregii sume de cunoștințe umane, sau convingerea că o înțelegere generală a lumii nu trebuie doar să prezinte lacune, dar acestea din urmă vor fi întotdeauna tovarășii inevitabili ai oricărei cunoștințe și ai întregii filozofii (bis), dar trebuie să rămână în mod necesar falși și eronați până când ciclul științelor abstracte, de bază, este finalizat, până când un număr de filozofii speciale corespunzătoare ia naștere spontan din profunzimile acestora din urmă, și până când, în sfârșit, ambele straturi ale gândirii teoretice (și cunoștințelor speciale și filozofiei cunoștințelor speciale) nu vor fi solul natural pe care Biblioteca "Runivers" CONCLUZIE GENEZA FILOZOFIEI ŞTIINŢEI Roiul va prinde rădăcini ferm în generalizarea filozofică - o astfel de viziune și o astfel de convingere sunt direct împotriva concepției obișnuite despre filozofie și sarcinile ei Potrivit opiniei actuale, filosofia este ceva care a stat mereu și acum stă alături de știință, s-a dezvoltat întotdeauna în paralel cu cunoașterea exactă și trebuie să păstreze în continuare, în trăsăturile sale principale și esențiale, aceeași poziție independentă Dar tocmai în această noțiune a rolului independent al filosofiei (chiar dacă nu a semnificației sale supreme, călăuzitoare) nu putem să nu vedem o eroare deosebit de semnificativă și caracteristică Toți filozofii au căzut complet în această eroare Niciunul dintre ei nu a scăpat de iluzia care se află la fundamentul profund al privirii luate în considerare și care ne obligă, în marea umbră pe care trecutul o aruncă asupra viitorului, să recunoaștem exact aspectul acestuia din urmă sau să privim, în în ciuda condițiilor schimbate, ca necesar și normal ceea ce a fost cândva, deși într-o altă combinație cauzală, într-adevăr a fost ( ) Alături de cunoașterea pozitivă nu a fost întotdeauna filozofia, nu ceva care mai trebuia să apară, nu rezultatul evident și necesar al finalizării ciclului științelor, ci altceva, care a fost o consecință a absenței inițiale a multor științe, care nu putea dispărea odată cu primele priviri, nici măcar cu progrese semnificative în cunoaștere fragmentară, necoordonată în părți, neorganizată într-un întreg închis și împreună strict disecat Pe lângă știință a existat întotdeauna înțelegere Biblioteca "Runivers" EPOCA FILOZOFIEI lumea este eronată, falsă în termeni generali și uneori în special, construcția naturii este subiectiv-fantastică și plină de contradicții ascunse, în ciuda netezirii logice cu care au revărsat în ea concluziile ipotetice și neverificabile din premise ipotetice și neverificabile Dar dacă termenul de știință nu mai este folosit, ca înainte, pentru a desemna lucruri direct opuse, cunoașterea și ignoranța, atunci și cuvântul filozofie nu ar mai putea fi folosit pentru a desemna atât rezultatul ignoranței, cât și rezultatul cunoașterii Acest paralogism evident începe deja să fie vag recunoscut de multe minți Din diverse părți se declară cu voce tare că este imposibil să vedem filosofia în același mod atât în metafizică, cât și în acele sisteme care revendică acum valoarea viziunilor asupra lumii bazate exclusiv pe datele științei ( ) Oricum ar fi, însă, perioada istorică actuală - repetăm încă o dată - aparține aproape exclusiv unor opinii care au foarte puține în comun cu teza prezentată aici Filosofia este încă privită ca o ramură de lungă durată și, de fapt, chiar cea mai veche ramură a cunoașterii umane În același timp, unii - gardienii și lăudatorii formelor străvechi de

gândire abstractă - susțin că filosofia a ajuns acum la acea vârstă matură și curajoasă când toate schimbările profunde devin din ce în ce mai puțin fezabile și, prin urmare, în cele din urmă, încetează sa fie si de dorit Alții sunt inovatori și oponenți ai istoricului   încarnări ale gândirii filosofice, ei încearcă să asigure că filosofia este mult mai veche, că a ajuns deja la limitele extreme ale dezvoltării sale istorice, că rămâne doar să sufere soarta inevitabil a tot ceea ce există; dar, părăsind stadiul istoriei, filosofia anterioară, după părerea lor, nu dispare cu totul: ea renaște în epigoni, legate de ea prin legătură de sânge, în sistemele științifice ale erei noastre Nici unul, nici celălalt, nici protectorii, nici inovatorii nu vor, așadar, să vadă în filozofie o disciplină care trebuie să apară și să crească din date care se disting încă prin noutate extremă și parțial nedezvoltare completă Nici unul, nici celălalt nu vrea să admită că filosofia trebuie să-și tragă încă începutul și vitalitatea din izvoare și surse care nu i-au putut servi deja acest serviciu în trecut, deoarece principalele dintre ele (sociologia și psihologia) sunt acum în proces de educație lentă Într-un cuvânt, nimeni nu-și dă osteneala să treacă de la legătura externă, formală și, s-ar putea spune, verbală, la legătura interioară, ceea ce este în vădită contradicție cu terminologia obișnuită; nimeni nu încearcă să pătrundă mai adânc în Filiarea reală a fenomenelor luate în considerare O analiză atentă a acestora din urmă ar duce însă în mod necesar la concluzia că, dacă așa-zisa filozofie științifică poate fi construită pe ruinele metafizicii, atunci numai cu condiția indispensabilă ca nici o singură piatră veche, nici   * un fragment din fosta înțelegere a lumii (și) Aici problema sistemelor științifice și filozofice moderne se pune de la sine Ce rol joacă aceste încercări în cursul general al evoluției gândirii filozofice? Sau care este diferența principală și esențială dintre aceste aspirații, pe de o parte, din metafizică și, pe de altă parte, din filosofia științelor? La această întrebare merită să ne oprim De decizia sa corectă depinde și asimilarea unei viziuni corecte asupra a ceea ce poate și ar trebui să fie viitoarea filozofie a științei și ce fel de obstacole se află încă în calea * stabilirii ei de durată și a triumfului final Rolul și semnificația mișcării moderne în domeniul gândirii filozofice pot fi privite din două puncte de vedere Dintre acestea, una dintre ele nu numai că ne va dezvălui o înțelegere diferită a sarcinii filosofiei de către sistemele științifice și filozofice și ne va permite să le distribuim pe cele din urmă în două grupuri principale, dar ne va oferi și posibilitatea de a stabili modul relativ și condițional natura acelei complete a înţelegerii lumii şi acea unitate a fenomenelor care constituie scopul comun și prețuit atât al metafizicii, cât și al filosofiei științifice Un alt punct de vedere ne va dezvălui adevărata relație a sistemelor moderne cu principalele Forme ale filosofiei trecutului - materialismul, idealismul și senzaționalismul, și ne va explica influența profundă exercitată asupra întregii dezvoltări filozofice de către o asemenea majoritate fapt al evoluţiei ştiinţifice ca apariţia unui nou grup   științele py (biologie, sociologie și diverse ramuri ale acestora) Să luăm mai întâi primul punct de vedere, care poate fi numit apodictic, în contrast cu al doilea, sau istoric Majoritatea filozofilor moderni sunt de acord că filosofia va face un pas major înainte atunci când în cele din urmă încetează să deducă înțelegerea lumii din propria conștiință a subiectului gânditor

Dar - adaugă filozofii moderni, nu fără un strop de ironie - dominația metodei subiective în filosofie nu va înceta niciodată decât dacă nevoia de unitate inerentă minții umane găsește, pe lângă filozofie, o altă cale de ieșire, o altă cale de satisfacție Și asta pur și simplu pentru că suntem organizați nu numai pentru cunoaștere, ci și pentru poezie, pentru a construi sisteme, astfel încât, în cuvintele lui Lange, omenirea îi va primi mereu pe creatorii Unității Fictive a Lucrurilor cu o nouă bucurie, va fi mereu gata să le înclinăm Nu vom dezvolta mai departe această viziune, cu care ne-am familiarizat deja suficient în capitolele precedente De asemenea, să nu insistăm asupra contradicției flagrante conform căreia filosofia își va atinge succesul maxim atunci când va înceta să existe în singura formă în care a fost posibilă până acum În cele din urmă, să nu dovedim încă o dată că această contradicție ia cel mai adesea Istoria materialismului, vol I, p Biblioteca Runivers PUNCT APODICTIC DE NIVEL O formă de respingere într-o întreagă categorie de fenomene mentale a oricărui fenomen teoretic, și recunoașterea în spatele lor de semnificație doar etică și artistică, adică recunoașterea valorii practice a timpului zero teoretic, dar pentru epoca noastră, principalii reprezentanți ai așa-numită filozofie științifică? Pe această problemă se dezvăluie o scindare între adepții sistemelor științifice și filozofice moderne, antagonismul între un grup de sisteme, care poate fi desemnat cu numele de "pozitivism", și toate celelalte În ciuda temeiului comun sau a indicației consensuale a unui astfel de teren - știința, pozitivismul în sensul larg al cuvântului, pe de o parte, și toate celelalte sisteme, pe de altă parte, au luat poziții exact opuse în disputa cu privire la destinația finală a filozofiei Această opoziție începe să intre din ce în ce mai mult în conștiința generală și, mai mult, în forma următoare Pozitivismul nu satisface unele dintre aspirațiile fundamentale ale spiritului nostru: este prea perceptibilă în el absența acelei poezii, care este generată de nevoia de unitate și constituie, la rândul său, sursa directă a arhitecturii filozofice în domeniul generalului concepte Ergo, pozitivismul nu este o filozofie, concluzionează atât adversarii săi, cât și mulțimea, cărora chiar nu le dă ceea ce caută) Vezi Partea II, Capitolul Cinci, ■ Partea III, Capitolele Doi şi Trei Biblioteca "Runivers" CONCLUZIE GENEZA FILOZOFIEI ŞTIINŢEI Restul sistemelor științifice și filozofice, dimpotrivă - aceasta este trăsătura lor comună, o diferență generică - "folosesc toate rezultatele culturii timpului lor pentru a crea o unitate a lumii și a vieții mentale, inaccesibile științificului cunoștințe^) În acest scop, în sistemele anterioare se fac tot felul de corecții; teze noi și parțial contradictorii sunt permise în alcătuirea vechii filozofii; în sfârşit, gândirii filosofice sunt aplicate diverse metode ştiinţifice, însă, fără nicio specializare prealabilă a acestora - iar rezultatul firesc este că metoda a priori este introdusă din nou în filosofie prin alte uşi Împrumutând din pozitivism tot ce poate fi împrumutat din el, fără a pierde dreptul de a se angaja în arhitectura metafizică a conceptelor generale, adepții filozofiei științifice de la sfârșitul secolului al XIX-lea absorb aproape în întregime în sistemele lor cea mai bună parte a încercărilor anterioare de generalizare - materialism și senzaționalism Mai sever tratează doar idealismul, din care le rămâne doar rolul principal, pe care toți îl atribuie în ipotezele lor despre teoria cunoașterii Sunt eclectici și enciclopediști fie de necesitate, fie pentru că aceasta este și una dintre cerințele principale și unul dintre principalele rezultate ale gradului de dezvoltare filosofică la care au ajuns Într-

un cuvânt, cu excepția pozitivismului, toate celelalte sisteme științific-filosofice, indiferent de direcția pe care ar urma-o, sunt dogmatice, l) Lange, op cit , vol i p Biblioteca "Runivers" POZITIVISMUL ȘI SARCINIILE ACESTE cum teoriile evoluționiste și cele mai multe dintre teoriile moniste, sau cele strict critice, corespund pe deplin programului conturat de unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai lor: ei construiesc clădirea filosofică modernă cu gust modern, cu mijloace moderne, din materiale moderne Așa este, în trăsăturile sale esențiale, viziunea acum decisiv dominantă a relațiilor reciproce ale pozitivismului și ale altor sisteme științific-filosofice Și recunoaștem această opinie generală cât se poate de exactă Pozitivismul nu mai este filozofie în sensul vechi și obișnuit al cuvântului; dar nu este încă o filozofie a științelor, pentru că altfel nu ar putea exista alături de ea alte sisteme științific-filosofice Schimbarea fundamentală a gustului filosofic, stabilirea adevăratei metode filosofice, într-un cuvânt, formarea filozofiei științelor este împiedicată în primul rând de insuficiența și nedezvoltarea materialului științific modern, fapt care este din ce în ce mai frapant De aceea, pozitivismul este doar un precursor necesar al viitoarei sistematizări a cunoașterii, un indicator al necesității sale teoretice, dacă nu chiar al implementării practice apropiate El este reprezentantul viitorului care a devenit deja posibil; iar acest rol trebuie să facă tot posibilul să-l păstreze El trebuie să-și amintească că, în măsura în care există în prezent o nevoie de unificare completă sau finală a cunoștințelor încă incomplete sau fragmentare, această nevoie va fi satisfăcută suficient de alte filozofii științifice Runiverse Bnblioteka CONCLUZIE GENEZA FILOZOFII ŞTIINŢA sisteme de îndepărtare sof La rândul său, pozitivismul trebuie să se limiteze la o singură sarcină: să elibereze din ce în ce mai mult calea Filosofiei științelor, recurgând la următoarele două mijloace principale:) multiplicarea materialului științific disponibil, în special în domeniul biologiei, sociologiei și psihologie; și) stabilirea și dezvoltarea unei game complete de filozofii speciale în științele abstracte Altfel, pozitivismul ar înceta evident să-și împlinească scopul și ar deveni același sistem științific-filosofic ca toate celelalte) ( ) Așadar, scopul principal al pozitivismului este dezvoltarea în continuare a științelor abstracte și a filozofiilor lor speciale pentru a aduce mai aproape momentul în care din înțelegerea actuală a lumii sau semiînțelegerea se va putea trece la o contemplare deplină și clară a legăturii comune sau a unităţii tuturor fenomenelor Dar acest viitor, această plenitudine și claritate dorită a înțelegerii lumii, precum și scopul ultim al acesteia din urmă, unitatea sintetică a fenomenelor, vor rămâne întotdeauna concepte extrem de relative Aceasta este proprietatea de bază și acesta este caracterul deja neschimbător al tuturor ideilor și conceptelor noastre și ar fi periculos să ne complacem în orice iluzie în acest sens Filosofia are ca obiect unitatea fenomenelor și, în acest sens, constituie ea însăși sinteza lor cea mai înaltă - aceasta este fără îndoială; dar nu este mai puţin adevărat că nu trebuie să se pună) Vezi Sociologie, p - Biblioteca Runivers UNITATEA RELATIVA A FENOMENELOR scopul este unitatea pură, necondiționată, care este o abstracție simplă, un simplu flatus voci și nu o expresie a adevăratei naturi a lucrurilor O astfel de unitate absolută nu este greu de realizat; a căzut cu ușurință în mâinile gânditorului chiar și în epoci de deplină ignoranță științifică; cele mai cunoscute sisteme de metafizică servesc drept exemplu și dovadă în acest sens Dimpotrivă, unitatea care este cel mai

greu de înțeles în varietatea infinită de Fapte și puncte de comparație, care eluda cel mai mult eforturilor cele mai intense ale gândirii abstracte, este întotdeauna o unitate în cel mai înalt grad condiționată și relativă Dar numai ea constituie un obiect demn de aspirații și gânduri îndreptate către triumful final al științificului, adică cel mai perfect și mai clar dintre toate înțelegerile posibile ale lumii Despre o astfel de înțelegere, sau despre filosofia științelor, trebuie, până la urmă, să spunem același lucru pe care ultima psihologie afirmă despre conștiință, acest extras sau reducere a unui șir nesfârșit de procese nervoase care formează în fiecare moment nostru" I": conștiința este coordonare, punere în ordine, un proces care duce la unitate, dar nu unitatea în sine Iar sinele nostru, personalitatea noastră fluctuează constant între două puncte extreme, ajungând la care, încetează să mai existe - între unitatea pură sau absolută a tuturor reprezentărilor și conceptelor și dezordonarea lor pură sau absolută Înțelegerea și explicarea separată a fiecăreia IC· Ribot: Les bases intellectuelles de la personnalité; Revue philos , octombrie , p Biblioteca "Runivers" CONCLUZIE GENEZA FILOZOFIEI ŞTIINŢEI categoria Factov - aceasta este sarcina științelor speciale; o înțelegere comună, coerentă și în acest sens numai inseparabilă a totalității fenomenelor - aceasta este sarcina filosofiei, adică coordonarea cunoștințelor noastre sau, la propriu, conștiința lor, ca părți dintr-un întreg inseparabil Este de la sine înțeles însă că trecând de la reprezentări și concepte izolate sau disparate la grupuri de concepte bine organizate sau ferm organizate, la arii întregi de cunoaștere, nu putem ieși din noi înșine, nu putem înceta să fim noi înșine Prin urmare, este firesc ca chiar și în culmile abstracției filozofice, sau în acea zonă în care ar trebui să aibă loc ultima unificare a rezultatelor științelor speciale, să nu putem acționa altfel decât în toate celelalte cazuri când suntem conștienți de ceva sau asta, în esență, unul și același, aducem ceva la unitate Și aici, de teama de a pierde exact ceea ce căutăm, de teama de a nu cădea în țel, ci deasupra sau dedesubtul lui, trebuie să ne ferim în egală măsură de unificarea absolută a fenomenelor și de a le lăsa în lor originală sau inițială, haotică stat Ultimul pericol, însă, este exclus în raport cu orice sistem filozofic Față de acest tip de pierdere a conștiinței, nicio filozofie nu a arătat vreodată cea mai mică înclinație În ceea ce privește primul pericol, sau absorbția completă a întregului conținut al conștiinței de către o idee călăuzitoare, un concept suprem, atunci în acest sens Biblioteca "Runivers" UNITATE ABSOLUTA exemplul filozofiei a priori este deosebit de instructiv Reducând toate fenomenele la predominanța absolută a materiei, sau a senzației, sau a ideii, metafizica ne-a oferit doar un schelet gol, doar o formulă abstractă a unității; a rezistat și ne-a ținut cu forța într-unul dintre acele puncte extreme în care, conform învățăturilor psihologilor moderni, toată conștiința reală a lucrurilor dispare de fapt și, odată cu ea, se pierde toată posibilitatea unei unificări reale, adică relative, a acestora Dar nu este nevoie să facem mai departe această paralelă între conștiința individuală a fiecăruia dintre noi și acel tip special de conștiință a totalității cunoștințelor noastre, care se numește Filosofie Nu este nevoie să insistăm că fundamentele fiziologice și psihice ale primului fenomen constituie eo ipso, sau chiar a fortiori, și fundamentele celui de-al doilea În cele din urmă, nu este nevoie să demonstrăm că, dacă punctul culminant al fenomenelor de primul fel se află în mod natural între extremele unității absolute și haosul necondiționat, atunci cea mai

înaltă formă a fenomenelor de al doilea fel, sau filosofia științei, este supusă, de necesitate, la aceeasi lege Toate acestea, cel puțin pentru noi, sunt destul de evidente, la fel cum este evident că pozitivismul nu greșește opunend coordonarea nesatisfăcătoare, în multe privințe, a rezultatelor generale ale științelor abstracte cu cele mai perfecte din punct de vedere formal, ci pentru acel fictiv și unitatea zadarnică a filozofiei arhitecturale, poetice sau libere Suntem profund convinși că filozofia Biblioteca "Runivers" CONCLUZIE GENEZA FILOZOFIEI ŞTIINŢEI Știința va accentua și va întări și mai mult această opoziție De asemenea, suntem convinși că numai pe această cale a calmului, ca să nu spunem supusă, urmând călcâiele cunoștințelor speciale și generalizările ei negrabite, și nu pe oricare alta, și mai ales nu pe calea a ceva nereglementat, cu excepția cerințelor a sentimentelor estetice, Fantezia filozofică și salturile sale zadarnice înainte - reala unitate a fenomenelor poate fi în sfârșit atinsă, sau o înțelegere completă și clară a conexiunii lor comune între ele ( ) Să adăugăm, de asemenea, că, dacă tot ce s-a spus acum este adevărat, atunci problema unității într-o sinteză superioară a unității ideale, sau absolută, și reală sau relativă, a proceselor lumii - această cuadratura a cercului de filosofi - este complet epuizat din punct de vedere științific; pentru după cum a observat deja Diderot), fiecare problemă trebuie considerată în final rezolvată atunci când s-a dovedit că rezolvarea ei este imposibilă ( ) Concluziile la care am ajuns acum nu se vor schimba deloc dacă luăm acum un punct de vedere istoric și, cu ajutorul câtorva, cele mai remarcabile Fapte ale filosofiei trecute, încercăm să lămurim ambele părți ale întrebării care ne interesează, adică și relația sistemelor moderne cu principalele tipuri de filozofie anterioară și relația lor cu filosofia științelor abia emergentă () În nota sa despre teoria muzicii, citită în franceză Academia de Științe în Biblioteca "Runivers" PUNT DE VEDERE ISTORIC Dezvoltarea cunoașterii, în sensul cel mai larg al cuvântului, este un factor sociologic puternic care guvernează constant evoluția ideilor filozofice Iar legea a trei tipuri de metafizică cunoscută cititorilor este doar o expresie istorică a funcționării acestui Factor într-o epocă caracterizată prin incompletitudine și lacune nu în particularități, ci în trăsăturile principale, în chiar planul clădirii științifice De aici rezultă că materialismul, idealismul și senzaționalismul, în forma lor pură, sunt forme de filozofie care constituie în timpul nostru un anacronism, o anomalie sau chiar un fenomen cu caracter regresiv Aceste unilateralități filozofice sunt posibile în prezent numai în măsura în care adepții lor nu se află la înălțimea nivelului actual al științei sau, în mod deliberat, în dorința lor de a explica lumea ca un întreg, nu vor să ia în considerare rezultatul general al cunoaşterii moderne Având în vedere acest rezultat, în care științele fenomenelor cele mai complexe încep să joace un rol din ce în ce mai proeminent, dominația filozofiei a priori se termină inevitabil, iar toate cele trei direcții principale ale acesteia se transformă în ceva nou, care este în același timp timp embrionul filozofiei științelor și sistemul filozofic în primul sens În această dualitate a concepției moderne se reflectă corect caracterul perioadei actuale, iar ambele influențe, științifice și metafizice, luptă, una de dragul viitorului, pentru a-i aduce victoria finală, iar cealaltă, în numele trecutului, pentru a-i păstra o parte din semnificația anterioară Este imposibil să ieși din cadrul acestei lupte, la fel cum este imposibil să ieși din limitele timpului propriu * Biblioteca "Runivers" CONCLUZIE GENEZA FILOZOFIEI ŞTIINŢEI Dar chiar

și cu această ultimă transformare a metafizicii, în care efortul de a îmbina într-o sinteză mai largă "materialismul fenomenului" cu "punctul de vedere al idealului" este atât de clar remarcat, aceeași lege continuă să opereze, deși în un grad incomparabil mai puțin puternic Iar filosofia ipotetică a vremurilor noastre este fie predominant materialistă (pozitivism în sensul cel mai larg al cuvântului și monism cu o tentă materialistă), fie predominant senzaționalistă și idealistă (doctrina evoluției, școli psihologice, filozofie critică) Peste tot, în noi încercări de a găsi legea cea mai generală a naturii sau de a găsi o Formulă mondială cuprinzătoare, vedem repetarea aceluiași fenomen: științific în punctele sale de plecare, planul inițial este realizat nu numai într-un spirit metafizic, ci tot cu o abatere inevitabilă fie către materialism, fie spre idealism, fie spre senzaţionalism Orice număr de dovezi în acest sens pot fi citate Să luăm, de exemplu, cunoscuta Formulă Spencer, conform căreia se fac toate schimbările din univers, urmând linia celei mai mici rezistențe Această formulă, desigur, nu este altceva decât o ipoteză mecanică generală și, în acest sens, constituie o încercare de explicare materialistă a lumii Dar, alături de ea, gândirea filosofică modernă a prezentat imediat alte două formule care urmăresc același scop - de a da o lege generală sau ultima explicație posibilă din punct de vedere științific a tuturor fenomenelor Potrivit unuia dintre ei, aparținând lui Zöllner, orice mișcare din lume este determinată de un minim de nemulțumire sau frică   Danemarca, și după altul, apărat de adeptul filozofiei critice Avenarius, orice schimbare a senzațiilor se face după principiul celui mai mic consum de forță Aceste trei Formule, care îmbrățișează și aduc sub o singură lege mondială și toate procesele și fenomenele fizice și mentale, nu constituie, evident, decât modificări ale aceleiași ipoteze de bază, dar nu este mai puțin evident că în acest caz preponderența afectează în mod clar, în unul într-un caz, punctul de vedere materialist, în altul, punctul de vedere idealist și, în cele din urmă, în al treilea, punctul de vedere senzațional* * În cursul general al evoluției, care încetul cu încetul a schimbat toate tipurile istorice de gândire filosofică și a creat, în locul lor, un nou tip, în care diferențele dintâi la punctele de plecare, dacă nu au fost complet distruse, apoi au netezit semnificativ și înmuiat - un astfel de Fap, ca apariţia unui întreg grup de ştiinţe, interconectate printr-o metodă comună, ') ar fi trebuit să aibă o influenţă şi mai decisivă asupra soartei filozofiei decât apariţia şi stabilirea unor ramuri individuale ale cunoaşterii abstracte Într-adevăr, aceasta este ceea ce vedem pe exemplul grupului de științe descriptive, *) · care au apărut mai târziu decât altele și cuprinde disciplinele biologice și sociologice cu ramura lor specifică: bio - sociologia, sau psihologia)) Vezi Sociologia mea, p și *) Ibid , p și) Ibid , p ■   Este greu de exagerat importanța, în istoria dezvoltării doctrinelor filozofice, a fundamentării acestui grup, sau a primei aplicări a metodelor științifice de cercetare la studiul fenomenelor de ordin biologic, sociologic și mixt, psihologic; De asemenea, este greu de exagerat influența profundă, care afectează toate aspectele evoluției filosofice, pe care acest mare, în sine, fapt al evoluției științifice o mai are asupra direcției și chiar conținutului încercărilor transformatoare din domeniul filosofiei Completarea unei serii de cunoștințe abstracte de către un grup de științe strâns interconectate metodologic ale fenomenelor cele mai complexe a fost nu numai punctul de plecare al unei mari mișcări

negative care a distrus farmecul metafizicii pure, ci și un ovar roditor din care, la început , înaintașii noului ponei au crescut și s-au dezvoltat mania lumii-on- sistemele științifice și filozofice ale erei noastre De la prima vedere este evident că formarea grupului de științe descriptive avea să schimbe complet fostele relații dintre idealism și cei doi rivali metafizici ai săi Vechiul idealism, care până atunci nu avea sub el un teren solid, cercetat științific, capătă imediat unul, cel puțin în teorie și din punct de vedere al doctrinei cunoașterii; el are ocazia să corespundă, ca o doctrină filozofică, verigilor extreme sau cele mai înalte ale lanțului științific Idealismul este astfel comparat în meritul său filozofic cu materialismul, care a fost multă vreme Filosofia științelor anorganicului Biblioteca "Runivers" NOU STAT DE IDEALISM lume, și cu senzaționalism, care, ceva mai devreme decât el, a început să corespundă științelor de ordin organic Noua poziție ocupată de idealism în sistemul concepțiilor filosofice, ca urmare a completării serii principale de științe de către ramuri descriptive ale cunoașterii, i-a dat un impuls în cealaltă direcție, l-a făcut să trateze mai atent și să fie mai corect și față de celelalte trei grupe de științe care au existat de multă vreme - experimentală, observație pură și experiență netedă directă De aici încercarea celor mai noi idealiști de a crea o filozofie științifică care să împace toate fostele unilateralități, s-ar fuziona într-o combinație armonioasă supremă cererile legitime ale materialismului și pretențiile rezonabile ale idealismului Dar primii care, deși doar bâjbâind, au pășit pe acest drum necunoscut până acum și l-au eliberat pentru succesori mai fericiți au fost, fără îndoială, marii senzualiști ai secolului al XVIII-lea și marele idealist al aceleiași epoci, Immanuel Kant În același timp, dacă nu mai devreme, materialismul era sortit să sufere o transformare semnificativă similară, cauzată de aceeași cauză - formarea de noi arii de cunoaștere Acesta din urmă avea deja un teren solid sub el: corespundea științelor lumii anorganice El nu trebuia deci să cedeze loc în sistemul său rezultatelor științelor mai tinere Dar acest lucru era imposibil, tocmai din punctul de vedere al materialismului, ca filozofie care nu depășea limitele imediat sau) Sociologie, p n Biblioteca Runivers CONCLUZIE GENEZA FILOZOFIEI ŞTIINŢEI experiența senzorială, până când cele mai complexe clase de fenomene au devenit, la rândul lor, subiectul unei investigații științifice riguroase Când s-a întâmplat acest lucru, când sfera experienței științifice s-a extins în mod neașteptat în măsura în care a început să îmbrățișeze fenomene de ordin hiperorganic, a dispărut și imposibilitatea logică despre care tocmai am vorbit și a rămas doar dificultatea reală în locul ei - de a face față cu noile condiţii ale gândirii filozofice create de succesele ştiinţelor pozitive Iar primii care au încercat să depășească această dificultate au fost din nou senzualiștii și materialiștii englezi și francezi ai secolului al XVIII-lea, dar Auguste Comte, care a fost mai hotărât și mai de succes, deși mult mai târziu, și după el o serie întreagă de filozofi moderni, în principal evoluționişti şi monişti de nuanţă mat erialistică Aceasta este geneza istorică a sistemelor științifice și filozofice Așa s-a născut bobul de adevăr conținut în ele, printre erorile vechii metafizici, care păreau fără speranță, și cum acest adevăr a luat naștere Formal - din aceste erori, în realitate din științe și din conținutul lor din ce în ce mai extins În același timp, nu este greu de înțeles că, deși ambele aspirații de a crea o filozofie științifică par să se întâlnească, totuși, încercările emanate din lagărul materialist par incomparabil mai raționale din

punct de vedere metodologic Trecând de la mai cunoscut la mai puțin cunoscut și de la simplu și general la particular și complex, științific și filozofic Biblioteca "Runivers" ECLECTICĂ ŞI PROTECTORĂ sistemele materialiştilor moderni par să indice o cale mai sigură spre atingerea adevărului filozofic final decât eforturile omogene ale idealiştilor şi senzualiştilor Acest lucru este deja clar din faptul că pe această cale, și nu pe oricare alta, s-a realizat o astfel de "preempțiune" a filozofiei științei, care în multe privințe este pozitivism Acesta din urmă constituie sistemul care restrânge cel mai mult rolul ipotezei în filosofie și numai din acest motiv păstrează cel mai bine acel echilibru ideal între toate grupurile de fenomene și, în consecință, între materialism, pe de o parte, și idealism, pe de altă parte, care va rămâne întotdeauna scopul ultim al oricărei înțelegeri generale a totalității lucrurilor sau al oricărei filozofii ' În favoarea unei astfel de explicații este simplitatea ei; dar acceptând-o, trebuie să încerci să eviți o eroare importantă Combinația de puncte de vedere, materialism, idealism și senzaționalism, despre care am vorbit, nu este păstrarea contrariilor, eclectismul filozofic, întotdeauna infructuos, dacă nu direct nociv / Această combinație trebuie înțeleasă în sensul unei prelucrări comune a material trasat de fiecare direcție a gândirii filosofice în grupele corespunzătoare ƅ știință ,-reprelucrare, care să dezvăluie, pe baza strictei continuități a fenomenelor naturale, legătura strânsă sau filiație interioară a tuturor acestor puncte de plecare Cu alte cuvinte, această combinație nu ar trebui să fie în niciun caz de natura unei restaurări sau reînnoiri a vechii metafizici, ci ar trebui Biblioteca "Runivers" CONCLUZIE GENEZA FILOZOFIEI ŞTIINŢEI să fie construită, pe ruinele acesteia, o clădire nouă, într-un stil diferit și cu ajutorul unor cu totul alte tehnici arhitecturale Un punct de vedere mai puțin radical nu ne va conduce niciodată la un sistem filozofic care merită cu adevărat epitetul științific Acest lucru se vede clar în abaterile de caracter metafizic, în care se încadrează din când în când doctrinele științifice și filozofice, care se consideră a fi cele mai lipsite de toate erorile a priori Nu numai critica, adică latura idealistă a noii filozofii, ci și pozitivismul în sensul cel mai larg, sau latura materialistă, este prea des dusă de astfel de aspirații false Trei condiții principale provoacă aceste fluctuații și contribuie la o astfel de revenire la vechea cale filosofică: în primul rând, starea infantilă a psihologiei și, în special, departamentul ei care se ocupă de legile cunoașterii; în al doilea rând, moștenirea, de la esențe anterioare, a "incognoscibilului", care, înlocuind "necunoscutul" de pretutindeni, nu este decât un alt nume pentru "lucru în sine"; în sfârșit, în al treilea rând, neînțelegerea materialismului și a idealismului, nu ca unilateralitate a subiectului, ci doar ca unilateralitate a metodei Am vorbit deja despre primele două condiții în locul nostru, iar acum vom reveni la ele încă o dată În ceea ce privește a treia, sau neînțelegerea materialismului și idealismului, este evident o premisă din care rezultă inevitabil concluzia că fiecare dintre principalele tendințe ale metafizicii poate Biblioteca "Runivers" COMPROMISE MODERNE să se transforme încetul cu încetul în adevărata filozofie, rămânând sine și doar schimbându-și metoda în bine Deosebit de caracteristică în acest sens este eroarea în care cad idealiştii epocii noastre Văzându-se din ce în ce mai siliți, ca urmare a progresului cunoașterii pozitive, să cedeze materialismului tărâmul Faptelor psihice, ei caută și găsesc mântuirea în următorul compromis, țesut din cele mai transparente sofisme: fac o înțelegere științifică a

materialismului Lumea sau filozofia bazată pe rezultatele științelor private, din idealism - o explicație a totalității lucrurilor este ipotetică, arbitrară, dar în același timp extrem de importantă în sens social și etic Cu alte cuvinte, materialismul lor nu ne scoate din domeniul științei și în acest sens nu constituie o adevărată filozofie; idealismul lor, dimpotrivă, se înalță sus deasupra acestui tărâm, în care atrage doar substratul Factual pentru creațiile sale artistice Dar tocmai acest caracter al idealismului, în opinia lor, face din el cel mai înalt, cel mai "mental" tip de creație estetică - filozofia în sensul restrâns al cuvântului II Însăși posibilitatea unor astfel de convenții - și ele sunt o întâmplare obișnuită în ultimele sisteme - și înclinația minților moderne, izbucnind din când în când, de a restabili anumite aspecte ale vechii metafizici, demonstrează fără îndoială că avem Biblioteca "Runivers" CONCLUZIE GENEZA FILOZOFIEI ŞTIINŢEI iată-l cu faptul obișnuit al progresului istoric, cu un fenomen care caracterizează toate epocile de tranziție: revoluția, care a atins ideile și a schimbat limbajul filosofic, nu a avut încă timp să pătrundă în moravurile filozofice și să le transforme complet Din filozofie, prin pridvorul ei principal, pentru totdeauna, se părea, au fost expulzările primelor esențe a priori; dar nu a trecut mult timp și aceste esențe s-au strecurat pe nesimțite în filozofie și au ocupat din nou în ea, sub alt nume, un loc onorabil Această întoarcere și această metamorfoză au avut loc în cel mai simplu și mai inevitabil mod Despărțindu-se de tot felul de concepte absolute, de tot felul de substraturi spirituale și materiale ale fenomenelor, de substanță, forță, idee absolută etc etc , am uitat și, din multe motive, nu ne-am putut abține să nu uităm să ne achităm socotelile cu sursa abundentă a unor astfel de concepte, cu ipoteza filozofică Caracteristica principală a acestuia din urmă, după cum știm, este imposibilitatea sa: această proprietate fundamentală o deosebește de ipoteza științifică Dar ipoteticitatea neverificabilă este doar o altă expresie a "incognoscibilității" fenomenelor, pentru acea latură a lor, parcă veșnic ascunsă de noi, pe care vechea metafizică o numea substrat sau esență Și uite așa, în sistemele științific-filosofice moderne, continuăm să fim metafizicieni fără să bănuim asta Sensul verbal al reformei filozofice, Biblioteca "Runivers" CONCEPTE NEGATIVE care a dat naștere sistemului științific al erei noastre, se datorează în principal nivelului scăzut de dezvoltare al științelor fenomenelor hiperorganice Starea haotică a psihologiei ne face victima a tot felul de auto-înșelăciuni mentale, iar printre ele acea iluzie remarcabilă și greu de eradicat care ne îndeamnă în abstracție goală, în negație pură, în zero absolut, să vedem ceva care are cel mai înalt nivel concretețe, lipsă de pozitivitate zhimoyu, infinit și, prin urmare, inaccesibil pentru înțelegerea noastră a stăpânirii Suntem atât de puțin și atât de puțin familiarizați cu condițiile fiziologice și psihologice care constituie esența actului de cunoaștere și procesele de abstractizare și de formare a conceptelor negative sau, ceea ce este același lucru, absolute ale minții, indisolubil legate de aceasta , că încă nu ne dăm o seamă clară a contradicției interne profunde (contradictio in adjecto), care stă în însăși ideea de incognoscibil Geneza acestei idei negative (și în acest sens, logic condiționată, așa cum o învață matematica), în cea mai mare parte, nu este investigată de nimeni Nimeni nu vrea să vadă că incognoscibilitatea este o proprietate a lucrurilor sau un semn care apare inevitabil de fiecare dată când o ipoteză (oricare ar fi ea) din domeniul științei este transferată pe pământul filosofiei sau, cu alte cuvinte, când noi în mod deliberat

privați o ipoteză de a-i aparține mereu , în virtutea însăși definiției sale, condițiile de verificabilitate, atunci când, într-un anumit sens, denaturăm) Si partea a II-a, cap Crusta a -a, cărți Biblioteca "Runivers" CONCLUZIE GENEZA FILOZOFIEI ŞTIINŢEI esența, adevăratul ei caracter, și ne complacăm într-un joc al minții, pe care îl putem încerca să-l explicăm comparând ipotezele neverificabile ale filosofiei cu valorile negative ale matematicii Orice valoare pozitivă poate fi transformată într-una negativă (și, de asemenea, într-una imaginară), iar orice ipoteză testabilă poate fi transformată într-una netestabilă Trenul logic al gândirii și rezultatul logic în ambele cazuri vor fi aceleași Nu vom părăsi nicio clipă cadrul (conceptul este și condiționat) realității concrete, deși vom avea timp să-i dăm acesteia din urmă caracterul de suprarealitate abstractă (incognoscibilitate), ca să spunem așa În același timp, însă, nu trebuie uitat că geneza conceptului de incognoscibil este un fapt de ordin atât psihologic cât și sociologic În anumite perioade ale dezvoltării sociale, remarcate prin incompletitudinea și fragmentarea cunoștințelor de specialitate, noi, prin necesitate, dincolo de controlul nostru, a trebuit să transformăm constant ipotezele verificabile în unele neverificabile, adică a trebuit, într-un fel sau altul, sub acestea sau alte Forme și termeni condiționali, creează în mod constant incognoscibilul Ignoranța în știință a generat în mod necesar în filozofie această valoare negativă - incognoscibilul Dar faza ignoranței grosolane a trecut, dar numitorul ei a rămas (fenomenul trăirii), iar noi suntem încă ocupați cu cadavrul incognoscibilului, ca și cu un ființă filozofic A se vedea prev, capitolul, §§ și Biblioteca "Runivers" Fază de tranziție Critica, această forță de poliție a lumii gândirii, după expresia energică a lui Huxley, se confruntă astfel încă cu dificila sarcină de a restabili atmosfera filozofică, profund contaminată de produsele decăderii lente a metafizicii Dar această sarcină, desigur, va fi în puterea criticii numai atunci când va fi înarmată cu asemenea cunoștințe în domeniul psihologiei și sociologiei, care în momentul de față este încă departe de a fi realizată Dar acest proces necesar de dezvoltare suplimentară a cunoștințelor speciale va fi realizat, dominația în domeniul gândirii abstracte va fi deținută de sistemele științifice și filozofice care constituie o etapă de tranziție de la metafizică la filosofia științelor Nu există nicio modalitate de a determina durata acestei Faze, multe semne, însă, ne fac să credem că această perioadă nu va fi scurtă și că nu numai noi, ci și urmașii noștri imediati nu îi vom vedea sfârșitul Unitatea ipotetică și irelevantă a totalității fenomenelor va rămâne mult timp un miraj care va distrage atenția celor mai bune minți de la urmărirea adevăratei sarcini a filozofiei cunoașterii - combinarea armonioasă a tuturor concluziilor științelor individuale într-un întreg armonios, care ar servi ca cheie pentru înţelegerea conexiunii generale a proceselor lumii ъ în această perioadă a istoriei şi în condiţii date Dar reconciliându-se, în mod necesar, cu rolul predominant al sistemelor științifice și filozofice, acesta, un produs al stării generale a științelor teoretice Biblioteca "Runivers" CONCLUZIE GENEZA FILOZOFIEI ŞTIINŢEI în epoca noastră, trebuie să cerem cu atât mai insistent de la adepții unei forme atât de instabile de filosofie ca ei să nu uite niciodată cea mai importantă trăsătură a deosebirii dintre aceasta din urmă și metafizica pură, sau ca sistemele științifice să nu intre în planul alunecos și periculos calea construcției, pentru mai mare triumf al conceptului lor central, ipoteze private într-una sau alta ramură a cunoașterii umane Această cale a fost calea preferată a metafizicii, care a recurs în mod

constant la munca dublă și, ca să spunem așa, paralelă a Fanteziei creatoare: în primul rând, în domeniul cunoașterii private, ale cărei vaste lacune faptice au fost completate cu sârguință de teorii concepute ad hoc nu atât de specialişti cât de filozofi ; iar în al doilea rând, în domeniul filosofiei Sistemele științifico-filosofice, dimpotrivă, trebuie să refuze în principiu să servească drept sursă care furnizează științelor orice fel de presupuneri Este destul de clar, într-adevăr, că astfel de ipoteze nu găsesc, de fapt, nicio altă justificare pentru ele însele, cu excepția dorinței de a facilita munca ulterioară a gânditorului, adică culminarea logică a construcțiilor ipotetice ale cunoștințelor speciale cu una la fel de ipotetică , dar pentru acea Formula mondială atotcuprinzătoare și atotexplicativă Succesele cunoașterii pozitive permit sistemelor filozofice moderne să se străduiască să atingă adevăratul scop al oricărei FILOZOFII, nemai apelând la mijloacele obișnuite ale metafizicii, care sunt acum recunoscute ca nepotrivite, ci deschizând o nouă cale pentru aceasta, deși încă puțin cunoscute în detaliile ei, calea La fel Biblioteca "Runivers" MIJLOACE ŞI SCOPURI ÎN DOMENIUL FILOZOFIEI Scopul δθ , alte mijloace (și, în plus, parțial direct opuse celor folosite de fosta Filosofie) - aceasta este o scurtă formulă care exprimă principala diferență dintre orice sistem științific-filosofic și orice sistem pur metafizic Această diferență este de mare importanță Poate părea lipsit de importanță celui care crede că mijloacele necesare atingerii unui anumit scop sunt aproape întotdeauna determinate în prealabil de acesta din urmă și că relația inversă, în care mijloacele reacționează la scop, schimbându-l treptat, constituie o excepție rară Ideea este, totuși, că o astfel de viziune obișnuită nu este în întregime corectă În multe ramuri ale activității umane și mai ales acolo unde mintea umană urmărește scopuri îndepărtate, care din acest motiv îi apar deja în contururi neclare, cel de-al doilea caz este decisiv predominant Aici chiar calea pe care o mergem este mult mai importantă decât ceea ce speră sau visează cei TÒ să ajungă la capătul ei; aici poți ajunge oricând la rezultate neașteptate, neașteptate, iar mijloacele de aici, evident, determină scopul, și nu invers Apropo, istoria celor mai serioase descoperiri științifice are și un astfel de caracter Dar noile mijloace, la care sistemele filosofice moderne recurg cu tot mai multă consecvență și exclusivitate, fără a înceta, totuși, să alerge după vechile idealuri ale metafizicii, constau în dorința de a aduce sub clădirea filozofiei un fundament dublu și solid: o serie completă de abstracte Biblioteca "Runivers" CONCLUZIE GENEZA FILOZOFIEI ŞTIINŢEI științe și o serie la fel de completă a filozofiilor lor speciale Și pe această cale, după cum ni se pare, mai devreme sau mai târziu, trebuie să devină în sfârșit clară în toate modurile posibile de a evita două piedici, împotriva cărora, tocmai din cauza insuficientei înțelegeri a pericolului pe care îl reprezintă, toate eforturile de a crea o adevărată filozofie a științelor s-a rupt până acum în mod constant Când spunem aceasta, ne referim la: "În primul rând, materialismul, idealismul și senzaționalismul filozofiei, adică unilateralitatea de bază a punctelor sale de plecare, care pot fi mai mult sau mai puțin științifice și privesc condițiile de existență ale lucruri (sisteme științifice) - sau neștiințifice și se referă la lucrurile în sine (sisteme metafizice) și, în al doilea rând, natura ipotetică generală a concluziilor filozofice, care pot fi și mai mult sau mai puțin științifice și constau într-o extindere ilegală a ipotezelor cunoștințelor speciale (sisteme științifice), sau neștiințifice, și constau în îmbogățirea nu numai a filosofiei, ci și a științelor

individuale prin ipoteze construite dincolo de limitele și independent de condițiile științelor particulare, prin așa-numita contemplare filosofică a lucrurilor (sisteme metafizice) Nu este nevoie să adăugăm că presupunerea concluziilor despre care vorbim este rezultatul direct al căutării unei cauzalități generale care să cuprindă toate categoriile de fenomene, care trebuie strict distinsă de cauzele speciale cu totul legitime ale non-sensului; acesta din urmă se referă la așa-numitele cauze secundare ale fenomenelor și ca urmare a acesteia nu se poate extinde la totalitatea lucrurilor Dar nu CAUZAZĂ GENERALĂ ŞI SPECIALE poate fi de prisos să explicăm în concluzie că, în viziunea pe care am dobândit-o, binecunoscuta și cândva atât de populară distincție între "de ce" și "cum" își pierde complet semnificația atașată ca linie solidă care separă ceea ce este accesibil la experiență și știință din ceea ce este accesibil doar speculației și fanteziei Atât în domeniul cauzalității speciale, cât și în cel al cauzalității universale, întrebarea "cum?" are același sens ca și întrebarea "de ce?" Dar în domeniul cauzalității universale, ambele întrebări sunt la fel de lipsite de scop; căci aici și "în ce fel" înseamnă "în ce mod absolut uniform" - și doar o ipoteză generală și neverificabilă poate servi ca răspuns aici Acest lucru este la fel de evident ca și faptul că până când filosofia științifică a zilelor noastre va abandona metoda ipotetică, nu ne va putea scoate din cercul fals în care s-a învârtit în mod necesar gândirea filosofică a tuturor epocilor care ne-au precedat ( ) SFÂRŞIT * NOTE Note la prima parte (pagina) Lăsăm deoparte civilizațiile orientale, care se deosebesc de cele europene printr-o multitudine de condiții secundare încă puțin cunoscute, dar în principal și esențiale urmează aceleași legi fundamentale A se vedea, apropo, articolul meu: Vederile despre lume ale Orientului Îndepărtat în fața Curții de Sociologie (Jurnal de cunoştinţe, , nr IV) (pag) Aceste patru nume caracterizează în principal școala ionienilor, primii materialiști din ciclul filozofic european Semi-miticul Thales (născut în d î Hr , conform cronologiei divinatorii din această epocă) este considerat fondatorul școlii; în spatele lui, într-o succesiune de discipoli care dezvoltă în continuare doctrina profesorului, se află Anaximandru (- î Hr), Anaximenes (-) și în cele din urmă Heraclit (-), o figură foarte populară în istoria anecdotică a filozofiei Heraclit a fost adesea prezentat ca cel mai profund reprezentant al străvechii "filozofii a naturii"; a fost mai ales norocos sub condeiul lui Lassalle, care i-a dedicat o amplă monografie (în) Din păcate, în această lucrare, excelentă în multe privințe , Lassalle nu a evitat greșeala obișnuită de a transfera filozofia lumii antice a unor trăsături caracteristice viziunii moderne asupra lumii: Heraclit este în Lassalle aproape un predecesor direct al lui Hegel unii dintre cei mai noi comentatori vorbesc și gândesc ca un ideal IV i π p ■ X ъ h a n i ■ foaia secolului al XIX-lea, Aristotel la Trendelenburg se transformă în Trendelenburg însuși etc Pentru școala ionică, vezi și lucrările remarcabile ale lui Teichmüller (Gustav Teichmüllerr Studien sur Geschicbte der Be-griffen Berlin, , nNeue Studien ZG d B Gotha,) și articolul lui P Tanner din Revue Philosophique, consacrat acestor lucrări, Alai Atât savantul german, cât și criticul francez refuză deopotrivă să vadă la ionieni primii filozofi din ciclul de gândire grec Anticii i-au numit oí φυσιολόγοι, adică "scriitori despre natură", și au fost de fapt mai degrabă oameni de știință care au creat ipoteze mecanice și fizice generale și au pregătit terenul pentru speculații

filozofice de mai târziu, în sensul obișnuit al cuvântului Această viziune ni se pare corectă doar în măsura în care confirmă ideea noastră principală a legăturii strânse dintre speculația științifică și cea filozofică: ionienii erau fizicieni în același sens în care Socrate și Platon erau psihologi, Aristotel psiholog și sociolog etc d (pag) Conform justei remarci a lui Vyrubov (vezi articolul său critic interesant despre cartea lui Lefebvre "La philosophie", în Revue positive, Janvier-Février), nu se poate lua în serios concepții istorice care caută unele începuturi ale "filozofiei științifice" deja în vremuri străvechi și recunoașterea întemeietorilor unei astfel de filozofii, de exemplu, Thales din Milet, Democrit, Epicur sau orice alt materialist antic "Platon nu știa absolut nimic despre lucrurile "în sine" care au jucat un asemenea rol în sistemul său, Thales știa la fel de multe despre compoziția și proprietățile apei, în care a văzut începutul a tot ceea ce există Atât, și mai mult decât atât , în aceeași măsură, au fost metafizicieni Așezăm înaltul Thales, și Leucip, și Democrit și Epicur, suntem umpluți de surprindere de sistemele lor, extrem de remarcabile pentru epoca întunericului mental, printre care au apărut; dar surprinderea noastră nu se transformă în acord, pentru că nu pierdem niciodată din vedere distanța care separă un fapt imaginar de un eveniment real, o umbră de un obiect real, metafizica de știință Materialismul modern își vede predecesorii imediati în filozofii antici; dar îmbogățindu-și genealogia cu strămoși atât de îndepărtați, materialismul își pierde evident Biblioteca "Runivers" ÎN PARTE ÎNTÂI Y caracter științific tot ceea ce câștigă în antichitatea genului Acceptând Democritul și Lucratsiye uniți, el acceptă și metoda aprilică pentru el În ciuda acordurilor lor, vechea mamă-to-thelerts au fost impregnate de ideile timpului lor și nu au introdus nici filozofia, nici știința unor noi modalități de a primim un nou subiect de studiu - lumea obiectivă din jurul nostru " Pe de altă parte, însă, este imposibil să nu recunoaștem un sâmbure de adevăr în spatele părerii lui Goering (System der Krit philos , t P, p) că sistemele antice, datorită simplității extreme și, ca să spunem așa, , transparența învățăturilor lor, reprezintă o importanță deosebită pentru istoricul filozofiei "Atracția firească a omului pentru cei mari și disprețul pentru cei mici" se fac simțite aici fără nicio înfrumusețare Un studiu special al grupurilor separate de fapte nu există încă, iar speculațiile de la bun început sunt absorbite de observator valoarea lumii ca un întreg Vezi și J ü g e p-Vo η a-Meyer: Philosophiscbe Zeitfragen, , p Meyer, un susținător al metodei istorice în filozofie, își exprimă plăcerea pentru faptul că "die unwissende Willkür der noue η Systemjager in die Zucbt eines strengen and gewissenhaften historischen Studiarne genommen worden istu (pag) Democrit, originar din colonia ionică Abdera din Tracia (- î Hr), a fost, dacă credem cei mai noi apologeți entuziaști ai săi, un precursor direct al materialismului modern Admiratorii lui Democrit, și Lange în fruntea lor, sunt în mod evident duși de construcția a priori a unei doctrine materialiste, care, într-adevăr, ar putea deja foarte devreme să atingă o mare completitudine și o relativă perfecțiune În istoria sa a materialismului, Lange citează principalele teze ale lui Democrit și prezintă o bună jumătate dintre ele ca bază a științei moderne Acestea sunt propozițiile: nimic nu vine din nimic; nimic din ceea ce există nu poate fi distrus; fiecare modificare se reduce la unirea și separarea părților; nimic nu se întâmplă întâmplător; totul are cauza lui etc Dar ideea este că aceste generalizări, fie că sunt adevărate sau nu, nu pot sta la baza cunoașterii pozitive; ele pot fi doar rezultatul ei

Democrit nu a putut dovedi niciuna dintre propunerile sale făcând referire la fapte și legi fizice și chimice complet necunoscute lui Takiya Biblioteca "Runivers" YI, NOTE generalizările largi sunt bune atunci când generalizează cu adevărat ceva sau când există ceva de generalizat; în rest, ele sunt generalizări numai de nume și sunt, în esență, la fel de mult un produs al imaginației ca și explicațiile antropomorfe ale naturii, destul de omogene cu ele Democrit, deja în antichitate, a fost curând uitat din cauza lui Epicur; școala sa din secolul al III-lea s-a contopit complet cu școala epicurienilor, care singuri, în principal datorită poetului Lucretius, au fost cunoscuți în tot Evul Mediu Dintre noii filozofi, Bacon a fost primul care a acordat o atenție serioasă lui Democrit, pe care l-a glorificat cu atât mai mult cu cât i se părea cel mai bun mijloc de a-l umili pe Aristotel Materialismului acestei epoci îndepărtate, într-un fel sau altul, se alătură mai multe grupuri de filozofi antici În legătură cu școala ionică se află Elthates (Xenofan - și Parmenide -), precum și Empedocle din Sicilia (-) și un contemporan al lui Democrit Diogene din Apollo, care nu trebuie confundat cu filozoful proletar grec cu același nume ata Diogenom Cynic (f la PX) B (pag) Lange (Istoria Mater , vol I, p și urm) împarte Renașterea în patru perioade aproape egale:) perioada umanismului, care, cu studiile sale filologice, a deschis calea cunoașterii directe cu Greco -cultura romana;) perioada teologică, marcată de mișcarea reformatoare;) științific, având o expresie strălucitoare în descoperirile lui Keppler și Galileo;) în fine, filozofic, cu numele lui Bacon și Descartes în frunte Nu există însă nicio îndoială că mișcarea mentală, care de la începutul ei a luat forma caracteristică a trezirii dintr-un somn lung și a revenirii la idealurile civilizației antice, a fost, în primul rând, în mare măsură pregătită de cele două secole precedente (de la jumătatea secolului al XIII-lea până la jumătatea secolului al XV-lea) când scolastica încă domnea oficial și, în al doilea rând, a purtat în sine, după cum remarcă pe bună dreptate Lange, germenii abundenți ai unei culturi noi și cu totul originale A fost o renaștere în cel mai larg sens al cuvântului, și nu doar o renaștere a antichității b și a (pag) Despre această combinație ciudată de materiale înțelegerea științifică a lumii cu profund respect pentru oamenii de știință Biblioteca "Runivers" PARTEA I ÎNTÂI VIII gropi și chiar latura rituală a tradiției religioase, vezi Lange, op cit , vol I, p Influența celebrei lucrări a lui Newton "Philosophie (c) naturalis priicipia mathematica" ( ) asupra tuturor dezvoltării filozofice ulterioare, în principal asupra soartei materialismului, este dincolo de orice îndoială Semnificația filosofică a lui Newton pentru toți al secolului al XVIII-lea, seamănă în multe privințe cu semnificația modernă a lui Darwin Amândoi, prin lucrările și descoperirile lor științifice, au făcut o adevărată revoluție în sfera ideilor cele mai generale sau filozofice ale timpului lor În ceea ce îl privește pe Boyle, el, în acest respect, cel puţin în Anglia, aparţine, prin mărturie (Istoria civilizaţiei, II, p) locul al doilea după Newton Pe lângă tratatul special "Chemista sceptica U" ( ), Boyle a mai scris - în spiritul metafizica mecanică a lui Gassendi și Descartes - următoarele lucrări: "Originea formelor și calităților conform (filosofia corpusculară" ( ); "Câteva considerații referitoare la utilitatea filozofiei naturale experimentale" ( ) și "Tractatus de ipsa natura" ( ) Anul (p) Peter Bailey (-) a avut o mare influență asupra mișcării filosofice a secolului al XVIII-lea din Franța, Anglia și Germania, ca autor al celebrului "Dictionnaire historique et critique" (volume,) Această lucrare a constituit o referință carte

pentru toți scriitori de seamă din prima jumătate a secolului trecut și în mare măsură au pregătit apariția, din până în , a volume ale Enciclopediei lui Diderot și d'Alembert t " V (pagina) Hobbes (-), în patruzeci și doi de ani de viață, a început studiul matematicii, în care a făcut curând progrese uimitoare și care, probabil, l-au condus la materialismul logic și mecanic Două dintre tratatele sale politice, De Cive și Leviathan, sunt deosebit de renumite Scrierile sale filozofice poartă titlurile: "De homine" și "De corpore" Materialismul lui Hobbes, deși bazat pe empirismul aristotelic, se deosebea favorabil de el printr-o distincție strictă între abstract și concret Hobbes nu cunoaște substanțele; în opinia sa, există doar "corpuri", și accidentele sau proprietățile lor, care nu sunt altceva decât "moduri de a percepe sau de a înțelege corpurile" Gassendi (-) a fost la început canonic și Biblioteca "Runivers" YIП OP M ъ H AH II prior la Digne, în Provence, iar apoi profesor de științe matematice la Paris Cele mai remarcabile lucrări ale sale sunt: "De vite, moribus et placiti" Epieu ri", "Syntagma philosopbicum" și "Disquisitiones anticartesianae" (N oa ck, Philosophie-gescbicbtlicbes Lexicon)) este cunoscută în principal pentru două lucrări: "Observații" pe Man, bis frane, bis duty and bis expectations" și "De sensus, motas et idearam generatione" Hart l ea, totuși, împreună cu materialiștii francezi din aceeași epocă, este unul dintre Priestley (-), cel chimist care a descoperit oxigenul, a publicat mai întâi un studiu critic al învățăturilor lui Reid și a adepților săi, Beatty și Oswald, iar apoi o lungă serie de scrieri: o istorie în două volume a creștinismului, "Disquisitions relative to natter and spirit", The doctrine de necesitate filosofică", "Scrisoare către un necredincios filosofic", etc Toland (-), cunoscut în special pentru "Lettere to Serena" (vol E Regina Sofia Charlotte a Prusiei) și "Panlheistikon" De la Metiri e (-), medic de profesie, a scris mai multe lucrări, dintre care următoarele sunt de o importanță deosebită pentru istoria materialismului: "Histoire naturelle de Târne", "L'homme-Machine" și ^ Discours sur le bonheur" Reabilitarea memoriei acestui remarcabil filozof face o cinste deosebită talentului critic al lui Lange Vezi History of Mater , vol P, capitolul dedicat lui Lamettry Bogatul baron Holbach (-), pe care prieteni recunoscători au numit în glumă "le maitre-d 'hôtel de la philosophie' și care a fost unul dintre cei mai educați oameni ai acestei epoci iluminate, a publicat între și o serie întreagă de scrieri filosofice anonime Între ele "mai ales" iese în evidență o carte cu un titlu semnificativ: "Système de la nature ou des lois du monde physique et du monde moral" În ediția finală a unor capitole ale acestei lucrări, publicată în și devenind în curând " Biblia materialismului" În acea vreme, Holbach, însă, se pare că era ajutat de Diderot, Lagrange și de librarul Nejon Din celelalte lucrări ale lui Holbach, să numim și: "La contagion sacrée ou histoire naturelle de la superstition" ( ), "Le bon sens ou idées naturelles opposées aux idées surnaturelles" și "Le système social ou principes naturels de la morale et de" la politique" ( ) Biblioteca "Runivers" Iъ PARTEA ÎNTÂI IX Activitățile și scrierile lui Dalambre și D și colab sunt prea bine cunoscute de toată lumea pentru a fi nevoie să vorbească despre prima sau să le enumere pe cele din urmă Să ne amintim doar, în raport cu Diderot, că aprecierea corectă a semnificației sale în istoria filosofiei aparține deja timpurilor moderne El a fost cel mai bine înțeles de pozitiviști, care, nu fără motiv, văd în el pe unul dintre predecesorii filozofici ai lui Og Comte A se vedea, de exemplu, un studiu interesant al lui Victor Lucien în Revue positive, vol I, ,

și un studiu despre Diderot al binecunoscutului editor al revista Fortnightly Re-view, John Morley Printre materialiştii menţionaţi în text se numără şi Robyn Acesta este autorul unei lucrări apărute în sub titlul "Le livre de la nature" și scrisă într-un spirit strict materialist Împreună cu alți filozofi ai vremii, Robinet este unul dintre primii și cei mai zeloși predicatori ai actualului teoria la modă a "incognoscibilității" primelor cauze ale lucrurilor sau a unei opinii, pe care, spre deosebire de ateismul obișnuit, Damiron, unul dintre cei mai noi istorici ai filosofiei franceze, o numește "nihiloteism" (pag) Nici Spinoza (-) și nici Leibniz (-) nu pot fi considerați, în sensul strict al cuvântului, reprezentanți ai filozofiei germane a secolului al XV-lea Ca să nu mai vorbim de caracterul internațional al activităților lor și de limba în care au scris amândoi (latina și franceză), însăși învățăturile lor din perioada pre-kantiană a filozofiei erau înțelese peste tot mult mai bine decât în Germania Astfel, adepții idealistului extrem Spinoza erau considerați la acea vreme în Germania materialiști periculoși, iar doctrinele filozofice superficiale ale lui Leibniz s-au putut răspândi în propria țară a filozofului doar în alterarea foarte mediocră, scolastică a lui Wolff (pag) Istoria materialismului, vol I, p Talentatul apărător al materialismului, Lefe v'r, are o viziune complet opusă asupra acestui subiect Cartea sa "La Philosophie" (Bilbiotbèque des sciences contemporaines) conține o istorie populară a filozofiei, expusă strălucit, în care materialismului nu numai că i se acordă locul cel mai important și cel mai onorabil, ci este, în esență, echivalat cu filosofia științifică acum căutată din toate părțile De Biblioteca "Runivers" eu NOTE Potrivit lui Lefebvre, împărtășit, totuși, în acest caz, și Lange, filosofia ar trebui să continue să fie formată dintr-o serie de ipoteze; dar Lefvre, de altfel, crede că numai acele ipoteze pot fi recunoscute ca pe deplin științifice, care, ca și presupunerile materialismului, tind să reducă complexul la simplu, particularul la general, viu la mecanic (pag) Această trăsătură curioasă din istoria materialismului nu și-a găsit încă, după cum ni se pare, o evaluare justă În forma sa cea mai pură, materialismul nu are o teorie a cunoașterii: nu este deloc interesat de întrebările legate de acesta Dar a nu avea o teorie, adică o explicație abstractă a activității cuiva, nu înseamnă a renunța cu totul la aceasta din urmă În acest sens, materialismul dezvăluie o mare asemănare cu științele speciale; explică totalitatea fenomenelor, la fel cum ele explică categoriile lor individuale, fără ajutorul vreunei ipoteze despre condițiile de bază ale procesului cunoașterii umane Pozitivismul nu se comportă altfel Dar adversarii acestor învățături, profund convinși că filozofia este de neconceput fără o astfel de ipoteză, în absența unui alt rezultat, ridică însăși practica materialiștilor și pozitiviștilor într-o teorie și, ca rezultat, în mod firesc, obțin acel "realism naiv" ", acea "spontaneitate și simplitate încrezătoare în sine "înțelegere, care apoi le servesc drept subiect de critică arogantă, dacă nu de-a dreptul batjocoritoare Totuși, toate acestea privesc doar materialismul "pur", iar în prezent, după cum se știe, un astfel de materialism, ca și idealismul pur, constituie o excepție orice luptă între adversari de egală putere, la un schimb reciproc de calități care constituiau anterior proprietatea exclusivă a unei părți De aceea toate cele mai recente sisteme ale materialismului încearcă deja să-și dezvolte propria teorie a cunoașterii, împrumutându-și principalele trăsături de la cele mai moderate fracțiuni ale idealismului și încercând să justifice obiectivismul original sau "naiv" al vederile lor de bază

(pag) Doctrina aristotelică a "categoriilor" (substanțială Biblioteca "Runivers" IЪ PARTEA ПBPBOЇ XI tsiya, cantitate, calitate, relație, loc, timp, poziție, stare, acțiune, suferință) și aproximativ cinci genuri de idei generale (cinci cuvinte ale scolasticii: gen, specie, diferență, proprietate și accident) au devenit baza scolasticii în aceeași măsură formă relativ simplă, în care această învățătură era îmbrăcată cu însuși Aristotel Dar tocmai sub această formă distincțiile logice ale lui Aristotel își păstrează strânsa legătură cu condițiile speciale ale fenomenelor corespunzătoare și, în consecință, semnificația lor pentru logica modernă, considerată ca ramură aplicată a cunoașterii A vedea în unele părți ale logicii lui Aristotel, așa cum face, de exemplu, Lange (Op cit vol I, p) în raport cu doctrina "posibilității", sursa celor mai numeroase și grosolane erori în metafizică, nu este corect Erorile metafizicii au o altă origine și rădăcini mult mai profunde Distincția aristotelică între "posibilitate" și "actualitate" este de acord mult mai bine cu conceptele moderne despre acest subiect decât raționamentul lui Kant, citat de Lange, că un sute de taleri reali nu conțin nimic mai mult e, decât o sută de taleri posibili "posibilitatea" lui Aristotel este deja, într-un anumit sens, o aproximare a ceea ce numim acum "necesitate" b și social Pe vremea lui Aristotel o astfel de substituție a fost aparent și mai de scuzat și același lucru trebuie spus despre concepțiile lui Aristotel despre substanța* specie și gen, opinii care au stat la baza conceptelor actuale despre concret și abstract Cele mai recente teorii idealiste ale cunoașterii nu ne oferă nimic esențial nou în acest domeniu special Terminologia și metoda de motivare a concluziilor au suferit modificări semnificative, dar nu și elementele întrebării și fundamentele sale interne Aceste fundații ale lui Aristotel, același, Chu și Hegel, Fichte, Schelermaner, Treөndөlөnburg, Iberveg, toți idealiștii, în numărul lui Kant: acestea sunt ideile generale în timpuri diferite, punctele generale ale viziunii, din care fenomenele sunt cunoscute, într-un cuvânt, tot ceea ce în jargonul idealismului se numește "forme de gândire" generale și care facilitează astfel idealiștilor tranziția fatală la "incognoscibil", tranziție care, în esență, coboară la o simplă confuzie de logică Biblioteca "Runivers" XII NOTE formele de aprobare ale cecului, v ө concepte generale, sau simboluri verbale, cu moduri de a fi, sau fenomene specifice Din această confuzie, din această "dominare a cuvintelor", din acest triumf al limbajului, care aparține maselor și reflectă ideile lor false despre obiecte, o lungă serie de gânditori au încercat să ne elibereze, începând de la nominaliştii medievali, de empirişti și sceptici precum Bacon, Hobbes, Locke, Hume, Condillac și terminând cu Hamilton, Millen, Van, Jvons, Lange și alții Despre problema apropierii idealismului medieval de teoriile moderne ale cunoașterii, vezi F i kenbe g: "Grundiñge der Philosophie des Nicolaos Cosidos, mit besonderer Berucksichtigung der Lehre to Erkennen", Breslao, , cap IX-XII (pag) Celebrul "Cogito, ergo som" a fost întâlnit la un moment dat de obiecția lui Gassendi că existența subiectului este derivată, indiferent, din fiecare acțiune a lui, și nu numai din actul de a gândi Cu aceeași ocazie, Kant și Lichtenberg subtil remarcă că ar trebui să se spună: se gândește" așa cum se spune "tunetul bubuie", și că cogito în sensul de "cred" este condiționat de nevoi pur practice Însuși zicala lui Descartes constituie o repetare aproape textuală a argumentului Sf Augustin in cartea sa De Trinitate*: Si quis dubitai, vivit si dubitai,'•unde dubitei meminit; si dubitai, dubitare se intelligit, (adică cine se îndoiește există, pentru că se îndoiește și

își amintește motivele îndoielii sale; când se îndoiește, înțelege că se îndoiește) Despre latura materialistă a doctrinei lui Descartes și despre semnificația separării "mișcării" de "materie" pe care a făcut-o, vezi Lange, op cit , I, pp - și Pentru Descartes ca om de știință de specialitate, vezi cartea lui Liard: "Descartes" Paris, și recenzia acestei cărți de Victor Brochará în Reme Philosophique, vol XIV, pag Idealismul lui Descartes este un amestec abil de idei scolastice cu vederi mai moderne în domeniul matematicii și al fizicii Un astfel de idealism este extrem de răspândit în timpul nostru "Istoricii filozofiei, spune pe bună dreptate Ribot (Reme Philosophique, vol XIII, p), nu au acordat suficientă atenție faptului că convingerile filozofice ale multor oameni educați ai erei noastre și ale celor mai mulți ignoranți moderni nu sunt altceva decât Cartesia- Flux Bio i "Runivers" ■ь Părți ale șoldului xsh scăzut Această filozofie, care a devenit acum atât de comună încât a încetat chiar să mai fie considerată o filozofie, era în epoca lui Descartes proprietatea unui grup restrâns de minți; dar aceasta este soarta permanentă a doctrinelor a căror dezvoltare istorică cuprinde perioade mari: aceste doctrine sunt la început reputate* pentru erezii periculoase, apoi devin dogme general acceptate Cartezianismul în această privință a fost până în timpurile moderne ceea ce a fost filosofia lui Aristotel până în Evul Mediu; respins de către părinții bisericii timpurii, până la sfârșitul secolului al XIII-lea filozoful păgân era considerat "praecursor Christi in rebus nataralibus" De o importanță deosebită îi revine lui Descartes ca scriitor de metodologie științifică și filozofică Acest aspect al activității lui Descartes și-a găsit apologeții zeloși în Auguste Comte și alți pozitiviști De fapt, nu se poate decât să admită că Descartes s-a ghidat după o înțelegere absolut corectă a sarcinilor filozofiei, demarând procesul gândirii filosofice cu abstracție și deducție și închizându-l complet în limitele acestor două operații "finale" ale minții Dar greșeala lui Descartes a fost că a considerat posibil și chiar direct necesar să se bazeze deducția filozofică pe ipoteze a priori (pag) În articolul său interesant despre filozoful englez pe jumătate uitat Francis Glisson (Revue Philosophique, , vol XIV, p), Henri Marion îl caracterizează pe Leibniz astfel: imaterialism Nu numai că nu scoate forme, forțe, viață și gândire din adâncurile materiei, ci, dimpotrivă, face ca materia să dispară înaintea formei și a forței, a vieții și a gândirii În ochii lui, doar "spiritele" de diferite grade au o existență reală - o întreagă ierarhie de suflete De Boss: "Substanța este doar o aparență coerentă totalitatea fenomenelor legate armonios între ele " Extensie pt Leibniz este o simplă iluzie a monadelor, apărută ca urmare a ideilor lor vagi unul despre celălalt " Biblioteca "Runivers" ffp! M ЂCH AHI í XIV Să remarcăm, de asemenea, că între atomistica materialiștilor și atomistica idealiștilor există următoarea diferență de bază: în timp ce atomii primilor sunt înzestrați cu doar trei grupuri de proprietăți - dimensiune, formă și gravitație, adică corespund pe deplin lumii mecanico-fizice, atomii acestora din urmă sau monade, ele au, de altfel, și "stări interne", adică ceva ce corespunde pe deplin lumii psiho-sociale și transformă idealismul în panteism naturalist Este evident, așadar , că principala diferență dintre materialism și idealism ar trebui căutată nu în teoria atomilor, ci în acele domenii ale cunoașterii sau ignoranței, în acele științe sau pseudoștiințe, din care ambele direcții ale gândirii filozofice extrag invariabil tot conținutul lor ipoteze generale bis (p) Vezi capitolul despre idealismul lui Berkeley din Lewis' History of Philosophy, ed a -

a; , vol II, pp și urm - Berkeley a negat existența materiei; dar, după cum spune pe bună dreptate Lewis, doar necesitatea unei sinteze comune pentru toate semnele și atributele lucrurilor percepute de simțurile noastre sunt generate de însuși conceptul de substanță; iar irealitatea acestui concept ar putea fi afirmată de Brockel numai în măsura în care o sinteză, fizică, este înlocuită cu alta, pur mentală și un concept, substanță, cedează el are loc pentru un alt concept, care servește aceluiași scop și joacă, în esență, același rol - ideea Dar această înlocuire a substratului material cu substratul ideal, desigur, nu face merită cel puțin ridicolul condescendent care nu a întârziat să cadă asupra lui Berkeley de la filozofi ca acesta așa-numita școală a bunului simț Potrivit lui Lewis, bunul simț al "mulțimii" era mai mult cu Brockholm decât de partea lui adversarii lui În ochii lui Berkeley, ca și în ochii majorității oamenilor, obiectele exterioare există exact în forma în care sunt percepute de simțurile noastre: iar în spatele "aparițiilor" lor "fantomele" lor nu mint sau ascund, ceva misterios, la în același timp esențial, despre care nu putem avea nicio informație Dar pornind de la acest punct de plecare, pe care îl împărtășește cu marea majoritate a oamenilor obișnuiți, Ber celthus, ca un filozof care avea nevoie de un ipotetic syn Biblioteca "Runivers" G PARTEA ÎNTÂI X Y teza tuturor fenomenelor, nu mai putea ajunge în mod logic la nicio altă concluzie decât aceea la care a ajuns el - că lucrurile sunt conceptele noastre despre ele, că străduindu-ne să înțelegem existența obiectelor exterioare, ne contemplăm doar propriile idei etc De aici rezultă, apropo, că majoritatea oamenilor sunt idealiști sans le savoir, ca un prozator molov Masa oamenilor este formată din idealiști inconștienți, iar materialismul, ca crez filozofic, necesită deja o anumită creștere a gândirii peste nivelul obișnuit Despre filozofia lui Burkeley, a se vedea, de asemenea, articolul profesorului Fraser din North Britiah Review, vol LXVIII, sub titlul "Berkeleys Idealism " Fraser ajunge la concluzia perfect corectă că Burkeley "nu numai că nu era un senzualist al școlii Condillac, sau un empiric al școlii humeene, dar a fost, fără îndoială, un idealist al celei mai înalte și mai pure școli a lui Kant Împreună cu Kant a recunoscut originea subiectivă a anumitor concepte În același timp cu Kant, a lăsat sentimentelor noastre doar o dezvoltare ulterioară a astfel de concepte Cu Kant, el a fost de asemenea de acord în a distinge funcțiile sentimentele mele și mintea pură, ca surse independente, pe de o parte, ale percepției directe și, pe de altă parte, ale gândirii pure În cele din urmă, cu Kant, el este indisolubil legat de o viziune care consideră spațiul un produs al imaginației, grefat pe experiența senzorială, "și aceeași viziune asupra realității obiective timp" În rezultatul ei general, filosofia lui Brockhley - și aceasta este din nou o trăsătură care o apropie de filosofia lui Kant - a fost doar "o mare lecție, vorbind cu voce tare despre golul lăuntric al oricărei speculații ontologice" (Lewes, op cit) , vol II, p) Cu toate acestea, Berkelley era clar conștient de faptul că filozofii înșiși sunt de vină pentru eșecurile care le apar în mod constant: "În concluzie generală", spune el în eseul său "Principii ale cunoașterii umane", "Cred că filozofii datorează cele mai multe, dacă nu toate, de dificultăţile faţă de ei înşişi care până acum le-au blocat calea către adevărata cunoaştere După ce am ridicat noi înşine praf gros, începem apoi să ne plângem că nu vedem drumul Vezi și Bonjon: "Berkeley, sa vie et ses oeuvres", Paria, (p ÕO) "Lucru în sine" sau "numin" are un sens pur psihologic Numen este un produs mental- * Biblioteca "Runivers" XYI NOTE procesul nostru, numit abstractizare, și poate servi doar la

caracterizarea anumitor faze ale acestui proces Acest concept nu este potrivit pentru nimic altceva nici în știință, nici în filosofie "Lucru în sine", ei bine, este același fenomen, sau același fenomen, căruia i se opune de obicei, dar un fenomen care a suferit deja o modificare logică specială Faptul este că fiecare * fenomen sau fiecare reprezentare a noastră despre cutare sau cutare fenomen nu este altceva decât suma proprietăților care produc acest fenomen sau reprezentare fenomen , sau "reprezentare" în general, putem abstrage un factor extrem de important care îl produce: propria noastră opera* scăderea, suma individuală , proprietăți biologice și colective, sociologice O astfel de reprezentare "restrânsă" este ceea ce numim, deși nu foarte potrivit, "un lucru în sine* În esență, totuși, avem aici mai mult ca niciodată de-a face cu o reprezentare pură Întregul dificultatea de a specula în domeniul "numens" constă tocmai în faptul că un numen este o reprezentare în care extrem de importante, componente sau elemente ale oricărei reprezentări Prin urmare, ca urmare, conceptul de ceva inaccesibil și de necunoscut este necesar și obținut Ce rol ciudat joacă "noumenul" în cea mai mare parte la Kant se vede foarte clar în problema necesității fenomenelor psihice Că acestea din urmă sunt supuse legii imuabile a cauzalității, a acestui Kant, ca și Hume, nu are nici cea mai mică îndoială Dar aici conceptul de "lucru în sine*, "noumena" sau, în acest caz, conceptul de substanță spirituală, în care, după definiția noastră, este respinsă, sau din care întreaga sumă a condițiilor reale (sau fenomenale) iar proprietățile sunt abstractizate, devin în sine, constituind ceea ce se numește organizarea mentală a omului Dar, fiind "în afara lumii fenomenelor*, "lucru în sine* are libertate și independență deplină: nu este supus, deci, legii cauzalității și "nomenului voinței"; voința cade sub această lege numai atunci când se dezvăluie în lumea fenomenelor Semnificația unei astfel de argumentări, celebrul fiziolog Huxley (în studiul: "Hume, bis life, his philosophy *, p) determină Biblioteca "Runivers" VЪ PART· DIPBO* ХПI cu următoarele două remarci ironice:) "Deoarece", spune el, Kant repetă neobosit că știm și nu putem ști nimic despre numina, cu excepția faptului că ea constituie subiectul ipotetic al unui anumit număr de predicate negative, afirmația că el este liber că nu este supus legii cauzalității are exact aceeași valoare ca și afirmația că nu este gri, nu este albastru, nu este patruunghiular" și) "Trebuie să presupunem că metafizicii, în general, nu posedă o inteligență mare ; altfel ei, desigur, s-ar fi abținut să proclame teze, care, dacă le luăm vorbăria inutilă care le servește drept acoperire exterioară, sunt în ochii ficțiunilor profane, pe cât de nerușinate, pe cât sunt goale"(Ibid p) bis (p) Kant are o importanță atât de mare în istoria filozofiei, mai ales ca fondator al ultimei filosofii critice, încât considerăm că nu este de prisos să completăm ceea ce s-a spus despre el în text cu următoarele observații referitoare la natura generală atât a lui propria metafizică şi sistemul ştiinţifico-filosofic al criticii Teoriile psihologice ale lui Kant au reprezentat fără îndoială un mare pas înainte în acest domeniu obscur al cunoașterii, care depindea în mare măsură de cea mai bună metodă pe care o urmează și care, în cele mai multe cazuri, diferă puțin de inducția obișnuită În acest fel, Kant ajunge la recunoașterea egalității sentimentelor noastre și a rațiunii noastre, ca surse de cunoaștere Totuși, sub influența vechii teorii platonice a gândirii pure, care a preluat complet filosofia lui Leibniz și Wolff, Kant vorbește încă de rațiune, separată și independentă de simțuri Simpla percepție, fără participarea gândirii, nu oferă, după Kant, nicio

cunoaștere; dar gândirea, dincolo de orice percepție, păstrează totuși forma gândirii Izolând percepția senzorială, cu scopul de a descoperi în ea elemente aprioristice, Kant, printr-o serie de ipoteze arbitrare, stabilește că elementul a priori al percepției constă într-o "formă generală și necesară a fenomenelor", pe care simțurile noastre o umplu deja " continut" si care pentru suma senzatiilor exterioare este "spatiu", iar pentru simtul interior - "timp" Deja, în comparație cu rudimentele nesemnificative ale psihofizicii științifice (legile lui Fekhner, Weber etc), întregul Biblioteca "Runivers" χππ Π Ρ NMCHANII acest idealism formal și teoria cunoașterii bazată pe el par, desigur, mai degrabă tentative patetice de a generaliza fenomenele corespunzătoare Distincția ciudată a lui Kant între două organe sau tipuri de gândire este binecunoscută: mintea și rațiunea Rațiunea este în mod necesar sistematică, iar rațiunea empirică Rațiunea este organul real al filozofiei, sursa ideilor atotcuprinzătoare - sufletul, lumea, Dumnezeu, care sunt subiectul filosofiei, în ciuda faptului că existența lor obiectivă nu poate fi dovedită, deoarece scapă de mijloacele rațiunii, nu se încadrează în formele a priori ale spațiului și timpului În opinia unor kantieni precum Schleiden ("Über den Materialismos der neaeren deu teche n Wissenschaft",), Kant a protejat pentru totdeauna ideile de zeitate, liberul arbitru și nemurirea sufletului de orice atacuri Acesta a fost, fără îndoială, scopul al lui Kant însuși pe ruinele imaginare ale acestuia din urmă el construiește cea mai importantă parte a filozofiei sale - filozofia morală sau practică cu vocea sa interioară (imperativ categoric) care amintește de demonul Socrate Dar această încercare a lui Kant de a fonda o morală solidă și autonomă Nu am avut timp După întârzierea corectă a unui critic francez (summer Philosophique, vol XVII, p), "Moralitatea lui Kant a rămas aceeași teologică și Schopenhauer avea dreptate: miezul interior al moralității, necunoscutul voce, vocea necunoscută, zdrobită în adâncul ouxu, toate acestea nu sunt altceva decât Dumnezeu însuși, iar datoria, imperativul categoric, era o poruncă necondiționată, o lege despotică proclamată de pe înălțimile Sinaiului filozofic Kant este ultimul părinte al Bisericii " Vezi și Lefèvre, "Renaissance du Matérialisme", p , despre relația spirituală a lui Kant cu Rousseau Dar Kant se deosebește totuși de majoritatea celorlalți filozofi, atât materialiști cât și idealiști, prin faptul că în lumea "numenilor" transferă nu toate "fenomenele", ci doar unele dintre ele, iar în prim-plan - voința morală În acest caz, Schopenhauer este complet de acord cu el, pentru care voința în general este singurul "lucru in sinea lui" Nu există însă nicio îndoială că actuala "psihologie fără suflet" diminuează în mod remarcabil semnificația tuturor acestor construcții arbitrare ale lui Kant În ceea ce privește, în special, Critica rațiunii pure, Biblioteca "Runivers" IЪ PARTEA ÎNTÂI XIX în raport cu această celebră operă a lui Kant, întrebarea lui Herbart este încă de actualitate (Lehrbuch sur Einleitung in die Philosophie, III, p): "Este aceasta psihologie sau o întreagă metafizică"? Kant însuși explică că, în Critica rațiunii pure, nu s-a gândit niciodată să dea o "propedeutică filozofiei transcendentale", ci a vrut să dea "însuși sistemul acestei filozofii" (Compară Lie b ma n: "Kant tind die Epigonen" , p și Go ri ng: "System der krit Philosophie", I, p) susține că în această lucrare "se rezolvă toate problemele metafizicii" sau "se dă cel puțin cheia soluționării lor " Ni se pare totuși că Herbart are mare dreptate când spune că Kant și adepții săi ridică întreaga metafizică în picioare, "setsen die ganse Metaphysik in Bewegung", doar pentru a rezolva anumite întrebări speciale ale

psihologiei , așa cum am văzut deja în text, reproșul lui Herbart este, în esență, doar o definiție destul de corectă a oricărui idealism În general, reforma filosofiei, atribuită de obicei lui Kant, ca o consecință a recunoașterii de către acesta a drepturilor experienței, în acest sens a fost demult realizată de alții, și mai ales de Bacon Adevărat, admiratorii lui Kant (Göring, I, p), amintind că Democrit nu avea deja încredere în rezultatele percepției senzoriale, susțin că această înșelăciune a sentimentului, recunoscută atât de devreme, a dus la o negare completă a fiabilității lor ca sursă de cunoştinţe Cu câteva excepții, spune Goering, această stare de lucruri a continuat timp de două mii de ani, până când a venit Kant etc Goering aparent uită că aceste "puține excepții" îmbrățișează, în primul rând, pe toți materialiștii și, în al doilea rând, un număr de mari filozofi precum Aristotel, Bacon, Hume, Locke etc Filozofia lui Kant este doar un mecanism de transmisie, care este luat de persoanele apropiate lui ca generator original de forță sau sursă de mișcare Kant are o importanță deosebită pentru compatrioții săi, într-adevăr trezit de el dintr-un somn profund dogmatic, din care el însuși, însă, Biblioteca "Runivers" XX NOTE după recunoașterea lui, a fost crescut de Hume Ca etapă de tranziție către filosofia științifică, ideea critică* a lui Kant era necesară în mod pozitiv Germaniei; dar necesitatea ei pentru Anglia și Franța este foarte îndoielnică Aceeași semnificație exactă națională, în trecerea de la psihologia metafizică la psihologia pozitivă sau științifică, a avut-o un alt filosof german, deja menționat mai sus Herbart În reforma filozofiei a lui Kant există însă ceva care îi aparține în mod predominant, dacă nu exclusiv, numai lui: este respingerea "transcendentalului" în sfera rațiunii "practice", purificarea în acest mod a unei întreaga jumătate a metafizicii din conținutul ei obișnuit, de exemplu, din întregul "aparat revelații supranaturale", și transformarea ei într-o "critică a conceptelor" Filosofia, după Kant, ar trebui să aibă ca subiect nu numai cunoștințele experimentale, ci și metafizica, ale cărei adevăruri sunt realizabile doar prin criticarea abilităților cognitive Kant nu a putut ajunge la niciun alt rezultat din cauza psihologiei sale ipotetice și extrem de imperfecte Această psihologie încă poartă urmele evidente ale dualismului originar, care a învățat că spiritul poate gândi fără ajutorul simțurilor, în timp ce cunoașterea senzorială este, în toate privințele, inferioară După Bacon, Locke, Hume și chiar și după fondatorul școlii scoțiane Reid, Kant, desigur, nu a putut să nu vadă eroarea profundă a ultimei ipoteze, dar nu a fost capabil să se elibereze complet de influența anteriorul De aici și cunoscutele sale apotegme psihologice: "Denksn ist das Erkentniss durch Begriffe", "Der Versta nd urtheilt durch Begriffe", "Anschanung bedarf dar Funktion das Dankens auf kaine Weise" și τ π În concluzie, să spunem câteva cuvinte despre filosofia critică, ducându-și originea de la Kant Căutând cauza principală a erorilor metafizice, unii scriitori o formulează astfel: punctul de plecare al metafizicii a fost întotdeauna psihologia falsă, de la care s-a făcut deja trecerea la o falsă teorie a cunoașterii și, prin urmare, la falsa metafizică Această formulă, însă, ni se pare atât incompletă, cât și incorectă Metafizica în general, în care idealismul este doar un caz particular, a avut ca puncte de plecare nu doar o falsă psihologie, sau mai degrabă o falsă filosofie a psihologiei, ci și o falsă filosofie a fizicii, o falsă filosofie a chimiei etc ar fi mai bine, așadar, să spun Biblioteca "Runivers" КЪ PARTEA DIN Ikrva XXI a spune că în metafizică se trece de la "ignoranță" ca punct de plecare la "ignoranță" heh, ca urmare Oricât de extinse ar fi cunoștințele

noastre despre psihologie, ea singură nu ne poate conduce la generalizări filozofice Dar acesta este ceva ce așa-numita filozofie critică nu vrea în mod absolut să admită; ea nu înțelege că este condamnată fatal să rămână mereu doar critică Critica poate oferi mari servicii psihologiei pozitive, dar, în final, va trebui să-i cedeze locul sau să se transforme din nou, ca Kant (critica rațiunii practice), în adevărată metafizică Să observăm, de asemenea, că însuși numele criticii poate fi aplicat cu egal, dacă nu cu mai multă dreptate, multor alte sisteme filozofice O critică anterioară și la fel de fructuoasă a fost deja, vorbind doar despre timpurile moderne, filosofia lui Locke și Hume "Eseay referitor la înțelegerea umană" și "Tratat de natură umană" pot fi puse la același nivel cu "Critica rațiunii pure" în acest sens Dar există mai mult scepticism și, mai ales, empirism în critica englezilor și francezilor decât este la Kant și în toată școala germană Kant vede prea des în empirism doar dogmatism Aceasta este una dintre principalele sale concepții greșite Critica conceptelor este atotputernică împotriva dogmatismului mai mult sau mai puțin a priori sau nu de origine pur empirică Dar înfruntându-se față în față cu empirismul real, fără pretenții, care își admite întotdeauna de bunăvoie ignoranța față de cauzele îndepărtate ale fenomenelor, critica conceptelor nu poate decât să dea armele Despre filozofia critică, a se vedea o serie de articole de H Sidg-Wick'a în M i η d din , sub titlul "Critica filosofiei critice" Sidgwick constată că nici Kant, nici adepții săi actuali nu au dreptul să-și numească metoda "critică" Această metodă este același dogmatism (în cel mai rău sens al cuvântului) care a înflorit printre toți predecesorii lui Kant; iar Sidgwick nu vede absolut ce se poate câștiga schimbând principiile naturale și naive ale vechii "ontologii transcendentale" cu principiile mai artificiale și mai puțin clare, dar nu mai de încredere ale acestei noi "psihologii transcendentale" (pag) În acest eseu, am avut în vedere întregul Kant istoric, sau Kant al "amândoi criticilor", și nu Biblioteca "Runivers" XXII PMMICHAYAII corectat şi mult prescurtat de noua critică a lui Kant Cu această ocazie, să remarcăm că o asemenea "bifurcare" a marilor sisteme și a însuși aspectului istoric, cu care marii gânditori ajung la posteritate, nu este un fenomen rar în istoria filosofiei Uneori, așa cum, de exemplu, s-a întâmplat cu Hegel, se formează două laturi, dreapta și stânga reală, iar apoi filozoful însuși și adevărata sa doctrină trebuie căutate între ambele extreme; uneori, însă, o parte o învinge decisiv pe cealaltă, iar într-un astfel de caz merită multă muncă pentru a restabili, conform surselor, imaginea adevărată a gânditorului Despărțirea despre care vorbim s-a întâmplat pe doi mari gânditori ai timpurilor moderne: Immanuel Kant și Auguste Comte În prezent există doi comți, așa cum sunt doi canți Dar Littre și pozitiviștii, care s-au grupat atât de mult în jurul lui și a demnului său colaborator, Vyrubov, l-au tratat pe istoricul Auguste Comte oarecum diferit decât l-au tratat neo-kantianiștii pe Emmanuel Kant Pudoarea extraordinară a lui Littre, pe de o parte, și pe de altă parte, poate, și lipsa lui de nevoie de o opera filozofică originală au avut drept consecință că O Comte în interpretarea lui Littre a rămas foarte aproape de adevăratul comte Littre Og Comte este, într-un anumit sens, un comte autentic, dar luat doar la o anumită vârstă și într-o anumită perioadă de activitate filozofică Dimpotrivă, critica mai liberă și mai ascuțită la adresa celor mai noi discipoli ai lui Kant a avut ca efect, în multe cazuri, o denaturare completă a adevăratului sens al învățăturilor filosofului german (pag) Fichte (Johann-Gottlieb, -) și Schelling (-), în ciuda interesului relativ rapid

stins față de latura metafizică a doctrinelor lor, vor rămâne în istoria filozofiei ca reprezentanți majori ai idealismului pur sau psihologic Aceste două sunt bogate ode gânditorii puternici sunt legați de o mie de fire invizibile, pe de o parte, cu Kant și, pe de altă parte, cu Hegel și Schopenhauer, amândoi care le datorează o bună jumătate din dezvoltarea lor filozofică Idealismul lui Fichte și Schelling a crescut, în aceleași condiții, pe același sol și, în esență, a dat același rod Această identitate interioară este cel mai bine dezvăluită în învățătura lor despre "lucru în sine " Amândoi au luptat cu curaj Flux Bio i "Runivers" PENTRU PARTEA I ХХИП se opun acestei vechi fantome metafizice, crezând că au distrus-o în cele din urmă, declarând că ceea ce este nevoie este o simplă iluzie a spiritului nostru care se obiectivează inconștient în natura exterioară (Ficht), care este spiritul vizibil, la fel cum spiritul este natura invizibilă -două începuturi, unindu-se în al treilea început, mai înalt, în conștiința umană sau "Eul" nostru (Schelling) Dar nu este deloc necesar să se demonstreze că acest "monism critic" este complet impregnat de însuși conceptul că atât Fichte, cât și Schelling a căutat să alunge pentru totdeauna din filozofie, și care ia cu ei forma, atât de caracteristică idealismului pur, de reducere a tuturor fenomenelor la categoria cea mai particulară și complexă - la fenomenele conștiinței umane, la acel "eu", din care, potrivit la învățătura ambilor gânditori, totul continuă și la care totul, se întoarce în cele din urmă Vezi Lflwe: "Die Philosophie Fichtes nach dam Gesammtergebniss ihrer Entwicklung" și K Fischer: "FW Schelling" (-ft Philosophy) din și Totuși, în cursul general al dezvoltării filozofiei, și nu numai în dezvoltarea metafizicii germane, idealismul lui Fichte și Schelling a fost, fără îndoială, un pas înapoi; iar acest caracter regresiv al înțelegerii lor asupra lumii a fost reflectat cel mai clar în Schelling, care, după cum se știe, în a doua jumătate a lungii sale vieți, a fost creatorul sistemului "filosofiei pozitive"; deci, printr-o ciudată ironie ale sorții (aproape simultan a apărut Cursul de filozofie pozitivă al lui Comte) Schelling a numit încercarea extrem de retrogradă a lui Schelling de a baza filosofia pe revelația creștină Vezi broșura contemporană a lui Bruno Bauer pe acest subiect: "Schelling, der Philosoph in Chrisio odor die Verklaerung der Weltvreisheit zar " (pag) mier "Les modernes théories du néant" de Vyrubov (Philosophie Positive, vol XXVI, pp -), Scheletul metafizic al filosofiei lui Schopenhauer, în a cărei răspândire rapidă tocmai în epoca noastră, Vyrubov vede pe bună dreptate un fapt de natură socio-patologică, poate fi redus la câteva dintre următoarele prevederi Unitatea sufletului este o ipoteză psihologică incorectă Din totalitatea proprietăților mentale, este necesar să se evidențieze o fundație profundă, esența lor interioară, care este, în același timp, baza și esența tuturor pro- Eliminați cântecul "Biserică" XXIY П PIM Ч ABII fenomenele lumii chih * Acest lucru căutat de toate filozofiile, acest adevărat "lucru în sine", acest rezultat ireductibil al analizei, este voința Voința constituie elementul dominant și neschimbător al conștiinței, căruia îi precede întotdeauna și căruia îi conferă unitatea și legătura care deosebește "eu" nostru de "nu-eu" Conștiința și cunoașterea, adică întregul conținut al minții, se alătură deja mai târziu voinței, dezvoltându-se încet din ea, ca produse complexe ale forței elementare Lumea, așadar, nu este doar o idee, ci mai presus de toate, și tocmai în esența ei cea mai interioară, este o voință, o străduință întunecată, inconștientă, atotcuceritoare Acest lucru se vede cel mai bine în acea parte a lumii pe care o numim propriul nostru

organism Toate mișcările din organismul nostru sunt acte sau manifestări directe ale voinței și nu rezultatele individuale ale acesteia Dar toate așa-numitele forțe sau proprietăți ale naturii arată același principiu, deși într-o formă mai puțin completă și perfectă decât organismele biologice Materia însăși este o cauzalitate mereu activă, este o voință care a căpătat o formă grosolană, tactilă etc "În jurul acestei viziuni centrale", spune Vyrubov în articolul citat mai sus (p), Schopenhauer grupează cele mai diverse lucruri, morală, estetică, știință, istorie; cu această himeră se leagă, raportează la ea toate cunoștințele și gândurile sale, colorând totul în culoarea propriului temperament Fără îndoială că aceste pasaje diverse, într-un fel sau altul, au fost aduse în legătură și unite de logica subiectivă a gânditorului; dar nu este mai puțin decât faptul că pentru noi, care raționăm oarecum diferit și avem obiceiuri mentale diferite, aceste pasaje dau impresia unui fel de costum de Arlechin, cusut din petice și cârpe și pus pe capul de "voință atotputernică" " Unde în toate acestea există chiar umbra unui sistem, chiar materialele pentru orice fel de filozofie? În cele șase volume ale lucrărilor lui Schopenhauer văd o multitudine de opinii pe cele mai diverse subiecte, păreri exprimate cu mult talent de un om care știe multe și are o minte înzestrată și subtilă, și o imaginație puternică; aceste opinii le accept sau resping, în funcție de faptul că mi se par drepte sau false, dacă îmi plac sau nu, dacă se potrivesc dispoziției mele Biblioteca "Runivers" ÎN PARTEA PRIMULUI XXV sau să-mi jignească sentimentele; dar nu le pot recunoaște absolut ca teze filozofice capabile să reziste criticilor serioase Citând această hotărâre aici, trebuie să remarc că nu consider că este în întregime corect să o aplici exclusiv sau chiar predominant Schopenhauer Diversitatea conținutului, diversitatea părților, mai mult sau mai puțin abil grupate în jurul unui principiu ipotetic, din care totul pleacă și la care totul se întoarce, constituie lotul necesar oricărei metafizici Sistematicitatea externă și așa-numita armonie logică a sistemelor subiective doar temporar și pentru ochiul neexperimentat maschează lipsa de omogenitate internă sau reală între părțile lor componente Aceeași iluzie este produsă de limbajul obscur al majorității metafizicienilor, sau de expunerea prea abstractă și seacă care domină tratatele lor Dar punctul de plecare al celui mai armonios și mai susținut logic sistem metafizic este întotdeauna arbitrar; principiul său suprem, unificator, este întotdeauna ipotetic; în sfârşit, legătura pe care o stabileşte între diversele categorii de fenomene este întotdeauna artificială în cel mai înalt grad De aceea nici acest punct de plecare, nici acest început, nici această legătură în vreun sistem metafizic nu pot rezista criticilor serioase sau strict științifice Înaintea judecății acestuia din urmă, toate, fără deosebire, construcțiile metafizice se transformă în acel costum de arlechin despre care vorbește Vyrubov Toate se dovedesc a fi petice de cunoștințe eterogene, care drapează mai mult sau mai puțin abil "manechinul" comun tuturor, o ipoteză cuprinzătoare și, prin urmare, care nu conține nimic! De fapt, chiar și sistemele logic cele mai complete sunt mai puțin decât altele capabile să reziste cercetării științifice; o atingere de cunoaștere exactă a ipotezei lor centrale este adesea suficientă pentru a le demola ca niște edificii de cărți Pe de altă parte, viziuni oarecum mixte sau mai puțin omogene, așa cum arată întreaga istorie a metafizicii, în ciuda contradicțiilor constant dezvăluite în ele, rezistă mai mult decât alții, cu excepția cazului în care autorii sistemelor în care aceste viziuni asupra lumii sunt întruchipate, au un talent considerabil și sunt capabili, după ce au

prins principala nevoie a epocii lor, să îi ofere satisfacția cuvenită
Așa au fost, de exemplu, construcțiile metafizice ale lui Aristotel, De
Biblioteca "Runivers" XXVI NOTE harta, Kant însuși; și aceasta este,
într-o anumită măsură, metafizica lui Schopenhauer Pe de altă parte,
sunt pe deplin de acord cu Vyrubov în ceea ce privește evaluarea sa
generală a semnificației pesimismului pentru vremea noastră Copiez aici
integral această pagină curioasă (Loc cit p): "Noi gânditorii, ca să
nu spunem despre școala pozitivă, ci despre toate școlile și tendințele
științifice, nu avem de ce să regretăm această ultimă transformare a
filosofiei spiritualiste A ajuns în cele din urmă chiar la marginea
prăpastiei, în care, una câte una, toate aberațiile mentale dispar;
încă un pas și va fi înghițită pentru totdeauna Rolul nostru este cel
al spectatorilor din afară Ce legătură avem noi cu pesimismul liniștit
al lui Schopenhauer, cu pesimismul evoluționist al lui Hartmann sau cu
pesimismul poetic al lui Leopardi? Toate acestea au mers atât de
departe în nebuloasa lumii superstelare, toate acestea sunt atât de
divorțate de terenul real, încât nu avem nici mijloacele, nici dorința
de a defini, critica, clasifica aceste învățături; dacă voința este
atotputernică sau nu, dacă ființa superioară are sau nu existență
reală, dacă este conștientă sau inconștientă, nu este treaba noastră;
nu avem suficient timp de pierdut discutând astfel de teze naive, care,
de altfel, nu au nicio legătură cu filozofia Dar, pe de altă parte,
este foarte important pentru noi să ne dăm seama clar despre direcția
luată de mintea umană în anumite epoci și despre încăpățânarea cu care
aderă la anumite erori Îmi rămâne să spune câteva cuvinte despre
public, care, iată, deja de câțiva ani, cumpără de bunăvoie cărți care
expun doctrinele pesimismului Acest public nu este un public mare, sau
unul care reprezintă o națiune sau o țară întreagă Nu există, așadar,
niciun motiv, împreună cu M Dumont (Revue scientifique, r X, I, p), să
ne mire că poporul cuceritorilor cu lăcomie, parcă, ascultă și citește
despre teorii care propovăduiesc la ei asceză şi autodistrugere
voluntară Ideea aici nu este deloc despre oameni Un popor adevărat,
adică un izvor mare și puternic care hrănește și reînnoiește continuu
viața societăților umane, nu judecă aceste chemări la Nirvana, pentru
simplul motiv că nu ajung la ea Clasa muncitoare, care suferă mult mai
mult decât filosofii și publicul neocupat, se plânge uneori, și pe bună
dreptate, de o soartă comună, dar nu disperă niciodată: disperarea este
semn de boală, iar această clasă este plină de putere și sănătate
Biblioteca "Runivers" g parte din primul XXVII Atât în Franța, cât și
în Germania, pesimismul a pătruns doar în cercul restrâns al clasei
care se numește în mod obișnuit clasă conducătoare și care ea însăși
cade atât de ușor sub stăpânirea a tot felul de vise și utopii Da, toți
cei care de o parte a existenței lor mentale aparțin trecutului, toți
cei care perseverează în vechile moduri de a rezolva probleme noi, pot,
voi spune mai mult, ar trebui să fie pesimiști Prezentul, care le fură
unul câte unul dintre visele lor cele mai dragi și le denunță toate
socotelile ca fiind false, iar viitorul, care nu li se pare mai puțin
sumbru, le lasă doar o ultimă mângâiere - disprețul arogant față de tot
ce este și față de tot asta va fi ; aceasta este reacția inevitabilă
care urmează eforturilor pentru un ideal care este recunoscut ca
irealizabil Dacă tot ce am visat este o himeră goală, atunci este mult
mai bine ca totul să piară, căci nimic nu ne va putea satisface Aceasta
este concluzia disperată la care ajunge vechea metafizică când
întâlnește realitatea modernă Vezi și L D et r o s:Schopenhauer bis
(p) Consider necesar să avertizez cititorul că voi acorda mult mai
mult spațiu învățăturilor senzaționaliste în paginile următoare; pe

care le-am alocat în capitolele precedente sistemelor materialismului şi idealismului Următoarele motive mă împing la asta În primul rând, ambele tipuri extreme, materialismul și idealismul, nu ridică astfel de îndoieli cu privire la corectitudinea principiului de bază al clasificării mele, pe care tipul suplimentar sau mijlociu pe care îl adopt le poate trezi cu ușurință Și în al doilea rând, trecând de la un fel de metafizică la altul, am considerat că este mai convenabil să le compar imediat între ele, deoarece alocarea unor astfel de comparații într-un capitol separat nu ar reduce numărul de repetări inevitabile și nu ar contribui la elucidare a subiectului Aici de ce o expunere a idealismului trecut mi-a cerut de două ori mai mult spațiu decât o schiță a soartei istorice a materialismului și de ce a trebuit să dedic trei capitole întregi senzaționalismului trecut, fără să-l socotesc pe cel prezent (pag) Cât de corectă este caracteristica takal Biblioteca "Runivers" xxx NOTE senzaționalism, se poate vedea, printre altele, din următoarea opinie, care nu aparține unui senzualist din secolul al XVII-lea sau al XVIII-lea, așa cum s-ar putea crede, ci unui om de știință din secolul al XIX-lea, - este adevărat, cunoscut sub numele de mult pentru meritele sale în domeniul cunoașterii pozitive ca și înclinația sa către un tip special de misticism științific: "De aici pare să rezulte, spune astronomul Zellner, că fenomenul senzației este un fapt mult mai fundamental decât mișcarea pe care o avem atribuie materiei drept proprietatea sa cea mai generală, ca o condiție necesară înțelegerii schimbărilor senzoriale" (Ueber die Natur der Kometen, Beitrãge zur Geschichte und Théorie der Erkenntniss Ed a II-a Leipzig, , pp și urm) Lange (Istoria materialismului, vol P, pp -) constată, la rândul său, că din senzație este într-adevăr ușor de dedus ideea atomilor și a mișcării lor, dar nu invers, din mișcarea atomi, senzație, ezitarea lor este ceva particular Considerăm de prisos să contestăm aici această opinie, care se bazează, evident, pe un joc foarte necomplicat al cuvintelor "general" și "privat", pe o schimbare arbitrară a sensului lor obișnuit Cu atât mai puțin, din același motiv, vrem să obiectăm la ceva exprimat de același scriitor de părere că, dacă alegem deja între senzație și mișcare, dacă recunoaștem deja una dintre aceste categorii de fenomene ca fiind reală și numim pe cealaltă simplă aspectul, atunci în favoarea realității senzațiilor se pot aduna mult mai multe dovezi decât pentru realitatea mișcării Toată știința se bazează pe presupusa realitate a mișcării; dar asta, după Lange, nu înseamnă nimic, deoarece cunoaşterea naturii în acest caz poate fi comparată cu un mijloc de orientare, cu o hartă geografică care ne oferă mari servicii, deşi ea însăşi nu este deloc ţara în care noi , uitându-vă la hartă, vizitați mental Adevărat, Lange se grăbește imediat să facă o rezervă în sensul că distincția pe care a făcut-o nu este deosebit de necesară sau utilă, fie și doar pentru că senzația și mișcarea sunt la fel de reale pentru noi ca fenomene; mai mult, primul este un fenomen imediat, iar al doilea este un fenomen mediocru, imaginabil de noi Ca și cum senzația nu ar fi de conceput de noi, ca mișcarea, și nu constituie exact același "material" pentru formarea reprezentărilor! Sau, poate, Lange vrea pur și simplu să spună că mișcarea trebuie să devină Biblioteca "Runivers" IN PRIMA PARTEA NI un obiect de senzație înainte de a deveni un obiect de reprezentare? Dar senzația însăși trebuie să treacă prin toate fazele aceluiași proces înainte de a ajunge la conștiință Cu toate acestea, am citat aceste opinii ale lui Zöllner și Lange aici doar ca dovadă clară că spectrul ipotezei senzaționaliste nu lasă oamenii din epoca noastră în pace, că această fantomă se arată din când în când chiar și celor mai puternici

și critici mințile sofisticate ale secolului Că baza filozofiei senzaționaliste a fost întotdeauna un tip special de concepție dinamică a vieții și a funcțiilor sale, se vede clar în exemplul mai multor filozofi Vezi cu această ocazie studiul deja amintit al lui Marion despre metafizica engleză din secolul al XVII-lea Gl și s-son și tratatul său: "De natura substantiae energetica, seu vita naturae, ejusque tribus, primis facultatibus: I perceptiva; II apetitiv; IH, motiva, naturalibus Glisson este considerat de mulți (Franck, Cousin, Rosmini, Tennemann etc) drept succesorul direct al lui Leibniz, asupra a cărui monadologie ar fi avut o influență directă, deși atent ascunsă de Leibniz Dar acest lucru nu este corect, așa cum remarcă atât Marion, cât și bordelul în orice măsură Ambii filozofi sunt profund împărțiți de punctul lor de plecare, de toată distanța care se află între idealism și senzaţionalism Ei sunt de acord doar în faptul că ambii sunt în egală măsură înclinați către o exagerare aproape caricaturală a tezelor lor de bază, complet ipotetice Pentru Glisson, unitatea materiei și forței, sau ceea ce el numește substanță și viață, constituie o adevărată dogmă a filozofiei; credinta sofica Această "substanță vie* - cealaltă, în opinia sa, nu există - își propune să o numească "biusia* (βωύσιαν, substanță vitală) sau "biarhie* (βιαρκίαν, principiu vital) Glisson vede trei etape în proprietatea sa distinctivă de "senzație sau percepție : "percepția naturală aparținând așa-numitelor obiecte neînsuflețite, "percepția animală sau percepția prin intermediul unei organizări biologice cunoscute și, în sfârșit, reflecția emago și alte produse de organizare superioară Dar biusia sau biarchia lui Glisson, deși înzestrată cu proprietăți mentale elementare, este întotdeauna o substanță, un principiu pur material Glisson râde de matematică sau de fond Biblioteca "Runivers" XXX ■ FIII' AII I tsialpy points (care, la modă numite acele heh și încă sub denumirea de puncte metafizice, au intrat mai târziu în teoria lui Leibniz): nu proprietăți cantitative L t (pagina) Cu privire la problema influenței metafizicii asupra succesului științelor speciale, există o opinie foarte răspândită, care, la prima vedere, pare oarecum contrară unui număr de presupuneri pe care le-am prezentat în text Auzim constant plângeri cu privire la influența dăunătoare a doctrinelor materialiste în domeniul științelor superioare, de la biologie la psihologie și sociologie Nu mai puțin des trebuie să se confrunte cu plângeri cu privire la răul adus studiului lumii fizice și chimice de ideile fantastice ale idealismului despre aceasta Aproximativ un senzaționalism este de obicei tăcut, poate pentru că impactul său asupra progresului științelor particulare, conform concepției generale incorecte a rolului și semnificației acestei filozofii, este recunoscut ca fiind relativ nesemnificativ Materialismul este astfel creditat cu întârzierea științelor superioare, a căror dezvoltare o împiedică prin străduința de a explica fenomenele complexe numai prin acțiunea celor mai simple cauze; iar idealismul, pe de altă parte, este acuzat că împiedică dezvoltarea științelor inferioare, în cadrul cărora transferă ilegal punctele de vedere și metodele ramurilor superioare ale cunoașterii Toate acestea sunt parțial adevărate, dar ni se pare că nu contrazice deloc punctul de vedere exprimat în text Efectul nociv al ipotezelor materialiste în domeniul științelor superioare este dincolo de orice îndoială; dar acest lucru, evident, nu exclude posibilitatea influenței lor și mai dăunătoare asupra succeselor chiar acelui domeniu de cunoaștere, ale cărui fenomene le generalizează ilegal, sunt umflate peste măsură, sunt recunoscute ca epuizante întreaga sumă a proceselor lumii În mod

similar, influența dăunătoare a ipotezelor idealiste în științele inferioare nu poate fi negata; dar asta nu înseamnă că aceste ipoteze interferează mai puțin cu succesul acelor ramuri ale cunoașterii, fenomenele pe care le recunosc drept singura bază reală, adevărata sursă a tot ceea ce se întâmplă în natură Strict vorbind, nu avem de-a face aici cu două erori ale minții umane, ci cu două perechi întregi de ele (ținând cont Biblioteca Runiverse ÀCTI ΠΙΡΒΟί XXXI senzaționalism, și cu trei paturi) Ipotezele filozofice, împrumutate din domeniul fenomenelor anorganice și ignorând fundamental cauzele mai complexe și mai particulare care operează în sfera faptelor mentale și sociale, interferează mai puțin cu descoperirea efectivă a acestor cauze particulare decât ipotezele filozofice, dar care în sfera mecanică și fizică forțele materiei văd doar o formă specială de manifestare proprietăți mentale În primul caz, legile "mai puțin cunoscute sau chiar "necunoscute " ale vieții mentale și sociale sunt explicate, în mod arbitrar și incorect, prin legile mai "cunoscute" ale fenomenelor fizice și chimice; în al doilea caz, "fenomenele mai cunoscute ale lumii anorganice" se explică prin "necunoscutul " psihic sau social Ipotezele idealiste confundă în general cauzele complexe cu cele mai elementare și simple; dar dacă în științele inferioare o astfel de greșeală presupune o echivalare incorectă a proceselor fizice și chimice cu faptele vieții mentale și sociale, atunci în științele superioare aceeași amăgire, evident, nu numai că nu risipește întunericul gros care înconjoară conținutul aceste științe, dar și mai mult o sporește ca urmare a atașării arbitrare la acest conținut de un caracter elementar, general, universal care în niciun caz nu-i aparține În fine, în ceea ce privește ipotezele senzaționaliste, apariția lor în orice ramură a cunoașterii speciale nu poate fi însoțită decât de rezultate negative; dar acest lucru este valabil mai ales în cazul biologiei, a cărei dezvoltare este mai puțin împiedicată de o ipoteză filosofică care vede în fenomenele vieții un caz special de forțe mecanice și fizice decât de aceeași ipoteză, care vede în aceste forțe o modificare specială a vieții proceselor Proprietățile necunoscute, a căror totalitate le numim "viață" , nu sunt deloc lămurite pentru că sunt prezentate în mod arbitrar ca manifestări ale proprietăților mai cunoscute ale naturii anorganice; dar cu atât mai puţin se explică prin ipoteză, care în fapte de ordin anorganic suspectează aceeaşi activitate vitală, deşi într-un grad mai slab sau în stare latentă Într-un cuvânt: doar o valoare negativă are o recepție, constând în reducerea unei categorii de fenomene la alta, în virtutea unei ipoteze nu speciale, științifice, verificabile, ci generale, filozofice, neverificabile; dar cu atât mai puțin, povi- * Biblioteca Runivers XXXII NOTĂ Dim y, o metodă bine întemeiată constă în explicarea acestor fenomene prin ele însele, ca un ton, așa cum o face știința specială, dar cu o diferență atât de semnificativă față de metoda științifică, încât faptele explicative par să fie deja identificate anterior cu un set de alte categorii de fenomene Ambele metode sunt, până la urmă, la fel de nepotrivite pentru scopurile unei științe speciale; dar eroarea împotriva metodei științifice este într-un caz mai puțin deghizat decât în celălalt și, prin urmare, mai puțin periculoasă bis (p) Doar încercările anterioare în această direcție sunt direct adiacente școlilor senzaționalismului Este de remarcat faptul că, în deplin acord cu presupunerea pe care am exprimat-o în text, încercările tale s-au grăbit mai întâi la cele mai complexe manifestări ale vieții mentale Abia mai târziu, apropiindu-se de secolul al XIX-lea, este observată efortul pentru o descriere științifică a celor mai elementare procese

mentale care se învecinează direct cu fiziologia creierului Tot mai târziu, au apărut noi tendințe în psihologie; cumva: psihologie fiziologică și psiho-fizică; aceste direcții s-au născut sub influența succeselor generale ale științei naturii, sub influența directă a noilor viziuni asupra sarcinilor și naturii științelor fenomenelor cele mai complexe și, în cele din urmă, în general, deja sub stindardul unui nou mișcare filosofică A ridica începutul lor la senzaționalism ar fi, așadar, din punct de vedere istoric și filozofic, la fel de greșit (pag) Senzaționalismul are multe puncte de contact cu materialismul În construcțiile celor din urmă, substanța este piatra de temelie; în construcțiile primelor, percepția senzorială Materialismul este o filozofie îndreptată către natura exterioară, obiectul; senzaționalismul este același materialism, dar deja îndreptat către om și lumea lui interioară Fără materie, nu există fenomene: aceasta este formula cea mai generală a materialismului; fără percepție, nu există concepte: aceasta este formula de bază a senzaționalismului În ambele puncte de vedere, spre deosebire de idealism, forma (forma materiei și forma conceptelor este un principiu plastic special, evaziv, numit uneori și forță sau energie) rămâne în fundal Pentru materialist, percepția este simpla schimbare a materiei; pentru senzualist, materia este doar percepție și, prin urmare, el consideră percepția ca fiind singura Biblioteca "Runivers" КЪ CHAST · DKFBOM XXXIII nici un dat real Astfel, avem în fața noastră, parcă, două materialisme: unul pur obiectiv, celălalt pur subiectiv; unul care înțelege subiectul ca obiect, celălalt obiectul ca subiect Primul este mai devreme și mai imediat; al doilea este mai tîrziu, mai chibzuit şi, prin urmare, constituie, parcă, o dezvoltare a primului Într-adevăr, în istoria filosofiei, fiecare înflorire vizibilă a materialismului a fost întotdeauna urmată de o înflorire vizibilă a senzaționalismului Astfel, la greci, atomismul a fost înlocuit de sofism, a cărui colorare senzațională este dincolo de orice îndoială; astfel, în filosofia modernă, Locke l-a urmat pe Hobbes, iar Condillac l-a urmat pe Lamettry Dar din acest motiv, chiar și în învățăturile celor mai buni materialiști, de exemplu, la Democrit sau Hobbes, nu este greu de găsit în embrion o multitudine de argumente și puncte de vedere senzaționaliste Ій b i s (p W) Vezi Leves: History of Philosophy, vol I, p proprietăţi aparţinând împreună multor categorii de obiecte Înțelegerea fenomenelor se dezvoltă lent, pe măsură ce se acumulează material senzorial, acumulare care constituie funcția directă a memoriei Dar trebuie să căutăm principiile generale exclusiv în fapte; numai astfel de principii pot fi admise în știință Reamintirea faptelor este transformată în cunoaştere experienţială printr-o "artă" specială, pe care am numi-o inducţie, şi despre care Aristotel spune că începe acolo unde se formează un concept general dintr-un număr mare de fapte, cuprinzând toate cazurile asemănătoare metafizică), cunoașterea că un anumit remediu l-a vindecat pe Calias de o anumită boală și că același remediu a avut același efect asupra lui Sovrats, este experiența; dar cunoașterea că un anumit remediu vindecă pe oricine suferă de aceeași boală este o artă: căci experiența este cunoașterea obiectelor individuale, arta (inducția) este cunoașterea generalităților* Dar, oricât de strâns ar putea coincide aceste puncte de vedere ale lui Aristotel asupra metodei științifice cu cele care au câștigat o preponderență decisivă deja în timpurile moderne, sau oricât de adevărate ar fi ele în sine, nu putem decât să fii de acord cu Lewis (op cit Biblioteca "Runivers" XIX NOTE III I, pp -) că orice aplicare completă și consecventă a acestora era de neconceput în acea epocă

îndepărtată, mai ales în domeniul întrebărilor generale, printre care, parțial din necesitate, parțial urmând întorsătura filozofică a minții sale, Aristotel constant rotit Este firesc, așadar, ca însuși Aristotel să rămână rareori fidel cerințelor metodei obiective: probleme care nu pot fi rezolvate a posteriori, din lipsa datelor faptice, le rezolvă foarte des a priori În general, în întreaga logică a lui Aristotel, în teoria sa a silogismului, în opinia sa care revine constant că conceptele generale derivate din fenomene le explică pe acestea din urmă mai bine și mai precis decât fenomenele în sine, în viziunea lui asupra definițiilor verbale și logice, ca un mijloace foarte valide de cercetare științifică etc , idealismul inerent înțelegerii sale metafizice a lumii primează în mod evident asupra acelui senzaționalism obscur care l-a condus la o formulare atât de timpurie, s-ar putea spune aproape prematură, a condițiilor și cerințelor unei metode obiective (pag) Având în vedere importanța subiectului, am dat loc acestei digresiuni în textul în sine, și nu în note, așa cum cere sistemul de distribuire a materialului pe care l-am adoptat; Desigur, va trebui să revin la întrebarea atinsă aici; dar deocamdată voi completa cele spuse mai sus cu câteva considerații care urmează Așa-zisa filozofie nouă, în manifestările sale cele mai semnificative, a adoptat pentru sine o nouă teorie a cunoașterii, îmbunătățită, recunoscând în mod deschis superioritatea metodei experimentale sau obiective; dar aceeași filozofie și-a asimilat toate succesele particulare ale științelor speciale, marile adevăruri din domeniul astronomiei, fizicii, chimiei, biologiei etc n Din păcate, însă, ea a perceput toate acestea ca pe ceva exterior, străin; toate acestea nu serveau decât pentru a-și acoperi propriul gol și neputința interioară Necesitatea unei metode obiective în limitele științelor speciale a fost recunoscută de filozofie ca un adevăr care luminează de mult drumul acestor științe cu o strălucire strălucitoare; dar filosofia nu a îndrăznit niciodată să aplice în mod serios aceeași metodă propriilor sale investigații Ea, evident, nu putea face nimic de acest fel, nu s-a oprit Flux Bio i "Runivers" ZH PARTEA ÎNTÂI XXXV a fi metafizică Filosoful care, în epoca nu numai a lui Aristotel, nu numai a lui Bacon, ci chiar și a lui Hume și Kant, ar dori de fapt să alunge a priori pentru totdeauna din sfera speculației filozofice, evident, ar trebui în primul rând să renunțe la orice filozofie schematismul, a cărui prematuritate i-ar fi atras strălucitor privirea; un astfel de filozof nu ar construi o singură ipoteză generală și neverificabilă și ar renunța la însăși ideea posibilității formării unei viziuni întregi și omogene asupra lumii De ce, în toată filosofia trecută, nu văd o filozofie obiectivă și recunosc însăși împărțirea vechii filosofii în veche și nouă ca lipsită de orice semnificație serioasă Mă refer în acest caz la clasificarea mea a sistemelor metafizice sau, mai degrabă, la legea de bază a dezvoltării metafizicii Această lege, despre care vom vorbi mai înainte, și această clasificare, luate împreună, risipesc ceața din jurul întrebărilor legate de ea și distrug iluziile care au apărut din noua adăugare pe care gândirea metafizică a primit-o ca urmare a dezvoltării senzaţionalism Desigur, prin denumirea de filozofie obiectivă se poate înțelege ceva mult mai modest; se poate desemna prin acest termen o filozofie care preda insistent cunoasterea de specialitate a sfaturilor sa fie ghidata printr-o metoda exclusiv empirica sau obiectiva; în însăși insistența cu care a fost repetat acest sfat, se poate vedea în sfârșit o vagă premoniție a marelui adevăr că cunoașterea generală se bazează exclusiv pe cunoștințe speciale, că filosofia științifică nu poate fi decât produsul evoluției

lente a unor științe particulare, și nu viceversa Dar chiar și în acest caz, ar fi nedrept să afirmăm necondiționat că filosofia antică nu dădea astfel de sfaturi și nu avea, chiar și în cel mai îndepărtat grad, o asemenea prejudecată Nu mai vorbim despre Aristotel; înaintea lui, printre sofişti, şi mai ales după el, în numeroase şcoli de sceptici, au fost împrăştiate atâtea indicaţii în acest sens şi, în general, întreaga chestiune a condiţiilor cunoaşterii experimentale sau senzoriale este atât de dezvoltată încât în acest sens este prea ascuţit pentru a trasa o linie de diviziune între antici şi de către noii metafizicieni nu există nicio bază Avem de-a face aici cu o simplă diferență cantitativă și nu calitativă Nu există nicio îndoială că filozofii antici s-au ocupat de acestea Biblioteca "Runivers" XXIII drept în m b h À ■ï i mult mai puține întrebări decât succesorii lor din epoca următoare; suntem cu atât mai dispuși să admitem acest lucru, pentru că ne este destul de clar că aceste întrebări în sine ar putea fi puse ferm și dezbătute cuprinzător doar în școlile de senzaționalism și idealism schimbate sub influența acestuia din urmă Dar a nega cu totul trezirea acestor întrebări în filosofia antică ar însemna să închizi ochii asupra faptului că senzaționalismul și-a trecut, fără îndoială, prima etapă de dezvoltare chiar și în limitele civilizației greco-romane Mai drept în această privință ni s-ar părea un reproș adresat științei anticilor Științele speciale, de fapt, au manifestat în antichitate o tendință mult mai slabă de a folosi simultan două metode: cea obiectivă, care și atunci le-a condus la rezultate strălucitoare, și cea subiectivă, care a rămas inutilă și deci, odată cu trecerea timpului, a fost din ce în ce mai forțat să iasă din uz general În această evoluție lentă, care a înlocuit unele dispozitive metodologice cu altele, au fost afectate în primul rând, dacă nu exclusiv, reușitele celor mai private cunoștințe; rolul filozofiei în această dezvoltare a fost mai degrabă pasiv, limitat, în cea mai mare parte, la o simplă constatare a progresului care avusese loc în domeniul științelor particulare Cu toate acestea, nimeni nu vede un abis de netrecut între știința veche și noua, nimeni nu vorbește despre știința subiectivă a vechilor și știința obiectivă a timpurilor moderne; dar există tot atâtea, dacă nu mai puține, motive pentru a recunoaște un astfel de decalaj între filozofia antică și cea modernă sau pentru a împărți metafizica în obiectivă și subiectivă Metafizica obiectivă este o combinație de cuvinte cel puțin la fel de imposibilă ca și știința subiectivă (pag) Lew es "History o fp hi os o ph ytt, vol I, p "Lupta dusă de stoici, spune Lewis, era foarte asemănătoare cu cea dusă de scoțieni, iar această asemănare s-a extins la poziția ocupată prin întuneric și altele , asupra mijloacelor puse în circulație, asupra inamicului care a servit drept subiect al atacului, asupra scopului pe care doreau să-l atingă Ambele școli s-au luptat în egală măsură pentru moralitate, care, după cum li se părea, era în pericol În același timp, însă, Taignoratio elenchi este foarte curios, acea neînțelegere despre puterea reală a inamicului și acea incomprehensibilitate Flux Bio i "Runivers" LA PARTEA PENTRU PRIMA Oara ЧЧЧYII dincolo de propria lor neputință totală, în care au căzut filozofii de bun simț antic și moderni deopotrivă Scepticii au dat un atac decisiv la două cetăți - percepția experimentală a obiectelor și rațiunea Percepția experimentată sau senzuală ei au redus la senzație, ceea ce a avut ca rezultat o simplă probabilitate, dar în niciun caz o certitudine absolută; ei au indicat, în continuare, incapacitatea rațiunii de a distinge între "probabilitate" și "certitudine" - o incapacitate bazată, în primul rând, pe faptul că rațiunea se ocupă

doar de fenomene și, în al doilea rând, pe faptul că nu există un criteriu care ar putea fi aplicat rațiunii în sine Dar după ce au câștigat o astfel de victorie, scepticii au proclamat sfârșitul filosofiei Atunci stoicii stau cu curaj - și scoțienii - și, bazându-se pe bunul simț, încearcă să se îndemne atât pe ei înșiși, cât și pe ceilalți să întoarcă formidațiile scepticilor, încearcă să îndemne să returneze pozițiile pierdute înapoi, ceea ce poate fi simplu, că pot fi senzuale, că pot stropi pentru a fi atât adevărate, cât și false și că le putem distinge pe primele de cele din urmă - tocmai distingându-le; sau altfel declarând că mintea are propriul criteriu "în evidență*^, care în sine nu are nevoie de un criteriu: este atât de clar** " Marea Britanie și capturarea lor a Londrei, Edinburghului și Dublinului, patrioții englezi au decis că francezii au fost expulzați, pentru că un partid de voluntari a ocupat Câmpia Hempstadt și, desfăcând steagul Angliei, a anunțat cu strigăte puternice înfrângerea inamicului invadator** b și s (pag) Să corectăm aici, de altfel, o uşoară inexactitate în care a căzut Lewis în Istoria filozofiei (vol I, pp şi urm) Vorbind despre Arhezilau (- î Hr) și lui Carneade (- î Hr), el îl consideră pe primul întemeietor al Mijlocului, autorul Noii Academii; între timp, vechii din cadrul Noii Academii înțelegeau de obicei a patra și a cincea Academii, ai căror fondatori erau considerați a fi Philo din Larisa (c î Hr) și studentul său An-tiokhiy din Ascalon (- î Hr) Direcția sceptică a fost caracteristică doar Academiei de Mijloc, și nu Noii: în aceasta din urmă, a patra Academie revine la dogmatismul idealist al lui Nlaton, iar cinci i este deja Biblioteca "Runivers" XXXYUI ПРІМ ЂСН АВ ! eu trecerea la școala neoplatonistă mier L Komb, Pìdloeophi - ge ich idilliche Lexikon, p (pag) "Acatalepsie**, literalmente "incomprehensibilitate", vechii sceptici au numit proprietatea lucrurilor de a eluda o astfel de percepție a lor de către simțurile noastre, care ar transmite cu fidelitate adevăratul lor caracter Stoicii au distins "fantezia cataleptică**, sau adevărata percepție, din , sau fals, dar pentru academicienii din școala a II-a și a III-a, toate "fantasmele" erau la fel de akatalfice, adică nu corespundeau în mod egal obiectelor percepute În încheierea acestui paragraf, poate să nu fie de prisos să cităm aici din Istoria filosofiei a lui Lewis (vol I, p) următoarea caracterizare a scepticismului antic "Scepticii - și toți gânditorii epocii pe care le-am luat în considerare erau sceptici, indiferent cum s-ar numi ei, epicurieni, stoici, pirroniști sau academicieni sceptici", spune Lewis, "aveau o armă puternică la dispoziție Au împrumutat de la Socrate, de la Platon, de la Aristotel argumentele lor cele mai selective și i-au întors împotriva filosofiei; succesul le-a încununat eforturile Toată înțelepciunea lumii antice era neputincioasă împotriva scepticilor Certitudinea speculativă a fost redusă la cea mai slabă "probabilitate" Credința în adevărul filozofic a dispărut, iar credința în succesul eforturilor umane îndreptate în această direcție a dispărut Filosofia a fost respinsă ca fiind ceva imposibil "Dar o trăsătură a învățăturii socratice a fost păstrată chiar și în rândul scepticismului Socrate a făcut din etică obiectul principal al investigațiilor sale, iar toți gânditorii de mai târziu au acordat aceluiași subiect un grad de atenție până acum necunoscut Filosofia s-a mulțumit cu bunul simț al stoicilor și cu probabilitățile scepticilor; dar oricât de nesemnificative ar putea părea astfel de principii ca principii filozofice, ele nu erau lipsite de valoare ca principii morale Bunul simț poate fi o bază foarte slabă pentru teoriile metafizice sau științifice; ·ηο nu este deloc o bază atât de proastă

pentru un sistem de moralitate De aceea protestul scepticismului împotriva oricărei filosofii nu a fost la fel de anarhic ca cel al sofiştilor; dar era mai energic și mai terifiant Toată înțelepciunea de atunci era neputincioasă să ajute răul Ultimul strigăt de disperare a scăpat Biblioteca "Runivers" ъ CH STI ПIPBOí XXXIX din sânii gânditorilor înșelați, împreună cu recunoașterea că predecesorii lor s-au înșelat fără speranță și că este imposibil să-și corecteze greșeala, să găsească adevărul "A fost într-adevăr o priveliște tristă Speranțele și aspirațiile atâtor minți mari au fost condamnate irevocabil; eforturile atâtor gânditori, de la Thales, care a fost primul care s-a întrebat: de unde vine totul, la Aristotel, se pare că s-au risipit Culegând roadele celor mai bune aspirații ale filozofilor, nu se puteau aduna decât argumente împotriva posibilității însăși filosofiei pe care acești filozofi și-au dorit cu atâta pasiune să o creeze Secole întregi de muncă grea de gândire nu au adus mintea umană cu un pas mai aproape de soluționarea problemelor pe care le-a abordat în copilărie A început cu o întrebare copilărească, a încheiat cu o îndoială senilă Se îndoia nu numai de acele soluții la marea problemă care fuseseră deja propuse; se îndoia de însăși posibilitatea oricărei soluții Nu a fost îndoiala cu care începe ancheta, ci îndoiala cu care se încheie ancheta: a fost pierderea ultimelor iluzii b și a (pag) Fiind unul dintre cele mai generale și puternice curente ale gândirii filozofice, înțelegerea senzualistă a lumii nu a fost niciodată întreruptă Și-a avut rădăcinile, în cele mai vechi timpuri, în "ilosoismul" primilor gânditori; s-a transmis apoi din generație în generație; nu este greu de urmărit această transmitere, comparând între ele teoria platoniciană a sufletului lumii, metafizica lui Aristotel, panteismul stoicilor, toate formele vechiului scepticism, filozofia arabă, scolastica medievală, filosofia Renașterii, unde senzaționalismul îmbracă cele mai variate forme, de la cele mai brute la cele mai rafinate, amestecă și se contopește cu alte curente, cu materialismul în manifestările sale cele mai naive, cu idealismul cu impulsurile sale înalte; dar în toate în aceste combinații, este ușor de recunoscut după acele trăsături pe care le-am semnalat deja de mai multe ori Lucrările ultimilor istorici ai filozofiei avansează din ce în ce mai mult, umbrind din ce în ce mai mult această continuitate a tradiției senzaționaliste, în special lucrările dedicate gânditorilor puțin cunoscuți sau complet uitați din antichitate și evul mediu Vezi, de exemplu, opera lui Chauvet ; Biblioteca "Runivers" La médecine grecque et ses rapporte à la philosophie (Berna phil τ XVI, p -) Senzaționalismul materialist de natură cea mai grosolană domnește inseparabil în viziunea asupra lumii a majorității reprezentanților medicinei grecești antice (inclusiv în filosofia lui Asclepius sau Esculapius) Toate funcțiile spirituale sunt reduse la sentimente exterioare, cu care sunt complet identificate Totul este percepție și nimic nu este înnăscut Toate ideile noastre, toate facultățile noastre, memoria, rațiunea însăși, își au leagănul în senzațiile noastre Moralitate, libertate, virtute, înțelepciune, dragoste - toate acestea sunt un singur cuvânt Organismul nostru este o tabula rasa completă, umplută încetul cu încetul cu simțurile noastre etc (p) Vezi și lucrarea lui Marion despre senzualistul Glisson din secolul al XV-lea, deja citată de noi (& et phil vol XIV, p) "Deja între scolastici", spune Marion, care atât de des pierdea din vedere realul din cauza formalului și viața reală din cauza logicii abstracte, Duns Scotus, corectând doctrina Sf Thomas, a văzut esența naturii nu într-o formă inertă, ci într-o forță vie, chiar și în energie individuală Puterea inerentă materiei este dogma de bază a întregii

filosofii a Renașterii și a întregii cosmologii a lui Galileo Bacon este impregnat de această dogmă, iar Descartes însuși nu i se opune, deși înlănțuiește, ca să spunem așa, "dinamismul" în formele dure ale mecanismului Tradiția dinamică a ajuns complet la Glisson Cardanius, Telusius, Patrizzi, Giordano Bruno, Campanella îl învățaseră deja că totul trăiește o viață profundă, interioară, că substanța, "precum materia, extrage toate formele și forțele din propriile sale adâncimi*, că "nu există o astfel de particulă materială care nu avea suflet * pe care totul, fără excepție, respiră, gândește și iubește Aceleași opinii au prevalat în epoca lui Glisson la școala din Cambridge, precum și printre contemporanii săi Ghinrnha Mohr și Cadworth (pag) Până în vremea noastră, acele studii ale lui Bacon au păstrat un interes viu, care, fiind străine de orice pretenții metafizice, sunt de natura unor simple monografii sau lucrări descriptive în domeniul metodologiei științifice Va fi suficient aici să ne amintim de celebra și strălucită polemică a lui Bacon împotriva celor patru categorii de "idoli" sau prejudecăți care împiedică revelarea adevărului: Biblioteca "Runivers" și o parte din primul XLI prejudecăți de genul, care decurg din proprietățile generale ale naturii umane, prejudecăți ale individului, înrădăcinate în caracteristicile individuale ale cercetătorului; prejudecățile de natură socială, născute din condițiile sociale, și mai ales limbajul, și prejudecățile de școală și tradiție, care decurg din cultul oarb la autorități și doctrine străine; și, de asemenea, a experienței sale remarcabile de grupare și comparare a douăzeci și șapte de cazuri generale (numite de el avantajoase, instantanee - instantae praerogati mae) în care diferitele operații inductive ale minții noastre ies în evidență cel mai viu (pag) "Se poate spune că Locke a creat știința metafizicii", spune d'Alembert, "aproape în același sens în care Newton a creat fizica Într-un cuvânt, el a redus metafizica la ceea ce ar trebui să fie cu adevărat - la un fizica experimentală a minții " " ("En un mot, il réduisit la métaphysique à ce qu 'elle devait être, la physique expérimentale de Pâme" Discours préliminaire de l'Encyclopédie) Senzaționalismul - după cum se poate observa din întreaga sa istorie - a favorizat întotdeauna studiul celor mai complexe produse ale activității mentale Acest lucru este remarcabil în special la Locke (-) și la urmașii săi, care ne oferă o serie de monografii strălucitoare pe diverse probleme de "psihologie descriptivă", monografii, dintre care multe și-au păstrat semnificația până astăzi; printre ele se numără și capitala Lucrarea lui Locke: "Eseu privind înțelegerea umană" ( ) Dar, pe lângă cercetările psihologice, Locke deține și o serie întreagă de studii publicistice ("Lettere on Tolérance", "Thoughts on Education", "Disertations on Government", "Rațional Christianism"); aici el este campionul acelor mari principii de libertate, toleranță, separare dintre biserică și stat etc , care, fiind puse încet în practică, nu au făcut puțin să înlăture ultimele obstacole care încă împiedicau apariția unei științe pozitive a societății (pag) K o m e r e, în prefața traducerii cărții Huxlp: "Piete, sa vie, sa philosophie", explică renașterea în zilele noastre a multor opinii ale lui Hume printr-o relație spirituală strânsă între Hume și reprezentanții ultimelor generații în filosofie "Influența filozofică a lui Hume, spune Biblioteca "Runivers" XLII П PB b H À H i el, din ce in ce mai mult eu din ce in ce mai creste; Ultima dată a fost martor la creșterea rapidă a importanței acestui filozof, căruia până acum nu i s-a acordat prea multă atenție, considerându-l un sceptic obișnuit sau chiar un nihilist Dar acum încep să realizeze că filosofia lui Hume nu constă numai din negații Conține un dogmatism

deosebit și foarte original, în care nu este greu de găsit adevărata cheie pentru înțelegerea corectă a multor doctrine moderne Sistemul lui Hume nu este un simplu accident, o pagină curioasă din istoria gândirii: acest sistem este un element esențial al acestei istorii, unul dintre acele momente sau crize decisive prin care se rezolvă unele dintre dificultățile filozofice și se pregătește evoluția ulterioară a gândirii conștiente** Prima traducere completă (de Renouvier și Pilon) în franceză a "Tratatului despre natura umană" a lui Hume a apărut în : până atunci, și mai ales pe parcursul întregului secol al XV-lea, francezii îl cunoscuseră pe Hume doar prin "Experimentele" sale * , care totuşi conţin *în sine tot ceea ce este mai valoros în filosofia sa "O trăsătură caracteristică mișcării filosofice a timpului nostru, spune Comperé cu această ocazie, este această întorsătură a fericirii, după o sută cincizeci de ani mai târziu, reînvierea, într-o limbă străină, a unei cărți care, după mărturia proprie a lui Hume, când a ieșit pe lume, nu a putut aduce asupra autoarei nici măcar indignarea ipocriților - în așa măsură părea născută moartă** (pag) Pentru a desemna toate fenomenele mentale, sau toate, în general, stările de conștiință, Hume folosește termenul de "percepție" ** (percepție) Conform teoriei sale, percepția este de două feluri: "impresii**-impresii, "idei**-idei; acestea din urmă sunt imagini slăbite ale iln'kopinului primului Dar atât impresiile, cât și ideile sunt, în plus, simple și complexe; cele simple nu se pretează la analize ulterioare, iar cele complexe se reduc la cele simple În același timp, ideile simple reproduc întotdeauna cu acuratețe impresii simple, iar în ideile complexe dispunerea elementelor constitutive poate diferi uneori de aranjarea acelorași elemente în impresiile corespunzătoare; astfel, de exemplu, având ideile complexe ale unui trandafir roșu și o culoare albastră, putem, cu ajutorul imaginației, să dobândim aceeași idee complexă a unui trandafir albastru; Biblioteca "Runivers" PARTEA G · niPBOÌ XLIII dar în această idee nu ideea în sine, ci doar elementele ei, luate separat, sunt reduse la percepții senzoriale În ceea ce privește impresiile complexe, cărora le aparţin majoritatea pasiunilor, dorințelor etc , ele preced întotdeauna ideile complexe, deși ele însele urmează impresiile simple și ideile acestor impresii; de aceea Hume* afirmă că "pasiunile și dorințele noastre își au originea în cea mai mare parte în ideile noastre"** (Works, vol I, p) Unul dintre principalele servicii oferite de Hume psihologiei a fost expulzarea din aceasta a concepției false a facultăților independente și separate ale minții noastre; un alt merit al lui Hume a constat în iluminarea strălucitoare și cuprinzătoare a rolului enorm (care aparține proceselor mentale de asociere a ideilor și repetarea frecventă a faptelor experimentale Hume, în cele din urmă, a încercat constant să-și testeze ipotezele cu datele furnizate de psihologia nu numai a omului, ci și a animalelor El a fost un adevărat fondator al psihologiei comparate "Nu știu un adevăr mai sigur, spune el, decât că animalele sunt înzestrate cu gândire și rațiune pe picior de egalitate cu oamenii Fiecare teoria psihologică va dobândi cu cât mai multă autoritate, cu atât este mai evidentă necesitatea aplicării și explicației sale a fenomenelor ъ analoge la toate celelalte animale** (Works, vol I, p , și vol IV, p) (pag) Teoria lui Hume nu se teme de o altă obiecție - acea antecedentă simplă, atunci când este constantă și neschimbătoare, nu dă încă dreptul de a concluziona existența unei relații cauzale, pentru că altfel noaptea, de exemplu, ar fi recunoscută drept cauză a zi Această obiecție este insuportabilă, deoarece în exemplul dat și în toate cazurile analoge avem de-a face cu

o multitudine de antecedente complexe, cu o serie întreagă de asociații mentale; iar acest lucru ne obligă în mod firesc să privim această succesiune în mod critic, ne îndeamnă să facem o anumită alegere între multe antecedente - și deci nu noaptea, separată de zi prin apariția soarelui la orizont, este recunoscută drept cauză a zilei sau a luminii zilei, ci tocmai acest ultim fapt, a cărui cauză, la rândul său, am căuta abia atunci în întunericul nopții care l-a precedat, dacă necunoașterea celorlalte antecedente ale răsăritului soarelui Biblioteca "Runivers" XLIV* ПРІМ"CHA UI I a fost completă și necondiționată Doar sălbaticii primitivi puteau fi într-o asemenea poziție; dar din acest motiv mitologiile lor abundă de relaţii cauzale cu un caracter şi mai naiv decât cele de mai sus (pag) Cititorul va găsi detalii curioase despre împrumutul lui Mill de la Hume în lucrarea citată a lui Huxley El va vedea aici, de altfel, că esența celebrelor patru metode ale lui Mill (coincidență, diferență, modificări concomitente și reziduuri ireductibile) a fost deja destul de clar indicată de Hume în partea a treia a tratatului său, în secțiunea sub titlul : "Reguli pentru judecarea cauzei și efectului" * Despre o simplă parafrazare a lui Hume de către scriitori din alte tabere, uneori chiar opuse, de exemplu Arhiepiscopul Wetley de Dublin, sau episcopul Courtney de Keystone, vezi ibid , pp - și În general, cartea lui Huxley despre filosofia lui Hume constituie o monografie foarte valoroasă pe acest subiect; este scris cu pasiune, limbaj clar, figurat si usor de citit Huxley este în ea un adept înfocat al lui Hume, pe care îl plasează mult mai sus decât Auguste Comte (стр) Вотъ подлинныя слова Гёксли, цитируемыя мною по французскому переводу Комп ерэ: "Să prevenim criticul filozofic mai departe: "Să fim mai departe de critică a filozofiei: blinguri de filozofie; este, de asemenea, să prezideze poliția întregii lumi a gândirii Oriunde bănuiește sofism sau superstiție, ea trebuie să-i urmărească până la fundul peșterilor lor și acolo să-i apuce și să-i sufoce așa cum Othello o sufocă pe Desdemona: "Altfel ar trăda alți bărbați!* (op cit , стр) (pag) "En effet, le point de départ de tout idéalisme est le sensualisme, son point d'arrivée, le scepticisme de Hume", spune în ultima sa lucrare: Lefevre (pag) Lista completă a școlii engleze de "filosofii morale" cuprinde următoarele nume și următoarele lucrări majore: Episcop de Cumberland (-), autor al cărții "De legibus naturae"; Profesor la Universitatea Glass Hutcheson (-), care a plecat Biblioteca "Runivers" LA PRIMA PARTEA XLY lucrare postumă: "Ă System of moral philosophy" Profesor la Universitatea Fergueeon din Edinburgh (-), autor a două lucrări: "Eseu despre societatea civilă și "Principii de știință morală și politică ; Celebrul prieten al lui Hume, Adam Smith (-), ale cărui ambii clasici, "Teoria sentimentelor morale" și "Investigarea naturii și cauzei bogăției națiunilor", sunt de o importanță capitală pentru caracterizarea influenței îndepărtate și indirecte a filozofiei senzaționaliste asupra muncii în domeniul sociologiei; profesor la Universitatea din Cambridge P a lye y (-), autor al cărții "Principies of moral and politicai philosophy și predecesorul imediat al celebrului Jeremy Bentham"a (-), a cărui lucrare principală: "Introduction" principiilor moralei și ale legislației , a câștigat faima europeană în adaptarea franceză a studentului lui Bentham, D nm o η t * a (sub titlul: "Traité de législation ; o altă lucrare, deja postumă, a lui Bentham este intitulată: "Deontologie sau știință" de moralitate); în sfârșit, contemporanul lui Bentham, James Mili (-), autor al multor "Tracte" economice și a cărții: "Analiza fenomenelor minții umane" în care este,

totuși, mai degrabă un adept al filozofiei scoțiane (pag) Fondatorul școlii scoțiane a fost succesorul lui Adam Smith în departamentul de filozofie morală din Glasgow Re id (-) Principalele sale lucrări sunt: "Inchiry into the human mind on the principies of common seee ( ) și "Essaye on the intellectuel and active powers of the human roind (și) Reid împarte filosofia într-o filozofie a naturii, prin care el înseamnă, în esență, științele speciale, și o filozofie experimentală a spiritului, sau filozofie în sensul strict al cuvântului Pe urmele sale sunt Beattie (-), autor al cărților Eseu despre natura adevărului ( ) și Elemente of moral science ( ), și mult mai puțin remarcabilul sw a d În spatele lor, în ordine cronologică, urmează: Dug a d' Stewart (-), principalul reprezentant al școlii, aprofundând și clarificând fundamentele acesteia, și autorul unei serii de lucrări: "Element de filozofia umană mind ( ), "Schituri de filozofie morală ( ), "Eseu filosofic ( ) π "Filosofia puterilor active și morale ale omului ( ); apoi, Thomas Brown (-), medic de profesie, co-fondator al Edinburgh Review , autor al cărții Lectures on* the philosophy of human mind și cel mai științific psiholog școlar Biblioteca "Runivers" XLVI PR I ■ b uiw-şi deja eo ipso devine metafizician" , sau, în sfârșit, la pagina , că coordonarea cunoștințelor pozitive l-a condus pe Comte la coordonarea lumii, adică la transformarea pozitivismului într-o adevărată filozofie etc Am spus mai sus că viziunea de bază a lui Miloslavsky asupra sarcinilor filozofiei nu este originală și nu constituie un pas înainte Într-adevăr, literalmente aceeași opinie era deja deținută de Hume și Kant, așa cum demonstrează excelent Gökslü (citând studiul său despre Hume, pp - , și) Huxley însuși este convins că "filozofia trebuie să se bazeze în întregime pe psihologie", că "are ca obiect studiul fundamentelor interioare și al primelor principii ale acelor operațiuni mentale care formează ceea ce numim gândirea noastră" și, în final, că "filozofia, de asemenea, foloseste in acest scop, metoda generala a tuturor stiintelor speciale este ipoteza (pag) Explicarea katsvh-ului sau a fenomenelor prin alte fapte, străine lor, în esență, este, fără îndoială, o trăsătură comună, generică, a oricărei metafizici Am putut vedea asta la fiecare pas al investigației noastre Această trăsătură trebuie întotdeauna reţinută într-o descriere ştiinţifică completă a tuturor trăsăturilor modului metafizic de gândire Vezi în acelaşi capitol, pp - (pag) Problema părților constitutive ale ideilor noastre poate fi comparată cu unele dintre sarcinile economiei politice moderne, care, la fel ca psihologia, este și o știință descriptivă în curs de dezvoltare, care nu și-a evidențiat partea cu adevărat abstractă (contrar opiniei obișnuite, pe care orice raţionament abstract este gata să le ia pentru fenomene abstracte) şi legi) Acestea sunt diviziunile din această știință care tratează elementele constitutive ale valorii (un concept care joacă aici același rol pe care îl joacă conceptul de reprezentare în psihologie), cererea și oferta, capitalul, chiria etc Cele mai multe generalizări aparent cele mai largi ale economiei Biblioteca "Runivers" ÎN PARTEA A DOUA LXXXI reprezintă fie cea mai pură "tautologie", fie "empirism" superficial care duce în mod necesar la soluții unilaterale, înguste Dar același lucru trebuie spus despre generalizările psihologiei cunoașterii, ca să spunem așa Până acum, această psihologie s-a ocupat aproape exclusiv cu punerea, sau, mai bine zis, cu permutarea nesfârșită a întrebărilor cele mai elementare (pag) Subiectivitatea, așa cum a remarcat pe bună dreptate Düring, nu este ceva independent, ci este, pe baza restului naturii, "combinație cauzală de gradul doi" - "en causales Gebild zweiter Ordnung" Dar întreaga opoziție a

subiectului față de obiect are același sens dependent "Unele dintre ideile noastre", spune Stuart Mill, suntem obișnuiți să le tratăm în principal subiectiv, iar altora, în principal obiectiv Cât despre cele dintâi, le vedem mai des și mai ușor relația cu seria de sentimente, din care fac parte integrantă și care, fiind adunate și legate prin gândire într-un singur concept, primesc denumirea de subiect Cât despre acestea din urmă, vedem în principal legătura lor cu un anumit grup sau cu un anumit tip de grupuri de "posibilități senzaționale permanente"; existența acestor grupuri în fiecare moment dat este certificată de senzația pe care o trăim în acel moment, căreia i se dă numele obiectului Toate senzațiile noastre își au obiectul; și toate pot fi plasate într-un grup de posibilități permanente, astfel încât prezența sau prezența acestui set particular de posibilități este antecedentul sau cauza reală a propriei lor existențe Examinarea filozofiei lui sir W Hamilton, cap XI - În sfârşit, nici o mică parte din interesul trezit de aceeaşi opoziţie a subiectului faţă de obiect depinde şi de nesemnificaţia cunoaşterii noastre psihologice, de misterul care înconjoară faptele psihice şi care este întotdeauna atât de atractiv De asemenea, nu trebuie trecută cu vederea această împrejurare În explicarea modului în care, mulțumită uneia dintre auto-amăgirile de bază ale minții - iluzia generalității - o întrebare special psihologică ar putea dobândi un caracter general sau filozofic Despre problema opoziției obiectului față de subiect, vezi și Biblioteca "Runivers" LX XX II NOTE Kavelin: "Sarcinile eticii", p , precum și și ale lumii personale, individuale, subiective, precum și cum și de ce lumea obiectivă, cu dezvoltarea subiectivului și, în consecință, se modifică în formele sale Însuși faptul unei astfel de legături între ele este cunoscut de mult, acum condițiile și legile ei sunt clarificate Astfel, fenomenele lumilor subiective și obiective, care la început păreau separate una de alta printr-un abis de netrecut, au început să se apropie treptat unul de celălalt, granițele ascuțite și precise dintre ele au devenit din ce în ce mai ascunse serial ^ care mai întâi părea atât de simplu și ușor, a devenit din ce în ce mai dificil În secolul al XVIII-lea, doi cercetători străluciți , Locke și Kant, au încercat să elimine aceste dificultăți Primul a acordat o atenție deosebită conținutului ideilor și gândurilor și s-a găsit pe baza impresiilor lor exterioare; al doilea, asupra legilor și formelor activității mentale și atribuie acestora, și nu conținutului ideilor și gândurilor, cunoașterea lumii obiective Acesta a fost primul început al explicației științifice a relației dintre lumea subiectivă și obiectivă, om și mediul său A apărut în două direcții opuse, dintre care una, indicată de Locke, a prins rădăcini în Anglia și Franța, cealaltă, al cărei fondator a fost Kant, în Germania Fiecare a grupat un lung șir de oameni de știință și gânditori eminenti, creatori de doctrine filozofice; Munca lor a extins cunoștințele mult în lățime și profunzime, dar nu au rezolvat problema În vremea noastră, însăși întrebarea relațiilor reciproce ale lumii subiective și obiective este departe de a ocupa mințile atât de viu ca înainte, credința în posibilitatea de a o rezolva pare să se fi răcit / Vezi și Littré: "De la méthode en psychologie", în Revue positive, volumul I bia (p) Nu este nevoie să adăugăm că această clasificare a "teoriilor cunoașterii" se învecinează direct și strâns cu clasificarea sistemelor filozofice; căci este mai mult decât evident că filosofia materialistă Biblioteca "Runivers" PENTRU PARTEA A DOUA LXXXII lovește prima învățătură, idealistul ia partea celei de-a doua, iar senzualistul este reprezentantul celei de-a treia Cu toate acestea, idealiștii și

materialiștii au convergit de mai multe ori pe baza idealismului real, sau a teoriei cunoașterii elaborată de metafizica senzaționalistă Niciodată nu au putut schimba doar pozițiile extreme pe care le ocupau Această ultimă trăsătură a fost, în sine, de importanță secundară și, în plus, a fost conturată cu orice certitudine abia într-o fază ulterioară a dezvoltării ambelor doctrine Dar diferența principală și cea mai esențială dintre ele - repetăm încă o dată - nu a fost aceasta Rădăcina presupusei cunoștințe a ambelor filosofii se afla în egală măsură în domeniul "necunoscutului psihic" Dar în timp ce materialistul consecvent a încercat să explice fenomenele psihice cu ajutorul unei analogii extrase din zona proceselor mai cunoscute ale lumii anorganice, idealistul consecvent, respingând în mod fundamental comparația brută a materialistului, în opinia sa, și recunoscând caracterul independent al celor încă neexplicat știința fenomenelor, deja imaginată inconștient ca punct de plecare al dezvoltării viitoare a cunoașterii pozitive În cele din urmă, însă, și el a căzut inevitabil în greșeala unui materialist; dar în încercările sale de explicare a lumii, a recurs la analogia inversă, ca să spunem așa: din materialele slabe ale științelor superioare care nu erau încă stabilite, a construit ipoteze generale, prin care a încercat să explice restul naturii Cât despre materialiștii inconsecvenți (acești predecesori, în opinia unor istorici ai filosofiei, pozitiviștii de astăzi), se poate spune despre ei același lucru pe care îl am și eu despre idealiștii și senzualiștii inconsecvenți: inconsecvența în eroare sau iluzie, fiind un defect major în atitudinea "formală", în "material" există o mare demnitate, există adesea o condiție necesară pentru atingerea treptată a adevărului Cunoscutul paradox pesimist, conform căruia "contradicția este un semn al adevărului", nu merită zâmbetul disprețuitor pe care îl provoacă uneori, deoarece contradicția, în foarte multe cazuri, este un semn de sinceritate, acest veșnic tânăr și veșnic frumos tovarăș al lui adevăr Vezi B Sago : Littré et le positivisme, Paris, , p Biblioteca "Runivers" LXXXIV NOTE (pag) Toată lumea știe că astfel de explicații nu sunt comune în rândul oamenilor de știință de specialitate; dar nu mai puțin se știe că atunci când știința reușește cu adevărat să explice un fapt mai complex într-unul mai simplu, adică complet și fără nici un rest, reducându-l pe primul la ultimul, ea încetează să mai vadă în ea ceea ce a văzut înainte - biologic, fenomen chimic sau fizic și îl include imediat într-o categorie mai simplă de proprietăți ireductibile ale naturii (pag) Dificultatea sau chiar insolubilitatea sarcinii de "individualizare inversă", derivarea fostului concret din abstractul "chintesențial", se vede foarte clar în exemplul școlilor întregi din Evul Mediu - școli care, ca și scoțiștii sau primii filosofi ai naturii italieni, au făcut toate eforturile pentru a restabili "existentul" în forma sa deplină, perfectă și pentru a-i reveni unitatea vie După cum notează pe bună dreptate Marion (Revue philosophique, , t XIV, p)), "scolastica a căpătat obiceiul de a considera separat substanța, forma, cauza și scopul aristotelic, adică acele patru aspecte pe care mintea noastră le descoperă în fiecare fapt sau fenomen, motiv pentru care a uitat curând că Aristotel privea aceste principii ale tuturor lucrurilor care există ca ceva inseparabil legat în realitate, în obiecte reale, și diferit doar pentru gândirea noastră; încetul cu încetul, acestor principii li sa dat o existență independentă, independentă de lucruri A venit chiar un moment în care cea mai dificilă sarcină a devenit să găsim realitate concretă care a dispărut sub aceste esenţe, sau, mai bine zis, s-a topit şi, parcă, s-a transformat în fum sub influenţa muncii de distragere Sarcina

"individualizării", care a împărțit atât de mult "școala" și pe care Leibniz o alesese ca subiect al primei sale disertații, a fost tocmai aceea de a rezolva întrebarea cum ar putea să apară existența individuală din "universale", sau proprietăți comune, în forma materiei și a formei, care au fost luate ca elemente reale preexistente" Biblioteca "Runivers" Note la partea a treia (pag) Într-adevăr, pentru masele de oameni, supranaturalismul este întotdeauna o chestiune și o nevoie a minții la fel de mult, dacă nu mai mult, ca și a simțurilor; pentru minoritatea luminată, totuși, este aproape întotdeauna exclusiv nevoia unui singur sentiment, iar credința acestei minorități, prin urmare, este plină de contradicții, îndoieli etc (pag) Hobbes explică, de asemenea, că sursa interioară a supranaturalismului este efortul omului pentru concluzii pripite, neverificabile, și că germenii naturali (semen naturale) ai tuturor doctrinelor supranaturaliste se reduc la următoarele patru condiții: la oroarea inspirată de forțele naturale necunoscute, la necunoașterea cauzelor secundare (causee secundae), la un sentiment de dependență obsequioasă față de fenomenele din jur și la transformarea faptelor întâmplătoare în semne și semne Vezi Leviathan, cap , p (pag) Aici ne permitem o ușoară digresiune, de care avem nevoie pentru a ne proteja viziunea asupra supranaturalismului de obiecția cu care este întâmpinat de fiecare dată când vorbește, dar care, de fapt, confirmă mai degrabă decât infirmă opinia ta Ei indică tocmai faptul că supranaturalismul în general și forma sa dogmatică, sau teologia, sunt lucruri Biblioteca "Runivers" LXXXVI NOTĂ diferit și, prin urmare, nu tot ceea ce este adevărat pentru cel din urmă este la fel de adevărat și pentru primul Unul dintre cei mai buni interpreți și biografi ai lui Hume, Huxley, vede în definiția supranaturalismului dată de filozoful său preferat consecința evidentă a confuziei obișnuite dintre tărâmul credinței și tărâmul interpretării supranaturaliste a naturii Huxley: Hume, sa vie et sa philosophie, tradus de Compayré Paris , p Un alt scriitor, foarte respectat de noi, avertizează și asupra erorii grosolane în care cad mințile superficiale și care constă în a distinge insuficient supranaturalismul în general de forma sa dogmatică Supranaturalismul în general, spune el (Philosophie positive, an , vol XXII; Wyrouboff, La philosophie matérialiste et la philosophie positive), este un ansamblu de sentimente și ritualuri în continuă schimbare în formele sale, stabilind anumite relații între om și supranatural, pe care o admite; supranaturalismul dogmatic este doctrina acestui lucru chala, explicație extra-naturală sau supranaturală a fenomenelor naturale Prin urmare, primul poate avea un caracter metafizic, adică poate fi legat de o explicație metafizică a naturii; al doilea, însă, păstrează întotdeauna caracterul filozofiei supranaturalului inerent în ea Dar ni se pare că această distincție, utilă, desigur, în viața practică, își pierde orice sens în sociologia abstractă Într-adevăr, este suficient ca totalitatea sentimentelor și ritualurilor menționate mai sus și chiar o totalitate a sentimentelor, fără niciun ritual, așa cum se poate vedea în exemplul sectelor raționaliste, să existe în persoană pentru a recunoaște prezența simultană a și o bună parte din ceea ce scriitorul pe care l-am citat numește doctrină, explicație supranaturală În primul rând, niciun sentiment nu poate exista într-o persoană fără idei și concepte corespunzătoare; se poate iubi o anumită ființă, de exemplu, sau să-ți fie frică de el, având doar o idee despre el și pentru că ai această idee În al doilea rând, credința în existența unei cauze supranaturale a lucrurilor, care stă la baza oricărui supranaturalism, conține deja în sine supranaturalul

Biblioteca "Runivers" PENTRU PARTEA A TREIA LXXXV I "o explicație directă nu a fenomenelor individuale, ci tocmai a totalității lor, sau cel puțin a originii lor inițiale sau, în cele din urmă, a acelei sau alte relații constante dintre lume și principiul care o controlează Deci supranaturalismul, considerat ca un fenomen sociologic, nu trebuie separat de întruchiparea sa dogmatică: ambele constituie împreună filosofia supranaturalului sau acea formă a filosofiei ignoranței, care este singură caracteristică umanității primitive și din aceasta, de drept de moștenire directă, transmite reprezentanților naturali această umanitate în toate epocile ulterioare, indivizilor și claselor întregi ale societății care, dintr-un motiv sau altul, nu și-au putut mări stocul de titluri și, în consecință, își extind orizontul mental (pag) Oricum ar fi, însă, reacția care aduce o explicație supranaturală a lucrurilor are drept consecință invariabilă declinul mental al claselor superioare ale societății, așa cum este descris de unul dintre cei mai talentați reprezentanți ai filosofiei germane moderne, după cum urmează "Absența criticii și încrederea subiectivă de nezdruncinat care distinge stadiile inferioare ale gândirii devin apoi lotul personalităților mai educate în rândul oamenilor, iar aceste trăsături se fixează din ce în ce mai mult cu ajutorul puterii exterioare a acelui principiu, care, în ciuda faptului că puterea sa nu este a lumii aceasta, creează și menține împărății pământești Acest succes exterior, în legătură cu cerințele etice și cu efectul etic al credinței în supranatural, care, fără îndoială, decurge din ele, ascunde adesea latura teoretică, metafizică a acestuia din urmă, face să uităm complet de existența lui sau îndeamnă să o îndeamnă cu sârguință acoperă-l, așa cum fac Ras, raționaliștii din vremea noastră Între timp, nu există nicio îndoială că nucleul teoretic al supranaturalismului constă dintr-un sistem metafizic Dogmele celor din urmă se contopesc indisolubil cu ideile vieții cotidiene, intră în cercul asocierii obișnuite de idei, iar printre credincioși se formează astfel o necesitate psihologică, care înlocuiește multă vreme logica Biblioteca "Runivers" LXXXVIII NOTE necesitatea obiectivă a științei și generalitatea subiectivă a cunoașterii, sau chiar a gândirii în sine, aceasta implică Cu ajutorul educației și al obișnuinței, principiile transcendente devin ceva cunoscut, familiar și, din punctul de vedere al credinciosului, cel mai bine explicând ceea ce, din cauza necunoașterii naturii și a legilor ei, nu poate fi explicat prin cauzalitatea obiectivă inerentă fenomenele în sine Există și momente practice de satisfacție interioară, calm, speranță și așa mai departe Ființa și gândirea se îmbină și mai strâns în ochii credinciosului decât în ochii unui dogmatist filosof "Ceea ce crezi este ceea ce ai; ceea ce nu crezi, nu ai **, această zicală a lui Luther conține doctrina identității gândirii și ființei, care, din motive ușor de înțeles, este apărată împotriva criticii prin toate mijloacele teoriei și practicii Ideologia naivă a acestui punct de vedere al identității se dezvăluie în acest mod de foarte multe ori în cel mai clar mod - căci chiar și victoria criticii asupra credinței este echivalată cu pierderea obiectului supranatural al credinței, cu dispariția lui efectivă** Cari G ng, System der kritisehen Philosophie, , II Theil, pp B- (pag) Că prin capacitatea de a ceda acestor iluzii omul este în primul rând și diferă de animalele superioare este un adevăr umblat, deși psihologia comparată este departe de a-și spune ultimul cuvânt pe acest subiect; dar dacă acest punct de vedere ar fi confirmat, ar putea servi doar ca dovadă că omul, deja în stadiul incipient al dezvoltării sale spirituale și sociale, prin cele mai grosolane și imperfecte moduri de

gândire, este profund diferit de organismele cele mai apropiate lui în sens biologic Nu există însă nicio îndoială că suntem și mai puternic separați de aceste rude biologice, în toate fazele reale ale evoluției mentale și sociale, de acele metode mai perfecte de raționament și obiceiuri de gândire, în care sau nu există nici măcar cel mai mic indiciu de meta logica fizică a copilăriei noastre sociale , sau aceste "unelte spirituale ale epocii de piatră" sunt simple fragmente istorice, care dispar treptat urme ale unui atavism îndepărtat Biblioteca "Runivers" ÎN PARTEA A TREIA LXXXIX (pag) "Există un principiu supranatural?" întreabă Lefebvre în catehismul său materialist și răspunde: "Aceasta este o întrebare pentru care nu există o bază suficientă pentru a ne propune în starea actuală a cunoștințelor noastre Dacă există un astfel de principiu, o astfel de întrebare este inevitabil întâlnit acum de alții: * există b există evenimente sau fenomene care ar putea inspira mintea modernă cu ideea acestui început? Cuvântul în sine rămâne, din punct de vedere istoric, un monument al unuia dintre cele mai puternice eforturi făcute vreodată de om de a asemăna lumea cu el însuși și de a o înțelege după chipul și asemănarea lui - o încercare magnifică pe care realitatea, totuși, a condamnat-o complet și irevocabil Lefèvre, Renaissance du matérialisme, Paris, , p Alături de această părere a materialistului, opinie care nu poate fi tăgăduită nici de moderație, nici de demnitate, nu va fi de prisos să dăm un exemplu de părerile pe același subiect exprimate de filozofii școlii pozitive Vorbind despre filozofia spiritualistă, Vyrubov, de exemplu, afirmă că această filozofie a aruncat o lumină strălucitoare asupra acelei jumătăți a înțelegerii generale a lumii pe care materialismul a lăsat-o în umbră, în ciuda faptului că în termeni practici era cea mai importantă, și anume , înțelegerea generală a omului și a societăților pe care le formează "Filosofia spiritualistă a explicat aceste fenomene în cel mai mic detaliu, dând explicațiile sale cele mai evidente; desigur, nu dovezi reale, faptice, care ne sunt cerute de noi, oamenii de știință exactă, ci dovezi ideale și logice, care i-au mulțumit pe deplin pe oamenii acelei epoci "Fără îndoială", spune același scriitor, "se poate trăi și chiar gândiți-vă, în gama mai mult sau mai puțin restrânsă de lucruri accesibile cunoștințelor noastre - unii oameni de știință moderni oferă zilnic exemple în acest sens, iar materialiștii antici servesc drept cea mai bună dovadă a acestui lucru; dar aceasta nu este o soartă obișnuită și este imposibil, fără a cădea în nedreptate vădită, să învinovățim strămoșii noștri pentru preferința pe care au dat-o speculațiilor de natură psihologică, ontologică și politică față de speculațiile despre materie sau despre cele patru elemente În ambele cazuri, s-a realizat un adevăr temporar, fragil, îndoielnic; cu acea diferenta Biblioteca Runivers XC NOTE totuși, că a fost posibil să se trăiască și să se dezvolte într-un sens social și fără o idee clară a interconectării cauzelor materiale care guvernează fenomenele naturii, în timp ce existența unor grupuri sociale în care fiecare membru nu are o viziune definită de propria sa origine și relațiile cu alți oameni, direct imposibil Spiritualismul, așadar, nu a fost nici un "rău", nici un "flace" pentru omenire, ci o necesitate, o condiție sine qua non a progresului Dezvoltarea spiritismului, luptele sale, luptele sale interne, nu au fost mai puțin utile în cursul general al evenimentelor istorice decât creșterea cunoștințelor pozitive" (Philosophie positive, T XXII; La philosophie matérialiste, p) r (pag) Iată în acest sens o pagină frumoasă, aparținând filozofului, ale cărui opinii ne-am referit deja de mai multe ori "În pofida faptului", spune Goering, "că supranaturalismul,

dacă nu apariția lui, atunci cel puțin răspândirea sa rapidă și puterea asupra minții, s-a datorat înstrăinării de tot ceea ce este pământesc, el a devenit curând baza noilor forme de stat, o nouă artă și un nou Dar, redând astfel omului tot ceea ce constituie frumusețea vieții și îi dă valoare, supranaturalismul trezește și întărește atracția pentru lumesc și pământesc și, prin urmare, indirect și încet, dar sigur și irezistibil, abate gândurile de la supranatural sau transcendent: căci acolo unde există interese, există gânduri La început încet, apoi din ce în ce mai repede, are loc acest proces de transformare a gândurilor către lucruri lumești Lupta dintre psihologic și logic aroganța ia o turnură din ce în ce mai favorabilă pentru ultimul; importanța științei crește treptat și ea începe deja să ocupe un loc proeminent alături de credință Eliberarea mea deplină este o chestiune de timp, dependentă de respingerea nu numai a conținutului dogmelor supranaturalismului, ci și a metodei însăși prin care au fost realizate aceste dogme, proces care se desfășoară încă de la declinul scolasticii și încă așteaptă finalizarea lui , System der kritisehen Philosophie, vol II, p (pag) Orice început supranaturalist chiar Biblioteca "Runivers" în parte a treia XC!, una care se referă la minte, iar orice idee generală personificată, înțeleasă antropomorf sau animist (de exemplu, conceptul spiritualizat al infinitului) nu este altceva decât un fetiș, material, moral sau doar verbal L ef è tr e, Renaissance dn matérialisme, p și (pag) Materialistul Lefebvre este convins cu ardoare de acest lucru și poate că nu se înșală în totalitate "Nimic altceva decât filozofiei", spune el, "nu datorăm noțiunea ciudată de necorporalitate sau imaterialitate, spiritualitate, interpretarea ideală a miturilor, sensul moral introdus în anumite ceremonii, inventarea justiției sepulcrale, personificarea termenilor generali ai limbaj etc Cu mult mai devreme de apariția sistemelor scrise sau orale, filosofia lucra deja la explicații supranaturale ale lumii, reprezentând un întreg dogmatic Cooperarea sa este destul de evidentă în brahmism, în budism, în ritualul egiptean, în politeismul greco-roman , în dualismul guebrian etc Spiritualism , idealism, raționalism - toate acestea sunt bastarzi, un amestec de animism și filozofie Renaștere, p - Același scriitor încearcă să explice principalele motive care au contribuit la direcția animistă a unei părți semnificative a filozofiei trecutului "Primii gânditori, spune el, care au încercat să înlocuiască animismul cu o înțelegere mai puțin simplă și copilărească a lumii și a omului, au întâmpinat un obstacol de două feluri: absența oricăror mijloace și instrumente necesare cercetării experimentale și puterea întărită ereditară eroare, pe care limbile au creat-o împreună cu această eroare, prin ea și pentru ea Insuficiența instrumentelor de anchetă a fost frâna, cauza întârzierii; dar otrava contagioasă a animismului, care se strecurase în organizarea mintală a omului, și antropomorfismul incurabil al limbajului, erau cauze de evaziune totală și, care au înrăutățit mult problema, cauze a căror funcționare nu era deloc recunoscută de filozofi Loviți, ca toți contemporanii lor, de nebunia personificatoare, au reînviat produsele abstracției, elemente de logică utile în locul lor, termeni generali ai limbajului; le-au dat un fel de putere și putere întunecată, fără să bănuiască deloc că făcând asta ei Biblioteca Runivers XXII NOTE dă viață unui întreg roi de ființe imaginare Așa au apărut toate entitățile metafizice: timpul, spațiul, forma, viața, gândul, dragostea, frumusețea, virtutea, dreptatea, binele și răul și înlocuitorii lor, surogate și contrarii, entități care fie erau așezate în panteoane, fie domneau pe altare, apoi grupate ca atribute în jurul supremilor demiurgi, au rămas impersonale, dar

totuși artificiale, începuturi compuse Atomii lui Spinoza, monadele lui Leibniz, sau punctele geometrice ale lui Than? În fine, știința, cu mare dificultate, evită același păcat originar Posibilitățile și forțele inerente lucrurilor au fost de multă vreme principii care nu explică nimic O singură esență experimentează toate aceste arhei în fața ochilor noștri, și anume legea Mulți filozofi, mulți oameni de știință, nu pronunță acest cuvânt decât cu pompozitate pur religioasă Spunând: cutare şi cutare lege guvernează cutare sau cutare categorie de fenomene, ei sunt convinşi că o asemenea sentinţă are o putere miraculoasă deosebită; par să uite complet că o lege este o formulă scurtă care exprimă o serie de observații, că nu guvernează absolut nimic, că ea însăși este supusă faptelor observate, că nu are niciun sens în afară de aceste fapte " Ibid , pp - (pag) El înțelege această luptă într-un mod diferit, într-un mod diferit își imaginează tabloul general al dezvoltării gândirii umane, Kavelin în studiul său "Probleme de etică", pe care l-am citat deja de două ori Viziunea lui Kavelin, în ciuda vagului și motivației sale insuficiente, poate fi opusă explicației noastre asupra acelorași fenomene "Care este lumea obiectivă", spune Kavelin la pagina a studiului său, "acționând asupra oamenilor, de la sine, independent de o persoană - aceasta este întrebarea pe care o persoană și-a pus-o imediat, de îndată ce conștiința s-a trezit în el și această întrebare a ocupat la fel de mult ca și problema existenței sale personale Ambele, în esența problemei, erau în cea mai strânsă legătură reciprocă, dar în același timp nu se amestecau, Biblioteca "Runivers" PENTRU PARTEA A TREIA hash fiecare a fost rezolvat separat și, prin urmare, fiecare are propriul destin istoric și dezvoltare Cercetătorii din istoria gândirii umane au acordat până acum puțină atenție acestei diferențe fundamentale dintre cele două curente paralele ale ei Nevăzând-o în mijlocul influențelor lor neîncetate, care se intersectează reciproc, ei au confundat ambele serii de întrebări și, prin urmare, au confundat complet imaginea destinului filosofiei Pentru a-l restabili în adevărata sa lumină, este necesar să se facă o distincție strictă între eforturile de a afla sensul, sensul și legile realității obiective, de încercările de a găsi un punct de sprijin pentru o persoană individuală în mijlocul lumii înconjurătoare Numai făcând această distincție vom înțelege multe lucruri care rămân până acum obscure și misterioase în istoria gândirii umane Va arăta că punctul de plecare și cauza motrice a întregii dezvoltări a rasei umane au fost întotdeauna nevoile arzătoare urgente și - ne grăbim să adăugăm - nu numai materiale, ci și psihice; că vicisitudinile la care a suferit gândirea umană în dezvoltarea ei se explică nu numai prin proprietățile generale ale naturii umane, ci și prin diferitele epoci în care popoarele și întreaga rasă umană s-au aflat în perioade și epoci diferite ale istoriei; în cele din urmă, va dezvălui că căutarea satisfacției personale și studiul condițiilor obiective, dezvoltându-se cot la cot la cot, influențându-se continuu reciproc, rareori au coincis în timp: acum unul, apoi celălalt depășea și mergea înainte, întunecând și suspendându-l pe celălalt și și-a impus propriul caracter și culori Epocile în care nevoile mentale subiective erau în prim plan au fost înlocuite cu perioade de transformări active și de cercetare a condițiilor obiective și neglijarea cerințelor etice și invers; dar schimbătoare și, parcă, alternând în istorie, fiecare dintre aceste direcții a folosit ceea ce, datorită celeilalte care a precedat-o, fusese dezvoltat, investigat și înțeles"; Această schimbare periodică a două direcții, această alternanță a unui val subiectiv cu un reflux obiectiv, observă Kavelin

pretutindeni, în Orientul extrem, în lumea antică greco-romană și printre noile popoare europene (pag) În afara acestor două condiții de bază, supranaturalismul intră în știința societății doar prin Biblioteca "Runivers" xciv NOTĂ ușa îngustă a arheologiei Nu este nevoie să insistăm în mod deosebit asupra faptului că viziunea asupra lumii, care înlocuiește credința în "supranatural" dintre factorii activi ai dezvoltării sociale, trebuie să difere semnificativ de orice mod anterior de înțelegere a lumii; altfel, ne-am ocupa doar de o simplă înlocuire de la o formă de supranaturalism la alta Este de la sine înțeles că grupurile sociale în rândul cărora au loc schimbări de o importanță deosebită pot consta în egală măsură dintr-o mică școală de gânditori sau să îmbrățișeze clase mari ale societății (pag) Unii savanți (de exemplu, Bréal: Me langes de mythologie et de linguistique) văd în mituri doar o "boală a limbajului" specială; formule mitice, spun ei, "metafore neînțelese" Dar alți savanți, precum James Darmesteter (în Essais Orientaux, Paris,), obiectează că "limbajul nu poate produce decât mituri minore, prin ciocnirea accidentală a formulelor mitice preexistente" Miturile originare, însă, nu sunt creații ale limbajului: ele sunt produsul contemplării directe a unui sau aceluia fenomen natural și, prin urmare, mitologia este o boală a gândirii, nu a limbajului (pag) În vremurile primitive, după cum remarcă pe bună dreptate L a i a g us (Das Leben der Seele în Monographien über seine Erscheinungen und Desetie, Berlin,), nu exista încă o diviziune între credință, morală, drept etc : toate acestea împreună constituiau "idealul" latura" a vieții și a activității Dar tocmai aceasta a crescut nemăsurat valoarea supranaturalismului în trecut și aceasta i-a dat, ca să spunem așa, o semnificație atotcuprinzătoare Decembre), și E Caro: Le prix de la vie humaine et la question du bonheur dans le positivisme (Revue des Deux-Mondes, -er Août) și W Graham: The creed of science , religious moral and social, and MW M a o ck: Is o viață care merită să fie avută? (pag) Din tot ce s-a spus în text reiese clar că atât condiţiile principale cât şi cele secundare care dau naştere şi Biblioteca "Runivers" Iъ PARTEA A TREIA xcv susținând ideea eronată a credinței în supranatural ca nevoie de bază și neschimbătoare a naturii umane, toate se rezumă la o singură sursă - o lipsă de cunoștințe pozitive în domeniul fenomenelor mentale și sociale Dar ignoranța (pentru epoca modernă, în măsura indicată acum, și pentru perioadele anterioare, la o scară incomparabil mai mare) a fost întotdeauna și rămâne adevărata sursă a oricărui supranaturalism Apropo, aceasta este opinia lui Spencer (a se vedea ultimul capitol al celei de-a șasea părți din "Principiile de sociologie" sau un articol publicat separat în în multe reviste de filosofie străine sub titlul: "Trecutul și viitorul Religiile"), care vede și în "ignoranța" umană este principala, dacă nu singura, sursă a supranaturalismului și a sentimentelor corespunzătoare acestuia Dar aici se termină acordul nostru cu opinia lui Spencer; mai departe ne-am divergent radical Iată teza susținută de Spencer: ignoranța este sursa directă a supranaturalismului; dar ignoranța este ceva etern, ceva care va exista întotdeauna, într-o formă sau alta și într-un grad sau altul, ergo, iar supranaturalismul este ceva care nu va dispărea niciodată complet din constiinta omenirii Dar aceasta teza nu este altceva decat sofism de fapt supranaturalismul este generat si alimentat doar de "magnitudinea" cunoscuta, definita, istorica a ignorantei Desigur, tocmai această cantitate (al cărei minim și maxim sunt extrem de îndepărtați) poate să rămână mult timp, dacă nu pentru totdeauna, soarul uneia sau alteia părți a umanității; iar în acest sens

convențional, așa cum am admis în text, abolirea definitivă a supranaturalismului trebuie privită ca un fel de utopie Dar fenomenul în cauză are, totuși, limite exacte Orice cantitate mai mare de "ignoranță", sau o mărime care depășește cea pe care am numit-o "istoric", nu mai dă naștere unor idei supranaturaliste, așa cum vedem în exemplul unora dintre cele mai sălbatice triburi și al tuturor animalelor superioare Și orice valoare mai mică ucide aceste idei la rădăcină, înlocuindu-le cu concepte metafizice; devenind și mai mică, "ignoranța" noastră permite în sfârșit înlocuirea înțelegerii metafizice a lumii cu o înțelegere științifică Biblioteca "Runivers" XC VI NOTE Zana Acestea sunt faptele; este imposibil să le negăm Raționamentul lui Spencer, însă, păcătuiește în temeiul său și pentru că sub un concept general de "supranaturalism" Spencer aduce fenomene complet diferite - visele fantastice ale sălbaticilor, panteismul lui Spinoza, agnosticismul oamenilor de știință moderni etc Vezi articolul lui E Morselli: I concetti ultimi della sdenta secondo il Spencer (în Rivisto di philosophia scientifica, Gennaio) Mop s-a așezat și remarcă pe bună dreptate că, dacă supranaturalismul, așa cum aparent cere Spencer, ar fi ridicat la cunoașterea sau percepția "incognoscibilului", s-ar transforma inevitabil într-o știință; și dacă știința, uitând scopul său direct, ar decide să se dezvolte în simțul "necunoscutului" al omului, s-ar transforma la rândul său în supranaturalism Încă o remarcă Doctrinele supranaturaliste și sistemele metafizice sunt create deopotrivă de indivizi, reprezentanți ai nevoilor epocii lor sau ale poporului lor; dar sunt păzite și păzite exclusiv de mase mai mult sau mai puțin mobile - clase sociale, popoare întregi etc Gradul de mobilitate, sau mai bine zis, imobilitatea acestor mase, determină deja longevitatea viziunilor asupra lumii Pentru relația dintre supranaturalism și moralitate, vezi Herzen, Volumul IX, pp - bis (p) Dacă forța supranaturală este impersonală sau rezidă în umanitate, ea constituie nu numai o abstractizare pură, ci și un concept al minții, căruia îi corespunde în realitate ceva cu totul diferit de cel pe care, în virtutea unei iluzii inconștiente, mintea îl vede în aceasta; dacă această forță este totul, evident că nu este nimic "Adăugați o astfel de putere lumii, luați-o, rezultatul va fi același Nimic în lume nu se va schimba din asta Peste tot acest concept de metafizică este prins în sinonimie, în deplină identitate cu omul sau natura: și de aici rezultă deja direct că în spatele lui nu există nicio forță ascunsă presupusă de el " Renaissance du matérialisme, str - (pag) Nu există nicio îndoială că concluziile acestui capitol nu pot avea decât o aplicație foarte îndepărtată Prin urmare, s-ar putea să ne întrebăm, după spusele lui Spen Biblioteca "Runivers" ÎN PARTEA A TREIA XSVII sulf* "De ce ar trebui să avansăm și să susținem o teorie atât de diferită de cea care este cea mai adaptată nevoilor epocii moderne?" La această "întrebare destul de firească răspundem cu cuvintele lui Spencer se: "Pe lângă considerația că este datoria al oricui atașează adevărul constă în a face tot ce îi stă în putere pentru a-l răspândi, fără a se îngrijora de eventualele rezultate, trebuie să se țină seama și de următoarele: dacă, în mijlocul tuturor înțelegerilor și compromisurilor, justificate cu adevărat sau doar aparent de către circumstanțele vremii, nu există înțelegere "mai bine" și "cel mai rău" în ordinea socială, dacă nimic mai mult nu este vizibil dincolo de cerințele momentului actual, iar oamenii sunt învățați să identifice cel mai apropiat "cel mai bun" cu "cel mai bun" final, atunci nu poate exista un progres adevărat oricât de numeroase sunt obstacolele care ne despart de el și ne-ar putea obliga să ocolim singurul drum care duce

la el, este destul de evident că trebuie să știi măcar exact unde, în ce direcția în care se află chiar scopul (Vezi Post-Escriptum la o colecție de articole pentru faimoasele studii ale lui Spencer despre "Sclavia care vine", "Noul Thorism", "Păcatele legiuitorilor" și "Marea superstiție politică") Încă o remarcă necesară În primul și al doilea capitol din partea a treia, precum și în alte locuri ale acestei cărți, autorul, deja în corectare și din motive de proprietate "geografică" corespunzătoare, a înlocuit termenii pe care i-a folosit în manuscris cu alții, și, mai mult, cu cele pe care, în alte împrejurări, el, desigur, aș încerca să le evit, deja din motive pur literare (pag) Vezi Partea I, Capitolul VIII, §§ - Două elemente sunt inerente oricărei metode: observația, materia primă și prelucrarea ei logică O colecție pasivă de observații sau o procesare logică a faptelor prea puține sau prost observate nu pot duce nici în știință, nici în filosofie la rezultate utile și de durată Dar cei mai mari filozofi, în căldura inspirației creatoare, nu au observat că nici cantitatea, nici calitatea materialului cu care au Biblioteca "Runivers" XCVIII Notă eliminate, nu corespundeau eforturilor logice pe care le-au depus pentru decorarea și dezvoltarea lui Acesta este motivul pentru care părerea filozofului danez Kroman (Ueber Wesen și Bedeutung der Philosophie, V js fur wiss Phil , , I, Heft, pp -) este parțial corectă, că întreaga diferență uriașă dintre metoda științelor speciale și metoda filozofiei se rezumă, în cele din urmă, la o simplă diferență între metodele de realizare a aceleiași sarcini metodologice bis (p) Cle vorbind despre faptul că în primele perioade de dezvoltare mentală și filozofie erau aceleași și aceleași persoane, că, forcrem, ɵales, anximandr și anximen erau astronomi și matematicieni, pi-aagor matematici și democrați și Aristotel și Aristotor toate ramurile de cunoaștere care au existat în epoca lor, vedem că strălucitele succese ale matematicii din secolul al XVII-lea au dat un nou impuls cercetării filozofice, transformându-le pe calea deducției pure (sistemele lui Descartes, Spinoza și Leibniz) Același lucru, într-o măsură și mai puternică, este observat în timpul nostru Succesele științelor experimentale l-au determinat și pe așa-numitul "public larg" să acorde atenție întrebărilor filozofice care anterior trezeau interes doar într-un cerc restrâns de "inițiați" Fiziologia nervilor și psihiatrie au extins sarcinile acelei psihologii introspective de care s-a ocupat întotdeauna metafizica Descoperirile chimiei și fizicii au forțat conceptele tradiționale despre atom, forță și substanță să fie supuse celei mai severe critici Dezvoltarea fizicii teoretice și experimentale, doctrina evoluției, datele culese de statistică și, în final, cele mai recente cercetări sociologice, au schimbat radical toate opiniile anterioare asupra semnificației și relațiilor reciproce ale metodelor inductive și deductive, asupra naturii ipotezelor științifice , la întrebarea despre liberul arbitru și responsabilitatea morală, multe probleme care au fost considerate deja rezolvate și care acum trebuie repuse, dar într-un mod cu totul diferit decât înainte Vezi articolul lui Stadi despre relația dintre logică și știință în Philosophische Monatshefte, t e g (p) După cum remarcă pe bună dreptate Shadworth Biblioteca "Runivers" G PARTS TRVTY XSIX Hodgson ("Philosophy in its relation to its own history", în American Journal of Speculative Philosophy,), fiecare subiect, mare sau mic, speculativ sau practic, conține, de altfel, elementul rațional care constituie filosofia sa, adică legătura sa rațională cu un întreg mai mare (p Õ) Metafizica, desigur, nu și-a dat niciodată seama clar că este o formă de ignoranță, neînțelegere a naturii și a omului Dimpotrivă, s-a

considerat întotdeauna cea mai generală "știință a proprietăților și a esenței interioare a lumii" Dorința de a rezolva ghicitoarea lumii, nu prin simple mijloace de fantezie subiectivă, ci prin gândire strict logică sau obiectivă, a fost întotdeauna un semn care deosebește clar orice metafizică de poezie și mitologie Ideea este, totuși, că această efort a rămas o efort; nu și-a atins niciodată - și, în condițiile date, nu și-a putut atinge - scopul Cunoașterea universală era idealul de neatins al oricărei filosofii din trecut Forma exterioară a sistemelor metafizice i-a înșelat continuu pe filozofii înșiși; ei considerau de bună credință strict științific ceea ce, de fapt, sau în conținutul său interior, era mai mult sau mai puțin fantastic, era mai mult sau mai puțin mitologie Vezi în partea I-lea capitol, dedicată caracteristicilor generale ale filosofiei trecutului; precum și citarea Articolul lui K Kroman: "Ueber Wesen und Bedeutung der Philosophie* bis (p) Din tot ceea ce am spus despre acest subiect în prima parte a acestei lucrări, rezultă clar, printre altele, că "unilateralitatea" metafizicii și "caracterul cunoașterii universale" pe care ea și-a atribuit-o erau fenomene care nu numai însoțit în mod constant unul pe altul, dar și strict corelativ Sistemul filosofic nu putea decât să se distingă prin caracterul unilateral al punctelor sale de plecare, din moment ce și-a propus să cuprindă întreaga natură, adică printre alte fenomene și altele, care nu au fost investigate în limitele înguste ale cunoștințe speciale Dar unilateralitatea filozofiei a crescut în mod corect odată cu universalitatea aspirațiilor sale Nu se putea altfel, desigur: pentru singura măsură a fenomenelor, care în realitate Biblioteca "Runivers" C NOTE filozofia dispunea de validitate, era suma cunoștințelor disponibile; și măsurând cu această sumă fie un volum mare sau mai mic sau un număr de fapte, în primul caz (un volum mare), desigur, nu creștem totalul cunoștințelor noastre disponibile În acest caz, dimpotrivă, nesemnificația unui astfel de rezultat, dimensiunile sale microscopice, trebuie să fi evidențiat mai accentuat decât atunci când am aplicat această măsură la un număr mai puțin extins de fapte Vezi Kroman, op cit , pp - Kroman observă pe bună dreptate că universalitatea vederilor și, în consecință, natura lor neștiințifică, erau inerente diferitelor sisteme într-un grad foarte diferit și că aceste trăsături nu erau complet absente din acele învățături filozofice care și-au limitat cercul cercetării psihologiei, teoriei cunoașterii sau eticii și au refuzat în mod formal să rezolve problema cosmogonică generală a originii și esenței lumii Din exterior, aceste învățături, în cuvintele lui Croman, arătau ca "un trunchi cu membre rupte"; dar acest lucru nu le împiedica să fie adevărate filozofii, căutând în spiritul uman și în numeroasele sale funcții diferite adevărata cheie a înțelegerii restul naturii Să ne amintim și aici că dezvoltarea filosofiei a fost supusă altor condiții decât dezvoltarea științelor speciale pe deplin stabilite Sistemele filozofice s-au succedat unul după altul, s-au înlocuit și s-au contrazis exact în același mod ca diferite teorii, diferite explicații în științele instabilului, adică în ramurile cunoașterii, care, deși aveau un anumit conținut și a urmărit anumite scopuri, dar nu a avut încă o altă metodă La observațiile lor, astfel de ramuri ale cunoașterii nu au putut încă să aplice metode de cercetare exacte, adică cele mai potrivite fenomene în acest domeniu Dar metafizica era în aceeași poziție Asemănarea acestor condiții este izbitoare și dezvăluie în mod clar adevărata vârstă a filozofiei de-a lungul istoriei sale lungi Următorul semn caracterizează corect copilăria și filozofiile și științele Constă în faptul că în această perioadă atât sistemele filozofice, cât și

teoriile științifice nu numai că nu urmează logic din sistemele și teoriile anterioare, dar reprezintă un adevărat haos în care se poate înțelege oarecum Biblioteca "Runivers" ÎN PARTEA A TREIA SI numai dacă privim fiecare sistem sau teorie dat ca rezultatul complex al întregii individualități concrete a filosofului sau a omului de știință și a totalității culturii dominante (pag) Ce fel de influență a avut filosofia a priori asupra științei se poate vedea din următoarele cuvinte T h și y (Une hypothèse sur la succession des espèces Genève,): o piatră introdusă într-un organism viu; este necesar ca organismul să reacționeze puternic împotriva unui corp străin, până când acest corp este excretat din acesta Pentru semnificația euristică a vechii filosofii, vezi, totuși, /Lange, op cit , Vol II, p , şi Vol I, p - (pag) Cu privire la problema incognoscibilului* vezi J Stuart Mili: " biopsihologic bio-social > "" Ledoye Lamot-Lhwaye > "" Huxley Haeckel " *" biopsihmic bio-social Nota pagina IV Begriffen Begriffe > >XVt II p t II, p > "XXtranscendental transcendental " " LIV al materialismului actual al materialismului al XVIII-lea secol > " LXIX можетъ mogla Biblioteca Runivers